

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

GABIJA KASMAUSKYTĖ

II kurso studentė

**MAŽI, BET GALINGI: MAŽŪJŲ ES VALSTYBIŲ-NARIŲ PASTANGOS PAVEIKTI ES
UŽSIENIO POLITIKĄ. LIETUVOS ATVEJIS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: dr. Ieva Giedraitytė

Vilnius, 2023

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

Ieva Giedraitytė

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kasmauskytė G., Maži, bet galingi: mažųjų ES valstybių-narių pastangos paveikti ES užsienio politiką. Lietuvos atvejis: Europos studijų specialybės, magistro darbas/ VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė I. Giedraitytė. – 2023. – 170 p.

Reikšmingi žodžiai: Europos Sąjunga, Europos Sąjungos užsienio politika, Lietuva, Kinija, mažosios valstybės-narės, Taivanas, ekonominė prievarta, lyderystė, vertybės, bendramintės valstybės, poveikis.

Šiame darbe analizuojamos mažųjų Europos Sąjungos valstybių-narių poveikio Bendrijos užsienio politikai darymo strategijos, kurios susistemintos atlikus akademinės literatūros analizę. Remiantis šiomis strategijomis bei Hill ir Wong europeizacijos teorijos projektavimo prieiga, padedančia analizuoti, kaip Europos Sąjungos valstybės, perkeldamos savo nacionalinius interesus į Bendrijos lygmenį, prisideda prie jos politikos formavimo (*iš apačios į viršų* kylanti įtaka), suformuotos trys skirtingos, bet viena kitai neprieštaraujančios hipotezės, teigiančios, jog: 1) pasiekta lyderės Kinijos keliamų grėsmių klausimu pozicija, 2) efektyvi ir įtaigi Lietuvos argumentacija, 3) partnerių palaikymo užsitikrinimas lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu. Hipotezės tikrinamos pasitelkus chronologinę 2017-2021 m. laikotarpio ES ir Lietuvos politikų pasisakymų, žiniasklaidos straipsnių turinio analizę bei kokybinius interviu su už Lietuvos pozicijos formavimą ir atstovavimą ES atsakingais diplomatais bei valstybės tarnautojais. Atliktas tyrimas parodė, jog Lietuvai pavyko sėkmingai perkelti savo nacionalinius interesus Kinijos keliamų grėsmių atžvilgiu: labiausiai prie to prisidėjo įgyta lyderės pozicija keliamu klausimu bei bendraminčių palaikymas.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Maži, bet galingi: mažųjų ES valstybių-narių pastangos paveikti ES užsienio politiką. Lietuvos atvejis“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gabija Kasmauskytė

Turinys

Įvadas.....	7
Teorinė dalis	17
1.1 Europeizacijos teorija.....	17
1.1.1 Europos Sąjungos užsienio politikos europeizacija	18
1.2 Europeizacija ir mažosios ES valstybės-narės: <i>Projektavimo</i> europeizacijos procesas	20
1.2.1 Hill ir Wong teorinis modelis.....	21
1.3 Teorinio modelio trūkumai	23
2. Metodologija.....	24
2.1 Atvejo studijos metodas.....	24
2.1.1 Mažųjų ES valstybių-narių poveikio darymo priemonių operacionalizacija ir pritaikymas Lietuvos atvejui.....	25
2.2 Pusiau struktūruoti interviu.....	27
2.3 Studijos metodo ribotumas	28
3. Empirinė dalis.....	28
3.1 Lietuvos ir Kinijos santykių chronologija: prieštaringa 2017-2019 m. Lietuvos politika Kinijos atžvilgiu	29
3.1.1 <i>Lūžio taškas 2019 m.</i> : Kinijos keliamos grėsmės - nacionalinis Lietuvos interesas.....	30
3.2 ES ir Kinijos santykių chronologija: išbandymas Europos Sąjungos vienybei.....	35
3.2.1 <i>Lūžio taškas 2019 m.</i> : Kinija - sisteminis ES priešininkas.....	36
3.3 Lyderės aktuali klausimu pozicija	38
3.3.1 Lyderystė ne žodžiais, o darbais	38
3.3.2 Lietuvos <i>specializacija</i> ES: vienos problemos valstybė?.....	39
3.3.3 Lyderystė rodant pavyzdį: Lietuvos vaidmuo “17+1” <i>kortų namelio</i> griūtyje	41
3.4 Efektyvi ir įtaigi argumentacija	43
3.4.1 Lietuvos kaip vertybinio ES kompasos vaidmuo	43
3.4.2 Demokratijos puoselėjimas: Lietuvos ir ES partnerystė su Taivanu.....	46
3.5 Partnerių palaikymo užtikrinimas ir bendraminčių koalicijų būrimas.....	49
3.5.1 Bendraminčių koalicijos: nėra jokio pastovumo.....	49
3.5.2 Partnerių paieškų triukai.....	51
3.5.3 Beieškant Kinijos klausimo bendraminčių.....	53
3.5.4 Sėkmingas bendraminčių paieškos ir Lietuvos nacionalinių interesų <i>projektavimo</i> į ES lygmenį atvejis: Apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos mechanizmas.....	54

3.6 Empirinės dalies apibendrinimas	59
Išvados	61
Literatūros ir šaltinių sąrašas	66
Priedai	79
Summary.....	169

Įvadas

Europos Sąjungos (toliau – ES, Bendrija) ir Kinijos Liaudies Respublikos (toliau – Kinija) diplomatiniai santykiai, netrukus skaičiuosiantys pusę amžiaus nuo 1975-ųjų m.¹, jau nuo pradžių lydėti išsiskiriančio požiūrio įvairiais klausimais, pirmiausia – teisės viršenybės ir žmogaus teisių srityje², pastaraisiais metais išgyvena sudėtingiausią savo etapą, o, kalbant ES vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai Josepo Borellio žodžiais, „pablogėjo iš esmės“: to priežastimi įvardytos nepagrįstos 2021 m. atsakomosios sankcijos Europos Parlamento nariams bei ekonominė prievarta Lietuvos atžvilgiu³. Ir toliau deklaruodama įsipareigojimą „Vienos Kinijos“ principui⁴ bei pareigai padėti Kinijos režimui įgyvendinti savo veiksmus gerinant žmogaus teisių situaciją šalyje⁵, ES jau kuris laikas vis garsiau pripažįsta ir į dienos šviesą kelia Kinijos daromus sisteminius pažeidimus vykdant neteisėtus žmogaus teisių gynėjų, žurnalistų ir kitų pažeidžiamų visuomenės grupių atstovų sulaikymus, tautinių mažumų engimą⁶, o, įvertindami pastaruoju metu sparčiai besikeičiančias geopolitines aplinkybes – ypač Rusijos sukeltą plataus masto karą Ukrainoje – Bendrijos lyderiai ragina atsisukti ir į savo daržą.

Dvišaliuose santykiuose įvykę tektoniniai pokyčiai oficialiai įvardyti dar 2019 m. pagrindinių ES institucijų jungtiniame komunikate⁷. Kinija čia laikoma nebe vien bendradarbiavimo partnere, bet ir ekonomine konkurente bei sisteme varžove, vis agresyviau propaguojančia alternatyvius ir su ES nesuderinamus valdymo modelius⁸. Pastaruoju metu iš aukščiausių ES postų girdimas būtent

¹ Franco Algeri, „EU Economic Relations with China: An Institutional Perspective“ The China Quarterly, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d. <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/13230833.pdf>.

² Ulrich Jochheim, „EU-China relations in challenging times.“ European Parliamentary research Service, žiūrėta 2023 m. sausio 3 d., 1-2, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698751/EPRS_BRI\(2021\)698751_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698751/EPRS_BRI(2021)698751_EN.pdf).

³ Josep Borrell, „EP Plenary: Speech by High Representative/ Vice-President Josep Borrell on EU-China relations“ The Diplomatic Service of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., https://www.eeas.europa.eu/eeas/ep-plenary-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-eu-china-relations_en.

⁴ Angl. *One country, two systems* principas – Kinijos Liaudies Respublikos pamatinis principas, kuriuo remiantis, tokie teritoriniai vienetai, kaip Taivanas, Tibetas ar Honkongas turi tam tikrą autonomijos laipsnį, tačiau bet kokia separatistinėms idėjoms remta šių teritorijų valdžia nėra laikoma legitimia ir pripažįstama, o užsienio valstybėms, įsipareigojusioms laikytis šio principo, draudžiama su šiais regionais užmegzti diplomatinis santykius ar kitaip išreikšti autonomijos siekio palaikymą. Kalbant apie šio principo laikymąsi, viešoje erdvėje dažnai minima ES „Vienos Kinijos“ (angl. *One China*) politika. Daugiau: Ho-fung Hung, Huei-ying Kuo, „One country, two systems“ and its antagonists in Tibet and Taiwan“, China Information, 24(3), 2010, 330-331; Mose Apelblat, „EU’s One China policy: Friendly relations with Taiwan without diplomatic recognition“, Brussels Times, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.brusselstimes.com/459451/eus-one-china-policy-friendly-relations-with-taiwan-without-diplomatic-recognition>.

⁵ General Secretariat of the Council, „Council conclusions EU Strategy on China“, Council of the European Union, Brussels, 2016, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11252-2016-INIT/en/pdf>.

⁶ The Diplomatic Service of the European Union, „China: Statement by High Representative/ Vice-President Josep Borrell on the assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights“ European Union External Action, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., https://www.eeas.europa.eu/eeas/china-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-assessment-human-rights_en.

⁷ European Commission, „Joint Communication on the European Parliament, the European Council and the Council“ European Commission, Strasbourg, 2019, žiūrėta 2023 m. sausio 11 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019JC0005>.

⁸ *Ibid.*

trečiojo Kinijos apibrėžimo dėmens – sisteminės varžovės – akcentavimas. Ryškus to pavyzdys – ankstesnis J. Borrelio pasisakymas: pernelyg didelį pasitikėjimą Kinijos rinka ir investicijomis jis įvardijo kaip grėsmę, prilygstančią skaudžiai kainuojančiai energetinei priklausomybei nuo Rusijos. Kinija, nevykdanti tarptautinių įsipareigojimų liberaliau atverti savo rinkas užsienio šalims, nebėra ta valstybė, su kuria ES strategiškai planavo abipusio vystymosi perspektyvas, besirėmusias gerąją praktika ir mokymusi viena iš kitos. Kinijos ir ES deklaruojamos vertybės, abiejų pusių valdymo sistemos yra nesuderinamos ir iš pagrindų skirtingos⁹, dėl to svarbu mažinti priklausomybę nuo sisteminės laikomos varžovės. Vienas svarbiausių Bendrijos siekių, akcentuojamų šioje ES-Kinijos santykių strateginėje perspektyvoje, yra skatinti nares priimti atsakomybę tiek dvišalius, tiek daugiašalius santykius su Kinija palaikyti propaguojant bendrus ES interesus, teisės principus, taisykles bei politiką¹⁰. Šių metų balandį Europos Parlamente pasakytos kalbos metu ES diplomatijos vadovas priminė, jog ES niekada nėra Kinijos identifikavusi kaip tiesioginio priešo Bendrijos saugumui, bet pareiškė, jog strategija, numatyta 2019 m. komunikate, turi būti peržvelgta, sugriežtinta ir pritaikyta atsižvelgus į dabartines aplinkybes¹¹.

Vis tik regione auganti Kinijos įtaka ir neatsargus jos vertinimas neatliepia ES diplomatijos vadovo skatinimo mažinti priklausomybę nuo Kinijos, smarkiai sustiprėjusią po 2008 m. finansų krizės¹². Viena pavojingiausių sričių, kurioje Kinijos režimas jau ilgą laiką ieško progos įsiskverbti, yra kritinės Europos šalių infrastruktūros objektai, tarp kurių – didelis akcijų paketas Graikijos Pirėjo jūrų uoste, elektros tinklai Portugalijoje, geležinkelio linija, jungianti Budapeštą su Belgradu, vystyta Kinijos inicijuotame „16+1“ formate, pastarąją vienijančiame su Centrinės ir Rytų Europos valstybėmis¹³. Šios ir kitos Kinijos investicijos bendrijoje jau pasitarnavo geopolitiniais sumetimais: šalies investicijas priėmusios narės, siekdamos jas išlaikyti, išsakė prieštaravimus Kinijos žmogaus teisių ir kitus įsipareigojimus kritikuojančiai ES pozicijai; tarp kitų su Kinijos investicijomis siejamų pavojų yra sumažėjęs atsparumas vis dažnėjančioms su komunistiniu režimu siejamoms kibernetinėms atakoms bei šnipinėjimo atvejais¹⁴. Pastaraisiais metais daugiausia triukšmo šioje srityje sukėlė Vokietijos valdančiųjų pritarimas didžiausio šalies Hamburgo jūrų uosto reikšmingo

⁹ The Diplomatic Service of the European Union, „EU Ambassadors Annual Conference 2022: Opening speech by High Representative Josep Borrell“ European Union External Action, Brussels, 2022, žiūrėta 2023 m. sausio 6 d. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-ambassadors-annual-conference-2022-opening-speech-high-representative-josep-borrell_en.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Josep Borrell, „EP Plenary: Speech by High Representative/ Vice-President Josep Borrell on EU-China relations“.

¹² John Seaman, Mikko Huotari, Miguel Otero-Iglesias, „Introduction: Sizing Up Chinese Investments in Europe“ cituota iš John Seaman, Mikko Huotari, Miguel Otero-Iglesias, „Chinese Investment in Europe“, European Think-Tank Network on China (ETNC), 2017, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d., 10 https://merics.org/sites/default/files/2020-04/171216_ETNC%20Report%202017_0.pdf.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ European Parliament, „Question time: Protecting strategic infrastructure against China's influence“ European Parliament, žiūrėta 2023 m. sausio 5 d., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739248/EPRS_ATA\(2022\)739248_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739248/EPRS_ATA(2022)739248_EN.pdf).

akcijų paketo perleidimas su Kinijos autoritariniu režimu siejamai įmonei „Cosco“ tiek po didelio visuomenės ir įtakingų nacionalinio lygmens bei ES politikų pasipriešinimo¹⁵, tiek po dar 2018 m. šalyje priimto užsienio investicijų patikros sugriežtinimo, apsaugant tam tikrus nacionalinės svarbos objektus nuo reikšmingo akcijų paketo pardavimo užsienio investuotojams¹⁶. Paradoksalu, bet, kol didžiosios valstybės savo pavyzdžiu rodo palankumą šios Azijos gigantės investicijoms, finansinio užnugario pažadams, **Lietuva išlieka proaktyviu priešišku balsu šios šalies kišimuisi į ES veikimą.** Tiek dalis ES *smegenų centru*, tiek Kinijos žiniasklaida būtent Lietuvą įvardija ES-Kinijos santykių lakmuso popierėliu arba net santykių irimo kurstytoja¹⁷. Lietuva Kinijos dienraščiuose įvardijama kaip dėl istorinių priežasčių savo saugumu sunerimusi ir nuo NATO priklausoma Bendrijos narė, įtikinėjanti ar net verčianti ES sekti Jungtinių Amerikos valstijų (toliau – JAV) „anti-Kinijos politikos“ pavyzdžiu¹⁸. Tokios pozicijos susiformavimą paskatino ne tik pastarųjų metų įvykiai, kai Lietuva aktyviais veiksmais parodė nepritarimą Kinijos vykdomai politikai ir dėl to sulaukė šios šalies atsako ekonominių sankcijų pavidalu. 2019-aisiais – tais pačiais metais, kai ES institucijos paviešino jungtinį komunikatą, Kiniją įvardijantį sisteminė varžove, – Lietuvos žvalgybos institucijos Grėsmių nacionaliniam saugumui ataskaitoje pirmą kartą oficialiai paminėjo augančius Kinijos žvalgybinius interesus regione ir konkrečiai Lietuvoje¹⁹.

Lietuvą laikant viena aktyviausiai Kinijos režimo įsigalėjimui ES besipriešinančių narių ir matant besitęsiantį ES institucijų formuojamos politikos šios Azijos gigantės atžvilgiu pasikeitimą, susidaro šiame darbe nagrinėjama **probleminė situacija**: ES politikos Kinijos atžvilgiu pokytis sutampa su proaktyviais mažosios ES narės – Lietuvos – veiksmais, kai šioje srityje tuo pačiu metu nepastebimas jokios kitos Bendrijos valstybės indėlis, net atvirkščiai – didžiosios valstybės-narės rodo palankumą Kinijai, jos siūlomoms investicijoms ir bendradarbiavimui. Iš čia kyla ir **darbo problema**: akademinėje literatūroje vyraujantis diskursas atskleidžia, jog didžiosiomis laikomoms ES valstybėms-narėms kur kas lengviau ir dažniau sekasi perkelti savo nacionalinius interesus į Bendrijos lygmenį, taip prisidedant prie jos (užsienio) politikos pokyčių, tačiau ES-Kinijos santykių atšalime didžiųjų šalių poveikį išvelgti buvo sunku, priešingai, nei mažąja Bendrijos nare laikomos Lietuvos. Atsižvelgiant į tai, jog nusistovėjęs požiūris šiuo Bendrijos veikimo klausimu negali būti pritaikomas siekiant paaiškinti, kas lėmė aptariamą ES ir Kinijos santykių pokytį, kuriam vykstant

¹⁵ Andreas Rinke, Jan Schwartz, „German go-ahead for China’s Cosco stake in Hamburg port unleashes protest“, Reuters, žiūrėta 2023 m. sausio 9 d. <https://www.reuters.com/markets/deals/german-cabinet-approves-investment-by-chinas-cosco-hamburg-port-terminal-sources-2022-10-26/>.

¹⁶ European Parliament, „EU framework for FDI screening“, European Parliament, žiūrėta 2023 m. sausio 5 d., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614667/EPRS_BRI\(2018\)614667_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614667/EPRS_BRI(2018)614667_EN.pdf).

¹⁷ Stuart Lau, „How little Lithuania dragged the EU into its showdown with China“.

¹⁸ Sun Yan, „EU shouldn’t let Lithuania affect ties“ China Daily, žiūrėta 2023 m. kovo 13 d., <https://global.chinadaily.com.cn/a/202204/01/WS6246417ea310fd2b29e548c0.html>.

¹⁹ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2019“, Krašto apsaugos ministerija, žiūrėta 2023 m. kovo 13 d., <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2019-gresmes-LT.pdf>.

aktyviausios pozicijos ėmėsi mažąja Bendrijos nare laikoma Lietuva, kyla klausimas, kokiomis priemonėmis mažosios Bendrijos narės siekia sėkmingai paveikti ES užsienio politikos formavimą – tai apžvelgus analizuojant mažųjų ES valstybių-narių sėkmingo poveikio ES sprendimams atvejus, empirine tyrimo dalimi siekiama išsiaiškinti, kurios iš šių poveikio strategijų buvo aktualios Lietuvos veiksmuose skelbiant apie Kinijos keliamas grėsmes nacionaliniam ir Bendrijos saugumui bei kaip apskritai Lietuvai sekasi siekti savo interesų perkėlimo į ES lygmenį.

Literatūros apžvalga

Pirmiausia reikalinga apibrėžti mažųjų valstybių sąvoką – jų įtakos svarumo bei poveikio priemonių vertinimas akademinėje literatūroje neatsiejamas nuo svarstymų, kas laikoma maža valstybe. Vertinant deklaratyviai, visos šalys, remiantis jų suverenumu ir lygybe prieš teisinį reglamentavimą, yra lygios, o didžiosios galios nebeturi galimybės kurti tarptautinės teisės be kitų įsikišimo²⁰. Realistinėje perspektyvoje įprasta valstybes skirstyti pagal tai, kokia galia jos disponuoja; skirstyti į didžiąsias (angl. *great powers*), vidutines galias ir tas, kurios lieka – mažąsias valstybes²¹. Europos Sąjungoje priimta skirti tarp mažųjų ir didžiųjų brėžti atsižvelgiant į jų populiacijos dydį, mažosiomis laikant tas nares, kurių gyventojų skaičius nesiekia 40 milijonų²², todėl tai – visos ES narės, išskyrus didžiosiomis ES valstybėmis laikomas Vokietiją, Prancūziją, Italiją, Ispaniją, Lenkiją (iki *Brexit* – Jungtinė Karalystė)²³. Jų galia kildinama iš ekonominės nepriklausomybės: mažųjų narių ekonomikos pasižymi atvirumu ir didesniu priklausymu nuo kitų šalių ekonomikų²⁴.

Šiame darbe pasitelkiama europeizacijos teorinė prieiga, pirmiausia iškilusi su tikslu užpildyti Europos integracijos ir jos įtakos Bendrijai supratimo spragas, dabar akademinėje plotmėje atlieka svarbų vaidmenį suteikiant analitinius rėmus nacionalinių valstybių-narių užsienio politikų formavimo po įstojimo į Bendriją analizavimui bei atskleidžia, kaip tai prisideda kuriant bendrąją ES užsienio politiką²⁵ (ir kitas ES paliečiamas nacionalinės politikos sritis²⁶, bet užsienio politiką akcentuoti pasirinkta dėl šiame darbe aktualaus ES užsienio politiką liečiančio atvejo). Skirtingai,

²⁰ Baldur Thorhallsson, Anders Wivel, "Small states in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?" *Cambridge Review of International Affairs*, 19:4, (2006), 651-668, 652.

²¹ Alan Chong, Matthias Maass, "Introduction: the foreign policy of small states" *Cambridge Review of International Affairs*, 23:3, (2010), 381-382, 381.

²² Simone Bunsie, *Small States and EU Governance. Leadership through the Council Presidency* (London: Palgrave Macmillan, 2009), 11.

²³ Baldur Thorhallsson, "How Do Little Frogs Fly? Small States in the European Union" *Norwegian Institute of International Affairs*, 12, (2015), 2.

²⁴ Baldur Thorhallsson, *The Roles of Small States in the European Union* (Routledge, 2017), 19.

²⁵ Ben Tonra, Europeanization, in Jorgensen, K.E., Aarstad, A.K., Driessens, E., Laatikainen, K. and Tonra, B. sud. *The SAGE Handbook of European Foreign Policy*, (Sage Publications, 2015), 182.

²⁶ Lietuvos atveju europeizacijos proceso po įstojimo į Bendriją paliestos nacionalinės politikos sritys išsamiausiai aptariamos Klaudijaus Manioko bei kitų tyrėjų darbuose 2014 m. pasirodžiusiame „Politologijos“ 4(76) numeryje, kuriame pasirodę straipsniai pasitelkiami ir toliau šiame darbe.

nei kitos Europos integracijos teorijos, europeizacijos prieiga orientuojasi išskirtinai į vidinius Bendrijos veiksmus – padeda suvokti, kurie iš jų skatina gilesnę integraciją bei ką galime laikyti šios integracijos pasekmėmis²⁷. Europeizacijos teorija – maža dalis plataus Europos studijų disciplinos lauko, leidžianti išsamiau atsigręžti į Europos integracijos procesą²⁸ bei valstybių-narių įtaką ir jos galimybes²⁹ siekiant savo nacionalinių interesų perkėlimo į ES lygį.

Akademikai atkreipia dėmesį į skirtingus mažųjų ir didžiųjų ES valstybių interesus veikiant tarptautinėje arenoje ir tai, kaip jų įgyvendinimo Bendrijos lygiu yra siekiama. Dažniausias atsakymas – tokios valstybės įprastai savo interesus ir lūkesčius tarptautinei ar regioninei bendruomenei kelia atsižvelgdamos į kylančius saugumo iššūkius, taigi – orientuojasi į kaimynystėje vykstančius procesus ir čia esančias nebūtinai draugiškas valstybes³⁰. Mažųjų narių įtakos klasifikavimas nesiskiria nuo bet kurios kitos didžiosios valstybės pasiūlymų poveikio vertinimo: ji galima skirstyti į aukštą (kai pasiūlyti sprendimai atsispindi ES įgyvendinamoje politikoje net jei buvo sulaukta pasipriešinimo iš kitų narių), vidutinę (kai kuriose bendros politikos srityse atsispindi pasiūlymai, neprieštaraujantys kitiems bendriems sutarimams), žemą (kai kurie sprendimai dera su narės interesais, kai kurie – ne) ir neegzistuojančią (ES politika prieštarauja narės preferencijoms)³¹.

Viena didžiausių diskusijų akademinėje bendruomenėje vyksta siekiant išsiaiškinti, ar mažosios ES valstybės-narės apskritai turi galią Bendrijos sprendimams ir kaip ją užsitikrina. Literatūroje kalbama apie objektyvius šalių skirtumus: išteklių ir galimybių (angl. *capabilities*) bei kitų poveikiui formuoti reikalingų resursų sutelkimo galimybių (ne)buvimas³² ir derybinę persvarą leidžiantis užtikrinti ekspertinių žinių rezervo telkimas bei pritaikymas³³. Pastarieji - nematerialūs ištekliai – itin aktualūs kalbant apie mažąsias valstybes: ekspertinės srities žinios, turimi kontaktai ir gebėjimas juos plėsti generuoja kitų valstybių pasitikėjimą, didina iniciatyvą rodančios šalies autoritetą bei ugdo derybinę persvarą. Pavyzdžiui, Baltijos šalys pasižymi gilesnėmis savo regiono ir kaimynių politikos išmanymo žiniomis, todėl įprasta jų domėjimosi ir poveikio sritis – energetinio saugumo užtikrinimas, priklausomybės nuo Rusijos mažinimas ir Rytų kaimynystės plėtra³⁴. Taip pat skiriamas dėmesys mažųjų valstybių narių aktyvumo ir įsitraukimo savybei – tai leidžia

²⁷ Claudio M. Radaelli, „Europeanisation: Solution or problem?“ *European Integration online Papers (EIoP)*, 8:16, 2004, 2.

²⁸ *Ibid*, 3.

²⁹ Reuben Wong, “The Role of the Member States: The Europeanization of Foreign Policy?” *International Relations and the European Union*, 3, Oxford University Press, 3, 2017, 144.

³⁰ Gunta Pastore, "Small New Member States in the EU Foreign Policy: Toward 'Small State Smart Strategy'?" *Baltic Journal of Political Science*, 2(2013), 67-84.

³¹ Skander Nasra, "Governance in EU foreign policy: exploring small state influence", *Journal of European Public Policy*, 18:2, (2011), 164-180, 171-172.

³² Peter Viggo Jakobsen, 94-96.

³³ Skander Nasra, 169.

³⁴ Baldur Thorhallsson, 2.

smūgiuoti aukščiau savo svorio formuojant ES vykdomos politikos turinį³⁵. Kalbėdami apie ES institucinės sąrangos ypatybes, akademikai skiria dėmesio ir tam, kaip mažosios ES valstybės mėgaujasi Bendrijos suteiktais saugikliais užtikrinant vieningą sprendimų priėmimą – kvalifikuotos balsų daugumos sprendimo suteikiama veto teise. Kai pačios neinicijuoja politikos pokyčių, bet svarstomu klausimu turi aiškia nepritariančią nuomonę, mažosios valstybės tampa itin svarbios dėl galios blokuoti svarstomus sprendimus³⁶.

Analizuojama ir išskirtinai mažosioms valstybėms-narėms būdingos įtakos ES užsienio politikai darymo strategijos bei sėkmingo poveikio atvejai. Išmanių valstybių strategiją (angl. *smart state strategy*) atstovaujantys Andres Wivel ir Caroline Howard siūlo, atsižvelgiant į ribotas galimybes padengti visas ES politikos sritis, mažosioms valstybėms susitelkti ties preferenciniais politikos laukais, taip išvengiant konflikto su jau egzistuojančiomis ES iniciatyvomis ir stengiantis savo siekius *paslėpti po* ar suvienodinti su didžiųjų valstybių ar bendrais ES interesais³⁷. Dalis autorių savo darbuose įgalina valstybių *mažumą*: Alyson J. K. Bailes ir Baldur Thorhallsson pastebi, jog bendradarbiavimas su protekcionistinėmis globaliomis ar lyderiaujančiomis regioninėmis galiomis ir įsitraukimas į regionines grupes, tokias, kaip ES, padeda siekiant bendro tikslo – skatinti bendradarbiavimą su kitomis mažomis valstybėmis, taip agreguojant keleto valstybių balso svarumą³⁸. Mažosios ES narės mėgaujasi dėl nedidelio biurokratinio ir administracinio aparato susiformavusiu efektyviu sprendimų priėmimo procesu bei mažųjų valstybių atstovams suteikiama kur kas didesne autonomija derybose ES institucijų viduje, o, reikalui esant, – greitesne prieiga prie aukšto rango atsakingų nacionalinių politikų sostinėse³⁹. Mažųjų narių atstovai taip pat turi svaresnį vaidmenį, nes dalyvauja vidiniame politikos kūrime tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu; taip pat turi išvystę artimus kontaktus tokiose institucijose kaip Europos Komisija, o ši dėl to tampa labiau informuota apie konkrečios šalies interesus; Guntos Pastores įsitikinimu, išmanių mažų valstybių strategijai būdingi ir kitų autorių toliau detaliau nagrinėjami veikimo būdai, tokie, kaip tarpininkavimas skirtingų šalių interesams ieškant kompromiso, partnerysčių formavimas, įtikinama argumentacija apeliuojant į bendras vertybes, fokusavimas ties siauresniais politikos laukais ir savo galimybių poveikio darymui įvertinimas⁴⁰. Sėkmingos mažųjų valstybių-narių įtakos ES atvejus analizuojantys mokslininkai tiria konkrečias empirines atvejo studijas, pavyzdžiui, Skander Nasra

³⁵ Diane Panke, *Small States in the European Union. Coping with Structural Disadvantages* (New York: Routledge, 2010), 2-3.

³⁶ Børge O. Romslo "EU's External Policy: Are the Lilliputians Impotent or Potent", Arena Working Paper, žiūrėta 2022 m. lapkričio 11 d., 5-10. https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2004/wp04_23.pdf.

³⁷ Anders Wivel, Caroline Howard, "Maximizing Influence in the European Union after the Lisbon Treaty: From Small State Policy to Smart State Strategy", *Journal of European Integration*, 33:5, (2011), 523-539, 529.

³⁸ Alyson J. K. Bailes, Baldur Thorhallsson, "Instrumentalizing the European Union in Small State Strategies" *European Integration*, 35(2), (2013), 99-114, 103.

³⁹ Baldur Thorhallsson, 2.

⁴⁰ Gunta Pastore, 73-79.

pabrėžia, jog šios srities politikos mokslininkų darbus vienija poveikio priemonių, veiksmų ir palankių sąlygų sintezės paieškos – kiekvienu atveju neįmanoma išskirti vienos sėkmės formulės, nes mažosioms valstybėms būdinga išnaudoti skirtingas poveikio priemones vienu metu⁴¹. Peter Jakobsen, išanalizavęs Skandinavijos šalių įtaką formuojant civilinę ES Saugumo ir gynybos politikos plotmę, akcentuoja **veikimo ilgalaikėje perspektyvoje svarbą** ir dėl to palaiapsniui išaugusią minėtų **šalių kaip srities eksperčių bei lyderių reputaciją**⁴². Annika Bjorkdahl stebi valstybėms būdingą strateginį planavimą, įgalinantį ilgojoje laiko perspektyvoje megzta **pažintis, būdingas koalicinio kapitalo tendencijas bei ryšius su ES institucijomis**⁴³. Tiriant priemonių, kurių imasi skirtingo *kalibro* valstybės-narės, pobūdį, objektyviausiomis, pasak Peter Jakobsen, Børge O. Romsloe, David Arter bei kitų, laikomos **įtikinanti argumentacija**, pagrindžianti pokyčio būtinybę ir naudą ne siauram narių ratui, o visai bendrijai, bei **apeliavimas į bendrąsias ES vertybes ir jomis grįstus sėkmingo ir efektyvaus veikimo principus**⁴⁴.

Šiame darbe Lietuvos pastangos pakeisti ES užsienio politiką Kinijos atžvilgiu pasitelkiamos kaip pavyzdys, siekiant užpildyti akademinės literatūros spragą apie Lietuvos nacionalinių interesų perkėlimo į Europos Sąjungos politikos lygį veiksmus. Analizuojant Lietuvos diplomatų, politikų veiksmus ir pasisakymus per europeizacijos teorijos prizmę, klausama, kas lėmė, jog mažajai Europos Sąjungos valstybei pavyko pastūmėti ES politikos Kinijos atžvilgiu pokytį.

Tikslas ir uždaviniai

Šio baigiamojo darbo **tikslas** – išsiaiškinti, kurias iš operacionalizuotų mažosioms valstybės-narėms būdingų poveikio priemonių Lietuva pritaikė siekdama nacionalinius užsienio politikos interesus – eskaluoti Kinijos galimai keliamas nacionalinio ir Bendrijos saugumo grėsmes – perkelti į ES užsienio politikos plotmę. Tikslui pasiekti reikalinga įgyvendinti šiuos **uždavinius**:

1. Remiantis akademinės literatūros analizės metu susistemintomis mažųjų valstybių poveikio darymo priemonėmis ir teoriniu europeizacijos modeliu, apibrėžti poveikį užtikrinančias strategijas, būdingas mažosioms ES šalims.
2. Išsiaiškinti, kuriomis iš šių strategijų, siekdama perkelti nacionalinius interesus į Bendrijos lygmenį, ES-Kinijos santykių klausimu vadovavosi Lietuva.
3. Įvertinti, prie kurių pasikeitusių ir besikeičiančių ES-Kinijos santykių aspektų Lietuva galimai turėjo daugiausia poveikio.

⁴¹ Skander Nasra, 165.

⁴² Peter Viggo Jakobsen, "Small states - big influence: The overlooked Nordic influence on the Civilian ESDP", *Journal of Common Market Studies*, 47:1, (2008), 81-102, 90.

⁴³ Annika Bjorkdahl, "Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU" *Journal of European Public Policy*, 15:1, (2008), 143.

⁴⁴ Gunta Pastore, 76.

4. Suformuluoti išvadas apie mažųjų ES valstybių-narių įtakos darymo strategijas, siekiant perkelti savo užsienio politikos prioritetus į ES lygmenį.

Metodologija

Tyrimui atlikti pasirinkta pasitelkti **atvejo studijos** (angl. *case study*) **metodą** dėl jo palankumo siekiant plačios apimties reiškinį – mažųjų ES valstybių-narių įtaką ES užsienio politikai – sistemiškai išskaidyti ir pritaikyti konkrečiau siauro⁴⁵ Lietuvos atvejo analizei.

Lietuvos pozicija Kinijos klausimu kaip tyrimo atvejis yra įdomi ir išsiskiria tuo, jog, remiantis skirtingų ES lyderių viešais pasisakymais apie pasikeitusius ES ir Kinijos santykius, šiame kontekste dažniausiai minima Lietuva ir atvejai, kai dėl konflikto su ja pasikeitė ir ES santykiai su Kinija. Iš tiesų Kinijos nemalonę iki Lietuvos užsitraukusios buvo ir kitos ES valstybės, pavyzdžiui, Čekija dėl Senato atstovo apsilankymo Taivane 2020 m.⁴⁶ ar Prancūzija po raginimo Taivaną pakviesti į Pasaulio sveikatos organizaciją^{47,48}. Precedento neturinčiais veiksmais⁴⁹ reaguodami į Kinijos taikomus realius ekonominės prievartos veiksmus prieš Lietuvą, aukščiausio lygmens ES pareigūnai aiškiai deklaravo, jog dvišaliai Kinijos santykiai su ES valstybėmis-narėmis turi įtakos visos Bendrijos ryšiams su Kinija⁵⁰.

Šiuo metodu grįstas tyrimo modelis efektyvus siekiant kaip įmanoma labiau įsigilinti į konkretų praktinį pavyzdį, jį analizuoti remiantis generalizuotomis kitų atvejo studijų išvadomis bei rezultatais, šiuo atveju – tokiu principu nagrinėti daugiasluoksnius Lietuvos politinio bei diplomatinio korpuso atstovų veiksmus – pasisakymus, turimų ryšių panaudojimą ar naujų mezgimą, formalias ir neformalias priemones, įdirbio tam tikrose srityse patirčių realizavimą – siekiant paveikti ES užsienio politiką Kinijos santykių klausimu tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygmeniu, į jį perkeliant sau aktualius nacionalinius interesus liečiančius klausimus. Išsamiausiai atskleisti nagrinėjamą temą padeda *paaiškinančiosios atvejo studijos* metodas⁵¹ (plačiau aptariamas tam skirtame darbo skyriuje), atsižvelgiant į tai, jog teorinis darbo modelis remiasi tiek Europeizacijos teoriją nagrinėjančių akademikų susisteminta metodine prieiga, bet ir pačios autorės

⁴⁵ Roberta Heale, “What is a case study?” Laurentian University, Kanada, 2018, 21:1, 7, žiūrėta 2023 m. kovo 16 d., <https://ebn.bmj.com/content/ebnurs/21/1/7.full.pdf>.

⁴⁶ Antoine Bondaz, „Strengthening economic cooperation while defending the status quo: the deepening of relations between Europe and Taiwan“ European University Institute, Italy, 2022, 07, 4.

⁴⁷ Lin Chia-nan, „French senator welcome to visit Taiwan, MOFA says“ Taipei Times, žiūrėta 2023 m. balandžio 25 d. <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2021/03/17/2003753979>.

⁴⁸ Antoine Bondaz, 5.

⁴⁹ Stuart Lau, Sarah Anne Aarup, “EU gives China a nudge rather than a slap over Lithuania” Politico, žiūrėta 2023 m. gegužės 6 d. <https://www.politico.eu/article/eu-china-nudge-slap-lithuania-wto-trade/>.

⁵⁰ Steven Blockmans, „Lithuania, China and EU Lawfare to Counter Economic Coercion“ CEPS Policy Insights, 20 (2021), 3.

⁵¹ Saša Baškarada, „Qualitative Case Study Guidelines“ The Qualitative Report, 19, 2014, 4, 14.

pagal atliktą literatūros analizę sudaryta mažųjų valstybių-narių poveikio darymo strategija. Tokia metodologinė sintezė leidžia Lietuvos atvejį nagrinėti gilinantis į keletą sluoksnių, derinant Lietuvos veiksmus ir pokyčius ES lygmenyje, o gautais rezultatais siekiama paaiškinti Lietuvos veikimą Europos Sąjungoje.

Empirinėje tyrimo dalyje pirmiausia atliekama chronologinė politikų kalbų, strateginių dokumentų bei analitinių ir žurnalistinių straipsnių, parengtų laikotarpiu nuo 2017-ųjų iki 2021-ųjų metų turinio analizė – nagrinėjami aktualūs pirminiai bei antriniai šaltiniai nuo to laikotarpio, kai Lietuva ėmė įvardyti Kiniją kaip nacionalinio saugumo interesams galimai rizikas keliančią valstybę bei viešai deklaruoti nepritariamą jos vykdomai politikai, o ES – oficialiai formuoti pozicijas, adresuojančias besikeičiančius santykius su šia Azijos valstybe. Vėliau, remiantis Hill ir Wong europeizacijos teorijos projektavimo prieigos modeliu, adaptuotu *veikti* kartu su autorės sudarytu mažųjų ES valstybių-narių Bendrijos užsienio politikai nagrinėti skirtu metodologiniu modeliu, atliekami pusiau struktūruoti ekspertiniai interviu, siekiant patikrinti, kurios teorijai bei ES valstybėms būdingos poveikio priemonės yra aktualios Lietuvos atveju.

Literatūros analizė patvirtina vyraujančią nuostatą apie įprastai empirikoje dominuojančią didžiųjų ES valstybių-narių įtaką Bendrijos užsienio politikos formavimui. Tačiau, įgyvendinus tam tikras sąlygas, mažosioms valstybėms-narėms taip pat sėkmingai pavyksta perkelti savo nacionalinius interesus į Europos Sąjungos lygmenį. Todėl šiame darbe keliamos trys **hipotezės: 1) Pasiekta lyderės aktualiu klausimu pozicija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu; 2) Efektyvi ir įtaigi Lietuvos argumentacija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu; 3) Partnerių palaikymo užtikrinimas lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.**

Tyrimo aktualumas

Atsižvelgiant į tai, jog darbo problema kyla iš paradoksalios situacijos, kai matomas ES-Kinijos santykių pokytis, bet nestebimas didžiųjų valstybių-narių proaktyvus veikimas šiuo klausimu, ir tai pat žinoma, kad pastaraisiais metais aktyviausiai Kinijos keliamų nacionalinio ir Bendrijos masto grėsmių klausimu pasisako mažąja Bendrijos nare laikoma Lietuva, akivaizdu, jog naudinga toliau gilintis į mažųjų valstybių įtakos svarbą ir jų nacionalinių interesų perkėlimo į ES lygį galimybes bei sąlygas, taip plečiant akademinės literatūros lauką šioje srityje. Iki šiol matuojant tokių valstybių įtaką ES buvo analizuojami konkrečių dokumentų atsiradimai ir kaip tai pasiekta, siauro politikos lauko, pavyzdžiui, civilinės saugos pokyčio, atsiradimo kelias Skandinavijos šalių atveju. Lietuvos atvejis išskirtinis tuo, jog galimai buvo pasiekta sparčiau nei numatyta nauja linkme

pakrypę dviejų tarptautinių santykių subjektų – ES ir Kinijos – santykiai, liečiantys įvairias politinio, finansinio, net saugumo klausimų bendradarbiavimo plotmes. Išsiaiškinus, kurie veiksniai perkeliant nacionalinius interesus į ES lygmenį ir paspartinant pokyčio ES-Kinijos santykiuose formavimąsi buvo aktualūs ir pasiteisinę Lietuvos atveju, galima daryti prielaidas tokiems pokyčiams ir ateityje, projektuojant, kurios Sąjungos vykdomos politikos gali būti paveiktos pavienių Bendrijos narių pastangų. Taip pat tokio pobūdžio tyrimais prisidedama prie platesnės akademinės diskusijos apie galimus galių balanso pokyčius Europos Sąjungoje.

Žinoma, svarbu pabrėžti ir tai, jog šiuo empiriniu tyrimu prisidedama plėtojant europeizacijos teorijos projektavimo prieigą: šiai susilaukiant pastabų dėl nepakankamo apibrėžtumo ar įgyvendinimo kriterijų nenumatymo, Lietuvos poveikio ES-Kinijos santykių klausimu tyrimas suteikia empirinio pagrindo teorinei prieigai ir metodines gaires projektavimo metodikos plėtojimui. Lietuvos vaidmuo ES ir Kinijos santykių atšalime net ir po beveik dviejų metų nuo įvykių eskalacijos bei senąjį žemyną užklupusio karo nepraranda svarbos ir išlieka aktyviai aptarinėjamu. Tikėtina, jog to priežastis – beprecedentė Kinijos reakcija į Lietuvos sprendimą gilinti prekybinius ryšius su Taivanu, atidarant Taivaniečių atstovybę Vilniuje ir iki tol nematytas Europos Sąjungos sprendimas ginti savo valstybės narės, o kartu – ir visos bendrosios rinkos – interesus, tam pasitelkiant net trečiąsias šalis, tokias, kaip Pasaulio prekybos organizacija. Iki šiol Lietuvai, kaip ir kitoms Baltijos regiono valstybėms⁵², buvo būdinga įtakos ES siekti keliant saugumo grėsmių dėl Rusijos veiksmų klausimą⁵³. Šiuo tyrimu tarsi padaroma įžanga ir į naują akademinę plotmę, kurioje detalčiau žvelgiama į besikeičiančius Lietuvos nacionalinio saugumo interesus ir jais remiantis formuojamą naują Lietuvos identitetą ES įtakos prizmėje.

Darbo struktūra

Baigiamasis magistro darbas sudarytas iš trijų pagrindinių dalių – įvado, dėstomosios dalies (teorinio pagrindimo bei empirinio tyrimo apžvalgos) ir išvadų. Įvade įvardijama darbo problema, apžvelgiama akademinės literatūra pasirinkta tema ir nurodoma šio darbo niša apibrėžtos akademinės diskusijos rėmuose, pristatomas darbo tikslas ir jam pasiekti išskelti uždaviniai, tyrimo metodologija bei aktualumas. Teorine dalimi pristatoma pasirinkta Europos integracijos teorija – europeizacijos prieiga, Hill ir Wong projektavimo europeizacijos teorinis modelis, kuris tyrime derinamas su literatūros analizės pagalba operacionalizuotų mažųjų valstybių narių poveikio strategijomis. Empirinius tyrimu siekiama patikrinti, kurios iš teoriniame pagrinde nurodytų mažųjų Bendrijos valstybių-narių poveikio darymo strategijų yra aktualios Lietuvos atveju ir buvo sėkmingai

⁵² Baldur Thorhallsson, 2.

⁵³ The Economist, “Lithuania sees threats from two big powers: Russia and China.” *The Economist*, 2022, Vilnius, žiūrėta 2023 m. kovo 18 d. <https://www.economist.com/china/2022/03/05/lithuania-sees-threats-from-two-big-powers-russia-and-china>.

pritaikytos ES-Kinijos santykių klausimu. Galiausiai išvadamis apžvelgiama, kuriais pasikeitusių ES-Kinijos santykių aspektais Lietuvos balsas buvo labiausiai girdimas ir atspindintis šalies nacionalinių interesų perkėlimą į Bendrijos lygį.

Teorinė dalis

Šios baigiamojo darbo dalies tikslas – parodyti europeizacijos teorijos indėlį paaiškinant, kaip valstybės-narės prisideda formuojant ES užsienio politiką bei į Bendrijos lygį siekia perkelti nacionalinius savo interesus. Pirmiausia apžvelgiama Europeizacijos teorija, skirtingos jos *minties mokyklos* (angl. *schools of thought*) bei trys skirtingus procesus analizuojančios europeizacijos prieigos. Tuomet detaliau nagrinėjama europeizacijos *projektavimo* prieiga, ja grįstas Hill ir Wong modelis, pasitelkiamas šiame darbe, bei užbaigiama aptariant teorinio modelio trūkumus ir tai, kaip darbe keliamos hipotezės padeda užpildyti šias spragas.

1.1 Europeizacijos teorija

Claudio M. Radaelli europeizaciją kaip procesą apibrėžia kaip susidedančią iš keleto skirtingų procesų: a) konstravimo (angl. *construction*), b) plitimo (angl. *diffusion*) bei c) formalių ir neformalių taisyklių, procedūrų, politikos paradigmu, *dalykų darymo* įpročių, bendrų normų, pirmiausia konsoliduojamų ES politikos procesuose ir tik vėliau inkorporuojamų vidaus diskursuose, politinėse sąrangose ir viešojoje politikoje, institucionalizavimo (angl. *institutionalisation*)⁵⁴. Toks apibrėžimas geriausiai tinkamas šiame darbe dėl europeizacijos kaip nevienalyčio, ne griežtai pagal taisykles vykstančio ir supaprastintai „įtaką“ reiškiančio proceso, o daugybės veikėjų, jų kompetencijų bei pasiryžimo derinti interesus bendrųjų kompetencijų srityse įtraukimo, vertinimo.

Europeizacijos teorija, kaip ir kitos teorinės prieigos, turi skirtingas savo variacijas (angl. *schools of thought*), kurių trys pagrindinės, pasak modelį susisteminusio Reuben Wong, yra aktualiausios ES užsienio politikos sričiai: a) nacionalinė adaptacija: europeizacija vyksta iš *viršaus į apačią*, paveikiama globalizacijos, politikos susiliejinimo (angl. *policy convergence*) procesų; b) nacionalinis projektavimas: europeizacija vyksta iš *apačios į viršų* ir į šonus (angl. *sideways*), o jai įtakos turi politikos projektavimo, politikos mokymosi (angl. *policy learning*) ir politikos perkėlimo (angl. *policy transfer*) procesai; c) identiteto rekonstrukcija: europeizacija vyksta *horizontaliai* ir yra veikiamą elitų socializacijos proceso⁵⁵. Iš esmės šis skirstymas atitinka kitų europeizacijos teoretikų išskiriamą šios teorinės prieigos skirstymą, kuriame plačiausios jos sritys atliepia tris skirtingas, bet

⁵⁴ Claudio M. Radaelli, 3.

⁵⁵ Reuben Wong, 145.

tarpusavyje susijusius, procesus: perkėlimą⁵⁶ (angl. *downloading*), projektavimą (angl. *uploading*) bei kryžminį perkėlimą (angl. *crossloading*)⁵⁷.

Pirmoji europeizacijos prieigos variacija – *perkėlimas* – padeda analizuoti, kaip bendrai ir derybų metu sutarta Bendrijos politika prisitaiko nacionaliniame lygmenyje: modifikuoja nacionalinį teisės reglamentavimą, nacionalinės politikos gaires ir formuoja valstybių-narių institucinių sąrangų kitimą⁵⁸. Tai neabejotinai šiuo metu labiausiai paplitęs ir dažniausiai taikomas europeizacijos teorijos aiškinimas, o veiksniai, kuriais apibrėžiamas perkėlimo europeizacijos metodą apibūdinantys indikatoriai, dažniausiai yra agreguojami į narystės ES poveikį valstybėms narėms⁵⁹. Antruoju atveju, anot Ben Tonra, nagrinėjama, kaip, kada ir iki kokio laipsnio nacionalinių užsienio politikų preferencijos yra įnešamos į bendrą ES užsienio politikos formavimo procesą ir kaip jos išnaudoja ES suteikiamas priemones bei institucinius formatus, siekiant šias nacionalines pozicijas įtvirtinti ir suteikti joms tvirtus pamatus bei pritaikymą Bendrijoje⁶⁰. Įdomu tai, jog ankstyvaisiais europeizacijos studijų laikais – dar iki prie Bendrijos prisijungiant Lietuvai – ši *iš apačios į viršų* (angl. *bottom-up*) veikiančios europeizacijos prieiga buvo dominuojanti, tad mokslininkų dėmesį pirmiausia kaustė tai, kaip valstybių narių įtaka paveikia europinį lygmenį; vėliau ši perspektyva imta analizuoti santykyje su pirmąja europeizacijos prieiga kaip būdas valstybėms narėms per jas paveikiančią bendrąją ES politiką užtikrinti savo nacionalinių interesų įgyvendinimą⁶¹. Trečiąjį europeizacijos procesą geriausiai apibūdina valstybių narių apsikeitimas gerąja praktika ir mokymasis viena iš kitos – tiek procesinėje, analitinėje plotmėse, bei politikos formavimo praktikoje⁶². Kryžminio perkėlimo prieiga leidžia analizuoti valstybių-narių praktikos apsikeitimu, vykstančiu toje pačioje ES vertybinėje sistemoje, tik už ES oficialių ES institucijų ribų⁶³.

1.1.1 Europos Sąjungos užsienio politikos europeizacija

Europos Sąjungos užsienio politika plačiąja prasme pasižymi dinamišku sąveikavimu tarp nacionalinių ir Bendrijos principų bei politikos mokymosi (angl. *policy-learning*) procesu, kai

⁵⁶ Abi sąvokos panaudotos remiantis: Klaudijus Maniokas, „Teorinė prieiga: Europeizacija, elitai, valstybės užgrobinimas ir vystymasis.“ *Politologija*, 76:4, 2014, 8.

⁵⁷ Ben Tonra 2015, 183.

⁵⁸ *Ibid.*, 183.

⁵⁹ Klaudijus Maniokas, 2014, 8.

⁶⁰ Ben Tonra 2015, 183.

⁶¹ Patrick Müller, „Applying the Concept of Europeanization to the Study of Foreign Policy: Dimensions and Mechanisms“. GARNET konferencija, 2010, žiūrėta 2022 m. lapkričio 24 d. https://www.researchgate.net/profile/Patrick-Mueller-5/publication/229024187_Applying_the_Concept_of_Europeanization_to_the_Study_of_Foreign_Policy_Dimensions_and_Mechanisms/links/55fcd43708ae07629e1531d9/Applying-the-Concept-of-Europeanization-to-the-Study-of-Foreign-Policy-Dimensions-and-Mechanisms.pdf.

⁶² Ben Tonra, 2015, 183.

⁶³ Patrick Müller, Karolina Pomorska, Ben Tonra, “The Domestic Challenge to EU Foreign Policy-Making: From Europeanisation to de-Europeanisation?” *Journal of European Integration*, 5:43, (2021), 522.

tolimesnė užsienio politika grindžiama išmoktomis pamokomis iš svarbių įvykių ir nesėkmių⁶⁴, todėl europeizacijos teorinis modelis, pasitelkiant empirinių akademinių tyrimų išvadas, padeda įvertinti kiekvieno šiame procese dalyvaujančio veikėjo indėlį, egzistuojančios sistemos suteikiamus įrankius arba ribojančius ypatumus, nacionalinių interesų siekių bei Bendrijos principų galimo susikirtimo pasekmes⁶⁵. Užsienio politikos europeizacija, remiantis bet kuria jos prieiga, yra laikoma sudėtingu sąveikavimu tarp nacionalinių politikų ir Bendrijos prioritetų, pasitelkiant bendrus ES derybų formatus ir institucijas⁶⁶. Europeizacijos teorinis modelis neveltui pasirinktas ir šiame darbe – dažniausiai dvejopas valstybių-narių Bendrijai ar Bendrijos-valstybėms narėms daromas poveikis geriausiai atsispindi formuojant ES užsienio politiką plačiąja prasme, todėl tapęs gana dažnu šios srities akademikų pasirinkimu⁶⁷. Europeizacijos teorijos ir jos pagrindu paremtų metodologinių rėmų pasitelkimas analizuojant ES užsienio politikos formavimo procesus leidžia efektyviai suderinti nacionalinio bei Bendrijos lygmens analizę ir, svarbiausia šiame darbe, aiškiai įvardyti valstybių-narių indėlį formuojant ES bendrąją politiką pasitelkiant *projektavimo* prieigą⁶⁸ ar mokyklą⁶⁹.

Europeizacijos prieiga leidžia paaiškinti, kaip palaipsniui įgyvendintas ES užsienio politikos normatyvinio-vertybinio pagrindo konstravimas: dabartinės Bendrijos užsienio politikos modelyje taip pat galime pamatyti užprogramuotą siekį užtikrinti esminių vertybinių normų – žmogaus teisių, teisės viršenybės bei demokratijos principų – laikymąsi, o taip pat – tikslą visa tai užtikrinti išlaikant ES vienybę ir vieningą atsakomąjį balsą tarptautinėje arenoje⁷⁰. Kaip bus galima pamatyti vėliau, šis normatyvinis-vertybinis ES užsienio politikos aspektas itin svarbus ir analizuojant mažųjų Bendrijos narių poveikį perkeltiant savo nacionalinius interesus. Europeizacija neretai įvardijama kaip suteikianti reikšmingo svarumo bendrai Europos užsienio politikos darbotarkei išskirtinai mažesnėse ES valstybėse-narėse, nes, išėjus iš nacionalinio lygmens, čia joms atsiveria platesnis teminis užsienio reikalų darbotvarkės spektras ir užtikrinama galimybė įsitraukti į visapusiškai turtingesnę ES užsienio politikos lauką⁷¹.

Neišvengiamai pastaraisiais metais iškilo ir priešingo europeizacijai – de-europeizacijos – fenomeno reikšmė. Vis didesnė dalis akademikų išskiria stebinti de-europeizacijos teorine prieiga paaiškinamą procesą: bent iki 2020 m. stebėjo lėtėjantį ES užsienio politikos vystymąsi dėl

⁶⁴ Nicole Alecu de Flers, Patrick Müller, “Europeization of Member State Foreign Policy” *European Integration*, 34:1 (2012), 27-28.

⁶⁵ Claudia Major, „Europe is what member states make of it“ *European Research Institute*, 2008, 11.

⁶⁶ Reuben Wong, 144.

⁶⁷ Patrick Müller, Karolina Pomorska, Ben Tonra, 521-522.

⁶⁸ Claudia Major, 8.

⁶⁹ Reuben Wong, 146.

⁷⁰ Ian Manners, “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?” *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40 (2), cituota iš Patrick Müller, Karolina Pomorska, Ben Tonra, “The Domestic Challenge to EU Foreign Policy-Making: From Europeanisation to de-Europeanisation?” *Journal of European Integration*, 5:43, (2021), 525.

⁷¹ Patrick Müller, Karolina Pomorska, Ben Tonra, 524.

mažtančio valstybių-narių ištraukimo ar reagavimo į procesų pokyčius, kol galiausiai ėjimą gilesnio bendradarbiavimo šioje plotmėje kursą pakeitė “progresyvi ES užsienio politikos re-nacionalizacija”, apibūdinama kaip retesnis valstybių-narių ištraukimas į konsultavimąsi, tarimąsi su ES institucijomis ir partnerėmis Bendrijos suteikiamuose koordinavimo rėmuose⁷². Vis tik empiriniu šio darbo tyrimu tai pat siekiama parodyti, jog ES užsienio politikos europeizacija yra vis dar aktualus procesas, aktualus ir Lietuvos atstovaujamai mažųjų Bendrijos narių grupei.

1.2 Europeizacija ir mažosios ES valstybės-narės: *Projektavimo* europeizacijos procesas

Nors Klaudijus Maniokas pastebi, jog dažniausiai europeizacijos teorija pasitelkiama siekiant nagrinėti pokyčius valstybių-narių viduje, atsiradusius dėl narystės ES⁷³, šiame darbe pasitelkiama *projektavimo* europeizacijos prieiga suprantama kaip ES lygmens politikos formavimo struktūra (angl. *framework*), įpročių vystymasis atsižvelgiant į valstybių-narių preferencijas, o svarbiausia – kaip Bendrijos arenos, skirtos valstybių-narių politikos preferencijų, nacionalinių interesų ir idėjų derinimui bei iškėlimui į ES lygmenį, projekcija⁷⁴. Projektavimo prieiga leidžia valstybes nares matyti kaip pagrindines pokyčio iniciatorius ir veikėjas, o ES užsienio politiką - jų veiklos (siekiant diktuoti pokyčio kryptį bei greitį) tikslą⁷⁵. ES užsienio politikos formavimas europeizacijos projektavimo mokyklos rėmuose matomas kaip įrankis valstybėms narėms užtikrinti nacionaliniu lygiu užsibrėžtų tikslų įgyvendinimo projektuojant juos į ES lygmenį. Tokia veikimo strategija gali priminti racionalaus pasirinkimo ar elito teorijų pagrindinius principus⁷⁶. Europeizacijos projektavimo prieiga, nors ir išlieka santykinai nišine akademinės literatūros tema, pastaruoju laikotarpiu, kai stebimas ir atvirkštinio proceso – de-europeizacijos (valstybės-narės traukiasi iš bendro anksčiau sutarto europietiško sugyvenimo, grįsto bendrais prioritetais ir vaidmenų pasidalijimu) – iškilimas⁷⁷, tampa aktualesnė kaip atsvara jam, nes analizuoja ir padeda suprasti, kaip valstybės narės, nepatenkintos iš *viršaus* perkėlimo metodu nuleidžiamomis ES užsienio politikos gairėmis, pačios gali projektuoti savo nacionalinius prioritetus į ES lygmenį ir taip užtikrinti jų įgyvendinimą. Paprastai tariant, projektavimas suprantamas kaip nacionalinių idėjų, preferencijų perkėlimas į Bendrijos lygmenį iš *apačios į viršų* metodu (angl. *bottom-up*)⁷⁸. Projektavimo prieiga įvardijama palankia, siekiant suprasti Europos Sąjungos užsienio politikos formavimą ir jos atžvilgiu

⁷² Ben Tonra “Europeanisation and De-Europeanisation of EU Member State Foreign Policies: Mirror Image or Discrete Phenomenon?” Nortia, cituota iš Daniel C. Thomas, “The Return of Intergovernmentalism? De-Europeanisation and EU Foreign Policy Decision-making.” *Journal of European Integration*, 5:43 (2021), 620.

⁷³ Klaudijus Maniokas, „Teorinė prieiga: Europeizacija, elitai, valstybės užgrobimas ir vystymasis.“ *Politologija*, 76:4, 2014, 8.

⁷⁴ Ben Tonra, 2015, 185.

⁷⁵ Reuben Wong, 146-147.

⁷⁶ *Ibid*, 147.

⁷⁷ Patrick Müller, Karolina Pomorska, Ben Tonra, 524.

⁷⁸ Christopher Hill, Reuben Wong, „National and European Foreign Policies: towards Europeanization?“ *West European Politics*, 2011, 2.

specifines valstybių-narių atsinešamas normas: šioje ES plotmėje būdinga kiekvienai valstybei prisidėti kuriant nacionalinio ir Bendrijos lygmens užsienio politikos gaires, ne tik įgyvendinti iš viršaus nuleidžiamus bendrosios politikos principus⁷⁹.

1.2.1 Hill ir Wong teorinis modelis

Šiame darbe pasitelkiama Christopher Hill bei Reuben Wong detaliai išplėtotą europeizacijos teoriją grįsta metodologinė priemonė – 2011 m. autoriams pavyko susisteminti ne tik didelės valstybių-narių dalies (10-ies valstybių, atstovaujančių skirtingus ES plėtros etapus) veiksmus, nurodančius, kurią iš trijų šios prieigos sričių valstybė kryptingai siekia įgyvendinti, bet ir puikiai apibrėžti, kas apskritai laikoma *europeizuota* Bendrijos užsienio politika⁸⁰. Autorių teigimu, siekiant išsiaiškinti, ar susiduriama su projektavimo, ar perkėlimo europeizacijos mokykla, tikslinga klausti, kurių pozicijų Bendrija nebūtų išvysčiusi, jei ne vienos ar kitos valstybės-narės postūmis; kitaip tariant, projektavimo europeizacijai svarbus lyderystės ir iniciatyvos klausimas⁸¹. Remiantis C.Hill ir R. Wong sudaryta trijų europeizacijos nacionalinėje užsienio politikoje aspektų lentelė (žr. Lentelė Nr. 1)⁸², šiame darbe pasitelkiami ir analizuojami indikatoriai, nurodantys valstybės-narės veiksmus siekiant įgyvendinti europeizacijos projektavimo procesui reikalingus veiksmus:

Lentelė Nr. 1: *Hill ir Wong išskirti europeizacijos projektavimo įgyvendinimui stebėti reikalingi indikatoriai*

Nacionalinis projektavimas (angl. <i>National Projection</i>)	Nacionaliniai užsienio politikos indikatoriai
Nacionalinė valstybės-narės užsienio politika paveikia ir prisideda prie bendros ES užsienio politikos vystymosi.	Valstybė-narė bando stiprinti savo įtaką pasaulyje;
	Valstybė-narė bando paveikti kitų Bendrijos šalių užsienio politiką;
	Valstybė-narė Bendriją pasitelkia kaip priedangą;
	Valstybė-narė Bendrijos lygmenį pasitelkia kaip įtakos daugiklį (angl. <i>influence multiplier</i>).

Šaltinis: Christopher Hill, Reuben Wong, „National and European Foreign Policies: towards Europeanization?“ West European Politics, 2011, 2.

⁷⁹ Ben Tonra, 2015, 187.

⁸⁰ Didelis dėmesys skiriamas ir siekiant suvokti, kas konkrečiai yra europeizuota užsienio politika, todėl, nemaža dalimi šiame darbe remiantis Christopher Hill bei Reuben Wong įdirbiu šioje Europos integracijos teorijos šakoje, laikoma, jog europeizuota užsienio politika yra tokia, kuri: a) bendrą ES poziciją laiko savo atskaitos tašku nes veikiant kituose daugiašaliuose forumuose, b) neatmeta bendros pozicijos net jei ši kelia sunkumų daugiašaliuose santykiuose ar vidaus politikoje, c) siekia savo nacionalinių prioritetų principinio įgyvendinimo per kolektyvinį ES veikimą bei d) pritaria ES vertybėms ir principams veikiant tarptautiniu matu save tapatindama su europiniu identitetu tiek kitų ES šalių akyse, tiek išoriniams veikėjams. Hill ir Wong, 2011, 5.

⁸¹ Hill ir Wong, 8.

⁸² Christopher Hill, Reuben Wong, 2.

Atsižvelgiant į tai, jog autoriai smulkiau šių indikatorių nedetalizuoja, toliau šiame darbe svarbus vaidmuo tenka atliktos literatūros analizės metu išgrynintiems ir empiriniais kitų šalių tyrimais pagrįstiems veiksniams, kurių imasi valstybės narės, siekdamos paveikti bendrąją ES užsienio politiką. Žemiau pateikiama agreguota autorės sudaryta lentelė, atspindinti, kaip Hill ir Wong įvardyti nacionaliniai užsienio politikos indikatoriai atliepia mažųjų ES valstybių-narių įtakos Bendrijos užsienio politikai veiksmus projektavimo europeizacijos plotmėje:

Lentelė Nr. 2: *Hill ir Wong europeizacijos projektavimo modelio sugretinimas su mažųjų ES valstybių-narių praktikoje pritaikytomis nacionalinių interesų projektavimo į ES lygmenį strategijomis.*

Nacionalinis projektavimas (angl. <i>National Projection</i>) (1)	Nacionaliniai užsienio politikos indikatoriai (1)	Literatūros analizėje išgrynintos mažųjų ES narių strategijos, įgyvendinant nacionalinių interesų projektavimą į Bendrijos lygmenį (2)
Nacionalinė valstybės-narės užsienio politika paveikia ir prisideda prie bendros ES užsienio politikos vystymosi.	Valstybė-narė bando stiprinti savo įtaką pasaulyje;	Ekspertės tam tikroje srityje statusas, lyderystė (<i>Jakobsen 86-90, Bjorkdahl 137-142, Nasra 166-167</i>) (hipotezė Nr. 1);
	Valstybė-narė bando paveikti kitų Bendrijos šalių užsienio politiką;	Koalicijų formavimas ir partnerystės mezgimas: bendraminčių partnerių paieška (<i>Jakobsen 91-92, Bjorkdahl 143, Nasra 172-173</i>) (hipotezė Nr. 3)
	Valstybė-narė Bendriją pasitelkia kaip priedangą;	Apeliavimas į bendrąsias ES vertybes, darnumas su jomis ir ES veikimo normomis; įtikinančios argumentacijos pasitelkimas (<i>Jakobsen 91-92, Pastore 76, Romsloe, Arter (2002) 685</i>) (hipotezė Nr. 2);
	Valstybė-narė Bendrijos lygmenį pasitelkia kaip įtakos daugiklį (angl. <i>influence multiplier</i>).	ES jau egzistuojančių įrankių pasitelkimas, išnaudojamas dominuojantis diskursas, išteklių prieinamumas (<i>Jakobsen 94-96, Nasra 169</i>) (hipotezė Nr. 2)

Šaltinis: autorės sudaryta lentelė, remiantis: (1) Christopher Hill, Reuben Wong, „National and European Foreign Policies: towards Europeanization?“ *West European Politics*, 2011, 2, ir (2) literatūros analizės dalyje nurodytų autorių tyrimais: Gunta Pastore, "Small New Member States in the EU Foreign Policy: Toward 'Small State Smart Strategy'?" *Baltic Journal of Political Science*, 2(2013), 76; Skander Nasra, "Governance in EU foreign policy: exploring small state influence", *Journal of European Public Policy*, 18:2, (2011), 166-167, 169, 172-173; Peter Viggo Jakobsen, "Small states - big influence: The overlooked Nordic influence on the Civilian ESDP", *Journal of Common Market Studies*, 47:1, (2008), 86-92, 94-96; Annika Bjorkdahl, "Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU" *Journal of European Public Policy*, 15:1, (2008), 137-143; David Arter, "Small State Influence Within the EU: The Case of Finland's 'Northern Dimension Initiative'", *Journal of Common Market Studies*, 38:5, (2002), 685; Børge O. Romsloe "EU's External Policy: Are the Lilliputians Impotent or Potent", *Arena Working Paper*, https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2004/wp04_23.pdf;

Remiantis lentele Nr. 2 ir išsamesnėmis literatūros analizėje nurodytų autorių įžvalgomis apie tai, kaip valstybės-narės praktikoje pasiekė savo nacionalinių interesų perkėlimo į Bendrijos lygmenį, suformuotos 3 esminės hipotezės bei kiekvienai jų patikrinti priskirti veikimo Europos Sąjungoje metodai, kurių (ne)taikymas Lietuvos-Kinijos ir ES-Kinijos santykių klausimu tikrintas

pokalbių su už Lietuvos pozicijos ES atstovavimą bei formavimą atsakingais valstybės tarnautojais. Detalesnė informacija pateikiama poskyryje 2.1.1.

1.3 Teorinio modelio trūkumai

Europeizacijos teorinis modelis nėra išimtis prieš akademinės kritikos strėles. Kai kurie geopolitinių pokyčių įtaką ES užsienio politikos formavimui analizuojantys akademikai abejoja europeizacijos kaip teorinės prieigos savarankiškumu ir neretai atsispiria nuo požiūrio į europeizacijos teoriją kaip į struktūrą (angl. *framework*), suteikiančią tam tikrus analitinius ir metodologinius rėmus bei priskiria ją platesnėms Europos studijų lauke paplitusioms teorijoms⁸³. Vis dėlto dalis akademikų teigia europeizacijos prieigą esant pakankama, o, priklausomai nuo atvejo, ja grįstą tyrimų struktūrą remia bei papildo institucionalizmo, racionalizmo ar globalizacijos teorijų principais⁸⁴ – kiekviena jų europeizacija grįstam teoriniam modeliui suteikia skirtingus atsispyrimo pagrindus ir lemia, į kurių veikėjų įtaką – ir kuria kryptimi – Bendrijos užsienio politikai naudingiausia žvelgti bei gilintis.

Nepaisant to, jog kai kurie autoriai apskritai kvestionuoja europeizacijos kaip savarankišką Europos integracijos srovės teoriją⁸⁵, dėmesį atkreipia ir nepilnai išpildytas teorijos gebėjimas padengti bei paaiškinti visas išskylančias empirines spragas ar procesinius neaiškumus. Daugiausia klausimų kyla dėl to, ar tikrai pokyčiai, matomi šalyse-narėse po įstojimo į ES, yra europeizacijos teorija paaiškinamo proceso – Bendrijos vykdomos politikos, įsipareigojimų įgyvendinimo ir bendro reguliavimo laikymosi – pasekmė, o projektavimo dimensijos atveju, ar pokyčiai ES užsienio politikoje ir kitose bendrosiose srityse yra atsiradę išskirtinai dėl tam tikrų valstybių-narių interesų perkėlimo⁸⁶. Vienas esminių trejopo (nors dažniausiai literatūroje išskirtinai akcentuojamos dvi teorinės prieigos dimensijos) europeizacijos teorinio modelio kuriamų keblumų – *užburto rato* arba *vištos ar kiaušinio* dilemos sukūrimas: egzistuojantis ryšys tarp projektavimo ir perkėlimo – arba tarp iš apačios kylančios ir iš viršaus nuleidžiamos įtakos – dažnai gali klaidinti tyrėjus nepakankamu procesų atskyrimu ir neaiškumu, kurie pokyčiai ir kurios šalies buvo inicijuoti pirmieji⁸⁷. Analizuojant konkrečiai projektavimo europeizacijos prieigą, pastebima, jog ji neleidžia detaliam

⁸³ Patrick Müller, Karolina Pomorska, Ben Tonra, 520.

⁸⁴ Reuben Wong, 144.

⁸⁵ Patrick Müller, 6.

⁸⁶ Nicole Alecu de Flers, Patrick Müller, “Applying the Concept of Europeanization to the Study of Foreign Policy: dimensions and mechanisms” Research Gate, žiūrėta 2023 m. gegužės 7 d., 2, 4-5 https://www.researchgate.net/profile/Patrick-Mueller-5/publication/229024187_Applying_the_Concept_of_Europeanization_to_the_Study_of_Foreign_Policy_Dimensions_and_Mechanisms/links/55fcd43708ae07629e1531d9/Applying-the-Concept-of-Europeanization-to-the-Study-of-Foreign-Policy-Dimensions-and-Mechanisms.pdf.

⁸⁷ Patrick Müller, 6-7.

atsekti skirtingų viso nacionalinio intereso perkėlimo proceso nuo idėjos atėjimo į šalies-narės darbotvarkę, iki realaus poveikio Bendrijos politikai⁸⁸.

Siekiant užpildyti šią teorinio modelio spragą, pasirinkta europeizacijos projektavimo prieigą papildyti susisteminta literatūros analizės medžiaga, nurodančia, kokiomis įgyvendinimo priemonėmis valstybės narės gali siekti perkelti savo nacionalinius interesus į ES lygmenį (žr. *Lentelė Nr. 2*). Nacionaliniai užsienio politikos indikatoriai (2 stulpelis, žr. *Lentelė Nr. 2*) priskirti literatūros analizėje išgrynintoms mažųjų ES narių strategijoms (3 stulpelis, žr. *Lentelė Nr. 2*). Pagal šiuos duomenis keliamos trys pagrindinės tyrimo hipotezės:

1. **Pasiekta lyderės aktualiu klausimu pozicija** lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.
2. **Efektyvi ir įtaigi Lietuvos argumentacija** lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.
3. **Partnerių palaikymo užtikrinimas** lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.

2. Metodologija

Šiame skyriuje apžvelgiamas atvejo studijos tyrimo metodo pasirinkimas bei jo aktualumas atliekant tiriamąjį darbą. Taip pat pagrindžiamas Lietuvos veiksnių pasikeitusių ES-Kinijos santykių atžvilgiu kaip tiriamojo objekto pasirinkimas. Toliau apžvelgiamas mažųjų ES valstybių-narių poveikio priemonių modelio operacionalizavimas ir jo pritaikymas veikimą tikrinant Lietuvos atveju. Taip pat pagrindžiamas pusiau struktūruotų interviu pasirinkimas ir tyrimo respondentų imtis. Pabaigoje nurodomas ir atvejo studijos metodo ribotumas.

2.1 Atvejo studijos metodas

Šiam baigiamojo darbo tyrimui įgyvendinti pasirinktas atvejo studijos (angl. *case study*) metodas. Kaip leidžia matyti atlikta europeizacijos teorinę prieigą nagrinėjančių autorių darbų analizė bei kitų valstybių narių nacionalinių interesų projektavimo į ES lygmenį praktika, skirtingas europeizacijos dimensijas populiariausia nagrinėti pasitelkiant atvejo studijos tyrimo metodą. Jis leidžia vienu metu ieškoti dėsningumų skirtingose šalyse ar tirti, kaip procesas atsiliepia vienoje konkrečioje narėje, taip pat yra patogus nagrinėjant valstybes skirtingais pjūviais – atsižvelgiant į jų narystės Bendrijoje trukmę, išsivystymo lygį ar istorinę (kolonializmo ar kt.) sąrangą bei, žinoma, dydį ar *svorį* Bendrijoje⁸⁹. Atvejo studija pasitarnauja kaip gebanti įgalinti pasirinktą teoriją – šiuo

⁸⁸ Claudia Major, 8.

⁸⁹ Christopher Hill, Reuben Wong, 3.

atveju, europeizacijos teorijos projektavimo priegios modelį – ir, pasitelkus chronologinės įvykių sekos analizę, padėti išanalizuoti stebimą fenomenalią probleminę situaciją išsamiau, vertinant keletą poveikio darymo strategijų. Todėl viena esminių atvejo studijos pasirinkimo priežasčių – šio metodo savybė atsakyti į tiriamus „kaip ir kodėl“⁹⁰ bei „kas“ (atvejo studiją įgyvendinant pasitelkus ekspertinius interviu⁹¹) pobūdžio klausimus. Nefiksavus tikslingų ir reguliarių kitų ES valstybių-narių veiksmų indikuojant *priešišką* Kinijos režimo politiką ES lygmeniu, atvejo studija suteikia galimybę į Lietuvos veikimą žvelgti giliau, išsamiau bei padengiant keletą veikimo sluoksnių, atstovaujамų pasirinktų institucijų atstovų, ir palyginti gautus rezultatus su atlikta chronologine dokumentų bei kitų publikacijų analize. Pagrindinėje – empirinėje – tyrimo dalyje įgyvendinti pusiau struktūruoti ekspertiniai interviu, kurių metu gilintasi į tai, kaip Lietuvos atveju praktikoje yra įgyvendinamos trijose su teoriniu darbo pagrindu susietose hipotezėse išgrynintos mažųjų ES narių veikimo ir poveikio darymo strategijos. Būtent todėl tikslingiausia čia pasitelkiamą atvejo studiją įvardyti *paaiškinančiąja atvejo studija* (angl. *explanatory case study*) – įgalinančia tyrėją per empirinio tyrimo rezultatus tikrinti teorinio modelio veikimą, o gautus rezultatus panaudoti formuojant bendro pobūdžio – generalizuotas – analitines išvadas⁹²

2.1.1 Mažųjų ES valstybių-narių poveikio darymo priemonių operacionalizacija ir pritaikymas Lietuvos atvejui

Pirmiausia šiai atvejo studijai įgyvendinti pasitelktas metodologinio modelio operacionalizavimas, susiejant jį su teoriniu darbo pagrindu, todėl, remiantis atvejo studijas tiriančių akademikų išvalgomis⁹³, įgyvendinus pirmąjį tyrimui iškeltą uždavinį ir išanalizavus kitų autorių mažųjų ES valstybių-narių poveikio Europos Sąjungos užsienio politikai tyrimus bei jų rezultatus, susisteminta mažųjų Bendrijos narių veikimo taktika, kurią galima agreguotai išreikšti trimis *hipotezėmis*, numatančiomis, kokios aplinkybės ir veiksmai reikalingi siekiant užtikrinti įtakos ES užsienio politikai veiksnio įgyvendinimą. Tokia operacionalizacija⁹⁴, remiantis jau egzistuojančių valstybių-narių poveikio darymo metodika, leidžia sudaryti empirinėmis išvalgomis – turinio analize bei interviu metu gauta medžiaga – patikrinamą kintamųjų poveikimo strategiją. Šiuo atveju **priklausomu kintamuoju (X)** laikytinas ES-Kinijos santykių pokytis ir vertinimas, o **nepriklausomas kintamasis (Y)**, kurio poveikis vertinamas, – griežta Lietuvos pozicija Kinijos keliamų nacionalinio bei Bendrijos lygmens grėsmių atžvilgiu ir tuo grindžiama jos pozicija Europos

⁹⁰ Yin, R. K. *Case study research: Design and methods* (Los Angeles, CA: Sage, 4, 2009), 9 cituota iš Saša Baškarada, „Qualitative Case Study Guidelines“ *The Qualitative Report*, 19, 2014, 4.

⁹¹ Francis C. Dane, *Evaluating research: Methodology for people who need to read research*. Thousand Oaks, CA: Sage. 2010, 12.

⁹² Saša Baškarada, 2014, 4, 14.

⁹³ Yin, R. K. *Case study research: Design and methods* (Los Angeles, CA: Sage, 4, 2009), 9 cituota iš Saša Baškarada, „Qualitative Case Study Guidelines“ *The Qualitative Report*, 19, 2014, 6.

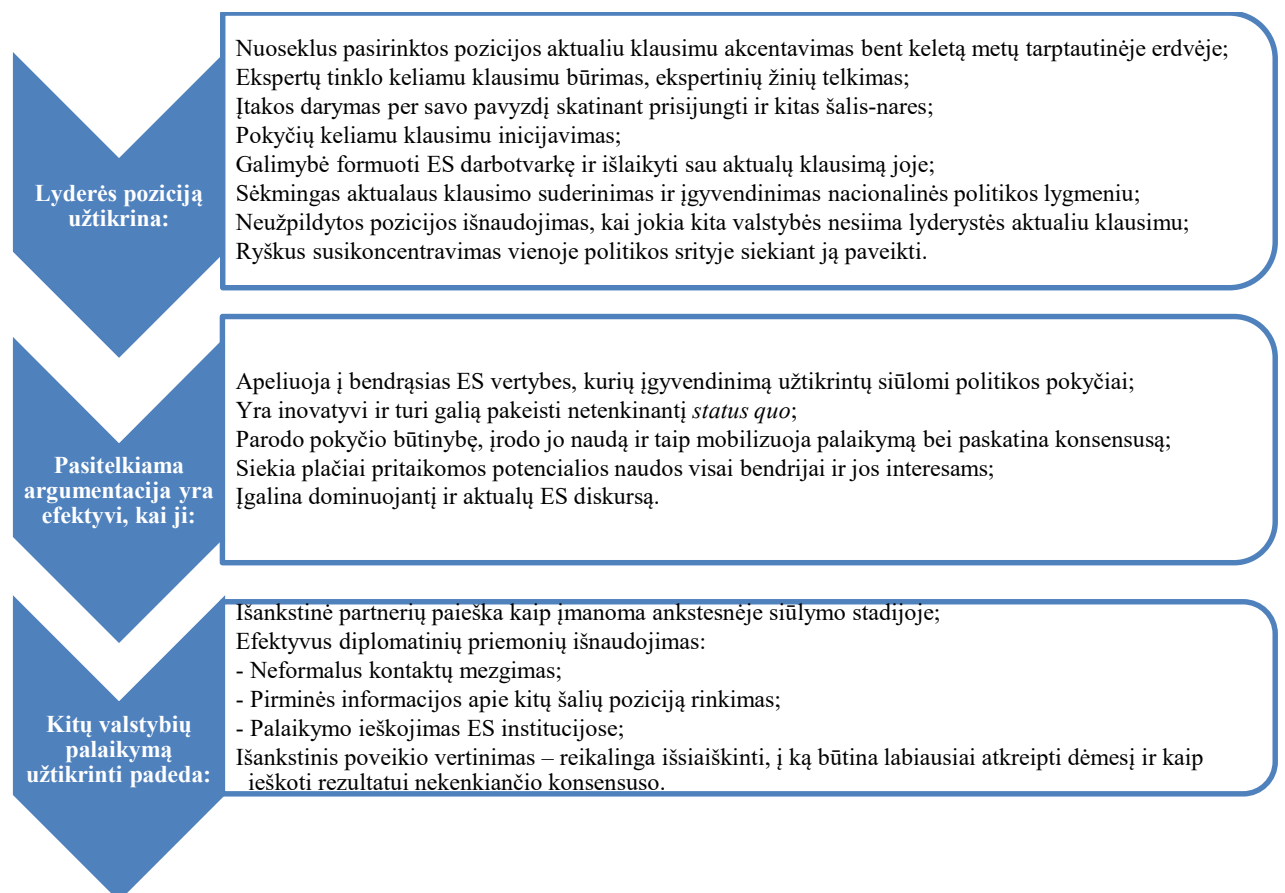
⁹⁴ Donileen R. Loseke, *Methodological thinking: Basic principles of social research design*, Thousand Oaks, CA: Sage, 2012, 69.

Sajungoje. Žemiau pateikiamos trys kryptingos ir įtaką rodančios indukcinės (iš literatūros analizėje atskleistų dėsningumų kylančios)⁹⁵ papildančios hipotezės. Jų veikimas Lietuvos atveju tikrinamas pasitelkiant kokybinius interviu. Hipotezės suformuotos agregavus mažųjų ES valstybių-narių poveikio darymo strategijas ir įrankius, kurie operacionalizuoti remiantis aukščiau pateiktoje akademinės literatūros apžvalgoje išnagrinėtų tyrimų rezultatais:

- I. HIPOTEZĖ: Pasiiekta lyderės politikos procesų formavime pozicija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.
- II. HIPOTEZĖ: Efektyvi ir įtaigi Lietuvos argumentacija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.
- III. HIPOTEZĖ: Partnerių palaikymo užtikrinimas lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.

Žemiau pateikiamoje figūroje Nr. 1 detalizuojama, kokios priemonės reikalingos sėkmingam hipotezėje nurodytos sąlygos įgyvendinimui. Šios sąlygos išplėtos remiantis atlikta akademinės literatūros analize bei Lentelės Nr. 2 (žr. skyrių 1.2.1 (Hill ir Wong teorinis modelis)).

Figūra Nr. 1: *Priemonės, reikalingos sėkmingam hipotezėse nurodytų sąlygų įgyvendinimui*

⁹⁵ Alexandro H. Toledo, Robert Flikkema, Luis H. Toledo-Pereyra, “Developing the Research Hypothesis” Journal of Investigative Surgery, 24 (2011), 193.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis: Jakobsen 2008, 86, 91-92, 94-96; Bjorkdahl 2008, 137-143; Nasra, 166-169, 172-173; Pastore 76; Romsloe 6-10; Arter 2002, 685; Wivel ir Howard 530-531 (detalesnė informacija pateikiama Įvado poskyryje *Literatūros apžvalga*).

2.2 Pusiau struktūruoti interviu

Tai, kaip Lietuvai sekasi įgyvendinti šias išskirtinai (bet neapsiribojant) mažosioms Bendrijos valstybėms-narėms skirtas veikimo ES strategijas, pasirinkta tirti atliekant pusiau struktūruotus giluminius interviu. Būtent toks interviu metodas (atmetant griežtai struktūruotus ar nestruktūruotus interviu) pasirinktas įvertinus jo teikiamas galimybes: tyrėjas - šiuo atveju, autorė - išlaiko galimybę nukrypti nuo griežtai numatytų klausimų tiek pakeičiant jų eigą, siekiant pokalbį išlaikyti organiškum ir užtikrinti respondento minties plėtojimą, tiek turinį, siekiant detaliau išanalizuoti aktualų aptariamą tyrimo objektą⁹⁶. Interviu skirtas klausimynas sudarytas atsižvelgiant į figūroje Nr. 1 pateikiamą informaciją, paliekant galimybę, nenukrypstant nuo esminių išvadoms reikalingų klausimų, jį papildyti kiekvieno pokalbio metu, remiantis respondentų nurodoma patirtimi formuojant bei atstovaujant Lietuvos poziciją ES tiek bendraja prasme, tiek konkrečiai santykių su Kinija klausimu. Svarbiausia, vykdant pokalbius ir vadovaujantis numatytu klausimynu, nenukrypti nuo esminės klausimų tematikos, susiskirsčius juos į tris blokus pagal aukščiau nurodytas hipotezes – taip užtikrinamas visų reikalingų temų padengimas ir galimybė iš gautų tyrimo rezultatų daryti generalizuotas išvagas, pastebėti dėsningumus ir užfiksuoti, į kuriuos aspektus verta atkreipti dėmesį atliekant tolimesnę turinio analizę⁹⁷.

Pokalbiai su 11 respondentų⁹⁸ vykdyti nuotoliniu būdu, pasitelkiant *Microsoft Teams* vaizdo konferencijų platformą. Respondentai tyrimui pasirinkti *tikslinės tyrimo imties atrankos* būdu⁹⁹: svarbiausias kriterijus siunčiant kvietimą į pokalbį buvo susisiekti su valstybės tarnautojais, pareigūnais bei diplomatais, kurie, atlikdami savo darbo funkcijas einamuoju metu ar netolimoje praeityje, buvo susiję su Lietuvos pozicijos ES užsienio politikos klausimais formavimu bei atstovavimu, akcentuojant, jog tikslingai ieškoma asmenų, prisidėjusių prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimais formavimo. Kvietimai tikslingai išsiųsti Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje darbuotojams bei, atsižvelgiant į tyrimo orientavimąsi į Lietuvos veiksmus ES lygmeniu ir Lietuvos-Kinijos konflikto paliestą prekybos politikos ir užsienio reikalų sritis, taip pat dalyvauti pasiūlyta ir įvairių Lietuvos Respublikos ministerijų Europos Sąjungos reikalų šakiniams

⁹⁶ Saša Baškarada, 11.

⁹⁷ Saša Baškarada, 15.

⁹⁸ Atsižvelgiant į respondentų išreikštą poreikį užtikrinti jų anonimiškumą, šiam darbui interviu sutikę duoti respondentai nėra identifikuojami asmens duominis (vardu bei pavarde) ar konkrečiomis užimamomis pareigomis. Duomenys apie tai, kokio profilio respondentai kalbinti, pateikiami Priedas Nr. 4

⁹⁹ Liudmila Rupšienė, “Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija”, žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodol.pdf.

padaliniams, todėl tyrimo respondentų imtis – vienuolika buvusių ar esamų Nuolatinės Lietuvos atstovybės ES darbuotojų, tarp kurių – skirtingų sričių atašė, ambasadoriai ar kitų paruošiamojo darbo ES institucijoms struktūrinių vienetų atstovai, Užsienio reikalų bei Ekonomikos ir inovacijų ministerijų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos darbuotojai. Pastebėjus gana vangų kvietimo dalyvauti baigiamojo magistro darbo tyrime adresatų grįžtamąjį ryšį, nuspręsta pasitelkti *sniego gniūžtės* metodą (angl. *snowball sampling*), kai į tyrimą per jame jau dalyvavusius respondentus, jų pažintis bei ryšius įtraukiami nauji dalyviai¹⁰⁰ - tai užtikrino galimybę susisiekti ir pakalbinti asmenis, tiesiogiai susijusius su Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu rengimu bei atstovavimu.

2.3 Studijos metodo ribotumas

Pasitelkiant atvejo studijos metodą, svarbu apžvelgti ir akademikų išskiriamus metodo trūkumus bei ribotumus. Dažniausiai pasitaikanti diskusija atvejo studijos atžvilgiu - abejonės dėl metodo gebėjimo pagrįstai nurodyti priežastinį ryšį tarp analizės objektų bei iš to kylanti abejonė rezultatų, ypač, kai jų tikslas yra, remiantis siauros apimties atvejo analize, daryti išvadas apie platų reiškinių, validumu¹⁰¹. Šis trūkumas kontroliuojamas aiškiai apibrėžtu teoriniu modeliu, susidedančiu iš dviejų *lygių* – Hill ir Wong teorinio europeizacijos projektavimo prieigos rėmų su aiškiais nacionalinės politikos indikatoriais, liudijančiais nacionalinių interesų projektavimo į ES užsienio politiką sėkmę, bei akademinės literatūros analizės metu susistemintų mažųjų ES-valstybių narių poveikio strategijų, kuriose detalai nurodoma, kokie kriterijai lemia poveikio pripažinimą sėkmingu.

Lietuvos atvejis tyrimo prasme įdomus tuo, jog šalies veiksmai, pavyzdžiui, išstojimas iš bendradarbiavimo su Kinija formato, taivaniečių atstovybės atidarymas Vilniuje ir kiti, sulaukė išskirtinai plataus atgarsio ir beprecedenčių atsakomųjų Kinijos veiksmų, į kuriuos Europos Sąjunga reagavo itin jautriai. Atsižvelgiant į Lietuvos siekio perkelti savo nacionalinius užsienio politikos interesus - eskaluoti Kinijos galimai keliamas nacionalinio ir Bendrijos saugumo grėsmes - į ES užsienio politikos plotmę atvejo pasirinkimą, svarbu paminėti, jog šiuo darbu nesiekama atsakyti į klausimą, ar Lietuvos veikimas į ES lygmenį projektuojant Kinijos keliamų saugumo iššūkių klausimą buvo vienintelis veiksnys, paveikęs ES-Kinijos santykių pokytį.

3. Empirinė dalis

Empirinės tyrimo dalies tikslas - patikrinti trijų anksčiau iškeltų hipotezių veikimą Lietuvos veiksnių atveju. Pirmuose keturiuose poskyriuose apžvelgiama, kaip keitėsi Lietuvos bei Europos

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ John Gerring, "What Is a Case Study and What Is It Good for?" *American Political Science Review*, 2:98, 2004, 342, 344.

Sąjungos santykiai su Kinija ir šios šalies įtakos, o per ją ir keliamų grėsmių vertinimas, abiem atvejais išskiriant santykių lūžio taškus - momentus, nuo kurių stebimas aiškiai pasikeitęs Kinijos vertinimas. Po to testuojamos iškeltos hipotezės pradedant nuo to, kaip Lietuvai, atsižvelgiant į kiekvienai hipotezei tikrinti nurodytas specifines sąlygas (remiantis *Figūra Nr. 1*), sekėsi 1) užtikrinti lyderės aktualių klausimų poziciją, 2) savo poziciją grįsti efektyvia ir įtaigia argumentacija bei 3) užsitikrinti partnerių palaikymą. Kiekvienai hipotezei tikrinti skirtas empirinės dalies poskyris, kurio pabaigoje apibendrinami hipotezės tikrinimo rezultatai. Pabaigoje pateikiamas skyriaus apibendrinimas.

3.1 Lietuvos ir Kinijos santykių chronologija: prieštaringa 2017-2019 m. Lietuvos politika Kinijos atžvilgiu

Ilgą laiką Lietuvos politinėje erdvėje bendradarbiavimo su Kinija klausimas buvo vertintas prieštaringai. 2017 m. spalį Seime inicijuotas draugystės su Tibetu grupės grąžinimas, siekiant išreikšti solidarumą su egzilyje veikiančia Tibeto valdžia¹⁰², o po mėnesio Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis dalyvavo tuometinio „16 + 1“ bendradarbiavimo tarp Kinijos ir Centrinės bei Rytų Europos valstybių formato susitikime Vengrijoje, išreikšdamas viltį plėtoti transporto paslaugų bendradarbiavimą tarp šių šalių¹⁰³. 2018-aisiais retorika Kinijos atžvilgiu Lietuvos politinėje erdvėje išliko dviprasmiška, bet pamažu vis dažniau pasigirdavo nuogastavimų ne tik apie Kinijos daromus žmogaus teisių pažeidimus engiant tautines mažumas ar jų laisvą apsisprendimą, bet ir apie konkrečias dėl ekonominio, prekybinio ar investicinio susisaistymo kylančias saugumo grėsmes. Vasarą Kinijoje „16+1“ formato susitikime apsilankęs tuometis Ūkio ministras Virginijus Sinkevičius teigė, jog 2017-ieji buvo lūžio metais Lietuvos ir Kinijos santykiuose, todėl, sekantis žingsnis bus stiprinant dvišalius santykius, užtikrinant investuotojų pritraukimą¹⁰⁴, o, nepaėjus daug laiko po šio vizito, apie siekiamas pritraukti Kinijos investicijas kiek kitokiame kontekste pasisakė ir Lietuvos žvalgybos institucijos: Valstybės saugumo departamentas (VSD) Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui pateikė informaciją apie grėsmes, susijusias su šiomis investicijomis, konkrečiai – su planais plėtoti Klaipėdos jūrų uostą, o kai kurie politikai jau išreiškė nuogastavimus, jog kartu su tokiomis investicijomis Kinijos režimas gali siekti įgyti svertų nacionalinėje šalies

¹⁰² BNS, „Lietuvos parlamentariai steigia draugystės su Tibetu grupę“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/54079949/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601555>.

¹⁰³ Vyriausybės Kanceliarijos spaudos tarnyba, „Premjeras tikisi prekybos ir krovinių srautų su Kinija augimo“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/941/news/54361091/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601547>.

¹⁰⁴ Saulius Šimkevičius, „Ūkio ministras Virginijus Sinkevičius: „Turizmo ir prekybos sektoriuje su Kinija pasiektas lūžis, kitas žingsnis - investicijos“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/941/news/55931277/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601341>

politikoje¹⁰⁵. Apie ES vertybių ir bendradarbiavimo su komunistiniu Kinijos režimu nesuderinamumą nacionalinės politikos lygiu imta kalbėti minint 69-ąsias Kinijos Liaudies Respublikos įkūrimo metines – tuometiniai Seimo nariai atkreipė dėmesį į 2018 m. rugsėjo 12-ąją priimtą ir 8 Lietuvos europarlamentarų palaikytą Europos Parlamento dokumentą, kuriuo skatinama, vykdant dvišalį ES narių bendradarbiavimą su Kinija, nepaminti ES vertybių, taip pat kritiškai vertinti „16+1“ formatą, įvardintą kaip „Kinijos subregioninės diplomatijos projektu“¹⁰⁶.

Nevieninga nacionalinė pozicija santykių su Kinijos klausimu demonstruota net aukščiausiu lygmeniu. Apie Kinijos protekcionizmą prekybos politikoje garsiai kalbant ir vienai svarbiausių Lietuvos partnerių laikomai JAV, Lietuva išsiuntė aukščiausio rango politikų delegaciją, vedamą tuometės prezidentės Dalios Grybauskaitės, į Šanchajuje vykusią Kinijos importo parodą bei, dalyvaujant ir kitų valstybių – ES taip pat atstovavo tik Čekijos ir Vengrijos politikai – vadovams, į susitikimą su Kinijos prezidentu Xi Jinpingu¹⁰⁷. Šio vizito metu skelbta, jog prezidentė išnaudojo galimybę paraginti Kiniją kurti svetingesnę aplinką ES verslams ir skatino prisidėti stabdant protekcionistinės ekonomikos plitimą pasaulyje¹⁰⁸. 2018-ųjų metų antroje pusėje Seimo koridorius pasiekė siūlymas skatinti Taivaną atidaryti prekybinę atstovybę Vilniuje ir peržiūrėti santykius su šiuo Kinijos provincija laikomu teritoriniu vienetu augant komunistinio režimo ekonominei ekspansijai visame pasaulyje¹⁰⁹. Iki šiol nevienareikšmiškai besivystę Lietuvos ir Kinijos santykiai lūžio tašką pasiekė 2019-aisiais metais, kai Kinijos keliamos grėsmės tapo nacionaliniu Lietuvos saugumo interesu - tolimesnė įvykių seka aptariama kitame poskyryje.

3.1.1 Lūžio taškas 2019 m.: Kinijos keliamos grėsmės - nacionalinis Lietuvos interesas

Lietuvos ir Kinijos santykių – ar Kinijos kaip partnerės vertinimo – lūžio metais tikslinga laikyti 2019-uosius. Šių metų pradžioje Lietuvos žvalgybos institucijos paskelbė Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo ataskaitą už 2018-uosius metus. Šiame dokumente aiškiai įvardinta, jog, Kinijai plečiant savo ekonominę įtaką, auga jos žvalgybos institucijų bandymų užverbuoti Lietuvos piliečius skaičius, o tam galimai pasitelkiama diplomatinė priedanga, įmonės ar

¹⁰⁵ Sniegė Balčiūnaitė, „VSD perspėjant dėl Kinijos investicijų į Lietuvą grėsmių, Seime numatomos diskusijos“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/56572713/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601327>.

¹⁰⁶ Aušra Maldeikienė, „Seimo narės A. Maldeikienės pranešimas: „Bendradarbiavimas su Kinija neturi paminti ES vertybių“, BNS, 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/941/news/56822393/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601321>.

¹⁰⁷ Vaidotas Beniušis, „Augant nerimui dėl D. Trumpo prekybos karų, D. Grybauskaitė vyksta į Kiniją“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/57035559/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601317>.

¹⁰⁸ BNS, „D. Grybauskaitė ragina Kiniją sukurti palankesnę investicinę aplinką ES verslui.“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/57082477/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601315>.

¹⁰⁹ Mantas Adomėnas, „Seimo narių A. Maldeikienės ir M. Adomėno pranešimas: „Taivas turi grįžti į pasaulio tautų ratą visa apimtimi“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/941/news/56854027/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601319>.

Kinijos valdžios finansuojami Konfucijaus institutai (kurių vienas vis dar veikia Vilniuje¹¹⁰). Čia jau įvardijama ir globaliai pripažįstama bei skeptiškai vertinama Kinijos manipuliavimo taktika, kai šalis, suorganizavusi mokymus ar kelionę į Kiniją – kitais atvejais, sutikusi investuoti į tam tikras infrastruktūras, – mainais į tai reikalauja palaikyti palankius jos pozicijai sprendimus¹¹¹. Po šios informacijos pavišimo retoriką bendradarbiavimo su Kinija klausimu pakeitė net prieš tai kitokią poziciją deklaravę politikai: Premjeras Saulius Skvernelis, nors ir skatindamas orientuotis į prekybos su Kinija santykių stiprinimą, pripažino, jog, remiantis žvalgybos institucijų duomenimis, galimas Kinijos investicijas Lietuvoje būtina vertinti kritiškai, neatmetant galimybės abejonių keliančių investuotojų nepriimti į nacionalinės svarbos projektų įgyvendinimo procesus¹¹². Nacionalinės politikos lygmeniu vyraujant vieningos pozicijos trūkumui, Palangoje vykusio Vidurio ir Šiaurės – Baltijos regiono ir Vyšegrado valstybių – Europos šalių užsienio reikalų ministrų susitikimo metu imta kalbėti apie pozicijų Kinijos technologijų įmonės „Huawei“ galimai keliamų saugumo grėsmių klausimu suderinimą tarptautiniu lygiu¹¹³. 2019-ųjų pavasarį Lietuvos politikų išreikštas ir viešojoje erdvėje „formaliu“ pristatytas¹¹⁴ palaikymas siūlymui paskatinti Pasaulio sveikatos organizaciją (toliau - PSO) pakviesti Taivaną į šios organizacijos asamblėją (vėlesniais metais istorija kartojo – už tokią pačią poziciją Kinijos ambasados griežto nepasitenkinimo sulaukė šiuo klausimu analogišką nuomonę išreiškęs tuometis užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius¹¹⁵) sulaukė Kinijos ambasados Vilniuje reakcijos, kuria siekta skatinti palaikyti Kinijos teritorinio vientisumo principą taip, kaip Kinija tai daro Lietuvos atžvilgiu¹¹⁶, o Tibeto vyriausybės tremtyje ministro pirmininko priėmimas Lietuvoje šios ambasados buvo įvertintas kaip „rimtas politinis incidentas“¹¹⁷.

Pandemijos pažymėti 2020-ieji nebuvo išimtis Lietuvos ir Kinijos santykių krizės gilėjimo prasme. Lietuvos žvalgybos institucijos patikino ir toliau besilaikančios pozicijos, jog Kinija kelia

¹¹⁰ Nemira Pumprickaitė, „Politologė Šešelgytė apie santykius su Kinija: Konfucijau institutą VU galima uždaryti“ LRT, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1552225/politologe-seselgyte-apie-santykius-su-kinija-konfucijaus-instituta-vu-galima-uzdaryti>.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2019“.

¹¹² BNS, „Kinijos investicijos turi būti atidžiai vertinamos – S. Skvernelis“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/57742155/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601349>.

¹¹³ Vaidotas Beniušis, „L. Linkevičius: Vidurio ir Šiaurės Europos šalys sieks koordinuoti poziciją dėl Kinijos“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/58133287/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601357>.

¹¹⁴ Sophia Yang, 14 EU, US foreign affairs leaders back Lithuania against Chinese bullying” Taiwan News, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/4278164>.

¹¹⁵ Vaidotas Beniušis, „Kinijos ambasada reiškia „griežtą nepasitenkinimą“ dėl L. Linkevičiaus paramos Taivanui“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/61275373/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601449>.

¹¹⁶ Milena Andrukaitytė, „Politikų žingsnis dėl Taivano yra grubus kišimasis į Kinijos vidaus politiką – ambasada“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/58356381/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601361>.

¹¹⁷ Vaidotas Beniušis, „Kinija smerkia Tibeto vyriausybės tremtyje vadovo vizitą Lietuvoje: tai rimtas incidentas“, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/58382631/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601361>.

iššūkių Lietuvos saugumui¹¹⁸, tik šį kartą į tai sureagavo ir Kinijos ambasada Vilniuje, griežtai išreiškusi pasipriešinimą bet kokiems šnipinėjimo, verbavimo ir kibernetinio bei karinio saugumo grėsmių kėlimo kaltinimams¹¹⁹. Kinijos ambasados Lietuvoje atstovai vėliau dar ne kartą rado progų išreikšti pasipiktinimą ir nepasitenkinimą įvairiomis progomis: tiek Seime apsilankius Taipėjaus misijos Baltijos šalims vadovui¹²⁰, tiek reaguojant į kai kurių politinių jėgų pasiūlymus formuojant Vyriausybės programą¹²¹. Kulminacija šiais metais neabejotinai tapo naujosios Vyriausybės sudaryta programa (toliau - Programa), padėjusi pamatus tolimesniam dvišalių Lietuvos-Kinijos santykių klibėjimui. Tai, jog Lietuvos pozicija santykių su Kinija klausimu ir pakito po 2020 m. nacionalinių rinkimų - pripažįsta ir kalbinti ekspertai¹²². Kiek netikėta gali pasirodyti tai, jog vienintelis tiesioginis Kinijos paminėjimas šioje Programoje atsiduria prie projekto „Priešakinė Lietuvos gynybos linija“: 261-asis punktas įvardija augantį Kinijos vaidmenį, ir, nors ir nurodomas poreikis su šia Azijos valstybe bendradarbiavimo siekti taikiomis priemonėmis bei laikantis tarptautinės teisės normų, aiškiai įvardijama jos demonstruojama karinė bei politinė agresija, pasireiškianti tendencingu žmogaus teisių pažeidimu; tai vertinant iš mums kylančių nacionalinio saugumo grėsmių perspektyvos, siūloma iniciatyva stiprinti diplomatinio korpuso pajėgumus globaliu mastu – stiprinti Užsienio reikalų ministerijos galimybes užtikrinant valstybės saugumą¹²³. Būtent dėl tokio aiškaus ir konkretaus grėsmių, kylančių iš Kinijos, įvardijimo, laikoma, jog Lietuva aktyviai kėlė šį klausimą Europos Sąjungos lygmeniu¹²⁴.

Žvalgybos institucijos tradiciškai – jau trečiąjį kartą iš eilės – Kinija įvardijo grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui¹²⁵, o visa 2021-ųjų metų *pasiutpolkė* prasidėjo tą pačią dieną išaiškėjus Vyriausybės patvirtintiems planams, numatytiems kiek anksčiau minėtoje Programoje, Taivane

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2020“, Valstybės saugumo departamentas, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT-.pdf>.

¹¹⁹ BNS, „Kinijos ambasada: atmetame Lietuvos žvalgybos kaltinimus.“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/60506975/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601407>.

¹²⁰ Jūratė Skėrytė, „Po Taipėjaus atstovo kalbos Seime Kinijos ambasadorius paprašė Lietuvos paaiškinimų“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/61556197/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601465>.

¹²¹ Augustas Stankevičius, „Kinijos ambasada piktinasi dėl Laisvės partijos siekio palaikyti Taivano nepriklausomybę“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/62461225/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601487>.

¹²² Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

¹²³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>.

¹²⁴ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2021“, Valstybės saugumo departamentas, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el_.pdf.

atverti atstovybės duris verslo plėtrai regione¹²⁶. Ir, nors šie planai įgyvendinti tik po metų¹²⁷, kaip žinia, Taivaniečių atstovybė Lietuvoje darbą pradėjo būtent 2021-ųjų metų vasarą; jos paskirtimi numatyta ne tik užtikrinti prekybos ryšių plėtrą, bet ir atsakyti už konsulinius klausimus¹²⁸. Kinijos atsakas Vilniui, aptariamas vėliau šiame darbe, kaip visuotinai sutariama, buvo nepagrįstas dėl vienos paprastos priežasties – nė vienas Lietuvos diplomato pasisakymas ir nė viena šalies pozicija neišreiškė pozicijos, prieštaraujančios ES „Vienos Kinijos“ principui. Daugiausia, ką realiai šis atstovybės veiksmas galėjo pasiekti, tai parodyti nepritarimą Kinijos taikomai izoliacinei Taivano politikai¹²⁹. Akademikai ir apžvalgininkai sutaria – dar nė viena ES valstybė-narė nebuvo atsidūrusi Lietuvos pozicijoje ir patyrusi tokį intensyvų ir išskirtinai politiškai motyvuotą Kinijos ekonominį spaudimą, kuris ne tik iš principo yra beprecedentis, bet ir keliantis grėsmę tarptautine teise grįstai pasaulio prekybos sistemai¹³⁰.

Netrukus po planų apsikeisti atstovybėmis paskelbimo, Kinijos valdžios institucijos Lietuvos parlamentare ir kitų ES šalių politikus įtraukė į sankcijų sąrašą, kaltindami politikę skleidžiant dezinformaciją apie Kinijos veiksmus Sindziango regione (Uigūrų tautinės mažumos gyvenama teritorija)¹³¹, kol galiausiai kolegės poziciją parėmė visas Lietuvos Parlamentas ir Kinijos veiksmus prieš Uigūrų etninę mažumą įvardijo genocidu¹³². Gegužės 22-ąją Lietuva besišiebiančią dvišalių santykių su Kinija konfliktą pakurstė išstudama iš ekonominį bei politinį bendradarbiavimą tarp Kinijos ir Vidurio-Rytų Europos valstybių skatinti turėjusio „17+1“ formato, skatindama jos pavyzdžiu pasekti ir kitas Bendrijos nares bei, reikalui esant, santykius su Kinija palaikyti ne dvišaliuose santykiuose, o vieningai, užtikrinant 27+1 – visą ES jungiantį – bendradarbiavimą. Politikos apžvalgininkų teigimu, toks Lietuvos žingsnis buvo dar viena vis nestabilesnių ES ir Kinijos santykių pasekmė¹³³. Vėliau, reaguodama į atstovybės atidarymą, išstojimą iš bendradarbiavimo formato bei kitus Lietuvos ar šalies politikų veiksmus ir pasisakymus, taip pat į institucijų išvadas apie Kinijos gamintojų įrangos neatitiktį nacionalinio saugumo interesams, šalies

¹²⁶ Augustas Stankevičius, „Įtampa tarp Lietuvos ir Kinijos: tuzinas svarbiausių įvykių, atšaldžiusių santykius“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/1911/news/65138789/>.

¹²⁷ Kamilė Gineikaitė, „Atidaryta Lietuvos prekybos atstovybė Taivane: į salą gamintojai galės eksportuoti žuvis, kiaušinių ir pieno produktus“, Verslo žinios, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/11/07/duris-atvere-lietuvos-prekybos-atstovybe-taivane>.

¹²⁸ BNS, „Taivaniečių atstovybė Lietuvos pradeda darbą“, LRT, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1545263/taivanieciu-atstovybe-lietuvoje-pradeda-darba>.

¹²⁹ Antoine Bondaz, „Strengthening economic cooperation while defending the status quo: the deepening of relations between Europe and Taiwan“ European University Institute, Italy, 2022, 07, 2.

¹³⁰ Steven Blockmans, 1, 3.

¹³¹ Global Times, „Who are those on China’s sanctions list against EU, and why these sanctions are justified?“ Global Times, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.globaltimes.cn/page/202103/1219259.shtml>.

¹³² Andrius Sytas, „Lithuanian parliament latest to call China’s treatment of Uyghurs ‘genocide’“ Reuters, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.reuters.com/world/china/lithuanian-parliament-latest-call-chinas-treatment-uyghurs-genocide-2021-05-20/>.

¹³³ Stuart Lau, „Lithuania pulls out of China’s ‘17+1’ bloc in Eastern Europe“ Politico, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrielius-landsbergis/>.

verslo delegacijos vizitą Taipėjuje, Kinijos valdžia palaipsniui mažino diplomatinį atstovavimą Lietuvoje atšaukdama ambasadorių ir palikdama tik žemesnio rango diplomata – reikalų patikėtinį – vadovauti diplomatinei atstovybei¹³⁴.

2021-ųjų metų pabaigoje Kinijai ėmus ekonominėmis ir prekybos priemonėmis spausti Lietuvą, trikdant prekybos srautų logistikos grandines, išbraukiant Lietuvos duomenis iš savo muitinės sistemų ir net sukeliant spaudimą lietuviškos kilmės komponentų turinčiomis kitų ES valstybių produkcijos realizavimui savo rinkoje¹³⁵, Azijos milžinė konflikto eskalavimąsi iš dvišalio formato perkėlė į akistatą su Europos Sąjunga ir pamatinėmis jos vertybėmis bei tikslais, tarp kurių – stabilios vieningosios rinkos kūrimas ir jos apsauga¹³⁶. Suintensyvėjus Kinijos reakcijai, Lietuva neliko viena: palaikymo ir pritarimo priimtiems sprendimams sulaukta tiek dvišaliu formatu iš tokių kaimyninių valstybių, kaip Lenkija¹³⁷, tiek iš aukščiausio lygio Europos Sąjungos pareigūnų – nieko nelaukdami J. Borrellis, kartu su už prekybą atsakingu Europos Komisijos nariu Valdžiu Dombrovskiu išplatino bendrą pranešimą, kuriame nurodė glaudžiai bendradarbiaujantys su Lietuva dėl patiriamo Kinijos spaudimo ir tai, jog Europos Sąjunga yra pasirengusi pasipriešinti bet kokiems prievartos, nukreiptos prieš kurią nors valstybę-narę, veiksams, siekiant apginti pagrindines Bendrijos vertybes – vienybę ir solidarumą; šiame pranešime randama ir užuomina apie galimybę dėl situacijos išaiškinimo kreiptis į Pasaulio prekybos organizaciją (toliau - PPO)¹³⁸.

Lietuvos pozicija Kinijos keliamų saugumo iššūkių prasme ilgą laiką buvo nevieninga: šalies žvalgybos institucijų pareigūnams perspėjant apie Kinijos investicijų keliamas grėsmes, aukštas pareigas einantys politikai ir toliau skatino siekti jas pritraukti; Seime svarstant bendradarbiavimo su Taivanu ir palaikymo jam gilinimą, šalies vadovė susitiko su komunistinio režimo lyderiu. Tačiau 2019 m. požiūris į Kinijos keliamas saugumo grėsmes pastebimai pasikeitė, apie tai ne tik imta kalbėti nacionaliniu lygiu, bet ir prabilta apie būtinybę žinių apie šias grėsmes suderinus kelti tarptautiniu lygiu su partneriais. 2021 m. Lietuvos-Kinijos santykiuose buvo pasiektas žemiausias taškas, kuriame Kinijos taikomos ekonominės prievartos priemonės lydėjo diplomatinių santykių

¹³⁴ Augustas Stankevičius, „Įtampa tarp Lietuvos ir Kinijos: tuzinas svarbiausių įvykių, atšaldžiusių santykius“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/1911/news/65138789/>.

¹³⁵ Euronews, „China blocking EU imports with Lithuanian components over Taiwan row, says Brussels.“ Euronews, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.euronews.com/2021/12/24/china-blocking-eu-imports-with-lithuanian-components-over-taiwan-row-says-brussels>.

¹³⁶ EU, „Aims and Values“, EU, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en.

¹³⁷ Saulius Jakučionis, BNS, „Lenkijos premjeras sako remiantis Lietuvos sprendimą leisti veikti Taivaniečių atstovybei.“ Delfi, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijos-premjeras-sako-remiantis-lietuovsprendima-leisti-veikti-taivanieciu-atstovybei.d?id=88732175>.

¹³⁸ Directorate-General for Trade, „Joint Statement by Borrell and Dombrovskis on China’s measures against Lithuania“, European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., https://policy.trade.ec.europa.eu/news/joint-statement-borrell-and-dombrovskis-chinas-measures-against-lithuania-2021-12-08_en.

lygio pažeminimas. Apžvelgus Lietuvos veiksmų Kinijos atžvilgiu chronologiją, toliau analizuojama, kaip tuo pačiu laikotarpiu vystėsi ES-Kinijos santykiai.

3.2 ES ir Kinijos santykių chronologija: išbandymas Europos Sąjungos vienybei

Atsitraukiant nuo to, kaip buvo prieita prie Lietuvos ir Kinijos konflikto virsmo ES ir Kinijos akistata, tikslinga apžvelgti, kaip pastaraisiais metais keitėsi Europos Sąjungos ir Kinijos bendradarbiavimas bei Kinijos vertinimas Bendrijos akimis. 2017-aisiais metai dvišaliai santykiai buvo pažymėti įsipareigojimų tradiciniams bendradarbiavimo formatams laikymosi - po tais metais vykusio ES-Kinijos viršūnių susitikimo, tuometis Vadovų tarybos prezidentas Donaldas Tuskas aiškiai įvardijo abi puses esant strateginėmis partnerėmis bei paskelbė apie gilesnį dvišalį įsipareigojimą kovoje su klimato kaita¹³⁹. Tais pačiais metais plėtotas bendradarbiavimas mokslo, teisėsaugos, infrastruktūros ir kitose srityse, nors Kinijos daromų žmogaus teisių pažeidimų tema viešajame diskurse buvo aktyvi¹⁴⁰. Bendrijos 2018-aisiais metais Europos Parlamentas, primindamas apie visus bendradarbiavimo susitarimus ir bendrus įsipareigojimus su Kinija, rezoliucija oficialiai paskelbė susirūpinimą dvišalių santykių padėtimi: pradedant nuo priminimo apie ginklų embargo 1989 m. paskelbimą, nuo 2002 m. besitęsiančių medijuojamų derybų su Tibeto vadovybe egzilyje bei kitų su ES deklaruojamomis vertybėmis nesutampančių Kinijos veiksmų bei dvišalių įsipareigojimų nesilaikymo, iki susirūpinimo dėl tiesioginių investicijų proporcingumo trūkumo¹⁴¹. 2018-aisiais metais viešojoje erdvėje jau pasirodydavo publikacijų apie per pastarąjį dešimtmetį sparčiai dešimtadaliu išaugusį Kinijos valstybės valdomų kompanijų įsitvirtinimą Europos susisiekimo ir krovinių gabenimo infrastruktūroje kaip vieną iš Kinijos naujosios „Šilko kelio“ arba „Vienos juostos, vieno kelio“ (angl. *One Belt, One Road*, arba *Belt and Road, BRI*) iniciatyvos, skirtos plėtoti infrastruktūros tarp Kinijos ir Europos regionų sistemą¹⁴², priemonių¹⁴³. 2018-aisiais metais tuomet dar 28-ių ES valstybių užsienio reikalų ministrai sutarė stiprinti ekonominius ryšius bei veiksmus siekiant globalaus saugumo tikslų kartu su Azijos regiono valstybėmis¹⁴⁴, o ES

¹³⁹ European Council, “Remarks by President Donald Tusk after the EU-China summit in Brussels” European Council, Council of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/02/tusk-remarks-eu-china-summit-june/>.

¹⁴⁰ François Godement, Abigaël Vasselier, “China at the gates: A new power audit of EU-China relations” European Council on Foreign Relations, 1(2017), 25, 30.

¹⁴¹ Europos Parlamentas, “2018 m. rugsėjo 12 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl ES ir Kinijos santykių padėties” Europos parlamentas, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0343_LT.html?redirect.

¹⁴² LRT, “Nuo galimybės pasipelninti iki teritorinių pretenzijų - kaip valstybės žvelgia į Kinijos “šilko kelio” projektą”, LRT, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1093690/nuo-galimybes-pasipelninti-iki-teritoriniu-pretenziju-kaip-valstybes-zvelgia-i-kinijos-silko-kelio-projekta>.

¹⁴³ Sam Chambers, “Chinese state-owned enterprises now own 10% of Europe’s container terminal capacity”, Splash247, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://splash247.com/chinese-state-owned-enterprises-now-10-europes-container-terminal-capacity/>.

¹⁴⁴ Federica Mogherini, „Europe and Asia – together for a more secure world“ EEAS, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., https://www.eeas.europa.eu/node/45248_en.

išplatino strategiją, vienijančią Europą ir Aziją (angl. *EU Strategy on Connecting Europe and Asia*), kurioje įsipareigojo įgyvendinimą vykdyti remiantis abipusiais įsipareigojimais tarptautinės teisės normoms, o investicijų bendradarbiavime įgyvendinti patekimo į rinką ir vienodų sąlygų (angl. *level playing field*) principus¹⁴⁵, taip tarsi atsakant į Kinijos taikomą uždaros rinkos taktiką. Siekdama realaus tiesioginių užsienio investicijų balanso su Kinija įvedimo ir perspektyvaus bendradarbiavimo su inovatyvia augančia ekonomine galia laikyta Kinija, 2012 m. ES nusprendė pradėti derybas dėl investicijų sutarties – „Comprehensive Agreement on Investment“ (CAI)¹⁴⁶. 2020 m. pabaigoje ES ir Kinija pasiekė principinį susitarimą šiuo klausimu ir perdavė tolimesnį jo įgyvendinimą Europos Parlamentui (EP)¹⁴⁷, kuris savo ruožtu 2021 m. pavasarį, protestuodamas prieš Kinijos pritaikytas sankcijas kai kuriems EP nariams, posėdyje šio klausimo nesvarstė¹⁴⁸, kol galiausiai ES paskelbė ratifikavimo procesą stabdanti¹⁴⁹. Oficialiame Europos Komisijos ES-Kinijos sutarčių interneto svetainės polapyje „ES-Kinijos susitarimai: pasiekimai ir dokumentai“ esminių santykių pasiekimų sąrašas baigiasi ties įrašu apie 2020 m. principinį susitarimą dėl investicijų¹⁵⁰.

3.2.1 *Lūžio taškas 2019 m. : Kinija - sisteminis ES priešininkas*

2019-aisiais metais Europos Sąjungos institucijos išplatino jungtinį komunikatą, kuriuo oficialiai **pripažintas ir įtvirtintas pasikeitęs ES-Kinijos santykių statusas**: nors ir išlaikomas Kinijos kaip bendradarbiavimo partnerės - diskursas, kurio laikomasi iki pat šiol¹⁵¹ - įvardijimas, jį taip pat nurodoma kaip **ekonominė konkurentė bei sisteminė varžovė**, kurios valdymo modelis, pasireiškiantis ekonomine agresija bei prieštaravimu esminėms ES puoselėjamos vertybėms ir principams, negali būti suderinamas su ES pozicija¹⁵². Europos Sąjunga skiria vis didesnę dėmesį ekonominio saugumo aspektui, o tam, pasak ES diplomatijos vadovo J. Borrellio, reikalinga 2019 m. ES-Kinijos strategijos peržiūra, atsižvelgiant į žymiai suprastėjusius dvišalius santykius. J. Borrellis taip pat aiškiai įvardijo Kinijos grėsmę pamažu tampant ne tik ekonominiu, bet ir politiniu

¹⁴⁵ European Commission, „Connecting Europe and Asia – Building blocks for an EU Strategy“, European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., https://www.ec.europa.eu/sites/default/files/joint_communication_-_connecting_europe_and_asia_-_building_blocks_for_an_eu_strategy_2018-09-19.pdf.

¹⁴⁶ European Commission, „EU and China begin investment talks“, European Commission, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_14_33.

¹⁴⁷ European Commission, „EU and China reach agreement in principle on investment“ European Commission, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2541.

¹⁴⁸ Philip Blenkinsop, „EU-China deal grinds into reverse after tit-for-tat sanctions“, Reuters, 2021, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-trade-idUSKBN2BF276>.

¹⁴⁹ ELTA, „ES stabdo investicijų susitarimo su Kinija ratifikavimo procesą“ LRT, 2021, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1402138/es-stabdo-investiciju-susitarimo-su-kinija-ratifikavimo-procesa>.

¹⁵⁰ European Commission, „EU-China agreement: Milestones and documents“, European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china/eu-china-agreement/milestones-and-documents_en

¹⁵¹ Anna Cooban, „Huge trade partner and ‘systemic rival.’ Europe has a China problem“ CNN, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://edition.cnn.com/2022/11/30/economy/europe-china-trade-tension/index.html>.

¹⁵² European Commission, „Joint Communication on the European Parliament, the European Council and the Council“.

iššūkiu visai Europai¹⁵³. Šios pozicijos laikymąsi Bendrijos institucijų vadovai periodiškai akcentuoja iki pat šiol: 2022-ųjų rudenį ES vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai Josepas Borrellis pabrėžė būtinybę peržiūrėti šį komunikatą ir santykius su Kinija: tokia, kokią ją matome šiandien – laužančią įsipareigojimus tarptautiniams susitarimams ir nerodančią atsivėrimo, kai tai yra susitarta, - nėra ta Azijos galia, su kuria Europos Sąjunga sutiko bendradarbiauti strateginėse srityse¹⁵⁴.

Kuri laiką ryškesnių pokyčių ES-Kinijos santykiuose matyti nebuvo, bet didžiosios ES valstybės-narės po naujojo Kinijos įvardijimo ėmė atsargiau žiūrėti į *Belt and Road* iniciatyvą, susilaikydamos nuo aktyvaus įsitraukimo¹⁵⁵. Covid-19 pandemijos laikotarpiu vis dažniau imta kalbėti, jog Europos Sąjungos valstybėms tiekiamą Kinijos pagalbą gali sustabdyti besiveriančią ES – Kinijos santykių duobę, tačiau netrukus suprasta, kad vadinamoji *kaukių diplomatija* gali virsti nauja Kinijos įtakos Europos Sąjungoje plėtros forma¹⁵⁶. Kinijos lyderis, diskutuodamas apie bendradarbiavimą su dalies ES šalių lyderiais, išreiškė norą ir toliau palaikyti bendras diskusijas apie kovą su koronavirusu kaip dalį „sveikatos šilko kelio“¹⁵⁷. Europos Sąjungai pavyko išvelgti tikruosius Azijos šalies planus ir, vis dar kovojant su viruso sukelta pandemija, 2021 m. pavasarį banga, Europos Komisija žengė drąsų žingsnį Kiniją kartu su Rusija pripažindama atsakingomis už dezinformacijos pandemijos klausimų kampanijų skleidimą, tikslingas tokio poveikio operacijas Europos Sąjungoje, jos kaimynystėje bei likusiame pasaulyje¹⁵⁸.

2021 m. ES ir Kinijos santykiai pasiekė naują kulminaciją, kai Kinija, reaguodama į Lietuvos sprendimą atverti taivaniečių atstovybės duris, Lietuvos atžvilgiu pradėjo taikyti diskriminacinę prekybos politiką. Europos Sąjunga, stodama savo narės pusėn ir gindama bendrąją Europos rinką, Pasaulio prekybos organizacijoje iškėlė bylą prieš Kiniją¹⁵⁹. Borrelis ir Dombrovskio vieninga pozicija po šio sprendimo palaikant Lietuvą buvo pripažinta, jog dvišaliai Kinijos ryšiai su ES valstybėmis-narėmis turi įtakos visos Bendrijos ryšiams su Kinija, o ES įsipareigoja reaguoti savo narės naudai kiekvienoje ekonominės prievartos ir spaudimo situacijoje¹⁶⁰. Siekiant ateityje išvengti

¹⁵³ Josep Borrell, „EP Plenary: Speech by High Representative/ Vice-President Josep Borrell on EU-China relations“.

¹⁵⁴ The Diplomatic Service of the European Union, „EU Ambassadors Annual Conference 2022: Opening speech by High Representative Josep Borrell“.

¹⁵⁵ Michael Peel, „China hits back at Brussels over „systemic rival“ warning“ Financial Times, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.ft.com/content/471a49f6-497a-11e9-bbc9-6917dce3dc62>.

¹⁵⁶ Erik Brattberg, Philippe Le Corre, „No, COVID-19 Isn't Turning Europe Pro-China (Yet)“ Carnegie, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://carnegieendowment.org/2020/04/15/no-covid-19-isn-t-turning-europe-pro-china-yet-pub-81571>.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Reuters, „EU plans summit with China on April 1 to address tensions“, Reuters, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. <https://www.reuters.com/world/eu-plans-summit-with-china-april-1-address-tensions-2022-02-28/>.

¹⁵⁹ European Commission, „EU refers China to the WTO following its trade restrictions on Lithuania.“ European Commission, žiūrėta 2023 m. balandžio 25 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_627.

¹⁶⁰ Steven Blockmans, 3.

tokio ekonominio spaudimo priemonių panaudojimo prieš bet kurią ES valstybę narę, Europos Komisija paskelbė pateikusi siūlymą naujam kovos su trečiųjų šalių prievarta mechanizmui¹⁶¹.

Akivaizdu, jog per pastaruosius keletą metų Europos Sąjungos santykis su Kinija smarkiai atvėso: iš 2019 m. paskelbtame komunikate nurodyto trejopo Azijos milžinės įvardijimo vis dažniau išskiriamas sisteminės priešininkės vaidmuo, o skatinimai ir vėl peržvelgti dvišalius santykius nežada didesnio suartėjimo. Matant kryptingus pastarųjų metų Lietuvos veiksmus vis garsiau kalbant apie Kinijos keliamas grėsmes – ir ne tik kalbant, bet tai įrodant darbais, – nesunku įžvelgti itin sutampančią įvykių chronologinę eigą: tiek Lietuvos, tiek ES pozicijose Kinijos klausimu lūžio tašku laikomi 2019-ieji, o apie naują ES-Kinijos santykių peržiūros būtinybę imta kalbėti po Kinijos veiksmų prieš Lietuvą. Todėl tolimesniame poskyryje, kuriame tiriamos darbe iškeltos hipotezės, gilinamasi, kaip Lietuvai sekėsi savo nacionalinius interesus perkelti į ES lygmenį, prisidedant prie pasikeitusių ES-Kinijos santykių. Pirmiausia apžvelgiama, kaip Lietuvai sekėsi užsitikrinti lyderės Kinijos keliamų grėsmių klausimu vaidmenį, vėliau – kaip pavyko pasitelkti efektyvią ir įtaigią argumentaciją, o galiausiai – kokią įtaką Lietuvos sėkmei turėjo bendraminčių valstybių palaikymas. Skyriaus pabaigoje apžvelgiami kiekvienos hipotezės tyrimo rezultatai.

3.3 Lyderės aktuali klausimu pozicija

Kaip išsiaiškinta akademinės literatūros analizės metu, mažosios ES valstybės, siekdamos perkelti savo nacionalinius interesus į ES lygmenį ir pasiekti Bendrijos užsienio politikos pokytį, turi užsitikrinti lyderės pasirinktoje politikos srityje vaidmenį. Tai įrodo bent keletą metų **įdirbis specifinėje srityje reiškiant savo nuomonę, mezgant ekspertų tinklą bei rengiant su pokyčiais susijusias iniciatyvas**¹⁶². Valstybės-narės lyderystė taip pat gali pasireikšti aktyviu **darbotvarkės formavimu bei savo klausimo išlaikymu** joje, iš pradžių **tvirtą pozicijos palaikymą užsitikrinus nacionaliniu lygiu**¹⁶³, o taip pat gali būti suprantama ir kaip **įsipareigojimas daugiausia savo dėmesio ir resursų skirti būtent šiam klausimui**, prioritetizuoti jį vietoje išitraukimo į platų politikos spektrą, bei įgalinti ES vyraujančią diskursą kaip galimybę multiplikuoti savo interesus¹⁶⁴.

3.3.1 Lyderystė ne žodžiais, o darbais

Prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu Bendrijoje formavimo prisidėję respondentai sutaria, jog dar iki momento, kai 2021 m. į ES Lietuva kreipėsi prašydama pagalbos susidūrus su agresyviomis Kinijos spaudimo priemonėmis¹⁶⁵, šios šalies keliamas saugumo grėsmes mažoji ES

¹⁶¹ European Commission, „EU refers China to the WTO following its trade restrictions on Lithuania.“

¹⁶² Peter Viggo Jakobsen, 81-102, 90.

¹⁶³ Annika Bjorkdahl, 135-154, 137-142.

¹⁶⁴ Skander Nasra, 166-167.

¹⁶⁵ Milda Šeputytė, “Lithuania asks EU for help in China trade dispute”, Al Jazeera, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.aljazeera.com/economy/2021/12/3/lithuania-asks-eu-for-help-in-china-trade-dispute>.

valstybė-narė įvardijo aiškiai ir nuosekliai, pasisakydama šiuo klausimu per kiekvieną Bendrijos santykių su Kinija peržiūros procesą. Tai daryta reguliariai¹⁶⁶ Kinijos veikimą kvestionuojant išskirtinai visapusiškai, skirtingai, nei kitos Bendrijos šalys - peržvelgiant ne tik dažniausiai iki tol akcentuotus žmogaus teisių pažeidimus, bet ir augančią ekonominę priklausomybę bei “bandymą savo pasaulio matymą įdiegti į tarptautines organizacijas”¹⁶⁷. Todėl vėliau sekusios ES priemonės prieš Kiniją gali būti laikomos ne tik agresyvių jos veiksmų rezultatu, bet ir nuoseklus Lietuvos diplomatų įdirbio išdava. Ir nors ES-Kinijos santykių peržiūra į Bendrijos darbotvarkę atėjo palaipsniui, Lietuvos veiksmai išlaikant šį klausimą joje nebuvo vienkartiniai ar pasirodę tik su prašymu padėti kovoti su Kinijos ekonomine prievarta. Diplomatai teigimu, Lietuva nuosekliai, kai tik būdavo svarstomas Kinijos klausimas, turėjo poziciją nuo pat pradžių ir tai atsispindėjo ES darbotvarkėje¹⁶⁸. Kitas išskirtinas Lietuvos veikimo ES bruožas - savo nacionalinių interesų kėlimas ne tik skatinant diskusijas, kalbant apie Kinijos keliamas grėsmes, bet veikimas per pavyzdį: „Lietuva, akivaizdu, tą klausimą labai efektyviai kelia ir tas efektyvumas pasireiškia [...] veiksmais. Nes Lietuvos politika šioje srityje tikrai išskirtinai yra grindžiama [...] veiksmu ir tai yra [...] labai efektyvu. [...] Per pastarųjų metų žingsnius mes tapome tam tikru veikėju Kinijos politikos srity. [...] Lietuva parodė ES, kad yra Kinija”¹⁶⁹.

3.3.2 Lietuvos *specializacija* ES: vienos problemos valstybė?

Iki Kinijos grėsmių pripažinimo Bendrijos mastu, dėl kryptingų savo veiksmų Lietuvos lyderystės ES rezultatai aiškiausiai buvo matomi Rusijos nusikaltimų ir keliamų saugumo grėsmių srityse: ilgametis Lietuvos skatinimas¹⁷⁰ Europos Sąjungos iniciatyva vystyti Ukrainos karių apmokymų programą davė vaisių po 2022-ųjų vasario 24-os dienos¹⁷¹, o vizionieriškas Lietuvos diplomatų Briuselyje skatinimas Rusijos karo nusikaltimams Ukrainoje tirti steigti Specialųjį Tribunalą¹⁷² įveikė skeptiškai šiuo klausimu nusiteikusių Bendrijos narių įsitikinimus¹⁷³ ir priimtu

¹⁶⁶ Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

¹⁶⁷ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

¹⁶⁸ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

¹⁶⁹ Priedas Nr. 16 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 28 d.

¹⁷⁰ Priedas Nr. 17 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. gegužės 3 d.

¹⁷¹ The Diplomatic Service of the European Union, “The EU establishes a Military Assistance Mission to support Ukrainian Armed Forces and endorses additional funding under the European Peace Facility.” European Union External Action, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-establishes-military-assistance-mission-support-ukrainian-armed-forces-and-endorses_en.

¹⁷² Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

¹⁷³ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

sprendimu tapo šių metų pradžioje Europos Parlamentui priėmus rezoliuciją dėl veiksmų šiuo klausimu ėmimosi¹⁷⁴. Respondentų paklausus apie Lietuvos kaip Europos Sąjungos užsienio politikos pokyčių lyderės vaidmenį apskritai, išskirtinas su plačiu ES užsienio politikos reikalų spektru dirbančios respondentės atsakymas, jog nesunkiai atsakyti į šį klausimą galėtų ne tik Lietuvos, bet ir kitų Bendrijos šalių atstovai: Lietuva drąsiai laikoma didžiausia Rytų Partnerystės propaguotoja ir skatintoja¹⁷⁵, šioje srityje turime „didelį įdirbį ir interesus ir gerus ryšius su partnerėmis“¹⁷⁶ o, ES institucijų koridoriuose paminėjus agresiją suverenioje Europos valstybėje vykdančios Rusijos vardą, laukiama, kol Lietuva turės šiuo klausimu pasisakyti¹⁷⁷. Remiantis kai kurių diplomatų patirtimi, Lietuvai net būdinga vieno klausimo valstybės (angl. *one-issue-state*) etiketė, nes šalis aktyviais veiksmais skatina Europos Sąjungą plėtoti bendradarbiavimą su kaimyninėmis Rytų valstybėmis. Dabartiniame nuolat kintančiame geopolitiniame kontekste Rusijos ir Kinijos vaidmenys ima atrodyti neatskiriami, todėl Bendrijai Rusijos klausimas ir jos paralelė su Kinija taip pat nėra mažesnės svarbos prioritetas. 2020 m. Kinija kartu su Rusija pripažintos skleidus dezinformacija Covid-19 pandemijos laikotarpiu. 2022 m. V. Dombrovskis įvardijo Bendriją esant komplikuojuose santykių su Kinija stadijoje, ypač šiai palaikant glaudžius ryšius su agresiją vykdančia Rusija¹⁷⁸, o 2023-ųjų pavasarį, svarstydamą 11-ąją sankcijų Rusijai paketą, ES nusitaikė ir į šaliai agresorei sankcijų apėjimo schemoje talkinančias šalis, tarp kurių – ir Kinija, o tiksliau – kai kurios jos kompanijos. Azijos šalies atstovai į tokias žinias sureagavo skatindami ES nesirinkti tokio „neteisingo kelio“¹⁷⁹.

Kai kurie tyrime dalyvavę diplomatai ir valstybės tarnautojai teigė tarp Lietuvos pozicijų dėl Kinijos ir Rusijos matantys nemažai panašumų, todėl naująją šalies *specializaciją* Kinijos klausimu kildina iš istorinės patirties. Respondentų teigimu, kai kurios šalys bendradarbiavimo su Kinija gilinimui pagrįsti pasitelkia tuos pačius argumentus, kurie buvo naudojami siekiant pagrįsti bendradarbiavimą su Rusija; o ryšiai su pastarąja, kaip matome, ilgainiui nenuveda į gerus santykius¹⁸⁰. Todėl Lietuvos priiimtas vaidmuo nuolat priminti, prie kokių grėsmių priveda pernelyg

¹⁷⁴ Europos Parlamentas, “2023 m. sausio 19 d., Europos Parlamento rezoliucija dėl tribunolo dėl agresijos nusikaltimo prieš ukrainą steigimo.” Europos Parlamentas, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0015_LT.html.

¹⁷⁵ Priedas Nr. 17 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. gegužės 3 d.

¹⁷⁶ Priedas Nr. 14 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

¹⁷⁷ Priedas Nr. 11 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 17 d.

¹⁷⁸ Reuters, “EU plans summit with China on April 1 to address tensions”.

¹⁷⁹ Gabriela Baczyńska, “EU takes at Chinese firms in proposed new Russia sanctions - sources” Reuters, žiūrėta 2023 m. gegužės 10 d. <https://www.reuters.com/world/eu-takes-aim-chinese-firms-third-country-exports-tighten-russia-sanctions-2023-05-08/>.

¹⁸⁰ Priedas Nr. 16 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 28 d.

didelis pasitikėjimas Rusija ar, šiuo atveju, su ja bendradarbiauti linkusia Kinija, yra lydimas realių politinę valią įrodančių šalies sprendimų.

3.3.3 Lyderystė rodant pavyzdį: Lietuvos vaidmuo „17+1“ kortų namelio griūtyje

Strategiškai Lietuvai save pozicionuoja kaip demokratijos ir žmogaus teisių puoselėtoją, advokataujančią šiems principams tarptautinėje arenoje¹⁸¹. Nenuostabu, jog, siekiant atsekti tokios vertybine politika grįstos pozicijos šaknis, giliai ieškoti nereikia: auganti priklausomybė nuo Kinijos ir jos veiksmai sulaukus pasipriešinimo Lietuvai kaip niekam kitam yra puikiai pažįstama praktika dėl Rytų regiono kaimynių keliamų saugumo iššūkių ir istorinės patirties nuolat sulaukiant energetinius išteklius liečiančių ar kitokių šio regiono manipuliacijų¹⁸². Lietuva, skatindama Europos Sąjungos lyderius iš pamatų peržvelgti santykius su Kinija, nuo pat pradžių tai darė apeliuodama į būtinybę užtikrinti vienos svarbiausių Bendrijos vertybių - vienybės ir vieningo balso, leidžiančių ES veikti efektyviai, - puoselėjimą. 2021-ųjų metų vasarą Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis kreipėsi į Bendrijos lyderius, skatindamas Kinijos įkurtam „17+1“ formatui priklausančias ES nares pasekti gegužę priimtu Lietuvos sprendimu bendradarbiavimo formatą apleisti, teigiant, jog vienintelis būdas ES su Kinija kalbėti kaip lygus su lygiu, yra kalbėti „27+1“ formatu, tai yra visoms Bendrijos narėms vienu balsu¹⁸³.

Nemažiau svarbu ir tai, kad tokiu poelgiu Lietuva įžiebė gilesnes diskusijas tarp valstybių narių apie šio formato reikalingumą ir tai, kokiais argumentais grindžiamas dalyvavimas jame: neformalių susitikimų metu Lietuvos ne kartą buvo prašyta su narystę vis dar svarstančiomis šalimis pasidalinti savo vertinimu ir patirtimi po išstojimo; Lietuvos diplomatų teigimu, Lietuva tikslingai palaikė ryšius su abejojančiomis valstybėmis, siekdama, kad šios įsiklausytų į jos argumentus, grįstus bendrosiomis ES vertybėmis, ir suprastų tuomet jau „16+1“ formato keliamus iššūkius Europos Sąjungos vienybei. Kaip vėliau parodė praktika, toks apeliavimas į bendrus mums interesus ir tikslingas ryšių su reikiamomis valstybėmis užmezgimas savo vaisių davė ir privedė prie kitų ES valstybių-narių pasitraukimo¹⁸⁴, o kitoms leido iš arčiau susipažinti su Lietuvos pozicija ir tuo, kuo ji grindžiama¹⁸⁵. Lietuvos diplomatų ES ir Užsienio reikalų ministerijos atstovų teigimu, Lietuvos

¹⁸¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „2021-2030 metų Nacionalinio pažangos plano strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašas“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. kovo 4 d. https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/1f5eadb1f27711eab72ddb4a109da1b5/d04f5aaa4be211ea9089f3c8d5823c61/format/ISO_PDF/.

¹⁸² Zsuzsa Anna Ferenczy, „Lithuania’s Values-Based Foreign Policy Toward a Rebalance in EU-China Relations?“ Taiwan Strategists, 13, 2022, 2, 11.

¹⁸³ BNS, „Lithuanian FM calls for 27+1 format in EU’s relations with China.“ LRT, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1486031/lithuanian-fm-calls-for-27plus1-format-in-eu-s-relations-with-china>.

¹⁸⁴ Stuart Lau, „Down to 14+1: Estonia and Latvia quit China’s club in Eastern Europe“ Politico, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/down-to-14-1-estonia-and-latvia-quit-chinas-club-in-eastern-europe/>.

¹⁸⁵ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

pozicija šio formato atžvilgiu nuo pat pradžių buvo laikytis minimalaus arba jokio išitraukimo¹⁸⁶ atsižvelgiant į vizionierišką šio projekto vertinimą kaip nuo Romėnų laikų klasikiniu laikomą *skaldyk ir valdyk* metodą¹⁸⁷, o galiausiai priimtas sprendimas pasitraukti - dar vienas aštuonioliktąją Vyriausybę apibūdinantis veiksmas, nors, įvertinus palaipsniį ėjimą šio žingsnio link, pasigirdo ir svarstymų, jog galbūt bet kurios kitos sudėties naujoji Lietuvos valdžia būtų pasielgusi panašiai¹⁸⁸. Lietuvos žingsnis išstojant iš šio bendradarbiavimo su Kinija formatu neabejotinai atrišo rankas tai padaryti ir kitoms tokį poelgį svarsčiusiems šalims: kas iki tol atrodė gana drąsus ir nenuspėjantį rezultatą nešantis žingsnis, po Lietuvos parodyto pavyzdžio tapo savaime suprantama praktika, lėmusia formato „apmirimą“¹⁸⁹.

Lietuvos išstojimas iš šio bendradarbiavimo su Kinija formato laikomas vienu ryškiausių Lietuvos lyderystės ES-Kinijos santykių pokytį paskatinusiu pavyzdžiu, nes šioje vietoje Lietuva ne tik kalbėjo apie Kinijos keliamas grėsmes, bet ir konkrečiu veiksniu įrodė, jog toks susisaistymas su Azijos galiūne nėra vienai Europos Sąjungos valstybei nėra reikalingas¹⁹⁰. Atsižvelgiant į I-osios hipotezės sąlygas (*žr. 2.1.1 poskyrį*), matome, jog Lietuvai gana sėkmingai pavyko išpildyti visus jos patvirtinimui reikalingus kriterijus: Lietuva ilgą laiką – nuo pat 2018-ųjų metų – kryptingai ir drąsiai ne tik politikų pasisakymais, bet ir realiais veiksmais parodė pavyzdį, kaip nacionalines vertybes ir užsibrėžtus prioritetus atspindinti nacionalinio lygmens užsienio politika gali tapti kelrode ir kitoms Bendrijos valstybėms-narėms, kai apeliuojama į pamatinius ES principus ir skatinama mokytis iš toksiškų praeities susisaistymų su kitomis trečiosiomis ES principams sistemingai prieštaraujančiu valdymu pasižyminčiomis valstybėmis. Interviu metu nepavyko sužinoti apie Lietuvos kaip ties Kinijos klausimu besispecializuojančių ekspertų tinklu pasižyminčios valstybės įvertinimą bei nebūtų teisinga teigti, jog Lietuva griežtai inicijavo Kinijos klausimo atėjimą į ES darbotvarkę, atsižvelgiant į tai, kad tiek Lietuvoje, tiek ES instituciniame lygmenyje šis klausimas brendo pamažu ir itin sutampančiu laiku.

Tiriant pirmąją hipotezę išsiaiškinta, jog Lietuva ilgą laiką iki Kinijos ekonominės prievartos panaudojimo garsiai ir įvairiapusiškai kėlė šios šalies grėsmių klausimą, atkreipdama Bendrijos dėmesį į žmogaus teisių pažeidimus, augančią ekonominę priklausomybę ir per ją bandomą diegti su ES vertybėmis nesuderinamą valdymo modelį bei manipuliacijas ES vidaus

¹⁸⁶ Priedas Nr. 13 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

¹⁸⁷ Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

¹⁸⁸ Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

¹⁸⁹ Priedas Nr. 16 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 28 d.

¹⁹⁰ Priedas Nr. 16 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 28 d.

sprendimų priėmimo procesuose. Iki 2019 m. Lietuvos pozicija Kinijos klausimu nebuvo vienalytė, vėliau sekę veiksmai išdavė aiškų Kinijos kaip nacionaliniam saugumui grėsmę keliančios šalies supratimą. Nors Kinijos grėsmių klausimo atėjimui į ES darbotvarkę kaip konkrečiam Lietuvos indėliui pagrįsti duomenų nerasta, tyrimas atskleidžia, jog ši mažoji ES valstybė-narė dvišaliu Bendrijos santykių su Kinija peržiūrų metu pasižymėjo griežta nuomone ir stengėsi šį klausimą išlaikyti ES darbotvarkėje. Ryškiausiai tai daryti sekėsi pačiai rodant iniciatyvą, pavyzdžiui, išstojant iš „17+1“ formato ir raginant šiuo keliu pasekti kitas ES valstybes nares, siunčiant aiškią žinią, jog Bendrijai su Kinija būtina kalbėti vienu balsu, taip tarptautinei bendruomenei siunčiant žinutę apie ES vienybę. Šie hipotezei tirti reikalingi kriterijai laikomi išpildytais. Vertinant Lietuvos veiksmų Bendrijoje fokusavimą išskirtinai ties Kinijos klausimu, tyrimo metu išryškėjo paralelė tarp Kinijos ir Rusijos kaip grėsmę per augančią priklausomybę keliančių valstybių. Respondentai vienbalsiai sutarė Lietuvą esant Rusijos energetinės priklausomybės keliamų grėsmių kausimo lydere, ir iš to kildino Lietuvos pastangas perspėti klaidos nekartoti susisaistant su Kinija, todėl šis hipotezei tirti reikalingas kriterijus laikomas dalinai išpildytu. Nepavykus identifikuoti, ar Lietuva, veikdama Europos Sąjungoje, matoma kaip išsiskirianti ekspertinėmis žiniomis apie Kinijos keliamas grėsmes, šis kriterijus laikomas neišpildytu. **Atsižvelgiant į tai, jog tyrimas atskleidė didžiąją dalį hipotezei patvirtinti reikalingų kriterijų esant išpildytus Lietuvos veikimo Bendrijoje atveju, laikoma, jog pasiekta lyderės politikos procesų formavime pozicija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.**

3.4 Efektyvi ir įtaigi argumentacija

Remiantis akademinės literatūros analize, mažosios ES valstybės-narės, siekdamos į Bendrijos užsienio politikos lygmenį perkelti savo interesus, turi tai daryti pasitelkiant efektyvią ir įtaigią argumentaciją. Sėkmei šioje srityje reikalinga, jog skatinamos politikos pokyčių argumentacija **užtikrintų bendrųjų ES vertybių ir veikimo principų įgyvendinimą, būtų aktuali ir nešanti naudą kuo platesniam narių ratui, inovatyvumu skatintų *status quo* pokytį¹⁹¹ bei pasitelktų ir įgalintų ES vyraujančią viešąjį diskursą.**

3.4.1 Lietuvos kaip vertybinio ES kompasos vaidmuo

Tyrimo dalyvavusių respondentų buvo prašoma nurodyti, kokios, remiantis jų darbo patirtimi, yra bendrosios ES vertybės bei pamatiniai principai, į kuriuos dažniausiai apeliuoja Lietuva ir kurių užtikrinimo jos atstovai visuomet tikisi iš vykdomos ES užsienio politikos. Atsakymų į šį klausimą pasiskirstymas matomas žemiau pateikiamoje Figūroje Nr. 2.

¹⁹¹ Gunta Pastore, 76.

Figūra Nr. 2. *Vertybinis Lietuvos užsienio politikos profilis Europos Sąjungoje*

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis respondentų atsakymais (žr. Prieduose)

Akivaizdu, jog labiausiai Lietuvos interesus Europos Sąjungoje atspindi Bendrijos pamatinės vertybės, užtikrinančios tai, ką narystė ES garantuoja, ir tai, ką narystė ES suteikia: Lietuvai itin aktualu, jog priklausymas Bendrijai garantuotų teisės viršenybės principą ir įpareigotų tiek visas valstybes nares, tiek išorės partnerius jo laikytis. Pasak respondentų, „[...] mažoms valstybėms yra labai svarbu tarptautinė teisinė sistema ir teise grįsta tarptautinė sistema, taisyklės”¹⁹², o, atsižvelgiant, jog tarptautine teise grįstus įsipareigojimus laikome gyvybine savo funkcija ir pasižymime akylu tokios teisės normų laikymosi stebėjimu, kitokia Lietuvos pozicija Kinijos klausimu, nei yra susiklosčiusi dabar, ir negalėtų būti, mat ji išplaukia iš tarptautinės teisės kaip pasaulio pamato suvokimo¹⁹³. Taip pat Lietuvai ne mažiau svarbu turėti laisvą prieigą prie ES bendrosios rinkos, suteikiančios galimybę laisvam prekių judėjimui be kliūčių ir administracinės naštos. Trečiasis dažniausiai paminėtas vertybinis aspektas iliustruoja Lietuvos įsipareigojimą demokratinėms Bendrijos vertybėms - pagarbą žmogaus teisėms. Šie Lietuvos vertybinį profilį

¹⁹² Priedas Nr. 7 Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 5 d.

¹⁹³ Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

keliant Kinijos klausimą Europos Sąjungoje formuojantys bruožai puikiai atspindi prioritines sritis, kuriose, vadovaujantis Nacionaliniu pažangos planu, Lietuva užsibrėžė siekti poveikio bei ilgalaikių valstybės interesų įgyvendinimo, yra tarptautinių normų laikymosi užtikrinimas ir teisės viršenybė, ekonominė raida bei prekyba, saugumo bei gynybos prioritizavimas¹⁹⁴. Į pamatines ES vertybes bei esminius bendro valstybių veikimo principus apeliuojanti argumentacija, skatinanti ES užsienio politikos pokytį per nacionalinių interesų perkėlimą, kompensuoja techninius valstybių skirtumus - ekspertinių žinių trūkumą, žmogiškųjų išteklių nepakankamumą bei padeda palenkti pusėn tas valstybes, kurios labiausiai abejoja dėl pokyčio įtakos jų nacionaliniams interesams¹⁹⁵. Siekiant iliustruoti anksčiau išskirtą pastebėjimą, jog Lietuvai būdinga savo poziciją ES Kinijos klausimu grįsti ne tik žodžiais, bet ir darbais, tikslinga peržvelgti, kaip prie kiekvieno iš šių vertybinių principų užtikrinimo Lietuva prisidėjo tyrime dalyvavusių respondentų akimis.

Kaip pastebėjo su Kinijos atsakomaisiais veiksmais Lietuvai gana tiesiogiai susidūrusi respondentė, Lietuva ir ES ilgus metus stebėjo situaciją pačioje Kinijoje. Buvo fiksuojami žmogaus teisių pažeidimai, spaudimo ir represijų atvejai, žiaurus Honkongo neramumų slopinimas, grasinimai Taivanui karinės jėgos panaudojimu, režimo vykdomi ir, remiantis Vakarų pasaulio vertybėmis, neteisėti veiksmai prieš savo šalies piliečius ar kitų valstybių atžvilgiu, taikant ekonominės prievartos priemones. Visa tai nuo pat pradžių neatrodė suderinama su tarptautiniu mastu priimtomis normomis bei standartais, o auganti ekonominė priklausomybė ir žinojimas, kuo tai gali baigtis, Lietuvai neleido ilgiau būti tik stebėtoja: skirtingai nei kitos Lietuvos partnerės, augantys ekonominiai saitai su Kinija nebevertinti tik kaip verslo santykių, kurie jau „[...] nepasiteisino su Rusija, kuri irgi buvo panašiai matoma“¹⁹⁶, nors santykiai su šia valstybe, respondentų teigimu, nėra grindžiami bent jau minimaliais bendrais vertybiniais aspektais¹⁹⁷. Respondentų teigimu, priversti Bendrijos nares atsimerkti ir nustoti vengti pamatyti, prie ko – manipuliavimo šalių balsavimu tarptautinėse organizacijose, kėsintis į taisyklėmis grįstą tarptautinę sistemą – gali privesti pernelyg gilus susisaistymas su Kinija¹⁹⁸, ir buvo viena sunkiausių užduočių, kurios ėmėsi Lietuva.

Bet kodėl Lietuvos puoselėjamos vertybės ir argumentuotas apeliavimas į jas gali būti poveikiu ir pastūmėti kitas Bendrijos nares paremti siūlomus politikos pokyčius? Dažniausiai į šį klausimą padeda atsakyti tyrimo respondentų linksniuotas persilieėjimo (angl. *spillover*) efektas, kurį

¹⁹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, “2021-2030 metų Nacionalinio pažangos plano strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašas”.

¹⁹⁵ Børge O. Romsloe "EU's External Policy: Are the Lilliputians Impotent or Potent", 6-10.

¹⁹⁶ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

¹⁹⁷ Priedas Nr. 16 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 28 d.

¹⁹⁸ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

apibrėžti nėra lengva: kai kuriems kalbintiems diplomatams, jis pasireiškia tuomet, kai akcentuojama tai, jog visos naujos ES politikos iniciatyvos turi nešti naudą visoms Bendrijos šalims¹⁹⁹, kitaip tariant, persiliejimasis yra neišvengiamas, norint, kad „[...] nauda jaustųsi [...] ir kitoms valstybėms narėms. [...] Jeigu mes kūrėme Europos Sąjungą, jeigu mes turime vieningą rinką, tai ne vien didieji žaidėjai turi [...] gauti naudos [...]”²⁰⁰. Labiausiai paveiki taktika, pasitelkianti persiliejimo efektą, yra ne tik nurodant, kokios laukia teigiamos tokio veiksmo pasekmės, bet ir primenant, jog tai, kas nutinka vienai Bendrijos narei tapus ekonominės prievartos priemonių taikiniu, gresia ir kitoms, susaistytoms tarpusavio bendradarbiavimu ir prekyba - apeliavimas tiek į visos ES, tiek į kiekvienos valstybės atskirai saugumą ir galimybę apsaugoti iš anksto, laiku pasitraukus iš gilesnių santykių su tokiomis valstybėmis, kaip Kinija, suveikė kaip nesavanaudiška Lietuvos pozicija prašant ne tik pagalbos, bet ir vienybės užtikrinant sklandų ES vieningosios rinkos funkcionavimą²⁰¹. Teisės viršenybės prioritetizavimo aspektas, laisvosios rinkos apsaugos ir trukdžių jai šalinimo būtinybė bei Lietuvos diplomatų pozicija jų atžvilgiu aptarti *poskyryje 3.2.1*, kuriame išanalizuota, kaip Lietuvos tapimas *testiniu* Kinijos ekonominės prievartos pasekmių atveju sutelkė ES aukščiausiu lygiu reaguoti ir įrodyti viešai deklaruojamą vienybės Bendrijoje būtinybę. Lietuvos išstojimas iš nepopuliaraus „17+1” formato kaip lyderystės per pavyzdį atvejis detaliau išanalizuotas 3.3.3 poskyryje. Neabejotinai svarbiausiu kitas nares išstoti paskatinusiu Lietuvos pasitelktu argumentu tapo praktinis pavyzdys, jog su nedemokratiniais režimais bendrauti yra vienintelis būdas - vieningai visai ES, taip užtikrinant pamatinių Bendrijos principų išlaikymą ir vieningos žinutės pasauliui siuntimą. Todėl lieka apžvelgti Lietuvos kaip demokratinės vertybių puoselėtojos vaidmenį ir tai, kokie argumentai lėmė partnerystės su Taivanu gilinimą.

3.4.2 Demokratijos puoselėjimas: Lietuvos ir ES partnerystė su Taivanu

Neabejotinai didžiausią įtaką Lietuvos-Kinijos, o per tai – ir ES-Kinijos – santykiams turėjo Lietuvos suartėjimas su Taivanu, vainikuotas Taivaniečių atstovybės atidarymu Vilniuje. Šis beprecedentis Lietuvos žingsnis – atverti Taivaniečių atstovybės duris Vilniuje būtent tokiu pavadinimu, o ne, kaip iki šiol įprasta tokias įstaigas vadinti Taipėjaus atstovybe²⁰², laikomas vertybėmis grįstos politikos rezultatu²⁰³ ir aiškiu ženklu, jog pasirenkamas ne anti-Kinijos, o pro-

¹⁹⁹ Priedas Nr. 11 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 17 d.

²⁰⁰ Priedas Nr. 10 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 14 d.

²⁰¹ Priedas Nr. 9 Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupės atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 12 d.

²⁰² DW, “Taiwan to open diplomatic facility in Lithuania” DW, žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d., <https://www.dw.com/en/taiwan-to-open-diplomatic-facility-in-lithuania-angering-china/a-58566875>.

²⁰³ Grzegorz Stec, Zsuzsa Anna Ferenczy, “EU-Taiwan ties: Between expectations and reality” Mercator Institute for China Studies, žiūrėta 2023 m. gegužės 6 d., <https://merics.org/en/comment/eu-taiwan-ties-between-expectations-and-reality>.

europietiškas kelias, akademikų pamažu įvardijamas kaip katalizatorius, paspartinęs vieningą Bendrijos atsaką į Kinijos veiksmus ir kritiškesnį nei anksčiau jos grėsmių Europos ekonominiam bei moraliniam integralumui vertinimą²⁰⁴. O pagrindo tikėtis nenuspėjamos Kinijos reakcijos iš tiesų buvo - iki griežtų ekonominės prievartos veiksmų, ne kartą aptariamų ir šiame darbe, Kinija teigė svarstanti įvairius atsako būdus, kaip Lietuvą pasiūsti į *istorijos šiukšliadėžę*²⁰⁵. Lietuva, nepaisydama grasinimų, ir toliau stiprino pagarba demokratinėms vertybėms grindžiamus ryšius su Taivanu ir sutarė dėl naujų finansinių priemonių bendriems projektams²⁰⁶. Akademių apžvalgininkų teigimu, Lietuvos siekis užtikrinti demokratinėmis vertybėmis grįsto valdymo plėtrą taip pat kyla iš šalies istorinės patirties – būtent agresorės Rusijos kaimynystė ir Kinijos veiksmai skatina mus laikytis šios pozicijos ir pasirūpinti jos sklaida visoje Bendrijoje²⁰⁷. Deja, vidinis susiskaldymas ir nepakankamai vienodas santykių su Kinija vertinimas, nepaisant ES lyderių skatinimų šioje vietoje laikytis vieningos pozicijos, išlieka vienu rimčiausių iššūkių ES, siekiant gebėti efektyviai ir vieningai reaguoti į dėl trečiųjų šalių veiksmų kylančius iššūkius²⁰⁸. Bet Lietuva, nepaisant nesklaidumo, akademikų ir apžvalgininkų vertinimu rodo kelią savo vertybėmis grįsta diplomatija - tai jau pasiteisino siekiant kaip įmanoma platesnės ES paramos Taivanui ir įkvėpė dvejojančias šalis bent jau išlaikyti Taivanui palankų naratyvą Europos Sąjungoje²⁰⁹.

Lietuvos intereso mažinti Bendrijos pažeidžiamumą Kinijos keliamų grėsmių akivaizdoje įgyvendinimo kelias buvo pradėtas precedento neturinčiu greičiu - kaip teigia su šiais procesais susidūręs respondentas, „[...] ataka prieš vieningą rinką [...] buvo papildomas paskatinimas ES greitai ir [...] ryžtingai reaguoti į Kinijos veiksmus. [...] iš esmės ES labai greitai sureagavo, [...] buvo bendras Komisijos vicepirmininko Dombrovskio, įgalioto vyriausiojo užsienio politikos klausimais Borrelio apreiškimas, tada [...] paprašyta konsultacijų Pasaulio prekybos organizacijoje, dar prieš tai vyko dvišaliai susitikimai su Kinijos puse per Europos Sąjungos delegaciją Pekine. Tai [...] buvo labai labai greita reakcija, nes paprastai kalbant apie PPO procesus, jie trunka ilgiau [...]. Tai yra labai greitas reagavimas, [...] tai rodo, kad ir ES pamatė, kad Kinijos veiksmai yra beprecedenčiai ir visiškai niekuo neparemti, pažeidžiantys Kinijos įsipareigojimus PPO ir dėl to reakcija turėjo būti labai greita. Kokia jina ir buvo šiuo atveju“²¹⁰. Borrelio ir Dombrovskio pozicija palaikant Lietuvą buvo pripažinta, jog dvišaliai Kinijos ryšiai su ES valstybėmis-narėmis turi įtakos visos Bendrijos

²⁰⁴ Zsuzsa Anna Ferenczy, 20.

²⁰⁵ LRT, BNS, “China threatens to sweep Lithuania into ‘garbage bin of history’, mulls sanctions” LRT, žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d. <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1569623/china-threatens-to-sweep-lithuania-into-garbage-bin-of-history-mulls-sanctions>.

²⁰⁶ Grzegorz Stec, Zsuzsa Anna Ferenczy, “EU-Taiwan ties: Between expectations and reality”.

²⁰⁷ Zsuzsa Anna Ferenczy, “Lithuania’s Values-Based Foreign Policy Toward a Rebalance in EU-China Relations?”

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ *Ibid.*

²¹⁰ Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

ryšiams su Kinija, o ES įsipareigoja reaguoti savo narės naudai kiekvienoje ekonominės prievartos ir spaudimo situacijoje²¹¹. Vis dėlto, kaip teigia kalbinti respondentai, „[...] Kinijos reakcija buvo labai stipri ir tos priemonės, kurios buvo pradėtos taikyti mūsų atžvilgiu, tai jos buvo beprecedentės, iš tiesų iki šiol mes tokių priemonių nebuvome matę nei ES valstybės-narės, nei bet kokios trečiosios valstybės atžvilgiu“²¹².

Atsižvelgiant į II-osios hipotezės keliamas sąlygas (žr. 2.1.1 poskyrį), matome, jog esminis Lietuvos įrankis čia buvo apeliavimas į pamatines ES vertybes, kurių viena - teisės viršenybės principo laikymosi užtikrinimas, kaip teigia kalbinti respondentai, yra išskirtinai mažųjų ES valstybių bruožas²¹³, pasiteisinęs ir Kinijos klausimu, deja, Lietuvai tapus šios šalies ekonominės prievartos taikiniu (todėl, tikėtina, nuo to momento tapome dar didesni teisės viršenybės šalininkai). Lietuvai puikiai sekėsi koja kojon žengti su Europos Sąjunga skatinant paramą demokratiniais principams - Lietuva, iki beprecedenčio lygmens gilindama santykius su Taivanu, nuolat kalbėjo apie būtinybę įgalinti bendruosius ES diskursus skelbiant palaikymo demokratinio valdymo siekiantiems tokiems tarptautinių formatų subjektams. Deja, įvertinti, ar II-oji hipotezė pasitvirtino, t. y. ar Lietuvos pasitelkiama argumentacija buvo įtikinanti ir paveiki, siekiant perspėti ES apie Kinijos grėsmes ir mažinti Bendrijos priklausomybės saitus su šia Azijos valstybe, sudėtinga, ypač turint omenyje, kad didžiausias dėmesys į mus buvo sutelktas tik sulaukus neregėto masto Kinijos ekonominių priemonių atsako. Vis tik akivaizdu, jog Lietuva, kiekvienu su Kinijos grėsmėmis susijusiu keliamu klausimu ir pasisakymu apeliuoja į visoms Bendrijos narėms svarbias vertybes - teisės viršenybės, demokratijos principus, vieningo balso būtinybę, taip siekdama atsargės nedemokratinio režimo vertinimo ir sumažinti įsigalėjusią ES priklausomybę nuo Kinijos pabrėždama neprognozuojamą jos kainą.

Tiriant antrąją hipotezę išsiaiškinta, jog Lietuva, Europos Sąjungoje keldama Kinijos grėsmių klausimą, aktyviai siekė teisės viršenybės principo užtikrinimo, išskirtinai akcentuojamo kaip gyvybiškai svarbaus mažosioms ES valstybėms-narėms, negalinčioms tokių grėsmių atsverti karine ar ekonomine galia. Taip pat Lietuvos diskursas Kinijos klausimu buvo grindžiamas siekiu paskatinti Europos Sąjungą laikytis įsipareigojimų vienai pamatinių savo vertybių – demokratiniais principams, palaikant su demokratiją ribojančiais Kinijos veiksniais susiduriantį Taivaną. Lietuva, siekdama Europos Sąjungos valstybes prisidėti formuojant vieningą požiūrį į santykius su Kinija, stengėsi savo skatinimus pagrįsti pavyzdžiais, prie ko auganti priklausomybė ir dvišalių santykių su

²¹¹ Steven Blockmans, 3.

²¹² Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

²¹³ Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

Kinija plėtojimas gali priversti. Lietuvos pozicija buvo formuojama primenant, kokią įtaką turi neapgalvotas ir pernelyg gilus susisaistymas su agresyvią politiką vykdančiomis šalimis: akcentuotos Rusijos manipuliacijos per energetikos išteklių įtaką šiai šaliai sulaukus ES sankcijų. Atsižvelgiant į šiuos tyrimo rezultatus, galima teigti, jog antrajai hipotezei patvirtinti reikalingos sąlygos – apeliavimas į bendrąsias ES vertybes, siekis jas užtikrinti bei įtikinimas, jog pozicijos Kinijos keliamų grėsmių pokytis yra būtinas ir naudingas visai Bendrijai – galima laikyti įgyvendintomis. Patvirtinti, jog Lietuvos pasitelkiama argumentacija ES lygiu kalbant apie Kinijos keliamas grėsmes buvo inovatyvi, negalima, nes šis klausimas kurį laiką jau vyravo viešajame ES diskurse. Bet, atsižvelgiant į tai, taip pat galima patvirtinti, jog Lietuvai ši diskursą pavyko įgalinti ir efektyviai išnaudoti. **Atsižvelgiant į tai, laikoma, jog efektyvi ir įtaigi Lietuvos argumentacija iš dalies lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.**

3.5 Partnerių palaikymo užtikrinimas ir bendraminčių koalicijų būrimas

Akademinės literatūros analizė atskleidė, jog siekiant perkelti savo nacionalinius interesus į ES lygmenį ir taip paveikti Bendrijos užsienio politiką, mažosioms valstybėms-narėms būtina užtikrinti bendraminčių valstybių palaikymą. Jį pasiekti padeda **partnerių paieškos kaip įmanoma ankstesnėje pasiūlymo formavimo stadijoje bei išankstinis paties siūlomo politikos pokyčio vertinimas bendraminčių rate. Partnerių palaikymui užtikrinti naudinga išnaudoti visas diplomatinės priemonės - tiek formalų kontaktų mezgimą, tiek pozicijos apie kitų valstybių-narių išankstinį analizavimą bei palaikymo ES institucijose siekį.**

3.5.1 Bendraminčių koalicijos: nėra jokio pastovumo

Siekis, jog Lietuvos balsas būtų girdimas Europoje ir pasaulyje, įtvirtintas ir 2021-2030 m. Nacionaliniame pažangos plane: devintasis strateginis tikslas – „Stiprinti Lietuvos įtaką pasaulyje ir ryšius su diaspora” – numato Lietuvos įtakos pasaulyje didinimą, pasitelkiant koalicijų kūrimą, taip plečiant šalies įtaką svarbiausių organizacijų sprendimų priėmimo procese²¹⁴. Partnerių palaikymo užtikrinimas kaip viena pagrindinių Lietuvos veikimo ES priemonių numato tikslą “Stiprinti partnerystes su artimiausiais sąjungininkais, siekiant įgyvendinti užsienio politikos, saugumo įtvirtinimo, ekonominio saugumo, ekonominio konkurencingumo ir kitus uždavinius, – palaikyti dialogą ir bendradarbiauti svarbiausiais užsienio ir saugumo bei gynybos politikos klausimais, taip pat ir kitose bendradarbiavimo srityse”²¹⁵. Vyriausybė įvardija ir konkrečias valstybes-partneres, su kuriomis šaliai užmegzti santykius yra prioritetinės svarbos tikslas. Tokios partnerystės ES viduje – pirmiausia, tai strateginis ir jau formalizuotu įvardijimas bendradarbiavimas su Lenkija ir Prancūzija;

²¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, “2021-2030 metų Nacionalinio pažangos plano strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašas”.

²¹⁵ *Ibid.*

vėliau nurodoma ir kita didžiaja laikoma ES valstybė-narė Vokietija, nepamirštas ir Baltijos valstybių bendradarbiavimas. Be siekio saugumo ir gynybos srityje bendradarbiauti su Jungtine Karalyste ir JAV, taip pat nurodoma ir kita geografinė kryptis - atsižvelgiant į augantį geopolitinį Azijos regiono vaidmenį, išskiriama, jog „[...] tikslinga plėtoti Lietuvos užsienio politiką Azijos regione”, tačiau čia nepamirštama paminėti, jog įmanomas bendradarbiavimas tik su šiame regione vakarietiškas vertybes puoselėjančiomis šalimis²¹⁶. Žemiau pateikiamoje Figūroje Nr. 3 glaustai apibendrinama, kurias valstybes skirtingais Lietuvai aktualiais ES klausimais galime laikyti savo bendramintėmis ir kokie jų būreliai yra būdingi, remiantis tyrime dalyvavusių respondentų patirtimi ir žiniomis:

Figūra Nr. 3: *Lietuvos kaip bendraminčių valstybių-narių koalicijų formuotojos ir dalyvės profilis.*

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis respondentų atsakymais

Nesunku pastebėti, jog Baltijos šalių bendradarbiavimo formatas išlieka populiariausiu pasirinkimu ieškant palaikymo tarp ES valstybių-narių. Tokia tendencija kaip tvirčiausia bendraminčių koalicija, kuriai Lietuva priklauso ir *vadovauja*, susiformavusi dėl bendrų nacionalinio saugumo interesų, tai yra agresiją vykdančios kaimyninės valstybės, ir siekio į Europos šeimą įlieti Rytų kaimynystės valstybes. Prie bazinės Rusijos agresijos klausimais ir Rytų partnerystės plėtros klausimais pasisakančių valstybių grupės su malonumu prisijungia Baltijos valstybės, Lenkija, Čekija, kai kuriais atvejais - Slovakija ir Švedija²¹⁷.

²¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, “2021-2030 metų Nacionalinio pažangos plano strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašas”.

²¹⁷ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

Svarbu pastebėti, jog respondentai beveik vienbalsiai sutaria, jog, kalbant apie bendraminčių valstybių koalicijas, vienintelis ir garantuotas jų bruožas yra nepastovumas; pagrindinė taisyklė, formuojant bendraminčių būrelius, yra ta, jog ES nėra jokių nepajudinamai vieningų koalicijų²¹⁸, o ir apskritai koalicijų formavimo darbas neretai yra kildinamas „[...] iš jausmo, iš bendravimo, iš diplomatinio darbo”²¹⁹. Dažniausiai bendradarbiavimo įsipareigojimą ar pritarimą, pavyzdžiui, teisės aktui, lemia tema, kuria diskutuojama, o kartais koalicijas galima nuspėti ir įvertinus, kokio *profilio* yra palaikymo siekianti ES narė. Pavyzdžiui, su prekyba susijusiais klausimais ieškome, pasak pirmojo respondento, panašių į save - mažą atvirą valstybę - draugų, orientuotų į eksportą, nes vienai šaliai be partnerių šiuo klausimu turėti svarų žodį daug galimybių nėra - tam reikalinga susiderinti panašią siekiamos politikos kryptį²²⁰. Užsienio politikoje – ypač Rytų partnerystės klausimais – Lietuva prioritetą teikia pozicijos derinimui su nuolatinėmis bendramintėmis – Baltijos šalimis ir Lenkija. Vieningi ir nesusiskaldę vienminčių partnerių blokai gali užtikrintai nusverti didžiųjų valstybių interesus, net jei tai susiję su ekonominiais klausimais²²¹, kurių sprendimai neretai lieka didžiausių ES ekonomikų rankose. Neformalių bendradarbiavimo formatų palaikymas padeda bent tokiu lygiu užtikrinti bendradarbiavimą ir su, kaip nurodyta Pažangos plane, strategiškai svarbių valstybių - tokių, kaip Prancūzijos - atstovais dvišaliame neoficialių, bet reguliarių pietų, rėmuose²²²; tačiau tokio bendradarbiavimo inicijavimas ir palaikymas yra tiesiogiai priklausantis nuo žmogiškųjų išteklių, asmeninių pažinčių ir kitų subjektyvių kriterijų, todėl sunku išmatuoti jo įnašą dvišaliuose santykiuose ir Lietuvos pozicijos stiprumui ES.

3.5.2 Partnerių paieškų triukai

Sėkmingam su bendramintėmis partnerėmis siejamo strateginio tikslo įgyvendinimui numatyti konkretūs uždaviniai, iš kurių išskirtinas Lietuvos vaidmens tarptautinėse organizacijose stiprinimas, užtikrinamas gebėjimu pritraukti bendramintes valstybes ir įsitraukti į jų koalicijų veiklą. Šio uždavinio pasiekimai vertinami koalicinio valentingumo principu, matuojančiu „Lietuvos dalyvavimo ES valstybių narių koalicijose, priimant Lietuvos interesus atitinkančius sprendimus, veiksmingumą”²²³. 2020 m. startavus iš 17 vietos, 2025 m. numatyta pasiekti 18-ąją, o 2030 m. –

²¹⁸ Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

²¹⁹ Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

²²⁰ Priedas Nr. 7 Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 5 d.

²²¹ Priedas Nr. 11 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 17 d.

²²² Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

²²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, “Nutarimas dėl 2022-2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos užsienyje matomos ir įtakingos Lietuvos plėtros programos patvirtinimo”, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., <https://e->

17-ąją. Deja, Europos šalių koalicinius įpročius tirianti metodinė priemonė²²⁴ kol kas kitokių nei 2020 m. duomenų nepateikia, todėl nėra galimybės įvertinti, kaip Lietuvai sekasi siekti numatyto tikslo. Pastebėtina, jog šiuos tikslus reglamentuojančiu nutarimu nedetalizuojama, kokiais konkrečiais veiksmais jo įgyvendinimas turi būti pasiektas, ar kaip apskritai šis koalicinio valentingumo įvertis yra matuojamas, todėl žemiau pateikiama Lietuvos diplomatų, politikų bei kitų valstybės tarnautojų patirtis siekiant užtikrinti palaikymą mums aktualiais ES užsienio politikos klausimais,

Tyrime dalyvavę diplomatai bei valstybės tarnautojai sutaria, jog bet kuriai, bet ypatingai - mažajai, ES valstybei narei būtinas bent keleto partnerių palaikymas, siekiant, kad į jos balsą ES būtų atsižvelgta. Vienos formulės, kaip geriausia užtikrinti palaikymą, nėra, bet bendraminčių suformavimas ir vieningos pozicijos ištransliavimas Bendrijos lygmeniu yra laikomi sėkminga startine pozicija, o tam padėti gali ir neformalios priemonės. Pavyzdžiui, neoficialių dokumentų (angl. *non-paper*) pasirašymu vienmintėms narėms pristacius savo idėją ar siūlomus teisės aktų pakeitimus. Toks neoficialus dokumentas - pozicijos vienu ar kitu klausimu išreiškimas pritariant iniciuojančios valstybės siūlymui, o pastarosios tikslas - užtikrinti, kad kuo daugiau pritariančių šalių šį dokumentą *pasirašytų* (angl. *co-sponsorship*). Respondentų, dirbusių Lietuvos atstovybėje Briuselyje, teigimu, tai - vienas iš klasikinių neformalaus veikimo principų, siekiant pritraukti bendraminčių valstybių palaikymą mums itin jautriais klausimais²²⁵. Lietuvos diplomatijoje ES neapsieinama ir be kitų literatūroje jau aprašytų neoficialių veikimo formatų, kaip, pavyzdžiui, vienminčių valstybių būrelio pusryčiai prieš tam tikrų sudėčių Tarybos susirinkimus: jų metu derinamos šalių pozicijos vienu ar kitu klausimu, konkrečiai prekybos srityje - su Baltijos šalimis, Danija, Portugalija, Nyderlandais ir Airija²²⁶. Tyrimo metu atskleista, kad būtent neformalių pasitarimų metu dažniausiai ir vyksta tikroji ES diplomatija - ne darbo grupių posėdžių, skirtų sprendimų priėmimui ir patvirtinimui, metu, o per neformalius susitikimus, kur pirmininkaujančių valstybių atstovai stebi ir skaičiuoja, į kurią pusę linksta valstybių-narių pozicijos ir palaikymas²²⁷.

Remiantis mažųjų valstybių-narių elgesį nagrinėjančių akademikų įžvalgomis, taip pat ne mažiau svarbu palaikymą užsitikrinti kaip įmanoma ankstesnėse aktualaus klausimo svarstymo

seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/83cf21439bad11ec9e62f960e3ee1cb6/format/OO3_ODT/?_cf_chl_tk=CACtoD9qLqeZTiUjOpZJpG.xCKimuwGDexRm1td4ob4-1683398772-0-gaNycGzNDiU.

²²⁴Claire Busse, Ulrike Franke, Rafael Loss, Jana Puglierin, Marlene Riedel, Pawel Zerka, "EU Coalition Explorer", European Council on Foreign Relations, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d. <https://ecfr.eu/special/eucoalitionexplorer/>.

²²⁵ Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

²²⁶ Priedas Nr. 10 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 14 d.

²²⁷ Priedas Nr. 11 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 17 d.

stadijose (laikoma viena iš *išmanių mažųjų valstybių strategijos* priemonių²²⁸)²²⁹. Tai patvirtinta ir atlikto tyrimo rezultatai: respondentų teigimu, mažosios ES narėms tai suteikia pranašumą prieš didžiąsias valstybes – joms tampa kur kas sudėtingiau užginčyti jau palaikymo sulaukusį pasiūlymą, o, jei jo priėmimas skatinamas ir per atstovus įvairiuose specializuotuose komitetuose, valstybės narės pozicijos įtaka dar labiau sustiprėja²³⁰. Bet kuris klausimas, kuriuo pasisako daugiau nei viena valstybės-narė, Europos Komisijai ir kitoms institucijoms signalizuoja apie jo svarbą ir būtinybę atsižvelgti, o tai daryti galima taip pat ne vien tik oficialiai priimtais metodais: Komisija pokytį inicijuojančią valstybę neretai kviečiasi dvišaliam pokalbiui, kurio metu aptariamas klausimo svarba nacionaliniu lygiu, aktualumas kitoms Bendrijos valstybėms-narėms ir taip šis klausimas jau perkeliamas ir į aukštesnį lygį²³¹. Bet kokią prieigą ir prie ES institucijų atstovų stengiamasi išnaudoti kaip įmanoma efektyviau – Lietuvos pozicijos siūlomais teisės aktų pakeitimas ar užsienio politikos klausimais yra iš anksto derinamos ne tik su partnerėmis, bet ir su šalies atstovais, dirbančiais kitose ES institucijose, Taryboms pozicijas ruošiančiais darbuotojais ar kitais prieigą prie ES darbotvarkės formavimo turinčiais pareigūnais, siekiant išsiaiškinti šansus pasverti sprendimą savo pusėn ir sužinoti, ties kurių valstybių palenkimu dar verta padirbėti²³². Išgirsti vieningą nuomonę apie Lietuvai būdingesnę koalicijų dalyvės ar iniciatorės poziciją, nepavyko – kai kurių sričių atstovai išreiškė kartėlį Lietuvai labiau rodant prisijungiančios valstybės poziciją²³³, o kiti siekė paneigti šį mitą ir pabrėžė šalies iniciatyvumą²³⁴.

3.5.3 Beieškant Kinijos klausimo bendraminčių

Kalbant konkrečiai apie Lietuvos partnerių paieškas Kinijos klausimu, daugiausia pasiūlymų ir teisinių pakeitimų šioje srityje buvo įgyvendinta jau *post factum* tapus Kinijos ekonominės prievartos auka, kai buvo reikalingas sutarimas dėl reagavimo, o ne prevencijos. Tačiau kalbinti ekspertai nurodo, jog Lietuvos buriamos bendraminčių koalicijos Kinijos klausimu primena šalies įdirbį ES-Rusijos santykiuose²³⁵. Iš griežtą poziciją Rusijos klausimu turinčių Lenkijos kolegų girdime, jog geopolitinės realijos verčia įsiklausyti į Lietuvos perspėjimus Kinijos atžvilgiu; Čekijai

²²⁸ Annika Bjorkdahl, 143.

²²⁹ Peter Viggo Jakobsen, 91-92.

²³⁰ Priedas Nr. 13 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

²³¹ Priedas Nr. 13 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

²³² Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

²³³ Priedas Nr. 13 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

²³⁴ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.; Priedas Nr. 14 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

²³⁵ Priedas Nr. 17 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. gegužės 3 d.

būti atviresniems Lietuvos skelbiamai kritikai padeda naujai išrinkta ir geopolitinę kryptį persvarstanti Vyriausybė, o Šiaurės šalys, nors ir susituri ekonominiiais klausimais, vis dažniau stoja Lietuvos pusėn vertybiniu atžvilgiu²³⁶. Ne ką mažiau pasako ir ES institucijų vadovų pasisakymai apie būtinybę mažinti priklausomybes nuo Kinijos, o jų balsas – toks pat svarus, kaip ir bendraminčių koalicijų formavimas. Kaip teigia kalbinti tyrimo dalyviai, mums tapus ir pavyzdžiu to, kokias prievartos priemonės Kinija gali taikyti apie jos keliamas grėsmes prabilusiai šaliai, ir ES gebėjimo susitelkus suduoti vieningą atsaką pavyzdžiu, Europos Sąjungoje matomas Lietuvos paskatintas atsivėrimas, noras gilintis į Azijos milžinės keliamas grėsmes ir persvarstyti savo įsipareigojimus manipuliuoti linkusioms šalims²³⁷. Verta išskirtinai paminėti atvejį, kai po išstojimo iš „17+1” formato Lietuva buvo kviečiama Estijos kolegų suorganizuotame neformaliame pasitarime, kuriame dalyvavo EIVT ir kitų valstybių-narių atstovai, pasidalinti savo patirtimi ir sukauptomis ekspertinėmis žiniomis apie Kinijos Bendrijai ir pavienėms jos narėms keliamas grėsmes bei išdėstyti savo argumentus, kodėl taip aktyviai skatina pasekti savo pavyzdžiu²³⁸. Kita vertus, Kinijos keliamų grėsmių atžvilgiu pasitaikė atveju, kai respondentams nebuvo sunku įvardyti, kurių šalių palaikymo Lietuvai tikėtis būtų sudėtinga. Tai - Graikija, kurios ribojančių ES veiksmų Kinijos atžvilgiu palaikymas nėra įsivaizduojamas dėl anksčiau jau aptartų šioje šalyje gausiai įsitvirtinusių Kinijos investicijų, kurių koncentracija čia - viena didžiausių Europos Sąjungoje²³⁹. Tai gali tapti puikiu pavyzdžiu, kokią žalą ir grėsmę ES vidaus veikimui bei jos kaip tarptautinių santykių veikėjos vaidmeniui kelia šios Azijos gigantės įtaka.

3.5.4 Sėkmingas bendraminčių paieškos ir Lietuvos nacionalinių interesų projektavimo į ES lygmenį atvejis: Apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos mechanizmas

2022 m. pavasarį pasiektas sutarimas dėl *anti-coercion* mechanizmo – nuoseklaus Lietuvos atstovų ES ir nacionalinėje politikoje įdirbio rezultatas dalyvaujant derybose ir posėdžiuose dėl priėmimo bei lyderystės buriant vienminčių partnerių koalicijas rezultatas: būtent Lietuvos iniciatyvos šiuo atžvilgiu vertinamos kaip šalies gebėjimo burti bendraminčių valstybių koalicijas sėkmės atvejis. Toliau šiame poskyryje apžvelgiama, kaip Europos Sąjungoje link šio žingsnio buvo eita ir kaip Lietuva prisidėjo prie spartesnio sutarimo dėl mechanizmo.

2021 m. gruodžio pradžioje paskelbdama apie naujo įrankio, skirto kovai su trečiųjų valstybių ekonomine prievarta, pasiūlymą, Europos Komisija pasauliui išsiuntė aiškią žinutę apie ES

²³⁶ Priedas Nr. 14 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

²³⁷ Priedas Nr. 14 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

²³⁸ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

²³⁹ Priedas Nr. 13 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

efektyvumą ir reaktyvumą. V. Dombrovskio teigimu, pagrindinis toks įrankio tikslas - siųsti žinią apie ES pasirengimą ginti savo interesus laikotarpiu, kai prekyba tampa ginklu trečiųjų pasaulio valstybių rankose, o Bendrijos valstybės narė - taikiniu²⁴⁰.

Geopolitine vadinama dabartinės sudėties Europos Komisija gana nuosekliai stengėsi ES atsako į įvairias trečiųjų šalių provokacijas arsenalą papildyti tam reikalingais įrankiais²⁴¹. *Anti-coercion* mechanizmas taip pat gali būti laikomas šios Komisijos išpareigojimo stiprinti Europą prieš ekonominės prievartos veiksmus išpildymu²⁴². Apie *Apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos* instrumento poreikį ES mastu imta kalbėti dar 2021 m. pradžioje, kai Europos Komisija, Taryba ir Parlamentas paskelbė bendrą deklaraciją dėl šio mechanizmo, atliepdami valstybių-narių prašymus bei Europos Parlamento raginimus, tačiau šiame dokumente Komisija tik patvirtino ketinimą svarstyti tokio instrumento steigimo galimybes²⁴³. O štai naujoji Lietuvos Vyriausybė dar 2020 m. savo programoje vienu iš prioritetinių projektų įvardijo siekianti tvirtos kolektyvinės gynybos išpareigojimų, užtikrinančių patikimą atgrasymą ir gynybą, o viena iš šiam projektui įgyvendinti numatytų iniciatyvų – „siekti papildomų saugumo priemonių per Europos Sąjungą“ bei aktyviai įsitraukti formuojant ES bendrą saugumo ir gynybos politiką, išnaudoti ES suteikiamas bendradarbiavimo ir finansavimo galimybes. Konkretesnes užuominas apie atsparumo Kinijos įtakai didinimo būtinybę randame prie vieno iš prioritetinių projektų – „Koordinuotas valstybės institucijų atsakas į nacionalinio saugumo grėsmes“ – įgyvendinimo iniciatyvų, kurioje nurodoma būtinybė užtikrinti, jog per ateinančius penkerius metus viešajame bei nacionalinės saugos sektoriuose – įskaitant ir už 5G technologijos plėtrą atsakingą infrastruktūrą – nebūtų pasitelkiama „nepatikimų gamintojų technologijos ir įranga“²⁴⁴.

Lietuvai, kaip tiesiogiai su Kinijos ekonomine prievarta susidūrusiai Bendrijos šaliai, buvo gyvybiškai svarbu pasirūpinti, jog politiniu susitarimu šių metų kovą patvirtintas²⁴⁵ mechanizmas nebūtų užmirštas ir 2022-aisiais metais ištikusių geopolitinių lūžių eigoje, todėl, respondentų vertinimu, Lietuvos įdirbis siekiant greito šio mechanizmo priėmimo ir efektyvaus bei ambicingo jo

²⁴⁰ European Commission, “EU strengthens protecting against economic coercion” European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6642.

²⁴¹ Steven Blockmans, 4.

²⁴² Jonathan Hackenbroich, Filip Medunic, Pawel Zerka, „Tough Trade: The hidden costs of economic coercion“ European Council on Foreign Relations, 431, 2022, 9.

²⁴³ “Joint Declaration of the Commission, the Council and the European Parliament on an instrument to deter and counteract actions by third countries” Official Journal of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2021.049.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2021%3A049%3ATOC.

²⁴⁴ Lietuvos Respublikos Seimas, „Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, E-Seimas, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>.

²⁴⁵ Council of the EU, “Trade: political agreement on the anti-coercion instrument.” European Council, Council of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/28/trade-political-agreement-on-the-anti-coercion-instrument/>.

turinio buvo išskirtinai ryškus. Lietuvos diplomatai prisidėjo rengiant teisės aktų pakeitimus šio įrankio priėmimui²⁴⁶, inicijavo savo pasiūlymus, į kuriuos buvo atsižvelgta formuojant pasiūlymo tekstą bei apskritai garsiai ir nuosekliai pasisakė už šio instrumento priėmimą ir procesų spartinimą²⁴⁷. Kovos su trečiųjų šalių prievarta instrumentas interviu metu ne kartą derybose dėl jo priėmimo ir turinio dalyvavusių respondentų įvardintas vienu didžiausių Lietuvos – ir naujosios Vyriausybės kryptingos politikos²⁴⁸ – pastangų perkelti savo nacionalinius užsienio politikos interesus į Europos Sąjungos lygmenį sėkmės atveju: politinio lygmens sutarimu dėl šios priemonės Lietuva pasiekė užsitikrinimą, kad trečiosios šalys, investuodamos Bendrijoje, negali pasitelkti jokios formos šantažo prieš ES valstybę²⁴⁹, o aktyviu šio klausimo kėlimu ir pasiūlymų gausa paskatintas sklandesnis ir greitesnis sprendimų procesas²⁵⁰, ką po paskelbimo apie politinį sutarimą dėl mechanizmo dar kartą patvirtino ir Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis²⁵¹. Žinoma, svarų žodį derybose dėl šio mechanizmo turėjome ir dėl to, jog pasiūlymus ir rekomendacijas teikti galėjome remdamiesi nemalonia savo pačių patirtimi po Kinijos prieš Lietuvą nukreiptų veiksmų²⁵².

Remiantis respondentų patirtimi, iki pasiekiant susitarimą dėl *anti-coercion* instrumento, buvo juntamas skeptiškai nusiteikusių valstybių-narių grupės pasipriešinimas, abejojant šio įrankio reikalingumu, bet, Lietuvos atstovų ES ir Lietuvos institucijose dėka, buvo stengiamasi mechanizmo klausimą nuolat išlaikyti ES darbotvarkėje, o abejojančias nares palenkti savo pusėn. Tai daryta pasitelkiant dvišalių bei daugiašalių susitikimų formatus, net įkurta “instrumento draugų grupė”, kurioje keistasi gaunama informacija ir strateguota, kurias valstybes iš šio rato deleguoti pokalbiams su abejojančiomis valstybėmis-narėmis²⁵³. Taip pat dėta nemažai pastangų formaliomis ir neformaliomis priemonėmis pasiekti kaip įmanoma aukštesnių ES pareigūnų ir institucijų dėmesį ministrų vizitų metu, viceministrų ir padalinių direktorių lygiu, bendradarbiauta ir su skirtingu metu pirmininkavusiomis Prancūzija, Čekija bei Švedija, o svarbiausiu *taikiniu* laikyta Vokietija, nes

²⁴⁶ Priedas Nr. 7 Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 5 d.

²⁴⁷ Priedas Nr. 10 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 14 d.

²⁴⁸ Priedas Nr. 14 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

²⁴⁹ Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

²⁵⁰ Priedas Nr. 10 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 14 d.

²⁵¹ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, “Lithuania’s Foreign Minister Landsbergis: “The EU will now have an instrument to defend against economic coercion by authoritarian regimes”, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d. <https://urm.lt/default/en/news/lithuanias-foreign-minister-landsbergis-the-eu-will-now-have-an-instrument-to-defend-against-economic-coercion-by-authoritarian-regimes>.

²⁵² Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

²⁵³ Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

vadovautasi įsitikinimu, jog, „[...] jei Vokietija prisijungia prie šalininkų, tai tada faktiškai visos didžiosios valstybės [...] narės – jau tikrai tos pačios didžiausios – yra prie rėmėjų ir tai irgi padeda formuoti, padeda greičiau pasiekti sutarimą”²⁵⁴.

Šiam mechanizmui, kaip ir kitoms ES narių sutikimu priimamoms iniciatyvoms, galėjo grėsti ilgi metai svarstymų ir diskusijų, bet, respondentų įsitikinimu, Lietuvos veiksmai ir įdirbis prisidėjo prie sutarimo dėl instrumento pagreitinimo. Vienas iš kovos su trečiųjų šalių ekonomine prievarta įrankio bruožų, išskiriamų ir akademikų bei įvairių apžvalgininkų, yra įspūdinga spektras prekybos ar investicijų įrankių, padėsiančių įpareigoti kitus tarptautinių santykių veikėjus laikytis teisės viršenybės principo²⁵⁵. Taip pat akcentuojama ir tai, jog Lietuva turėjo svarų žodį formuojant instrumente numatomų atgrasymo priemonių sąrašą – daliai valstybių-narių pasisakant už siaurą ir ribotą spektrą, Lietuva nuolat akcentavo, jog sunku numatyti, kokios priemonės kuriai valstybei gali būti daugiau ar mažiau paveikios, todėl būtina numatyti visas įmanomas opcijas ir, prireikus, gebėti atsakyti efektyviai bei veiksmingai²⁵⁶. Šį Lietuvos interesams svarbų mechanizmo aspektą matome įtvirtintą ir Europos Komisijos siūlyme, kuriame išskiriama, jog įrankio aktyvavimui turi būti numatomas platus trečiosios šalies taikomų priemonių spektras, o lygiai taip pat reikalinga užtikrinti išsamų atsakomųjų ES priemonių pasirinkimą²⁵⁷. Jų variacija iš tiesų numatoma gana plati: nuo prekių ir paslaugų prekybos, intelektinės nuosavybės ir tiesioginių užsienio investicijų ribojimų, iki Lietuvai nacionalinio saugumo prasme itin aktualaus patekimo į ES viešuosius pirkimus, kapitalo rinkas ribojimų²⁵⁸. Šiame instrumente numatomi ir ne tokie formalūs įrankiai, skirti kovai su vadinamosiomis pilkosiomis zonomis – boikotais, savavališki maisto saugos ar sienos patikrinimai, antrinės priemonės²⁵⁹.

2022-ųjų metų eigoje vykstant įvairiausiems įrankio vertinimams, pasiūlymų teikimui bei įtakos grupių kampanijų veiklai, politikos apžvalgininkai ir teisininkai kėlė klausimų dėl šio mechanizmo teisėtumo: baimintasi, jog įrankis gali nutrinti ribą tarp neteisėtos prievartos ir diplomatijoje įprastų pasitelkti praktikų arba kvestionuos veiklos neteisėtumo pagrindimą²⁶⁰. Ne ką

²⁵⁴ Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

²⁵⁵ Jonathan Hackenbroich, Filip Medunic, Pawel Zerka, 10.

²⁵⁶ Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

²⁵⁷ European Commission, “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council” European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0775>.

²⁵⁸ Marcin Szczepanski, “Instrument to deter and counteract coercive actions by third countries”, Legislative Train Schedule, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-an-economy-that-works-for-people/file-instrument-to-deter-and-counteract-coercive-actions-by-third-countries>.

²⁵⁹ Jonathan Hackenbroich, Filip Medunic, Pawel Zerka, 9-10.

²⁶⁰ Mihai Ioachimescu-Voinea, “EU’s Long Arm of Sanctions - The Anti-Coersion Instrument”, Law Review, XII, 2, 2022, 87-88.

mažiau kvestionuojamas ir mechanizmo priemonių taikymo įgalinimas - kai kurių kalbintų Užsienio reikalų ministerijos atstovų nuomone, šiuo įrankiu gali būti peržengiama ES kompetencija užsienio politikos srityje, kai įprastai vieningam Bendrijos veikimui šioje plotmėje reikalingas vienbalsis sprendimas, o *anti-coercion* mechanizmo atžvilgiu automatiškai įsijungtų atitinkamas vieningas bloko atsakas, nebūtinai sutampantis su visos ES narių interesais²⁶¹. Svarstant *anti-coercion* mechanizmo veikimą, kyla abejonių dėl valstybių-narių vaidmens. Mechanizme numatyta raudono signalo procedūra (angl. *red light procedure*), kurios metu kvalifikuota narių dauguma gali užkirsti Komisijos kelią taikant sankcijas naujojo įrankio rėmuose; kritikų nuomone, valstybėms-narėms turėtų būti suteikti platesni sprendimo šiais klausimais įgaliojimai, ne tik kraštutiniais atvejais. Kaip atsvara raudono, siūloma svarstyti žalio signalo procedūrą – kvalifikuotos daugumos balsavimo būtinybę norint Komisiją įgalinti taikyti sankcijas trečiajai valstybei. Bet tai savo ruožtu gali sumažinti mechanizmo efektyvumą²⁶². Lietuvos interesams instrumento tekste kliūna kita detalė: abstraktus trečiųjų šalių įvardijimas, teoriškai apimantis ir strategine partnere laikomas Jungtines Amerikos Valstijas, griežtą poziciją Kinijos klausimu deklaruojančias dar gerokai anksčiau, nei ES²⁶³. Tačiau, 2022-ųjų metų pirmoje pusėje Tarybai pirmininkavusi Prancūzija, tapusi viena svarbiausių partnerių²⁶⁴, pasisakiusių už šio įrankio sukūrimą kaip pagalbos Lietuvai priemonę²⁶⁵, dėl ES įsipareigojimų su JAV klausimo turi griežtą ir aktyviai reiškiamą nuomonę, grindžiamą garsiąja Prancūzijos strateginės autonomijos idėja, kurią priminė ir po apsilankymo Kinijoje²⁶⁶. Vis dėlto iš tiesų rezultatyvios kalbos apie *anti-coercion* mechanizmo poreikį ir pirmieji darbai jo link pradėti kiek kitokiame geopolitiniame kontekste – ES susiduriant su buvusio JAV prezidento Donaldo Trumbo administracijos spaudimu dėl automobilių tarifų reguliavimo ir grasinimu prekybos karu dėl naujojo ES skaitmeninių paslaugų mokesčio priėmimo²⁶⁷.

Tiriant trečiąją hipotezę išsiaiškinta, jog Lietuvai būdinga savo užsienio politikos interesus, keliamus į ES lygmenį, pirmiausia derinti su artimiausių partnerių – Baltijos šalių ir Lenkijos – pozicijomis, o, priklausomai nuo situacijos, ir kitomis patikrintomis ES partnerėmis. Tyrimas patvirtino, jog Kinijos grėsmių, o ypač Apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos

²⁶¹ Priedas Nr. 16 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 28 d.

²⁶² Jonathan Hackenbroich, Filip Medunic, Pawel Zerka, 11.

²⁶³ Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

²⁶⁴ Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

²⁶⁵ Jakob Hanke Vela, Giorgio Leali and Stuart Lau, “France eyes quick anti-China action to bail out Lithuania in trade war” Politico, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/france-china-measures-lithuania-new-trade-weapons/>.

²⁶⁶ Jamil Anderlini, Clea Caulcutt, „Europe must resist pressure to become ‘America’s followers’, says Macron” Politico, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressure-interview/>.

²⁶⁷ Steven Blockmans, 4.

mechanizmo rengimo, atveju Lietuva skyrė ypatingai didelį dėmesį partnerių paieškoms. Tai daryta kaip įmanoma anksčiau, tikrinant pritarimą savo siūlymams artimiausioje bendraminčių narių grupėje, o per ją siekta paveikti platesnį ES valstybių-narių ratą pasitelkiant įvairias priemones. Lietuva, siekdama kuo platesnio atsako į ekonominę prievartą įrankių spektro, užtikrintai laikėsi savo pozicijos susidūrusi su kitų šalių pasipriešinimu, stengėsi įrankio nauda įtikinti ir abejojančias valstybes bei savo pusėn palenkti politikos pokyčio sėkmę garantuojantį didžiųjų ES valstybių-narių palaikymą. Neformalių priemonių pasitelkimu pasiektas aukšto rango ES pareigūnų ir institucijų dėmesys bei palaikymas. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog visas hipotezei patvirtinti reikalingas sąlygas Lietuvai pavyko įgyvendinti. Kalbant apie išankstinį poveikio vertinimą, šiuo atveju jo įgyvendinimą įvertinti apsunkino tai, jog Europos Sąjungos santykiai su Kinija jau kurį laiką buvo besikeičiantys ar pasikeitę, bet respondentų patvirtinimas apie nuolatinį Lietuvos pozicijos derinimą su bendraminčiais partneriais leidžia daryti išvadą, jog išankstinis siūlomo ES užsienio politikos pokyčio vertinimas yra atliekamas mažiausiai bendraminčių rate. **Atsižvelgiant į tai, kad tyrimas atskleidė hipotezei patvirtinti reikalingų kriterijų išpildymą Lietuvos veikimo Bendrijoje atveju, laikoma, jog partnerių palaikymo užtikrinimas lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.**

3.6 Empirinės dalies apibendrinimas

Pirmaisiais empirinės tyrimo dalies poskyriais analizuota, kaip užsibrėžtu laikotarpiu nuo 2017 m. keitėsi Lietuvos ir Europos Sąjungos santykiai su Kinija. Dvišaliai Lietuvos santykiai iki lūžio tašku laikomų 2019-ųjų nebuvo vertinami vienareikšmiškai. Pespėjimus atkreipti dėmesį į Kinijos daromus žmogaus teisių pažeidimus lydėjo gilesnis įsitraukimas į ekonominio bendradarbiavimo su Kinija formatus, o po atsakingų žvalgybos institucijų perspėjimų apie už Kinijos investicijų į nacionalinės svarbos kritinę infrastruktūrą slypinčius priklausomybės pavojus, pasigirsdavo skatinimų inovatyviais būdais siekti dar labiau pritraukti šias investicijas. Tuo tarpu Europos Sąjungoje dvišaliai viršūnių susitikimai buvo vykdomi įprastai, aukščiausiu lygiu kalbėta apie strateginių dvišalių planų su Kinija kūrimą ir įsipareigojimų plėtrą aktualiose srityse, tarp kurių – ir žmogaus teisių apsauga. Visa tai vyko skirtingoms ES šalims skatinant Bendrijos lyderius atkreipti dėmesį į Kinijos daromus žmogaus teisių pažeidimus.

2019-aisiais metais Kinijos keliamos grėsmės Lietuvoje buvo pripažintos nacionaliniu mastu ir platesniame aukščiausio rango lyderių rate, skatinant poziciją šiuo klausimu kelti tarptautiniu mastu su kitais Bendrijos lyderiais. Europos Sąjunga, nors ir išlaikydama sąlyginai abstraktų tris terminus apimančią Kinijos apibrėžimą, pripažino šalį sisteminė priešininke bei ekonomine konkurente, kurios propaguojami veikimo metodai negali būti suderinami su demokratinėmis vertybėmis grįstu ES valdymu. Tais pačiais metais už ES vairo stojus geopolitine vadinamai Europos

Komisijai, jos retorika Kinijos atžvilgiu taip pat gerokai sugriežtėjo, ėmus svarstyti trečiųjų šalių ekonominio spaudimo atgrasymo priemones. 2021 m. pasiektas aukščiausias taškas, kai, Vilniuje atidarius Taivaniečių atstovybę, reaguodama Kinija pasikėsino ne tik į ES valstybės-narės, bet ir visos Bendrijos vieningąją rinką, o tai iššaukė Europos Sąjungos atsaką ir privertė abi puses susiremti Pasaulio prekybos organizacijos rėmuose. Stebint sinchroniškai pakitusį Lietuvos ir ES santykių su Kinija vertinimą, matomas kryptingai pasikeitusios ES ir Lietuvos politikos Kinijos atžvilgiu sutapimas. Atsižvelgiant į tai ir remiantis pagal teorinės prieigos modelį iškeltomis hipotezėmis, tikrinamas Lietuvos veiksmų perkeliant savo nacionalinius interesus į ES užsienio politikos lygmenį procesas ir sėkmė.

Remiantis pirmąja hipoteze, pasiekta lyderės Kinijos grėsmių klausimu pozicija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija klausimu. Atsižvelgiant į tai, jog pavyko įrodyti beveik visų hipotezei patvirtinti reikalingų sąlygų įgyvendinimą – nuoseklų Lietuvos įdirbį keletą metų iš eilės turint griežtą poziciją Kinijos keliamų grėsmių klausimu, ES užsienio politiką siekiant paveikti rodant sąsają ir priklausomybės nuo Kinijos mažinimo pavyzdį ir taip inicijuojant ES užsienio politikos bei valstybių-narių pokyčius bendradarbiavimo su Kinija srityje, išgryninus vieningą nacionalinę poziciją aktualiame klausime, išlaikant Kinijos klausimą ES darbotvarkėje ir susiejus priklausomybės nuo Kinijos keliamų grėsmių paralelę su sau aktualia priklausomybės nuo Rusijos keliamą grėsme, – **daroma išvada, jog užtikrinta lyderės pozicija Kinijos grėsmių klausimu lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį su Kinijos klausimu.** Remiantis antrąja hipoteze, Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu užtikrino įtikinanti ir įtaigi informacija. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, matoma, jo Lietuvai pavyko užtikrinti dalies hipotezei patvirtinti reikalingų sąlygų – apeliavimą į visoms valstybėms, bet ypač mažosioms, aktualias ES pamatines vertybes, įdirbį kitas valstybes įtikinant bendra siekiamo pokyčio nauda ir būtinybe ir visa tai darant per pavyzdį – įgyvendinimą, todėl **daroma išvada, jog efektyvi ir įtaigi Lietuvos argumentacija tik iš dalies lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.** Remiantis paskutine hipoteze, Lietuvos sėkmę paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu lėmė partnerių užtikrinimas. Rezultatai atskleidė, šis veiksnys galėjo turėti didžiausią įtaką Lietuvos nacionalinių interesų perkėlimo į ES užsienio politiką lygmenį. Lietuvai įgyvendinus visas (atmetus sąlygą, kurios veikimo patikrinti nepavyko) hipotezei patvirtinti reikalingas sąlygas – partnerių telkimą kaip įmanoma ankstesnėje pokyčio siūlymo stadijoje, derantis dėl siūlymo turinio ir jo atitikties kuo platesniam valstybių-narių ratui, efektyvų įvairių formalių ir neformalių diplomatinių priemonių išnaudojimą bei palaikymo užtikrinimą ir aukštesniu ES instituciniu lygiu – **daroma išvada, jog partnerių palaikymo užtikrinimas lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.**

Įvertinus atliktą chronologinę politikų pasisakymų, straipsnių turinio analizę bei interviu metu gautus duomenimis, akivaizdžiai matomas ryšys tarp ES-Kinijos santykių pasikeitimo (priklausomas kintamasis) ir griežtos Lietuvos pozicijos Kinijos keliamų nacionalinio bei Bendrijos lygmens grėsmių atžvilgiu. **Atlikto tyrimo rezultatai leidžia patvirtinti darbe iškeltų hipotezių veikimą Lietuvos atveju, nors efektyvi ir įtaigi argumentacija Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politiką Kinijos klausimu lėmė tik iš dalies, ir pripažinti Lietuvą pasiekus savo nacionalinių interesų Kinijos keliamų grėsmių klausimu perkėlimą į Europos Sąjungos užsienio politikos lygį. Patvirtintos hipotezės nepaneigia viena kitos, o jų sintezė puikiai atsiskleidžia analizuojant Lietuvos įgytą poveikį formuojant ir paspartinant Apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos mechanizmą.**

Išvados

Po ilgų nevienareikšmiško Kinijos keliamų grėsmių vertinimo metų, pagaliau pastebimas Europos Sąjungos apsisprendimas šią valstybę pripažinti pasikeitusia nuo to laikotarpio, kai buvo užmegzti dvišaliai bendradarbiavimo ryšiai, o jos primetamą valdymo modelį ir taikomas ekonominės prievartos priemonės pripažinti nesuderinamomis su Europos Sąjungos deklaruojamomis užsienio politiką grindžiančiomis vertybėmis bei tikslais. Oficiali Europos Sąjungos pozicija Kinijos atžvilgiu ilgą laiką skelbė apie bendradarbiavimo su šia valstybe galimybes, naujų dvišalių įsipareigojimų kūrimą bei skiriamą pagalbą siekiant įgyvendinti žmogaus teisių užtikrinimą. Kriatiškai Kinijos grėsmių vertinti neskatino ir Bendrijos narės, kurių dalis tapo priklausomomis nuo Azijos milžinės siūlomų investicijų, neįvertindamos, kokia reali už jas mokama kaina. Pastaraisiais metais buvo pavyzdžių, kai tokios investicijos privedė prie iššūkių efektyviam ES išorės veikimui siekiant vieningo sprendimo balsuojant už griežtesnius Kinijos vykdomus veiksmus kritikuojančius Bendrijos sprendimus. Stebint Europos Sąjungoje pasikeitusį Kinijos vertinimą ir matant, jog didžiosiomis laikomos narės pokytį skatinančios pozicijos nedeklaravo, atsigrežiama į kitas – mažąsias – ES valstybes nares. Todėl šiame darbe analizuotas Lietuvos kaip mažosios ES valstybės-narės siekis savo nacionalinius interesus – eskaluoti Kinijos galimai keliamas nacionalinio ir Bendrijos saugumo grėsmes – perkelti į Europos Sąjungos užsienio politikos lygį, siekiant prisidėti formuojant ES-Kinijos santykių pokytį.

Lietuvos sėkmę – nacionalinio intereso perkėlimą į ES užsienio politikos sritį – paveikti ES-Kinijos santykius analizuoti pasirinkta europeizacijos teorijos projektavimo prieiga, sudarančia galimybę valstybių narių įtaką nagrinėti kaip pagrindinį, bet ne vienintelį, pokyčio ES užsienio politikoje šaltinį. Ši teorija leidžia analizuoti, kurių veikėjų, veiksmų, aplinkybių visuma užtikrina tinkamas sąlygas valstybei narei sėkmingai perkelti nacionalinius interesus į Bendrijos lygmenį, o

ES užsienio politikos formavimą suvokti kaip įrankį valstybėms narėms siekti savo tikslų globalioje arenoje. Šiame darbe pasitelktas Hill ir Wong europeizacijos projektavimo teorinis modelis, derinamas su atliktos akademinės literatūros analizės metu susistemintomis mažųjų ES valstybių poveikio strategijomis. Jos suskirstytos pagal Hill ir Wong europeizacijos projektavimo modelio struktūrą, detalizuojant, kaip nacionalinės politikos indikatorių veikimas turėtų būti tikrinamas empiriniame tyrime. Taip atliepiama teorijai dažnai taikoma kritika dėl nepakankamai aiškaus indikatorių įgyvendinimo metodo bei priežastinio ryšio pagrindimo trūkumo. Remiantis aprašytu modeliu, suformuotos trys darbe tirtos hipotezės: 1) Pasiiekta lyderės aktualiu klausimu pozicija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu; 2) Efektyvi ir įtaigi Lietuvos argumentacija lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu; 3) Partnerių palaikymo užtikrinimas lėmė Lietuvos gebėjimą paveikti ES užsienio politikos pokytį santykių su Kinija atžvilgiu.

Tyrimui įgyvendinti pasitelktas atvejo studijos metodas, įgyvendintas atlikus 2017 – 2021 m. ES politikų pasisakymų, strateginių dokumentų ir publicistinių straipsnių turinio analizę bei įgyvendinus 11-ą pusiau struktūruotų kokybinių interviu su už Lietuvos pozicijos Europos Sąjungoje formavimą bei atstovavimą atsakingais Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje diplomatais, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų bei Ekonomikos ir inovacijų ministerijū, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos už Europos Sąjungos reikalus atsakingų šakinių skyrių atstovais. Turinio analizės tikslas buvo parodyti, kaip nurodytu laikotarpiu keitėsi Lietuvos ir ES pozicijos Kinijos klausimu. Įrodyta, jog Lietuva pamažu apsisprendė, kuria kryptimi – bendradarbiavimo ar Kinijos keliamų grėsmių eskalavimo ES lygiu – bus formuojama šalies pozicija, aiškiai pasirinkus antrąjį variantą. Analizė taip pat parodė, jog Europos Sąjunga kurį laiką siekė gilinti bendradarbiavimą su šia valstybe, tačiau 2019-ais metais pripažinus ją esant sisteminę varžovę, bendradarbiavimo taškų ėmė mažėti, ir vis dažniau imta kalbėti apie ES vieningo balso, kalbant apie Kinijos keliamas grėsmes bei rizikas keliančią priklausomybę, poreikį – šie ir kiti darbe aptariami ES poziciją Kinijos klausimu charakterizuojantys veiksmai laikomi pasikeitusių ES-Kinijos santykių įrodymu. Kokybinių interviu tikslas – surinkti informaciją apie Lietuvos pozicijos Kinijos keliamų grėsmių klausimu formavimą Europos Sąjungos užsienio politikos srityje ir gautus rezultatus panaudoti patvirtinant arba paneigiant iškeltas hipotezes.

Atliktas tyrimas iš esmės leidžia patvirtinti visas tris iškeltas hipotezes, tačiau jų svarba įrodant sėkmingą Lietuvos nacionalinių interesų perkėlimą į ES skiriasi. Aktualiausia laikoma trečiąja hipoteze tirta mažųjų valstybių-narių strategija poveikį ES užsienio politikoje pasiekti užtikrinant partnerių palaikymą. Lietuvos atveju bendraminčių valstybių-narių palaikymas buvo itin svarbus teikiant pasiūlymus dėl Apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos mechanizmo

turinio bei skatinant greitesnį sutarimą dėl šio įrankio patvirtinimo. Lietuvos atveju sėkmingai įgyvendintas teoriniame Hill ir Wong modelyje įvardintas nacionalinės projektavimo sėkmės atvejui reikalingas užtikrinti valstybės-narės bandymo paveikti kitų Bendrijos šalių užsienio politiką indikatorius, matuotas trečiaja hipoteze. Pirmąja hipoteze analizuota įgyta lyderės Kinijos keliamų grėsmių klausimu pozicija Lietuvai taip pat lėmė sėkmingą interesų perkėlimą į ES Užsienio politiką. Tyrimo rezultatai patvirtino turinio analizės metu išryškėjusią pasikeitusią ir įsitvirtinusią Lietuvos kryptingos nacionalinės politikos Kinijos keliamų grėsmių atžvilgiu poziciją, leidusią efektyviai dalyvauti svarstant Kinijos klausimą ES santykių politikos peržiūrose ir savo pavyzdžiu siekti paveikti ES užsienio politiką. Tai rodo sėkmingą Hill ir Wong teorinio modelio valstybės-narės bandymo stiprinti savo įtaką globaliai indikatoriams, reikalingo sėkmingam savo nacionalinių interesų projektavimui į ES užsienio politikos plotmę, įgyvendinimą. Analizuojant Lietuvos kaip Kinijos keliamų grėsmių klausimo lyderės poziciją, išryškėjo analizuotoje akademinėje literatūroje kol kas neplėtojama tendencija: griežta Lietuvos pozicija Kinijos klausimu atspindi šios mažosios ES narės įdirbį, kurį jau galima laikyti Lietuvos *specializacija*, Europos Sąjungoje keliant Rusijos keliamos energetinės priklausomybės ir karinės grėsmės klausimą. Mažiausiai kaip savarankiška sėkmę lemianti mažųjų ES valstybių-narių strategija sėkminga tyrimo metu išryškėjo pasitelkiama įtaigi ir efektyvi argumentacija. Hipotezei patvirtinti indikatoriai Lietuvos atveju pasiekti sėkmingai, tačiau, kaip parodė Lietuvos poveikio ES sėkmės atveju laikomas Apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos mechanizmo svarstymas, apeliavimas į bendrąsias ES vertybes ir skatinamo pokyčio naudą visai Bendrijai gali asimiliuotis su kitomis mažųjų ES valstybių įtakos darymo strategijomis, todėl jo savarankiškumą lemiant perkėlimo sėkmę tai mažina.

Literatūros analizei patvirtinus vyraujančią nuostatą apie įprastai empirikoje nuolat dominuojančią didžiųjų ES valstybių-narių įtaką Bendrijos užsienio politikos formavimui, šiame tyrime atskleidžiama, jog, esant tam tikroms sąlygoms - užtikrinus sėkmingą konkrečių poveikio darymo strategijų įgyvendinimą – mažosios ES valstybės-narės gali įgyti galios paveikti Europos Sąjungos užsienio politikos formavimą, kaip tai pavyko pasiekti Lietuvai pasikeitusių ES ir Kinijos santykių atžvilgiu perkeliant savo nacionalinius interesus – eskaluoti Kinijos galimai keliamas nacionalinio ir Bendrijos saugumo grėsmes – į ES užsienio politikos lygmenį.

Svarbu įvertinti ir šio tyrimo išvadų ribotumą. Šiuo darbu siekta išanalizuoti Lietuvos veikimą Europos Sąjungoje siekiant perkelti savo nacionalinius interesus į Bendrijos užsienio politikos plotmę. Kaip atskleidė tyrimo rezultatai, negalima patvirtinti, ar Kinijos klausimas į Europos Sąjungos darbotvarkę atėjo išskirtinai Lietuvos veiksmų pagalba. Kaip parodė politikų pasisakymų, strateginių dokumentų, straipsnių turinio analizė, pirmaisiais imties metais tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje vyravo nevienareikšmis Kinijos galimai keliamų grėsmių

vertinimas, o abiejose pusėse buvo neatmetama bendradarbiavimo su Kinija gilinimo galimybė. Todėl, siekiant išsiaiškinti, kuris veiksnyis į ES darbotvarkę atnešė Kinijos keliamų grėsmių klausimą, reikalingas kur kas gilesnis ir platesnės apimties tyrimas. Taip pat svarbu įvertinti ir tai, jog tirti tik Lietuvos veiksmai – ir nors, kaip apibrėžta darbo pradžioje, Kinijos keliamų grėsmių klausimas nebuvo taip aiškiai girdimas iš didžiųjų ES valstybių, kaip tai realiai veiksmais darė Lietuva, kitos valstybės taip pat spaudė Europos Sąjungą riboti bendradarbiavimo ryšių su Kinija gilinimą, o dvišalius formatus išnaudoti skatinant žmogaus teisių apsaugą. Todėl negalima generalizuotai teigti, jog, kaip įrodyta šiame darbe, sėkmingas Lietuvos interesų projektavimas į ES užsienio politikos plotmę buvo vienintelis ES ir Kinijos santykius pakeitęs veiksnyis. ES-Kinijos santykių pokytis – itin sudėtingas ir plačiai laike išsidėliojęs procesas, apimantis daug veikėjų ir išorės veiksnių, galimai neapsiribojantis vien Europos Sąjungos procesais, bet ir paveiktas kitų globalių partnerių, tarp kurių – ir JAV, kurios santykiai su Kinija jau kurį laiką išgyvena viena žemiausių taškų istorijoje. Todėl visame pasikeitusiame ES-Kinijos santykių kontekste matome daug veikėjų, išorės veiksnių, kurių veikimą taip pati tikslinga toliau nagrinėti, siekiant detaliai išsiaiškinti Europos Sąjungos užsienio politikos formavimosi praktiką ir tam tikrų veikėjų įtakos jai galimybes.

Šis tyrimas papildoma gana siaurą europeizacijos projektavimo prieigą pasitelkiančių darbų nišą bei prisideda prie akademinės diskusijos apie mažųjų ES-valstybių narių įtaką Bendrijos užsienio politikai. Europeizacijos teorijos projektavimo prieiga, pasižyminti savybe valstybes-nares ir jų veiklos strategijas analizuoti kaip pagrindines Europos Sąjungos politikos pokyčių iniciatores ir tarptautinių santykių veikėjas, sudaro tinkamą pagrindą mažųjų ES valstybių-narių poveikį analizuojantiems akademiniamis darbams. Ši prieiga, kaip ir šiame darbe, leidžia ES užsienio politiką (ar kitą bendrosios politikos plotmę, kurioje susiduria keleto valstybių-narių interesai) tirti kaip valstybių narių nacionalinių interesų sklaidos, galios multiplikavimo įrankį, todėl plečia valstybių įtakos akademinė tyrimų lauko galimybes.

Šiuo magistro darbu taip pat prisidedama papildant mažųjų Europos Sąjungos valstybių-narių įtaką Bendrijos Užsienio politikos formavimui skirtos akademinės literatūros nišą, ypač kalbant apie Vidurio ir Rytų valstybių įtakos tyrimus. Neretai Lietuva, veikdama Europos Sąjungoje, įvardijama kaip *vienos problemos* – Rusijos keliamų grėsmių ir iš to kylančio poreikio plėsti Rytų Kaimynystės politiką – valstybė. Šio tyrimo empirinėje dalyje aprašoma įdomi paralelė tarp Lietuvos pozicijos Rusijos ir Kinijos panašumo – kai kurie respondentai pastebi šio ryšio egzistavimą, todėl naudinga toliau analizuoti globalaus Lietuvos poveikio galimybes ir nacionalinių interesų, kurių perkėlimo į ES užsienio politikos lygmenį siekiama, formavimosi ypatybes. Plečiant akademinė tyrimų apie Lietuvos poveikį Europos Sąjungos užsienio reikalų darbotvarkės formavimui lauką, naudinga išklausyti abi puses: šiame tyrime remiamasi Lietuvos atstovų, susijusių su šalies pozicijos Europos

Sajungoje formavimu bei atstovavimu, patirtimi, bet ne mažiau aktualu išgirsti ir kaip Lietuvos lyderystę jai aktualiais klausimais, vertybėmis grindžiamos politikos argumentaciją bei gebėjimą burti vienminčių valstybių koalicijas vertina kitų Bendrijos šalių atstovai, ar (ir kaip) skiriasi įtakos formavimas skirtingo lygmens ES institucijose. Taip pat neabejojama būtinybe panašaus pobūdžio tyrimą atlikti ir po 2027-aisiais artėjančio Lietuvos pirmininkavimo ES pusmečio: akademinėje literatūroje šio periodo - specifinio galimybių lango - išnaudojimas įvardijamas kaip viena efektyviausių priemonių, galinčių sumažinti atskirtį tarp mažųjų ir didžiųjų Sąjungos valstybių.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Adomėnas, Mantas. „Seimo narių A. Maldeikienės ir M. Adomėno pranešimas: „Taivas turi grįžti į pasaulio tautų ratą visa apimtimi“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/941/news/56854027/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601319> AND
2. Algieri, Franco. „EU Economic Relations with China: An Institutional Perspective“ *The China Quarterly*, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d. <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/13230833.pdf>.
3. Anderlini, Jamil, Clea Caulcutt, „Europe must resist pressure to become ‘America’s followers’, says Macron” *Politico*, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressure-interview/>.
4. Andrukaitytė, Milena. „Politikų žingsnis dėl Taivano yra grubus kišimasis į Kinijos vidaus politiką – ambasada“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/58356381/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601361> AND
5. Apelblat, Mose. „EU’s One China policy: Friendly relations with Taiwan without diplomatic recognition“, *Brussels Times*, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.brusselstimes.com/459451/eus-one-china-policy-friendly-relations-with-taiwan-without-diplomatic-recognition>.
6. Baczynska, Gabriela. “EU takes at Chinese firms in proposed new Russia sanctions - sources” *Reuters*, žiūrėta 2023 m. gegužės 10 d. <https://www.reuters.com/world/eu-takes-aim-chinese-firms-third-country-exports-tighten-russia-sanctions-2023-05-08/>.
7. Bailes, Alyson J., K. Baldur Thorhallsson. „Instrumentalizing the European Union in Small State Strategies" *European Integration*, 35(2), (2013).
8. Balčiūnaitė, Sniegė. „VSD perspėjant dėl Kinijos investicijų į Lietuvą grėsmių, Seime numatomos diskusijos“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/56572713/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601327> AND
9. Baškarada, Saša. „Qualitative Case Study Guidelines“ *The Qualitative Report*, 19, 2014.
10. Beniušis, Vaidotas. „Augant nerimui dėl D. Trumpo prekybos karų, D. Grybauskaitė vyksta į Kiniją“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d.,

- <https://www.bns.lt/topic/886/news/57035559/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601317> AND
11. Beniušis, Vaidotas. „L. Linkevičius: Vidurio ir Šiaurės Europos šalys sieks koordinuoti poziciją dėl Kinijos“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/58133287/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601357> AND
12. Beniušis, Vaidotas. „Kinijos ambasada reiškia „griežtą nepasitenkinimą“ dėl L. Linkevičiaus paramos Taiwanui“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/61275373/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601449> AND
13. Beniušis, Vaidotas. „Kinija smerkia Tibeto vyriausybės tremtyje vadovo vizitą Lietuvoje: tai rimtas incidentas“, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/58382631/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601361> AND
14. Bjorkdahl, Annika. „Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU" *Journal of European Public Policy*, 15:1, (2008).
15. Blenkinsop, Philip. „EU-China deal grinds into reverse after tit-for-tat sanctions“, Reuters, 2021, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-trade-idUSKBN2BF276>.
16. Blockmans, Steven. „Lithuania, China and EU Lawfare to Counter Economic Coercion“ *CEPS Policy Insights*, 20 (2021).
17. BNS, „D. Grybauskaitė ragina Kiniją sukurti palankesnę investicinę aplinką ES verslui.“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/57082477/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601315> AND
18. BNS, „Lietuvos parlamentarai steigia draugystės su Tibetu grupę“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/54079949/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601555> AND
19. BNS, „Kinijos investicijos turi būti atidžiai vertinamos – S. Skvernelis“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/57742155/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601349> AND

20. BNS, „Kinijos ambasada: atmetame Lietuvos žvalgybos kaltinimus.“ BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/886/news/60506975/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601407>.
21. BNS, „Lithuanian FM calls for 27+1 format in EU’s relations with China.” LRT, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1486031/lithuanian-fm-calls-for-27plus1-format-in-eu-s-relations-with-china>.
22. BNS, „Taivaniečių atstovybė Lietuvos pradeda darbą“, LRT, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1545263/taivanieciu-atstovybe-lietuvoje-pradeda-darba>.
23. Bondaz, Antoine. „Strengthening economic cooperation while defending the status quo: the deepening of relations between Europe and Taiwan“ *European University Institute*, Italy, 07, 2022.
24. Borrell, Josep. „EP Plenary: Speech by High Representative/ Vice-President Josep Borrell on EU-China relations“ The Diplomatic Service of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., https://www.eeas.europa.eu/eeas/ep-plenary-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-eu-china-relations_en.
25. Brattberg, Erik, Philippe Le Corre, „No, COVID-19 Isn’t Turning Europe Pro-China (Yet)“ Carnegie, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://carnegieendowment.org/2020/04/15/no-covid-19-isn-t-turning-europe-pro-china-yet-pub-81571>.
26. Buse, Simone. *Small States and EU Governance. Leadership through the Council Presidency* (London: Palgrave Macmillan, 2009), 11.
27. Busse, Claire, Ulrike Franke, Rafael Loss, Jana Puglierin, Marlene Riedel, Pawel Zerka, „EU Coalition Explorer“, European Council on Foreign Relations, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d. <https://ecfr.eu/special/eucoalitionexplorer/>.
28. Chambers, Sam. “Chinese state-owned enterprises now own 10% of Europe’s container terminal capacity”, Splash247, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://splash247.com/chinese-state-owned-enterprises-now-10-europes-container-terminal-capacity/>.
29. Chia-nan, Lin. „French senator welcome to visit Taiwan, MOFA says“ Taipei Times, žiūrėta 2023 m. balandžio 25 d. <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2021/03/17/2003753979>.
30. Cooban, Anna. “Huge trade partner and ‘systemic rival.’ Europe has a China problem” CNN, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://edition.cnn.com/2022/11/30/economy/europe-china-trade-tension/index.html>.

31. Chong, Alan, Matthias Maass, „Introduction: the foreign policy of small states" Cambridge Review of International Affairs, 23:3, (2010).
32. Council of the EU, „Trade: political agreement on the anti-coercion instrument." European Council, Council of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/28/trade-political-agreement-on-the-anti-coercion-instrument/>.
33. de Flers, Nicole Alecu, Patrick Müller. „Europeanization of Member State Foreign Policy" *European Integration*, 34:1 (2012).
34. Directorate-General for Trade, „Joint Statement by Borrell and Dombrovskis on China's measures against Lithuania", European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., https://policy.trade.ec.europa.eu/news/joint-statement-borrell-and-dombrovskis-chinas-measures-against-lithuania-2021-12-08_en.
35. DW, „Taiwan to open diplomatic facility in Lithuania" DW, žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d., <https://www.dw.com/en/taiwan-to-open-diplomatic-facility-in-lithuania-angering-china/a-58566875>.
36. EU, „Aims and Values", EU, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en.
37. European Parliament, „EU framework for FDI screening", European Parliament, žiūrėta 2023 m. sausio 5 d., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614667/EPRS_BRI\(2018\)614667_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614667/EPRS_BRI(2018)614667_EN.pdf).
38. European Parliament, „Question time: Protecting strategic infrastructure against China's influence" European Parliament, žiūrėta 2023 m. sausio 5 d., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739248/EPRS_ATA\(2022\)739248_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739248/EPRS_ATA(2022)739248_EN.pdf).
39. European Commission, „Joint Communication on the European Parliament, the European Council and the Council" European Commission, Strasbourg, 2019, žiūrėta 2023 m. sausio 11 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019JC0005>.
40. Euronews, „China blocking EU imports with Lithuanian components over Taiwan row, says Brussels." Euronews, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.euronews.com/2021/12/24/china-blocking-eu-imports-with-lithuanian-components-over-taiwan-row-says-brussels>.

41. European Council, “Remarks by President Donald Tusk after the EU-China summit in Brussels” European Council, Council of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/02/tusk-remarks-eu-china-summit-june/>.
42. Europos Parlamentas, “2018 m. rugsėjo 12 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl ES ir Kinijos santykių padėties” Europos parlamentas, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0343_LT.html?redirect.
43. European Commission, „Connecting Europe and Asia – Building blocks for an EU Strategy“, European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/joint_communication_-_connecting_europe_and_asia_-_building_blocks_for_an_eu_strategy_2018-09-19.pdf.
44. European Commission, „EU and China begin investment talks“, European Commission, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_14_33.
45. European Commission, „EU and China reach agreement in principle on investment“ European Commission, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2541.
46. ELTA, „ES stabdo investicijų susitarimo su Kinija ratifikavimo procesą“ LRT, 2021, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1402138/es-stabdo-investiciju-susitarimo-su-kinija-ratifikavimo-procesa>.
47. European Commission, “EU-China agreement: Milestones and documents”, European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china/eu-china-agreement/milestones-and-documents_en
48. Europos Parlamentas, “2023 m. sausio 19 d., Europos Parlamento rezoliucija dėl tribunolo dėl agresijos nusikaltimo prieš Ukrainą steigimo.” Europos Parlamentas, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0015_LT.html.
49. European Commission, „EU refers China to the WTO following its trade restrictions on Lithuania.“ European Commission, žiūrėta 2023 m. balandžio 25 d. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP>
50. European Commission, „EU strengthens protecting against economic coercion” European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6642.

51. European Commission, „Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council” European Commission, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0775>.
52. Facility.” European union External Action, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-establishes-military-assistance-mission-support-ukrainian-armed-forces-and-endorses_en.
53. Ferenczy, Zsuzsa Anna. „Lithuania’s Values–Based Foreign Policy Toward a Rebalance in EU-China Relations?” *Taiwan Strategists*, 13, (2022).
54. Francis C. Dane, *Evaluating research: Methodology for people who need to read research*. (Thousand Oaks, CA: Sage, 2010).
55. General Secretariat of the Council, „Council conclusions EU Strategy on China“, Council of the European Union, Brussels, 2016, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11252-2016-INIT/en/pdf>.
56. Gerring, John. „What Is a Case Study and What Is It Good for?” *American Political Science Review*, 2:98, 2004.
57. Gineikaitė, Kamilė. „Atidaryta Lietuvos prekybos atstovybė Taivane: į salą gamintojai galės eksportuoti žuvies, kiaušinių ir pieno produktus“, *Verslo žinios*, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/11/07/duris-atvere-lietuvos-prekybos-atstovybe-taivane>.
58. Global Times, „Who are those on China’s sanctions list against EU, and why these sanctions are justified?“ *Global Times*, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.globaltimes.cn/page/202103/1219259.shtml>.
59. Godement, François, Abigaël Vasselier. “China at the gates: A new power audit of EU-China relations” *European Council on Foreign Relations*, 1(2017).
60. Hackenbroich, Jonathan, Filip Medunic, Pawel Zerka, „Tough Trade: The hidden costs of economic coercion“ *European Council on Foreign Relations*, 431, (2022).
61. Heale, Roberta. „What is a case study?” *Laurentian University, Kanada*, 2018, 21:1, žiūrėta 2023 m. kovo 16 d., <https://ebn.bmj.com/content/ebnurs/21/1/7.full.pdf>.
62. Hill, Christopher, Reuben Wong. „National and European Foreign Policies: towards Europeanization?“ *West European Politics*, 2011.

63. Hung, Ho-fung, Huei-ying Kuo, „One country, two systems“ and its antagonists in Tibet and Taiwan“, *China Information*, 24(3), (2010).
64. Ioachimescu-Voinea, Mihai. „EU’s Long Arm of Sanctions - The Anti-Coersion Instrument“, *Law Review*, XII, 2, (2022).
65. Yang, Sophia. „14 EU, US foreign affairs leaders back Lithuania against Chinese bullying“ *Taiwan News*, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/4278164>.
66. Yan, Sun, „EU shouldn’t let Lithuania affect ties“ *China Daily*, žiūrėta 2023 m. kovo 13 d., <https://global.chinadaily.com.cn/a/202204/01/WS6246417ea310fd2b29e548c0.html>.
67. Jakobsen, Peter Viggo. „Small states - big influence: The overlooked Nordic influence on the Civilian ESDP“, *Journal of Common Market Studies*, 47:1, (2008).
68. Jakučionis, Saulius. BNS, „Lenkijos premjeras sako remiantis Lietuvos sprendimą leisti veikti Taivaniečių atstovybei.“ *Delfi*, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijos-premjeras-sako-remiantis-lietuvos-sprendima-leisti-veikti-taivanieciu-atstovybei.d?id=88732175>.
69. Jochheim, Ulrich. „EU-China relations in challenging times.“ *European Parliamentary research Service*, žiūrėta 2023 m. sausio 3 d., 1-2, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698751/EPRS_BRI\(2021\)698751_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698751/EPRS_BRI(2021)698751_EN.pdf).
70. Jorgensen, K.E., Aarstad, A.K., Drieskens, E., Laatikainen, K. ir Tonra, B. sud., *The SAGE Handbook of European Foreign Policy*, (Sage Publications, 2015)
71. Lau, Stuart. „Down to 14+1: Estonia and Latvia quit China’s club in Eastern Europe“ *Politico*, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/down-to-14-1-estonia-and-latvia-quit-chinas-club-in-eastern-europe/>.
72. Lau, Stuart. „Lithuania pulls out of China’s ‘17+1’ bloc in Eastern Europe“ *Politico*, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrielius-landsbergis/>.
73. Lau, Stuart, Sarah Anne Aarup. „EU gives China a nudge rather than a slap over Lithuania“ *Politico*, žiūrėta 2023 m. gegužės 6 d. <https://www.politico.eu/article/eu-china-nudge-slap-lithuania-wto-trade/>.

74. Lietuvos Respublikos Seimas, „Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, E-Seimas, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>.
75. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2019“, Krašto apsaugos ministerija, žiūrėta 2023 m. kovo 13 d., <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2019-gresmes-LT.pdf>.
76. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2020“, Valstybės saugumo departamentas, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT-.pdf>.
77. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2021“, Valstybės saugumo departamentas, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el_.pdf.
78. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Nutarimas dėl 2022-2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos užsienyje matomos ir įtakingos Lietuvos plėtros programos patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/83cf21439bad11ec9e62f960e3ee1cb6/format/OO3_ODT/?__cf_chl_tk=CACtoD9qLqeZTiUjQpZJpG.xCKimuwGDexRm1td4ob4-1683398772-0-gaNycGzNDiU.
79. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „2021-2030 metų Nacionalinio pažangos plano strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašas“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. kovo 4 d. https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/1f5eadb1f27711eab72ddb4a109da1b5/d04f5aaa4be211ea9089f3c8d5823c61/format/ISO_PDF/.
80. Loseke, Donileen R. *Methodological thinking: Basic principles of cosial research design*, (Thousand Oaks, CA: Sage, 2012).
81. LRT, BNS, „China threatens to sweep Lithuania into ‘garbage bin of history’, mulls sanctions“ LRT, žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d. <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1569623/china-threatens-to-sweep-lithuania-into-garbage-bin-of-history-mulls-sanctions>.

82. LRT, "Nuo galimybės pasipelnyti iki teritorinių pretenzijų - kaip valstybės žvelgia į Kinijos "šilko kelio" projektą", LRT, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1093690/nuo-galimybes-pasipelnyti-iki-teritoriniu-pretenziju-kaip-valstybes-zvelgia-i-kinijos-silko-kelio-projekta>.
83. Major, Claudia. „Europe is what member states make of it“ *European Research Institute*, 2008.
84. Maldeikienė, Aušra. „Seimo narės A. Maldeikienės pranešimas: „Bendradarbiavimas su Kinija neturi paminti ES vertybių“, BNS, 2023 m. balandžio 27 d., [https://www.bns.lt/topic/941/news/56822393/?keyword=Kinij%2A AND Lietuv%2A&id=601321](https://www.bns.lt/topic/941/news/56822393/?keyword=Kinij%2A%20AND%20Lietuv%2A&id=601321).
85. Maniokas, Klaudijus. „Teorinė prieiga: Europeizacija, elitai, valstybės užgrobigimas ir vystymasis.“ *Politologija*, 76:4, 2014.
86. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, "Lithuania's Foreign Minister Landsbergis: "The EU will now have an instrument to defend against economic coercion by authoritarian regimes", Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d. <https://urm.lt/default/en/news/lithuanias-foreign-minister-landsbergis-the-eu-will-now-have-an-instrument-to-defend-against-economic-coercion-by-authoritarian-regimes>.
87. Mogherini, Federica. „Europe and Asia – together for a more secure world“ EEAS, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d., https://www.eeas.europa.eu/node/45248_en.
88. Müller, Patrick. „Applying the Concept of Europeanization to the Study of Foreign Policy: Dimensions and Mechanisms“. GARNET konferencija, 2010, žiūrėta 2022 m. lapkričio 24 d. https://www.researchgate.net/profile/Patrick-Mueller-5/publication/229024187_Applying_the_Concept_of_Europeanization_to_the_Study_of_Foreign_Policy_Dimensions_and_Mechanisms/links/55fcd43708ae07629e1531d9/Applying-the-Concept-of-Europeanization-to-the-Study-of-Foreign-Policy-Dimensions-and-Mechanisms.pdf.
89. Müller, Patrick, Karolina Pomorska, Ben Tonra. „The Domestic Challenge to EU Foreign Policy-Making: From Europeanisation to de-Europeanisation?“ *Journal of European Integration*, 5:43, (2021).
90. Nasra, Skander. „Governance in EU foreign policy: exploring small state influence“, *Journal of European Public Policy*, 18:2, (2011).
91. Official Journal of the European Union „Joint Declaration of the Commission, the Council and the European Parliament on an instrument to deter and counteract actions by third countries“ Official Journal of the European Union, žiūrėta 2023 m. gegužės 4 d., <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2021.049.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2021%3A049%3ATOC.

92. Panke, Diane. *Small States in the European Union. Coping with Structural Disadvantages* (New York: Routledge, 2010).
93. Pastore, Gunta, „Small New Member States in the EU Foreign Policy: Toward 'Small State Smart Strategy'?" *Baltic Journal of Political Science*, 2(2013).
94. Peel, Michael. „China hits back at Brussels over „systemic rival“ warning“ *Financial Times*, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.ft.com/content/471a49f6-497a-11e9-bbc9-6917dce3dc62>.
95. Pumprickaitė, Nemira. „Politologė Šešelgytė apie santykius su Kinija: Konfucijau institutą VU galima uždaryti“ *LRT*, žiūrėta 2023 m. gegužės 1 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1552225/politologe-seselgyte-apie-santykius-su-kinija-konfucijaus-instituta-vu-galima-uzdaryti>.
96. Radaelli, Claudio M. „Europeanisation: Solution or problem?“ *European Integration online Papers (EIoP)*, 8:16, 2004.
97. Rinke, Andreas, Jan Schwartz, „German go-ahead for China’s Cosco stake in Hamburg port unleashes protest“, *Reuters*, žiūrėta 2023 m. sausio 9 d. <https://www.reuters.com/markets/deals/german-cabinet-approves-investment-by-chinas-cosco-hamburg-port-terminal-sources-2022-10-26/>.
98. Romsloe, Børge O. „EU’s External Policy: Are the Lilliputians Impotent or Potent“, *Arena Working Paper*, žiūrėta 2022 m. lapkričio 11 d., https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2004/wp04_23.pdf.
99. Rupšienė, Liudmila. „Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija“, žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodol.pdf.
100. Seaman, John, Mikko Huotari, Miguel Otero-Iglesias, „Chinese Investment in Europe“, *European Think-Tank Network on China (ETNC)*, 2017, žiūrėta 2023 m. sausio 22 d., https://merics.org/sites/default/files/2020-04/171216_ETNC%20Report%202017_0.pdf.

101. Sytas, Andrius. „Lithuanian parliament latest to call China’s treatment of Uyghurs genocide“ Reuters, žiūrėta 2023 m. gegužės 3 d. <https://www.reuters.com/world/china/lithuanian-parliament-latest-call-chinas-treatment-uyghurs-genocide-2021-05-20/>.
102. Skėrytė, Jūratė. „Po Taipėjaus atstovo kalbos Seime Kinijos ambasadorius paprašė Lietuvos paaiškinimų“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/61556197/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601465> AND
103. Stankevičius, Augustas. „Įtampa tarp Lietuvos ir Kinijos: tuzinas svarbiausių įvykių, atšaldžiusių santykius“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.bns.lt/topic/1911/news/65138789/>.
104. Stankevičius, Augustas. „Kinijos ambasada piktinasi dėl Laisvės partijos siekio palaikyti Taivano nepriklausomybę“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/886/news/62461225/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601487> AND
105. Stec, Grzegorz, Zsuzsa Anna Ferenczy, „EU-Taiwan ties: Between expectations and reality“ Mercator Institute for China Studies, žiūrėta 2023 m. gegužės 6 d., <https://merics.org/en/comment/eu-taiwan-ties-between-expectations-and-reality>.
106. Szczepanski, Marcin. „Instrument to deter and counteract coercive actions by third countries“, Legislative Train Schedule, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d., <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-an-economy-that-works-for-people/file-instrument-to-deter-and-counteract-coercive-actions-by-third-countries>.
107. Šeputytė, Milda. “Lithuania asks EU for help in China trade dispute”, Al Jazeera, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.aljazeera.com/economy/2021/12/3/lithuania-asks-eu-for-help-in-china-trade-dispute>.
108. Šimkevičius, Saulius. „Ūkio ministras Virginijus Sinkevičius: „Turizmo ir prekybos sektoriuje su Kinija pasiektas lūžis, kitas žingsnis - investicijos“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/941/news/55931277/?keyword=Kinij%2ALietuv%2A&id=601341> AND
109. The Diplomatic Service of the European Union, „China: Statement by High Representative/ Vice-President Josep Borrell on the assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights“ European Union External Action, žiūrėta 2023 m. gegužės 5 d.,

https://www.eeas.europa.eu/eeas/china-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-assessment-human-rights_en.

110. The Diplomatic Service of the European Union, „EU Ambassadors Annual Conference 2022: Opening speech by High Representative Josep Borrell“ European Union External Action, Brussels, 2022, žiūrėta 2023 m. sausio 6 d. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-ambassadors-annual-conference-2022-opening-speech-high-representative-josep-borrell_en.
111. The Diplomatic Service of the European Union, “The EU establishes a Military Assistance Mission to support Ukrainian Armed Forces and endorses additional funding under the European Peace Reuters, “EU plans summit with China on April 1 to address tensions”, Reuters, žiūrėta 2023 m. gegužės 2 d. <https://www.reuters.com/world/eu-plans-summit-with-china-april-1-address-tensions-2022-02-28/>.
112. The Economist, „Lithuania sees threats from two big powers: Russia and China.” The Economist, 2022, Vilnius, žiūrėta 2023 m. kovo 18 d. <https://www.economist.com/china/2022/03/05/lithuania-sees-threats-from-two-big-powers-russia-and-china>.
113. Thomas, Daniel C. „The Return of Intergovernmentalism? De-Europeanisation and EU Foreign Policy Decision-making.” *Journal of European Integration*, 5:43 (2021).
114. Thorhallsson, Baldur, Anders Wivel, „Small states in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?" *Cambridge Review of International Affairs*, 19:4, (2006).
115. Thorhallsson, Baldur, „How Do Little Frogs Fly? Small States in the European Union" *Norwegian Institute of International Affairs*, 12, 2015.
116. Toledo, Alexandro H., Robert Flikkema, Luis H. Toledo-Pereyra, „Developing the Research Hypothesis” *Journal of Investigative Surgery*, 24 (2011).
117. Vela, Jakob Hanke, Giorgio Leali and Stuart Lau, „France eyes quick anti-China action to bail out Lithuania in trade war” *Politico*, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d. <https://www.politico.eu/article/france-china-measures-lithuania-new-trade-weapons/>.
118. Vyriausybės Kanceliarijos spaudos tarnyba, „Premjeras tikisi prekybos ir krovinių srautų su Kinija augimo“, BNS, žiūrėta 2023 m. balandžio 27 d., <https://www.bns.lt/topic/941/news/54361091/?keyword=Kinij%2A> AND [Lietuv%2A&id=601547](https://www.bns.lt/topic/941/news/54361091/?keyword=Lietuv%2A&id=601547).

119. Wivel, Anders, Caroline Howard, „Maximizing Influence in the European Union after the Lisbon Treaty: From Small State Policy to Smart State Strategy", *Journal of European Integration*, 33:5, (2011).
120. Wong, Reuben. „The Role of the Member States: The Europeanization of Foreign Policy?" *International Relations and the European Union*, 3, Oxford University Press, 3, 2017.

Priedai

Priedas Nr. 1

Hill ir Wong išskirti europeizacijos projektavimo įgyvendinimui stebėti reikalingi indikatoriai

Nacionalinis projektavimas (angl. <i>National Projection</i>)	Nacionaliniai užsienio politikos indikatoriai
Nacionalinė valstybės-narės užsienio politika paveikia ir prisideda prie bendros ES užsienio politikos vystymosi.	Valstybė-narė bando stiprinti savo įtaką pasaulyje;
	Valstybė-narė bando paveikti kitų Bendrijos šalių užsienio politiką;
	Valstybė-narė Bendriją pasitelkia kaip priedangą;
	Valstybė-narė Bendrijos lygmenį pasitelkia kaip įtakos daugiklį (angl. <i>influence multiplier</i>).

Šaltinis: Christopher Hill, Reuben Wong, „National and European Foreign Policies: towards Europeanization?“ West European Politics, 2011, 2.

Priedas Nr. 2

Hill ir Wong europeizacijos projektavimo modelio sugretinimas su mažųjų ES valstybių-narių praktikoje pritaikytomis nacionalinių interesų projektavimo į ES lygmenį strategijomis.

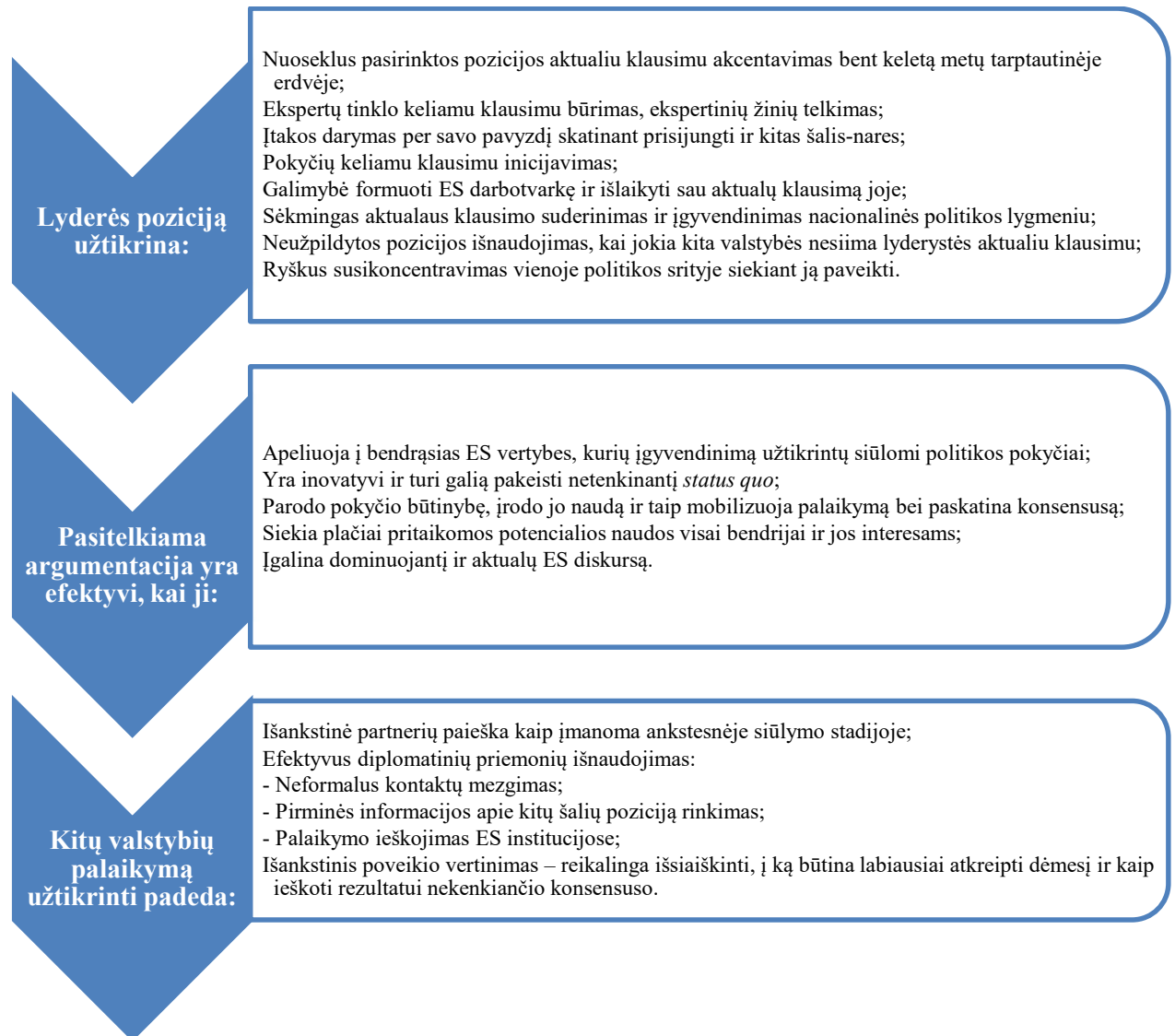
Nacionalinis projektavimas (angl. <i>National Projection</i>) (1)	Nacionaliniai užsienio politikos indikatoriai (1)	Literatūros analizėje išgrynintos mažųjų ES narių strategijos, įgyvendinant nacionalinių interesų projektavimą į Bendrijos lygmenį (2)
Nacionalinė valstybės-narės užsienio politika paveikia ir prisideda prie bendros ES užsienio politikos vystymosi.	Valstybė-narė bando stiprinti savo įtaką pasaulyje;	Ekspertės tam tikroje srityje statusas, lyderystė (<i>Jakobsen 86-90, Bjorkdahl 137-142, Nasra 166-167</i>) (hipotezė Nr. 1);
	Valstybė-narė bando paveikti kitų Bendrijos šalių užsienio politiką;	Koalicijų formavimas ir partnerysčių mezgimas: bendraminčių partnerių paieška (<i>Jakobsen 91-92, Bjorkdahl 143, Nasra 172-173</i>) (hipotezė Nr. 3)
	Valstybė-narė Bendriją pasitelkia kaip priedangą;	Apeliavimas į bendrąsias ES vertybes, darnumas su jomis ir ES veikimo normomis; įtikinančios argumentacijos pasitelkimas (<i>Jakobsen 91-92, Pastore 76, Romsloe, Arter (2002) 685</i>) (hipotezė Nr. 2);
	Valstybė-narė Bendrijos lygmenį pasitelkia kaip įtakos daugiklį (angl. <i>influence multiplier</i>).	ES jau egzistuojančių įrankių pasitelkimas, išnaudojamas dominuojantis diskursas, išteklių prieinamumas (<i>Jakobsen 94-96, Nasra 169</i>) (hipotezė Nr. 2)

Šaltinis: autorės sudaryta lentelė, remiantis: (1) Christopher Hill, Reuben Wong, „National and European Foreign Policies: towards Europeanization?“ West European Politics, 2011, 2, ir (2) literatūros analizės dalyje nurodytų autorių tyrimais: Gunta Pastore, "Small New Member States in the EU Foreign Policy: Toward 'Small State Smart Strategy'?" Baltic Journal of Political Science, 2(2013), 76; Skander Nasra, "Governance in EU foreign policy: exploring small state influence", Journal of European Public Policy, 18:2, (2011), 166-167, 169, 172-173; Peter Viggo Jakobsen, "Small states

- big influence: The overlooked Nordic influence on the Civilian ESDP", Journal of Common Market Studies, 47:1, (2008), 86-92, 94-96; Annika Bjorkdahl, "Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU" Journal of European Public Policy, 15:1, (2008), 137-143; David Arter, "Small State Influence Within the EU: The Case of Finland's 'Northern Dimension Initiative'", Journal of Common Market Studies, 38:5, (2002), 685; Børge O. Romsloe "EU's External Policy: Are the Lilliputians Impotent or Potent", Arena Working Paper, https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2004/wp04_23.pdf;

Priedas Nr. 3

Priemonės, reikalingos sėkmingam hipotezėse nurodytų sąlygų įgyvendinimui

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis: Jakobsen 2008, 86, 91-92, 94-96; Bjorkdahl 2008, 137-143; Nasra, 166-169, 172-173; Pastore 76; Romsloe 6-10; Arter 2002, 685; Wivel ir Howard 530-531 (detalesnė informacija pateikiama Įvado poskyryje *Literatūros apžvalga*).

Priedas Nr. 4

Tyrimo respondentų imtį charakterizuojanti lentelė.

Nr.	Pokalbio data ir vieta	Institucija	Kita
1	2023 m. balandžio 5 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija	Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupė
2	2023 m. balandžio 7 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija	Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupė
3	2023 m. balandžio 12 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija	Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupė
4	2023 m. balandžio 14 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje	
5	2023 m. balandžio 17 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje	
6	2023 m. balandžio 19 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje	Šioje institucijoje dirbo anksčiau
7	2023 m. balandžio 21 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje	
8	2023 m. balandžio 21 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija	
9	2023 m. balandžio 27 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje	Šioje institucijoje dirbo anksčiau
10	2023 m. balandžio 28 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija	
11	2023 m. gegužės 3 d., Vilnius (susitikimas nuotoliu)	Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje	

Priedas Nr. 5

Vertybinis Lietuvos užsienio politikos profilis Europos Sąjungoje

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis respondentų atsakymais (žr. Priedai Nr. 7-17)

Priedas Nr. 6

Lietuvos kaip bendraminčių valstybių-narių koalicijų formuotojos ir dalyvės profilis.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis respondentų atsakymais

Priedas Nr. 7 Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 5 d.

Trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias su jūsų institucijos, padalinio santykiu su ES ir Lietuvos reikalais, Lietuvos vaidmeniu ES.

Mhm. Mano pagrindinis failas būtų ES vidaus rinka ir čia labai platus klausimas, bet tai ir yra dalis koordinavimo ir esminiai tie barai tai tokie, kad išlaikytų tuos keturis principus, tuos rinkos laisvės, tiek, na, mūsų nacionalinėj politikoj, tiek ES. Kad na ta vidaus rinka veiktų ir jina kaip vidaus rinka nėra tobula, tai tas nuolatinis darbas naikinti kliūtis prekybos, tiek ir judėjimo, ir žmonių, ir kad vidaus rinka veiktų geriau. Na iš tikrųjų tų vadinamų barjerų yra daug. Viena sritis yra priskirta, kur tiek su valstybėmis narėmis sprendžiam ir atskiros darbo grupės, ir tose darbo grupėse keliam klausimus, yra projektai, dalyvaujame ir dalį pavyksta įgyventi, bet dalis yra tų kliūčių, kur jos metai iš metų eina ir, na, to tokio progreso didesnio nėra. Čia tokios politinės valios trūkumas. Kita sritis, kur dirbu, yra reglamentai, kurie man yra priskirti. Tai yra du reglamentai man priskirti, tai vienas – vyko derybos dėl vieno reglamento ir dabar derybos pasibaigė, tas reglamentas yra priimtas ir mano užduotis dabar yra įgyvendinti tą reglamentą. Kitas reglamentas dabar man priskirtas yra... dabar dėl jo vyksta derybos dėl reglamento ir natūralu, kad mes siekiame, kad tas reglamentas atitiktų mūsų nacionalinius interesus. Tai čia yra pagrindiniai darbai ir po to yra ES taryba, konkurencingumo ir augimo taryba, kur važiuoja ministrė arba viceministrai ir reikia rengti tezes, kalbą – tai priklausomai nuo srities, jeigu būna mano sritis, tai tada rengiu. Ir na šiaip visokios pozicijos derinimai, klausimai priklauso nuo to, kokios tos darbo grupės, ten skirtingų yra. Ir lygių skirtingų. Tai va tokie einamieji visi darbai.

Apibūdinkite, koks jūsų atstovaujamos institucijos santykis su kitomis ES institucijomis, konkrečiomis – jūs šiek tiek jau užsiminėte.

Tai mes daugiausiai dirbame su...aaa... ES taryba, tai kitomis valstybėmis-narėmis ir Europos Komisija. Tai bendrai per tuos posėdžiai yra įvairūs – yra ES Tarybos posėdžiai, dažniausiai būna svarstomi reglamentai ir *Eurokomisiniai* taip vadinami, Europos Komisijos posėdžiai, kuriuos jau ten organizuoja Komisija, dažnai būna, įkuria tada, kai priimamas kažkoks reglamentas ir reikia priimti deleguotus aktus ar [*ryšio sutrikimai*] šiaip. Šiaip klausimai dėl įgyvendinimo eina per tas grupes. Tai va tokie formatai su Europos Parlamentu... mes mažai turim santykių, tiesiog sekam Europos Parlamento poziciją derybų metu, kokia jina yra ir čia toks santykis nėra labai, nežinau, tokio neturim ryšio su Europos parlamentu.

Hmm, supratau. O koks jūsų institucijos santykis su atitinkamomis kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis?

Mhm. Tai tas toks yra dažniausiai kaip derybos jeigu vyksta, tai yra taip vadinamas *like-minded countries, member-states*. Tai tos vadinamos bendramintės. Tai būtent per tai ir vyksta derybos, kai

yra kiekvienas naujas reglamentas, pagal tai skirstosi tos valstybės narės, na, dažnai jau, jeigu yra tam tikri klausimai mūsų darbo grupėje, tai maždaug galima nuspėti, kokios maždaug bus, koks bus pasiskirstymas, bet nu nebūtinai. Galbūt yra klausimai, kad viena valstybė narė nusprendžia įeiti į kitą stovyklą ir kitas pozicijas šiek tiek turi. Tai tos grupės nebūtinai visada bus vienodos, bet realiai mūsų atveju nu mes esam maža atvira valstybė, tai mes irgi ieškom panašių į save tų valstybių, į eksportą orientuotų, atvirų. Tai natūralu, kad pagal tai ir formuojasi ta mūsų ta grupė bendraminčių.

Taip, o pavyzdžiui prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimo formavimo ES lygmeniu – ar teko susidurti?

Nu buvo ten pozicijų derinimas dėl tam tikrų ir teisės aktų, ne teisės, o tų reglamentų, ten *anti-coersion regulation*, kur dabar čia priėmė, tikslaus pavadinimo nepasakysiu. Ten URM'as jį koordinavo, bet na nuo mūsų ministerijos irgi ta pozicija, tiek amm... kai buvo Tarybos, pavyzdžiui, irgi na rašėm tezes, tai čia irgi tas buvo pabrėžiama, tas na ypač kai buvo tas didelis spaudimas iš Kinijos daromas, tai čia per visus kanalus ėjo ir buvo akcentuojama ta problema, kad visi žinotų ir per tai ir tas visas priemonės ir kad tokių instrumentų reikia turėti, kad ES bendrai galėtų atsakyti į taikomą ekonominę prievartą. Tai būtent čia jau irgi aktyviai nu tuo metu dirbom, buvo progų kur pasisakyti, kur išsakyti tuos rūpesčius. Tai tokiais kanalais. Galbūt su Kinija taip jau ten tų pozicijų daug netenka derinti, bet vat kai čia buvo būtent tas toks darbas, spaudimas, tai tada taip, ir laišakai įvairūs komisarams, ir būtent per Tarybą, per darbo grupes tas klausimas buvo keliamas.

Dabar pakalbėkime apie tai, ar ir kaip, remiantis jūsų patirtimi – kaip ir visame pokalbyje – ir atliekamomis funkcijomis, Lietuvą būtų galima vertinti kaip tam tikros ES UP lyderę? O vėliau kaip Kinijos klausimo ES lyderę. Tai ar galėtumėte įvardinti atvejų, kai pasirodė tikslingas Lietuvos poveikio darymas, veikimas kokios nors srities ES politikos kūrime, toje pačioje užsienio politikoje? Tai kokios tos sritys, kur būtent Lietuva ėmėsi tikslingo poveikio darymo ir stengimosi tai daryti?

Nu tai čia Ukrainos klausimas turbūt toks išeina, kad mes Ukrainos klausimu esame labai aktyvūs ir visada stengiamės tą pabrėžti, tiek va pavyzdžiui Ukrainos integracija vidaus rinkoje. Mes labai tą palaikome. Tiek atstatymo Ukrainos, tiek ES visos parama, atkūrimas, infrastruktūros ir kiek pagalbai kitose srityse integruojantis, skaitmeninimas visas, pramonės sritys, viešieji pirkimai. Tai na ta tokia pagalba ir ta lyderystė turbūt per čia pasireiškia. Kitose srityse tos tokios lyderystės didelės nelabai sakyčiau, kad yra. Ir na dėl Kinijos konkrečiai, tai mes tikrai to klausimo aktyviai nekeliam, čia yra labiau URMo tas turbūt klausimas ir failas. Na mes ką keliam, tai bendrai tuos principus – konkurencingumo, atviros prekybos, taisyklių laikymosi – tai čia kas bendrai apima tą sritį. Ir na žinoma yra tas klausimas diversifikacijos klausimas įeina, tai kad labai svarbu yra diversifikuoti savo tiekimo grandines. Tai čia irgi įeina ir Kinijai tai, ir per tas Tarybas būna keliami ir mes irgi

pasisakom už didesnę diversifikavimą, tai reiškia, kad na tu negali priklausyti ten duokim importuoti, eksportuoti su tom nacionalinio saugumo grėsme keliančiom valstybėm. Tai čia tas klausimas svarbus.

O pavyzdžiui kuriuo laikotarpiu Lietuva tokiu skatinimu įvardintumėte veikiant? Prieš kurį laiką galimai tai prasidėjo, ir kiek tęsėsi?

Nu tie klausimai daugiau taip jau išryškėjo to Kinijos daromo spaudimo, nu kai Kinija pradėjo daryti tą spaudimą, ir Kovido metu irgi čia apskritai ES prasidėjo tas klausimas, nes sutriko tiekimo grandinės ir po to jos ten ilgai tęsėsi. Tada karas Ukrainoje prasidėjo, tai irgi tos tiekimo grandinės pradėjo strigti... Daug tų aspektų tada parodo, kaip stringa tiekimo grandinės ir Lietuva irgi kaip tų tiekimo grandinių dalyvė irgi susiduria su sunkumais. Todėl, na, tie klausimai yra keliami ir tuos klausimus kelia visos valstybės, ne tik Lietuva susiduria, tai būna tam tikros bendros diskusijų temos. Ir per tai mes irgi, na, palaikome tą diversifikavimą. Aišku, ten tų diskusijų yra skirtingų dėl pačio modelio, ten iškėlimo tų įmonių. Čia visai kitas klausimas. Bet būtent diversifikavimas ir ieškojimas tokių alternatyvų ar galėjimas pasigaminti dalį, pasižiūrėti, ką ES gali pasigaminti. Ten tiek visi, ten medžiagos, metalai, ką mes patys galime, nes, pavyzdžiui kobaltas, kaip žinome, Konge yra kažkur gaminamas ir jo labai reikia, ir Kinija daug investavusi yra, ten vos ne nu kinų... tai žodžiu irgi labai svarbu, kad mes galėtume užsitikrinti tam tikrų metalų, pavyzdžiui, baterijose gaminamų [ryšio sutrikimas] ir kad mes jų turėtume.

O iki aktyvių Kinijos veiksmų, kaip manote, ar Lietuvą būtų galima laikyti kaip ir viena iš jos galimai keliamų grėsmių tokių eskaluotųjų, garsiai įvardintų per saugumo prizmę, atsižvelgiant į grėsmių nacionaliniam saugumui ataskaitą dar prieš visą tą spaudimą ir panašiai?

Na tai bendrai žiūrint, tai mes visada buvom tokie labiau skeptiški, atsargūs, tai buvo noras ten Kinijos investuoti į a... uostą Klaipėdoje, irgi ten na tas buvo atsisakoma ir prieštaraujama. Ten po to visa ir žiniasklaidoje diskutuojama, ir keliamas klausimas dėl visokių investicijų tiek oro uostuose ten skenavimų, ar tų, ar kitur, dabar tiksliai nepasakysiu. Bet visada tas klausimas buvo svarbus, bet ne tiek, kiek jis tapo po daromo spaudimo Lietuvai.

O po to daromo spaudimo? Ar Lietuva galėtų būti įvardinta kaip viena tokių lyderiaujančių šioje prevencinėje srityje ES?

Nu... iš mano pusės taip, kad lyderiaujančių, tai iš savo institucijos tai nepasakyčiau, kad esam jau ten tą klausimą labai intensyviai vis keltume. Tai buvo tas momentas, kai patyrėme spaudimą, mes tą klausimą kėlėme. Kas jau čia iš mūsų pusės institucijos. Nu čia yra pasiskirstymas. Tą klausimą aktyviai kelia URMas ir jie, manau, tą lyderystę rodo. Ar taip jau labai reikia kitom ministerijoms –

priklauso nuo tų grupių, nuo tų failų. Kai tas buvo keliamas klausimas, dabar tos tokios lyderystės, kad jau ten labai keltume, nepasakyčiau.

Supratau. Tuomet ar galėtumėte įvardinti Lietuvai aktualias ES politikos sritis, kuriose galima pastebėti telkiamą, na, sakykime, išskirtinį Lietuvos ekspertinių žinių formavimą, tai tokia Lietuvos tokia specializavimosi sritis ES UP?

Mąsto. Hm... nu tokios vienos tikrai neišskirčiau, bet čia kažkur labai orientuotumėmės tokio nėra, kad būtų telkiama. Kažkur labai vat išskirtas prioritetas, kad va čia mūsų šita sritis yra pati svarbiausia ir čia mes vat gilnam visi žinias. Yra tiesiog išskirstyta pagal darbo grupes, tas sritis, kompetencijas darbuotojų ir tie darbuotojai gilnasi į savo siaurą sritį. Tai pas mus kaip yra – yra pramonė, yra vidaus rinka, yra skaitmeninimas... tai konkurencija, vat šitie visi failai ir taip nėra išskirta, kad kažkuris iš jų ar kažkuris klausimas yra ten svarbesnis ar mažiau svarbus. Tokio kažkokio prioriteto didelio nėra. Sakau tiesiog čia vat kas einamuju metu tas tampa. Nu kaip karas Ukrainoje tapo prioritetas, buvo Kovidas, nu tokie čia kas iškyla, tampa tas klausimas prioritetas ir tada ta sritis, tada žmonės labiau į tai gilnasi, bet kad konkrečiai mes turėtume kažkokią sritį, kur vat daugiau telktume tą žinių, kad daugiau į tą įsitrauktų, nepasakyčiau, kad tas yra daroma.

Tai, kaip suprantu, Lietuvą kaip ir būtų galima priskirti prie tokių galimybių lango išnaudotojų, pasitelkiančių, įgalinančių tą vyraujančią diskursą ir tokiu būtu stengiančių paveikti ir pasireikšti ES, ar ne?

Nu taip, galima taip pasakyti. Kad čia yra... kad mes na nuo situacijos žiūrime, kokia situacija, kokie klausimai. Na kas be ko, jeigu iš mūsų srities, tai mes visada... Lietuva už vidaus rinkos tą atvirumą, didesnę veikimą, tų barjerų panaikinimą, visada pasisakėm, ypač paslaugų sektoriuj kas veikia. Tai mes nuolat šitą klausimą keliam, tai čia mūsų toks kaip irgi iš tos... mano srities ir bendrai na tokia yra politika, kad mums tai yra svarbu, kaip mažai valstybei, kad vidaus rinka veiktų ir mažiau būtų tų kliūčių mūsų verslui, tarkim, eksportuoti kažkokios kitoj valstybėj-narėj. Tarkim, kurios yra uždaresnės ir turi savo tam tikrų priežasčių. Tai mes tą klausimą visad aktyviai keliam ir esame tokie vidaus rinkos palaikytojai. Tai čia iš tos pusės. Bet čia tas nu toks nuolat keliamas klausimas ir... bet nepasakyčiau, kad kažkas tas ekspertines žinias kažkaip tai kauptų, ar čia būtų kad mes gilnamės labai intensyviai. Tiesiog tas klausimas yra keliamas, mes tokioj esam bendraminčių grupėj. Tai nebent šitą galėčiau išskirti tokį.

Bet iš kitos pusės – kaip ES lygmeniu yra derinami, sutinkami konkrečių politikos sričių ekspertai iš Lietuvos? Ar galėtumėte įvardinti ES politikos sritis, kuriose yra stengiamasi atsižvelgti į tokios šalies, kaip Lietuva, vertinimą, žinias, patirtį ir panašiai?

Iš savo... srities ir kiek teko susidurti, tai, kad jau kitaip atsižvelgtų į Lietuvą, negu į kitas valstybes-
nares, tokios srities neišskirčiau. Atsižvelgia vienodai arba atsižvelgia pagal šalies dydį. Tai čia turbūt
tokia realybė yra. Natūralu, kad į Prancūzijos ir Vokietijos poziciją daug labiau atsižvelgiama, negu
Lietuvos. Nu čia tas yra kaip ir suprantama. Tai va bet... čia labai priklauso, aš pasakyčiau, nuo
konkreto žmogaus. Ir kiekvienas valstybės tarnautojas, kiek jis turi ekspertinių žinių, kiek jis
pasireiškia posėdžiuose, per tai ir atsižvelgia. Jeigu posėdžiuose galim mažai pasakyti, galima
nepasisakyti, rečiau pasisakyti. Galima aktyviai reikšti nuomonę. Tai pagal tai ir priklauso, kiek
Lietuva aktyviai galės formuoti savo poziciją ir kiek į ją bus atsižvelgiama, nes kaip yra – vyksta
derybos dėl reglamentų, visada galima teikti dėl tam tikrų straipsnių pastabas. Tai galima teikti,
galima neteikti. Tai, jeigu aktyvus būna atašė, ir aktyvus valstybės tarnautojas, tai pastabos nuolat
teikiamos. Jeigu taip pasyviai žiūrime, mums viskas tinka, viskas gerai, nu tai tada neteikiama ir nuo
to irgi priklauso tas galutinis rezultatas. Ir aišku kiek tas klausimas jautrus yra toms didesnėms
valstybėms ir ar jos turi tą sutarimą, ar ne tarpusavy. Tai čia daug faktorių susideda. Tos ekspertinės
žinios nuo kiekvieno priklauso. Ir kuo daugiau ekspertinių žinių turi žmogus kaip valstybės
tarnautojas, tuo jis gali didesnę įtaką daryti, nes gali siūlyti pakeitimus paties teksto, reglamento. Tai
nėra lengva, reikia daug darbo įdėti, kad tu pakeistum reglamentą, pateiktum teisininkams
pasiūlymus, kaip pakeisti, suformuluoti. Ir laiko atima. Čia reikia suprasti, kad to laiko irgi nėra daug,
daug yra kitų užduočių. Tai va. Tai irgi labai daug lemia ir tas koordinavimas, be abejo. Ten jeigu
teiksi vienas nuo savęs, tai nieko nebus, čia nieko nepasieksi. Reikia susiderinti daugiau panašias
linijas.

**Ar galėtumėte įvardyti atvejį, kai Lietuva jos iškeltas klausimas užėmė lyderiaujančią poziciją
formuojant ES darbotvarkę, arba kitaip – ar Lietuvai Jūsų žiniomis teko ES darbotvarkės
formuotojos vaidmuo?**

Mm... Nu tai turbūt tas Ukrainos klausimas buvo tas lyderystė, tiek paramos, tiek įtraukimo ir tiek į
teikimo grandines, atkūrimą. Tai ta pagalba visada tiek karo pradžioj tas buvo ir iš politinio lygmens,
ir tiek per posėdžius buvo keliamas. Tai būtent konkrečiai šį klausimą galėčiau išskirti. Na kaip tokia
ta... vidaus rinkos klausimas irgi jis yra keliamas, gal taip nesakyčiau, kad mes esame lyderė, bet tarp
tų aktyvių valstybių, kurios kartu prisijungia ir tiek *non-paperių*, tiek vadinamų – neoficialių
dokumentų, kur jungiamės ir išreiškiam savo poziciją kartu su kitomis aktyviomis valstybėmis ir
parodom, kad tas klausimas yra svarbus. Tai būtent šie du aspektai turbūt būtų.

**Kokiais formatais, kokiais veikimo kanalais Lietuva turėjo galimybę tai daryti – instituciniais,
galbūt neformaliais?**

Tai būtent tos pozicijos ir formuojamos yra – oficialiai, posėdžių metu ES Taryboje. Tai arba spec. atašė, mes jau kaip suformuojame poziciją, tai jie remiasi suformuota pozicija Lietuvos, suderinta su visomis institucijomis ir išsako posėdžių metu. Na, aišku, ruošiantis kiekvieno posėdžio metu pasiderinamos tos pozicijos yra su sostine ir per tai, per įsakymą, jeigu važiuoja ekspertas į posėdį, arba jis, ar atašė dalyvauja, ir na svarbu, kad būtų irgi pasisakoma, ir aktyviai ta pozicija reiškiamą. Palaikomos palankios kitų valstybių pozicijos, tai per tai čia yra irgi svarbi dalis. Tada yra rašytiniai komentarai, kur prašo valstybė narė iki tos ir tos datos pateikite dėl tų ir tų straipsnių savo pasiūlymus. Tai irgi labai svarbu teikti, nes jie tada žiūri, kokie pasiūlymai ir tada daro kompromisinį teksto variantą. Tai reiškiasi, dalį straipsnių gali išbraukti, dalį papildyti, mes taip irgi pasižiūrime, į tai reikia pasižiūrėti rimtai ir tas toks yra būdas nu koalicijų formavimas. Tų bendraminčių valstybių-narių. Ir veikimas kartu, derinimas, susitikimas prieš posėdžius, šiaip aptarimas. Klausimų išsigryninimas, pozicijų pasižiūrėjimas, ką mes kartu galime palaikyti. Na ir, žinoma, neformalus tas toks bendravimas, kaip man pačiam va, pavyzdžiui, teko tiesiog susitikti važiuojant iš Briuselio, atgal skrendant, stoty ir vat kolegas matai, kad ten stovi, tai apkalbi ir tada išsiaiškinam, kad va dabar ispanai pirmininkaus, kad va tas žmogus jis pirmininkaus, čia kai baigsis tas pusmetis. Tai natūralu, laabai puiki proga išsakyti, kas mums rūpi ir mes ten su kolege iš kitos V-N jau kalbam, kas mums svarbu, ko mes nepalaikom, ko mes nemėgstam. Nes jis pirmininkaus, tai reiškiasi jis turės didelę įtaką, sudarant kompromisinį tekstą reglamento. Tai per tai ir tada apkalbi, ir tai irgi tokią įtaką svarbią gali padaryti tokiais va būdais.

Ačiū. O grįžtant prie to, kaip įvardijome, labiausiai įtempto laikotarpio Lietuvos, ES ir Kinijos santykiuose, ar galėtumėte pasakyti, jog Lietuva turėjo galimybių ir turėjo progų ir buvo atveju, kai Lietuva formavo, diktavo būtent to laikotarpio ES UP darbotvarkę šiuo klausimu?

Hm... na, aš nežinau, kiek labai kad ten jau formavo, tai nepasakyčiau, tai tuos klausimus kėlė galbūt tai galima sakyti iš mūsų pusės. Buvo, kad tie klausimai keliami, nors aš pats į tai nebuvau labai įtrauktas, nu tai nėra, nežinau, galbūt mano atsakymas nebus toks labai jau pilnas ir išsamus, nes na sprendimus labiau priėminėjo aukštesnio lygio ir galbūt ne viską aš žinau. Tai toks tas klausimas tikrai buvo keliamas. Kiek darbotvarkė formuojama, na... Be abejo, tai klausimas buvo svarbus ir mes norėjom, kad jis būtų išgirstas ir per visus kanalus. Jisai buvo keliamas. Tai m... tai manau, kad, kaip ir galima sakyti, kad prisidėjom prie tos darbotvarkės formavimo, bet va taip tiksliai pasakyti... kaip aktyviai ir ar tikrai buvom ta lyderė, negalėčiau.

Supratau, ačiū. Kiek apskritai sėkmingai pozicijai kelti ir įgyvendinti ES lygmeniu manote jog yra svarbiausia visų pirma svarbus suderinimas nacionaliniu lygmeniu, tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir panašiai?

Be abejo tai yra svarbu. Gauti žinių iš kitų ministerijų, jų nuomonė, jų pastebėjimus. Na tikrai pas mus yra ta situacija, kad daug kas taip pažiūri... tie atsakymai dažnai yra be pastabų ir ten na tai būna, aktyviai neįsitraukia ar šiaip nu tas tempas didelis ir duodama labai mažai laiko suderinti pačią poziciją. Tai tada na tas įsitraukimas yra toks nepilnas, tai galėtų labiau žmonės įsitraukti. Ir tada galbūt labiau išgryninti tą poziciją, nes tokio, atrdo, trūksta didesnio įsitraukimo į pozicijų derinimą., Bet bet kokių atveju, na, mes kaip ir tas pozicijas deriname ir tai yra na svarbu, ta bendra sistema. Ji yra gerai sukurta, bet čia priklauso, kiek aktyviai įsitraukia kiti darbuotojai.

Mhm. Tai iš to ir kyla kitas klausimas – trumpai, kaip vyksta tas tarpinstitucinis pozicijos rengimas ir koks vyrauja derybinės galios galbūt santykis, balansas, hierarchija?

Na pozicija visada pirmiausia yra suderinama pačioje ministerijoje, tai na dažniausiai valstybės tarnautojas parengia ne poziciją, tada ją derina su savo skyriaus ar kolegomis, ar vedėjais ir tada spec. Atašė dažnai irgi būna įtraukiami, nes jie irgi turi daug žinių ir kartu su jais apsitariama, suderinama. Tai čia jau skyriaus rėmuose. Tad iš skyriaus išsineša į kitus skyrius, kurie ministerijos, kurie susiję – galima jų pastabų paprašyti, jeigu pakoreguojama., Ir tada jau derinama bendrojo sistemoje su kitomis institucijomis ir prašoma jų nurodytai datai pateikti tą mūsų poziciją ir laukiama iš jų na tam tikrų pasiūlymų ir čia jau nu visaip būna. Priklauso nuo klausimo jautrumo, būna, kartais kad nėra kažkokių pastabų, kad galima atsižvelgti, kartais tariamasi, kartais kažkokie klausimai yra, kur pasitarimų nėra. Tada ieškoma bendro sutarimo. Nes nu dažnai tarp ministerijų pozicijos išsiskiria ir to būna kartais, kad reikia pasiderinti labiau ir rasti tą tokį sutarimą. Kartais tas klausimas nėra toks jautrus ar taip lengvai susiderina ta pozicija, tai skirtingai. Na ir be abejo aišku, vyksta vedėjai, direktoriai informuoja vadovybę, žinoma, apie tuos visus failus, klausimus. Čia jau aš pasakyti to informavimo... čia jie įsitraukia ir iš jų tas ateina tas visas procesas. Na be abejo URMas, kaip jie horizontaliai... jie tas pozicijas tvirtina jau galutinai, jų čia yra tas toks na užsitvirtinti, aišku. Mes turim sudarę savo nuomonę ir galim irgi... būna tiesiog, kad, jeigu manom, kad tas klausimas svarbus, tada jau einam iki galo. Čia toks aišku noras yra įvertinti ir atsižvelgti į skirtingas institucijų pastabas.

Kalbant apie tai, kokius argumentus pasirenka tokios valstybės, jūsų nuomone, kuris įtaigios argumentacijos bruožas yra aktualiausias mažosioms ES valstybėms? Turiu keletą, tai trumpai galite į kiekvieną iš jų sureaguoti, Pavyzdžiui, apeliavimas į bendrąsias ES vertybes ir siekimas jas užtikrinti savo į ES keliamos pozicijos atžvilgiu?

Dažnai yra apeliuojama į sutartis ES. Ir į jų galimus pažeidimus ar kaip anksčiau buvo, *covido* metu, pavyzdžiui, eksporto ribojimai. Buvo, pavyzdžiui, Prancūzai įvedė eksporto ribojimus dėl vakcinų ten ir dėl kaukių, ne dėl vakcinų. Nu ir čia tas klausimas, normalu, kad ir kai vyksta reglamentų kažkokios diskusijos, ar šiaip diskusijos, tai visada būna apeliuojama bendrai labiau į sutartis ir

sutartyse tai yra uždrausta ir tas negalima, ir mes turime laikytis sutarčių. Tai būtent tas teisinis aspektas yra labai svarbus, nes, kaip mažoms valstybėms, yra labai svarbu tarptautinė teisinė sistema ir teise grįsta tarptautinė sistema ir taisyklės. Tą būtina akcentuoti ir kelti.

Gerai, tada ką manote apie tai, kai pokyčio siekiama argumentacijos inovatyvumu, didžiausia galimybe pakeisti nusistovėjusį status quo?

Tai be abejo tie argumentai, kurie pateikti, tam tikras klausimas, jisai detalai... į jį yra įsigilinta, yra tam tikrų žinių ir konkrečiai suformuluojama. Tada jis yra paveikus. Ir be abejo ta statistika, jei yra kažkokia patikima, ne per daug, bet va tokia tiksli, statistiniai duomenys, tokia-tokia situacija, irgi yra paveiku, nes tu pasakai faktą, kad kažkokia problema, pateikti statistinį skaičių ir iš to skaičiaus visi aha, čia tikrai yra problema ir na tą svarbu spręsti.

O ar mažoms valstybėms sekasi paveikti ES politiką, kai apeliuojama į potencialią pokyčio naudą visai bendrijai? Vadinasi, bandymas atliepti kuo didesnė ES narių dalies interesus? Galbūt tai yra sėkmingesnė taktika?

Nu... galima irgi tas... kaip yra vienas iš tų variantų apie tai kalbėti, apie bendrą naudą. Tai būtent irgi pasakant, kad vat, nu iš mano srities panaikinus tam tikrus barjerus, bus ten... BVP augimas prisidės visiems. Nu tas yra sakoma. Na, čia, žinoma, yra kartais toks politinis valstybių narių sprendimas, kur kartais tie argumentai nu jie neveikia, jei tas klausimas nėra keliamas. Nu jį sunku išjudinti, nes reikia daryti pokyčius. Arba šiaip tos politinės valios nėra ir tie pokyčiai jie neįvyksta. Tai kartais atrodo, galima kelti tuos klausimus, bet dalis jų tokių būna neišsprendžiamų. Kas kartais Lietuvai ir kitoms mažesnėms valstybėms pavyksta išnaudoti, tai tam tikras galimybių langas, kai buvo dabar prasidėjęs karas Ukrainoje ir kilo labai energetikos išteklių kainos. Tai visi pavyzdžiui kliūtys dėl atsinaujinančių energetikos išteklių, tai tas buvo galimybė išspręst ir daug valstybių už to užsikabino ir jos keitė savo esmę, tuos reikalavimus, tai va ir tai buvo galima išnaudoti, pokyčio buvo galima pasiekti.

O kokios yra bendrosios ES vertybės, principai pamatiniai, į kuriuos dažniausiai apeliuoja Lietuva? Ir kurių užtikrinimo Lietuva visuomet tikisi iš vykdomos ES UP? Kadangi, kaip ir sakėte, būtent teisiniai pamatiniai reguliavimai yra tai, ko laikosi mažosios valstybės.

Mhm, tai, be abejo, solidarumas, atvirumas, teisinė viršenybė, demokratijos principai. Tai čia būtent išties ir apibrėžia, kaip ES tiek viduje, tiek ir skleistų tuos principus. Už jos ribų. Didintų tą savo įtaką ir politinę galią platesnėje globalioje sferoje.

Mhm, supratau. O, kaip manote, ar Lietuva, reikšdama savo poziciją Kinijos ir ES santykių klausimu, rodė būtent šių vertybių bei principų įgyvendinimo bei užtikrinimo siekį?

Na taip konkrečiai negalima pasakyti, nes, na, dauguma ES narių-valstybių turi svarbių interesų ir tiek jos atsargesnė, ta tokia subalansuota yra politika. Tie klausimai yra keliami, bet be abejo, jie taip atsargiau pabrėžiami ir nėra labai akcentuojami, ir iškeliami tiek viešoje erdvėje. Be abejo, kai vyko spaudimas, tai tas ir buvo sakoma, kad reikia laikytis visų... [ryšio sutrikimai]... sutarčių ir tai buvo apeliuojama, ir... keliami, bet bet valstybės vis tiek atsargiau žiūri į tą politikos formavimą Aišku, ir tas keičiasi ir šiek tiek, sakyčiau, ta užsienio politika Kinijos atžvilgiu Europos Sąjungoje griežtėja, kas yra labai suprantama, kad turime būti kaip ES atspari, tam pasiruošti ir mažinti tą nepriklausomybę nuo Kinijos. Tas supratimas yra ir tiek ir visa konkurencinė aplinka, kad būtų užtikrinta vienoda, ir kad Kinija negalėtų ten apeiti ir sau palankiai, na, nesąžiningais būdais didinti savo konkurencinį pranašumą. Tai tas yra suprantama, bet ta pozicija, be abejo, Lietuvos pozicija daug yra griežtesnė ir Kinijos atžvilgiu. O ES yra tokia labiau subalansuota, nes yra skirtingų valstybių skirtingi interesai. Ji tokia kompromisinė, galima sakyti.

Kaip manote, koku atveju Lietuvai labiausiai, geriausiai pavyko prisidėti prie ES UP nusistovėjusio *status quo* pasikeitimo, koks ryškiausias jums atrodo pavyzdys?

Dabar taip... kažkoks įvykis, tai sakyčiau, visi tie galimybių langai, kurie susidaro. Tiek va tas pavyzdys Kinijos spaudimas Lietuvai, irgi mes akivaizdžiai galime sakyti, su kuo susiduriame, kokia problema, ir visi mato. Ir mes tada iškomunikuojame viską labai aktyviai, ir tada visi supranta ir tą sako palaikymą. Nu tada matosi, kas gali atsitikti jų valstybėms, tada visi mato energetinę priklausomybę, ką gali ir kaip yra svarbu kiek atsinaujinančią energetiką vystyti ir tas kliūtis naikinti. Tada Rusijos grėsmė, tai čia irgi toks visi pamatė ir tada Lietuva tą gali kartą užakcentuoti ir pabrėžti. Tai tokių vat klausimų jų iškyla ir mes turbūt ir naudojames tais galimybių langais, kad mes patys, neatsiradus kažkokiam galimybės langui taip imtume aktyviai labai kelt kažkokį klausimą, nežinau iš savo pusės.

O kalbant apie galimybių langą Kinijos atžvilgiu, ar Lietuvos veiksmus priskirtumėte galimybių langui, kai apie Kinijos galimai keliamas grėsmes kalbėjo kita mūsų sąjungininkė JAV, ar Lietuva galėjo ir čia pasinaudoti tuo galimybių langu, ar vis tik buvo palaipsninis labiau veikimas?

Tai pasinaudoti taip, čia tas apsektas, kad mes turėjome JAV palaikymą ir tas labai mums padėjo, tai kaip galimybė nebijoti savo pozicijos ir būtent tas klausimas su Taivano atstovybe. Tai mes irgi žinome, kad turim Kinijos palaikymą ir... aš kaip tiesiogiai nesusidūriau, bet labai geras buvo momentas ir aprašytas knygoj „Pranešėjas ir prezidentas“, kad buvo, tarkim, spaudimas, Kinija darė spaudimą Vokietijai, kad vokiečių investuotojai pradėjo ten stabdyt, ar čia įsitraukt dėl tolimesnės veiklos, ir tuomet JAV paskambino toms kompanijoms ir pasakė *tik nebandykit tų įmonių iškelt iš*

Lietuvos, nes tada su mumis tada nelabai turėsite veiklos, bus kliūčių ir tada iškart tą savo pakeitė poziciją ir suprato, kad JAV rinka žiauriai svarbi yra ir na tai irgi labai svarbu, kokį palaikymą turėjome.

Apibendrinant šią potemę vis tik kuriai grupei priskirtumėte Lietuvą – tos šalys, ES narės, kurios savo poziciją siekia bendresnės, didesnės naudos visai bendrijai, ar vis tik priskirtumėte regioninei veikėjai, kuri visų pirma prioretizuoja savo mažųjų valstybių, galbūt Baltijos regiono, posovietinių šalių, flangą?

Na vidaus rinkos klausimais tai mes žiūrim tą bendrą naudą ir suprantam, kad ilgalaikėj perspektyvoj visom valstybėm-narėm tas būtų naudinga. Šiai kiekviena valstybė žiūri savo interesų ir čia natūralus tas dalykas, kad tos pozicijos formuojasi per tai, kas mums yra aktualu ir svarbu. Ir turi būti ieškoma kompromisų. Ta regioninė svarba irgi išlieka, kas svarbu mūsų regionui. Tai tikrai tas regioninis veikimas yra svarbus. Svarbių klausimų iškėlimas ir noras, kad į juos būtų atsižvelgta ir ta mūsų pozicija būtų atstovauta tinkamai.

Kokias partnerių koalicijas, būdingas Lietuvai, žinoma, ir kuriose srityse, galėtumėte įvardinti?

Priklauso nuo srities, aš sakyčiau, nes tos grupės gali varijuoti. Mūsų atveju yra, kaip ir minėjau, tos mažos atviresnės valstybės, tai be abejo Baltijos, Skandinavijos šalys čia įeina. Prie jų jungiasi ir kitos tos mažesnės valstybės. Kita grupė yra tos didesnės, kaip ir minėjau, Prancūzija, Vokietija. Prie jų gal ten nuo klausimo prisijungia kitos. Nu jos irgi aplink save suburia tam tiką grupę valstybių. Nes na turi, ką pasiūlyti. Maždaug tokiu principu formuojasi vidaus rinkoje, konkurencingumo failais dažniausiai derybos. Bet tai nėra tokia jau taisyklė, kad kažkuri jau valstybė nepereis į kitą valstybę, nes tie klausimai įvairūs yra ir kartais atrodo, kad labiau pereina į kitą pusę tų derybų metu. Tai tos koalicijos kartais būna įvairios, bet dažniausiai taip, mes esame na Prancūzija Vokietija vienoj pusėje, o visos kitos valstybės yra, na ne visos, bet kita grupė, yra mes. Pavyzdžiui, kitose ministerijose gali būti kitaip. Pavyzdžiui dėl finansavimo, dėl struktūrinių fondų visų mes esame visada toj grupėj su naujesnėm, nu kur neseniai prisijungusios tos valstybės. Žinom, yra tas *frugal four*, tas taupiąjų valstybių grupė, ir ten tarp jų yra ir Švedija tai čia yra dar kita grupė ir tokios tos koalicijos. Na nebus taip vieno atsakymo, bet čia turbūt apjungia bendra patirtis ir valstybių narių pozicija tais klausimais, kurie aktualūs yra. Be abejo dažnai šalys ES kartu veikia ir glaudžiai bendradarbiaujam tą galima pasakyti.

Kokius sėkmės, kai Lietuvai padedamai partnerių pavyko pasiekti savo tikslų ES, atvejus galėtumėte prisiminti, įvardyti?

Na čia dabar turbūt toks pavyzdys, kur dabar buvo, nu derybos nesibaigė, bet pavyzdžiui vienam reglamente buvo daug mums nepalankių straipsnių išbraukta, kur mes tikrai teikėm pastangas kartu su kitom valstybėms narėm kur mes gavom, ką norėjom ir tikrai buvom patenkinti. Nes kur buvo tie straipsniai mums nepalankūs, mes jiems nepritarėm ir jie dabar yra išbraukti. Irgi toks čia pozityvus buvo darbas, kad daug valstybių, tos mūsų bendramintės kartu teikė panašius komentarus ir na atsižvelgė į tuos komentarus, bet mes matysim, kaip toliau vyks tos derybos ir ar išliks ta tendencija, ar keisis. Bet čia turbūt toks pavyzdys, kur tikrai aktyviai reiškėme poziciją ir į ją atsižvelgė.

O grįžtant prie Kinijos klausimo, kiek jums teko susidurti, ar Lietuvos veiksmai sulaukė kitų valstybių narių palaikymo, užtarimo tiek prieš kitas, tiek prieš pačią Kiniją ES formate?

Buvo to palaikymo iš kitų valstybių narių ir matėsi, kad jos supranta mūsų tą klausimo svarbą ir tikrai nebuvo tas klausimas ignoruojamas. Tai joms irgi turbūt, na, supranta, kad vykdo ar prekybą ir joms tas pats gali atsitikti, jeigu jos kažką ne taip padarys. Tai toks kaip ir parama, palaikymas jautėsi ir, be abejo, mes tai matome tą priimtą naują reglamentą, tai čia irgi yra svarbus žingsnis, svarbus instrumentas, kuriuo Lietuva galės naudotis ir ta pati visa ES galės atsakyti į priemonės, ekonominį spaudimą bendrai. Tai svarbus žingsnis, kad buvo prie to prieita ir Lietuva irgi norėjo to instrumento. Na, žiūrėsime, kaip praktikoje tai bus įgyvendinta, kai kažkuri kita valstybė patirs spaudimą – nebūtinai iš Kinijos, galbūt iš kitos valstybės.

O ar galiam teikti, jog formuojant Lietuvos poziciją ES, pirmiausia ji patikrinama [bendraminčių] rate, siekiant išsiaiškinti, ar bus sulaukta palaikymo, kokia reakcija bus iš kitų, ar vis tik labiau šitas procesas stebimas ir įgyvendinamas po paskelbimo savo pozicijos?

Visaip. Čia iš pradžių, žinoma, yra... patys dėliojamės tuos klausimus, skaitom reglamentą ir tariamės, ir žiūrim, kas mums tinka-netinka. Kitos valstybės ten būna ir aptarimai, ar prieš, ar per posėdį juos irgi iškelia – tam tikrus klausimus. Mes irgi juos įvertiname, tada žiūrim, palaiko ar nepalaiko. Aišku, po to tu matai, ką tau svarbiau akcentuoti – jeigu ten kažkas, kas mums gal atrodo kaip tas klausimas gal irgi mes jam nepritartume, bet niekas kitas to labai nekėlė, tai tada irgi maža tikimybė, kad pavyks tą klausimą išspręsti. Be abejo, jei tai yra labai svarbus klausimas Lietuvai, labai jautrus mums, aktualus, tai mes kelsime bet koku atveju tą klausimą. Bet jeigu jis toks mums nepatinka kažkoks straipsnis, ar kažkokia nuostata, bet nesame ten jau labai kategoriški, tai tada natūraliai susitelkiame į tuos straipsnius, kuriuos galime pakeisti.

O jūsų darbe atstovaujant Lietuvos poziciją, ją rengiant, mezgant kontaktus, kokiais kanalais, kokiomis priemonėmis dažniausiai tai yra daroma? Ar vis tik vyrauja formalūs kanalai, arba, šiek tiek jau palietėme, nebūtinai tokie formalūs?

Daugiausiai šiaip tuos kontaktus padeda užmegzti spec. atašė. Jie kartu kaip ten būna, jie turi savo *chatą* bendrą ir jie labai įtraukia mus tada. Mes žinom kitus valstybės tarnautojus, kurie dirba, tada jų turime kontaktus. Tada būna suformuojami tokie dažnai daromi irgi susiskambinimai. Pavyzdžiui išeina kažkoks pieš posėdį koks pasitarimas, ar ten atėjo kompromisinis teksto variantas. Tai aptarkime, kaip vertinate, tada valstybės tos pasisako. Be abejo, kai nuvažiuoji į posėdį, tai tu irgi gali bendrauti su kolegom irgi irgi sakyti savo nuomonę – kartais ir prieš pasirodant irgi tariesi, sakai, galvoji, tą poziciją išsakai ir tuo pačiu bendraujant kažkokią įtaką gali padaryti. Tas toks neformalus bendravimas prieš posėdžius, ten pietų pertrauką su kolegom, su kuriais susitinki. Tai irgi duoda tam tikrą rezultatą.

Remiantis jūsų nuomone ir darbo praktika, kokia yra Lietuvos patirtis siekiant palaikymo iš ES institucijų, koks Lietuvos yra santykis su jomis ir kurios iš jų galbūt yra išskirtinai palankiausios mums?

Na tas toks palaikymas tiesiog yra iškeliamas klausimas, kuris mums aktualus ir tokių daugiau iškėlimo principų ir žiūrima, kaip reaguoja Komisija. Na, Europos Parlamentas jis labiau nuošaly, gal tiesiog ta derybų eiga svarbiau, ją sekti, kai vyksta Taryba. Dėl šitokių einamųjų visų klausimų, tai su Europos Komisija vyksta tos derybos, ten teikiamos mūsų pastabos ir į dalį atsižvelgia, į dalį ne. Irgi priklauso, kokios kitų valstybių narių pozicijos. Tai iš tikrųjų nėra paprasta padaryti tą poveikį, pakeisti. Būna, jo, kad nesureaguoja, jei tas klausimas nėra labai svarbus. Bet tokių yra ir tokių susidūriau. Ir tas šiek tiek gal net nuvilia, kad, atrodo, kad kažką parašei, iškėlei kažkokį klausimą, ir kartais net negauni atsakymo. Žinoma, labai svarbu politinės vadovybės, aukščiausio lygio susitikimai. Čia daug yra išsprendžiama tų klausimų, kai jie nuvažiuoja ir kaip pasikalba. Tada galima pasiekti tų rezultatų, būna susitarimas ir tas klausimas yra iškeliamas ir tada jau pajuda reikalai.

Kiek jums teko susidurti, ar būtų galim įvardinti, kurios ES institucijos efektyviausiai, labiausiai prisidėjo suteikiant Lietuvą areną Kinijos klausimui kelti?

Europos Komisija ir ES Taryba buvo tokia kaip Na, Europos Komisija tą lygir suprato ir palaikė, o ES taryba irgi bendrai tas valstybes nares, irgi dauguma jų reiškia palaikymą. Tai čia tos dvi institucijos ir per jas tiek dirbdami su Europos Komisija, su komisarais ar Komisijos darbuotojais ar ES tarybos su valstybėm narėm, tai buvo platforma Lietuvai reikšti savo poziciją ir įtikinti tas institucijas, kad va čia mums yra svarbu ir tą reikia klausimą spręsti.

Ačiū, tai buvo paskutinis klausimas, bet galbūt turite kokių pastebėjimų ar komentarų klausimynui?

Žinote, toks būtų paskutinis akcentas, kad didžiausią įtaką daro šiaip žinios, gebėjimai – ne didžiausią, bet daro įtaką. Kiek turi kompetencijų kiekvienas valstybės tarnautojas ir kiek jis žiūri rimtai į savo klausimą. Kiek jis... nes na dažnai būna, kad tas požiūris „ai, mums viskas tinka, mums ir taip gerai, ką Komisija pasiūlys, tas gerai bus“.. tai nėra priimtina, bent mano nuomone, toks mąstymas ir kiek tas ekspertas turi žinių, kiek jis įvertina iš Lietuvos pusės, tas aspektas. Be abejo, koalicijos ir tada kaip susiklosto aplinkybės. Jei tos didžiosios valstybės narės ir daugumai jų tai yra svarbus, jautrus klausimas, ten bet kokias tu žinias gali turėti ir ten tuos argumentus išsamiausiai teikti ir pastabas, tu gali nieko nepasiekti. Bet be abejo, kompetencijos valstybės tarnautojui yra svarbios ir jų trūksta ir aš manau, jeigu tų kompetencijų būtų daugiau, tai be abejo ir ta įtaka daug didesnė būtų.

Priedas Nr. 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 7 d.

Jei galite, trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias su jūsų institucijos, padalinio santykiu su ES ir Lietuvos politika, Lietuvos vaidmeniu ES.

Šiuo metu dirbu LR Vyriausybės kanceliarijoje [*netranskribuojama*]. Ką veikia šita grupė, Kanceliarija... kadangi užsienio politiką konstituciškai, neaišku, kas vykdo, tai viena iš tų vykdančiųjų, tai Kanceliarija labiau atlieka tokią koordinacinę funkciją. Tai, jei taip konkrečiai, tai, užsienio reikalų taryba – vyksta kiekviena mėnesį, išskyrus rugpjūčio ir rugsėjo mėnesius. Ir yra sudaroma pozicija, kadangi dar Lietuvos Respublika yra parlamentinė, tai URM ir Vyriausybės kanceliarija suderina ir teikia LR Seimui, kad pritartų tai pozicija – kad viso institucijos, kurios atsakingos už UP, sąveikautų ir veiktų kartu. UP būtų vieninga ir nedaloma. Čia yra turbūt pagrindinis mūsų valstybės UP principas. Tai šiuo atveju ruošiantis Užsienio reikalų Tarybai, kurioje susirenka ES užsienio ministrai, yra suformuluojama pozicija. Aišku, svarbiausias klausimas darbotvarkėje yra Rusijos karas prieš Ukrainą bei tada, sakykime, šiam klausimui yra suformuluojama vieninga pozicija su kitom institucijom. Čia pirmas dalykas. Tada dar yra toksai formatas, kaip bendrųjų reikalų taryba, Ji visada vyksta po užsienio reikalų tarybos. Čia daugiau eina jau pasiruošimas Europos Vadovų Tarybai, ji vyksta kas ketvirtį, kartais, aišku, yra šaukiama *ad hoc*. Dabar paskutiniu metu daug yra šaukiama neeilinių EVT dėl Rusijos karo prieš Ukrainą. Tai šiuo atveju vėlgi EVT Lietuvai atstovauja prezidentas, tačiau bendrą poziciją suformuoja Vyriausybė, kartu su su Seimu ir įteikia prezidentui. Jam nu ne instrukciją, bet jam poziciją. Mūsų grupė kanceliarijos koordinuoja pastabas, nes EVT visą laiką išleidžia pirmininkas išvadas, vadinasi *Council conclusions*. Ir visos valstybės-narės turi sutikti, arba jaustis gerai, dėl to jos yra suderinamos iš anksto. Tai čia toks. Tada dar daug dalykų yra pagal sektorius. Visos pozicijos, kad nieks nepasimestų, yra vieningoje sistemoje, gal kada nors, jeigu prisijungsite į kokią valstybės tarnybą dirbti, teks susipažinti – tokia

LINESIS. Tai tam LINESYJE nuo pat mūsų įstojimo į ES yra kaupiamos ir koordinuojamos elektroniniu būdu visos pozicijos. Nes ES paliečia beveik kiekvieną mūsų gyvenimo sritį, tai daug pozicijų.

Jūsų kai kuriuos klausimus jau labai puikiai padengėte, tai ačiū už labai išsamų pristatymą. O kaip yra su kitomis ES VN, koks santykis derinant ir formuojant pozicijas?

Tai persikelkime turbūt į mano ankstesnį darbą, [*netranskribuojama*] kai aš dirbau Lietuvos nuolatinės atstovybėje Europos Sąjungoje – čia labai svarbu, nes sako apie ES. Mes esame Europos Sąjungos dalis. Tai dabar taip, kad būtų toks lengvesnis paveikslukas – ką veikia diplomatai ir kokie tie formatai susidėlioja. Tai paprastai... liesiu UP. Pirmiausia, yra ES Taryba, vadinamas *Council of European Union*. Tenais klausimai išdalunami į darbo grupes. Tai aš buvau vienos iš tų darbo grupių, [*netranskribuojama*]. Šioje darbo grupėje atliekamas tas pagrindinis darbas – pozicijų suformavimas. Valstybės narės, jeigu sugeba suformuoti vieningą poziciją darbo grupėje, tada ta pozicija patvirtinama ambasadorių lygiu, tai vadinasi COREPER. Tai yra valstybių narių ambasadorių lygiu sutariama galutinė pozicija, ir tada perduodama Užsienio reikalų tarybai ministrams galutinai tvirtinti. Dabar kas atsitinka, kai neįvyksta tas susitarimas ir taip dažnai gana būna ypatingai jautriais klausimais. Tai valstybės-narės darbo grupėje veikė, veikia veikia, derina pozicijas, nepavyksta. Tada tas klausimas yra perkeliamas į aukštesnį lygį – šiuo atveju ambasadorių lygį. Tada ambasadoriai ieško bendro sprendimo. Jeigu jie nepriima, tada perkeliama užsienio reikalų ministrams,. Na jei jie nesutaria, tada perkeliama vadovų tarybai. Tokiais laipteliais (parodo) nueina į viršų. Dabar kaip kuriamos koalicijos. Pagrindinė taisyklė yra ta, kad nėra tokių... vieningų koalicijų, nes kiekvienas klausimas turi tam tikrą specifiką. Net ir užsienio politikoje. Žinoma, tokiais pamatiniais Lietuvos UP klausimais mes turime ir savo nuolatinius like-minded tie vadinami, bendraminčiai. Tai kas? Baltijos šalys, Latvija, Estija. Lenkija. Tai turbūt tos va keturios šalys, kurios dažniausiai, jeigu kalbu apie rytų politiką, tai kas vaidina rytus nuo mūsų sienos, tai bus vieninga pozicija, nu su tam tikrais niuansais. Tada dar labai priklauso nuo klausimo, kas dar prie šitų kaip vadinasi.... *Baltic ir Poland*, kartais atsiduria *Baltic-Nordic*, tai Šiaurės šalys. Švedija, Suomija, Danija. Tada, jeigu tai klausimas, susijęs žmogaus teisėmis, tai ypatingai prisijungia prie tos like-minded grupės, tokie tradiciniai žmogaus teisių gynėjai, kaip Nyderlandai, Airija. Tai toks vat gaunasi įdomus derinys, kaip balticai, Nordikai, lenkai, airiai, Nyderlandai. Bet čia jau užsienio politika. Jei pereitume jau į rule of law, ten teisė viršenybės principus, aišku, Nyderlandai iškristų iš to formato dėl Lenkijos teisės pažeidimų. Taigi, jeigu taip teigti tokį teiginį, kad tas like-minded grupių ir Lietuvos pozicijos gynimas ir bendraminčių paieška labai priklauso nuo specifinio klausimo. Ir ta like-minded grupė jinai taip plaukioja, nėra stabili tokia grupė. Gali prisijungti, pavyzdžiui, kai buvo dėl Baltarusijos sankcijų, ypatingai baltarusijos režimui nutupdžius Ryanair skrydį, tai į tą grupę like-minded dėl sankcijų

įsijungė ir Graikija, kadangi, nu, žinome, kad palietė ir Graikijos piliečius. Valstybė matė, kad yra pažeisti jo interesai, arba mato, kad reikia apginti jos interesus, tai gali labai įdomiai įsijungti per tą like-minded grupę. Ai dar prie tos grupės praleidau Čekiją, ji dažnai prie tos Baltic-Nordic-Nyderlandai, Airija, Čekija su tam tikrom išlygom dar Slovakija. Nu tai va toks... tokia vis tiek, kaip bežiūrėtum, tas gaunasi, kad toks Eastern-European, ko mes niekada nemėgstam, mes niekada nesakom, kad esam Eastern-Europeans, bet vis tiek natūraliai dėl... ypatingai dabar, karo metu, vis tiek tas susivienijimas tar like-minded tų rytinių ES šalių. Bet kuo toliau, tuo labiau dėl tokios nuoseklios, labai principingos, nuolatinės UP, ypatingai, Lietuvos, mes vis labiau pritraukiame į savo būrį vis daugiau ir tų, sakykime, senųjų Vakarų Europos šalių, ypatingai šiuo atveju kalbėčiau apie Nyderlandus. Nyderlandai ir Airija, tokios tikrai patapusios like-minded šalys.

O, sakykite, kokį svorį, kokį pokytį tokios koalicijos partnerės įneša tokiai valstybei, kaip Lietuva – viena iš mažųjų valstybių, ar suteikia svarumo?

Suteikia, vienareikšmiškai. Kadangi nereikia slėpti, vėlgi iki karo mes būdavo laikomi tokie... koks čia teisingas žodis... karštakošiai ir labai rusofobiški, matantys grėsmes ten, kur jų nėra. Čia toks buvo labai apibendrintas, labai generalizuotas Vakarų požiūris į mus. Tačiau, o bet tačiau, dvidešimt antrųjų metų vasario dvidešimt ketvirtoji parodė visai ką kita, kad nu reikia įsiklausyti į Rytų europiečius, į nu gerai sakykime, NATO rytinio flango šalis, gal šitas gražesnis pavadinimas. Į jų nuogastavimus, į jų susirūpinimą dėl saugumo. Bet čia vėlgi klausimas ne tik apie Lietuvos saugumą, bet apskritai apie NATO saugumą, apie ES saugumą. Juk mes, būdami nariais, tai ne tik galvojame apie savo saugumą kaip nacionalinį, bet tuo pačiu ir viso aljanso saugumą, tiek ir organizacijos – šiuo atveju ES – saugumą. Tai taip, laba, nu taip sakykime subalansuoja ir tada, jeigu prisijungia tokios šalys... Bet vėlgi, tas, kai aš kalbu tas prisijungimas, čia ne nėra toks formalizuotas, čia viskas yra tas jausmas, neformalumas, sakykime. Nėra, kad valstybės narės labai taip formaliai kažkaip susigrupuotų, kad įrašytų kažkaip, formalizuotų. Viskas yra iš jausmo, iš bendravimo, iš diplomatinio darbo. Tas gimsta tas so-called coalitions. Bet jos labai svarbios yra. Tai, jei [nesigirdi] pritraukia ir Beniliukso šalis, Liuksemburgas, Belgija... nu Belgija čia jau kiti dalykai. Tada tam tikru skalausimus pritraukia ir Prancūziją, Vokietiją. Neneigsime, Nyderlandai yra viena iš ES steigėjų ir jų ta tokia tradicija ilgametė, ypatingai ginant žmogaus teises ir būnant labai principingiems, o žmogau teisių galbūt kartais irgi sunku suprasti Nyderlandų... ne kad suprasti, bet mums dar reikia daug apie save perkošti, kaip čia yra svarbu lyčių lygybė, moterų teisės, LGBT teisės... Tai... ta prasme mus truputį pastūmėjo į priekį, ypatingai žmogaus teisių srityje. Aš kadangi pats esu labai už žmogau teises, man labai patinka šita sąjunga neformali su Nyderlandais.

Supratau, ačiū. Trumpas konkretus klausimas – ar Jums pačiam yra tekę prisidėti prie Lietuvos pozicijos ruošimo būtent Kinijos klausimu? Pastaraisiais metais, kai šis reikalas buvo labiausiai aktualus.

Taip, Kinija vėlgi čia yra kita grupė, čia yra COASI darbo grupė. Mano viena kolegė labai daug dirbo, tai ne, aš taip tiesiogiai ne. Nes mano darbe Kinija tai atsirasdavo tokiam kaip lyginamajame paveiksluke. Negalima, aišku, sakyti „o ką mes jums sakėme apie Rusiją“, bet dabar panašiu keliu eina ir Kinija, panašiai manipuliuoja ir bando keisti tarptautinėmis taisyklėmis grįstą TS tvarką. Tai tik tai tokiam kontekste.

Taip, aš iš tikrųjų ir užsirašiau tokią pastabą, kad sakote, jog, na, prireikė tam tikrų tektoninių pokyčių, kad ES atsisuktų ir sakytų „va, reikėjo klausyti Baltičių ir tų pačių Rytų“, tai gal galima pritaikyti ir Kinijos atžvilgiu...

Taip.

... atgaline data?

Taip. Dėl Kinijos. Jei gilinatės labiau, tai iš pradžių buvo tas 17 plus 1 formatas, kur nu čia klasika nuo Romėnų laikų, kad skaldyk ir valdyk. Iki nelabai tą naudojo ir Lietuvos pozicija nuo kokių devynioliktų metų – mes buvome toje 17 plus 1 sudėty, tačiau, matydami kylančias naujas grėsmes, taip pat pasikeitus UP su naująja koalicija, kuri susiformavo po Seimo rinkimų, - mes pradėjome visiems... nu ne teigti, bet siūlyti naują po-žiūrį. Tiesiog, kad turi būti 27 plus 1 – išlaikyti ES vienybę, ypatingai bendraujant su Kinija. Ir vieni iš pirmųjų narių, kuri pradėjo apie tai kalbėti. Nu toliau ten sekė visi kiti dalykai, Taivano atstovybės atsidarymas Vilniuje ir tada... mūsų kaimynai latviai, Estija pasitraukė iš to formato. Tai parodo, kad, nu, šitas mūsų darbas aiškinant, turėjo rezultatų. Dabar visos Baltijos šalys jau nepriklauso šitam formatui. Ir toliau visiškai palaiko mus ir kartu mes giname, kad turi būti dvidešimt septyni plus vienas.

Mhm, ar galėtumėte pasakyti, teigti, pritart – nepritarti, kad būtent Lietuva galėtų būti pradininke viso šios ES ir K santykių...

Taip.

... bevykstančio pokyčio iniciatore?

Taip, taip. Na aišku, tai labai prisidėjo tai, kad pasikeitė Jungtinių Valstijų požiūris. Jei kalbėtumėm, jei lygintumėme Donaldą Trumpą ir Bideno administracijas, tai tie santykiai labai pakito. Turiu omenyje Jungtinių Valstijų ir Kinijos, tai leido, nu, ir Lietuva (*juokiasi*) būti drąsesnei ir išsakyti savo poziciją, burti tam tikrą koaliciją ir nu atverti akis. Va kaip tik dabar Kinijoje lankosi Macronas su von der Leyen, su Komisijos pirmininke, aiškiai kelia klausimus, susijusius su neformaliomis

sankcijomis Kinijos atžvilgiu Lietuvai dėl prekybinių dalykų. Tai parodo, kad, kadangi čia vėlgi, Europos Komisija privalo ginti valstybę-narę, kadangi taip yra pažeidžiama vidaus rinkos, *internal market*, sritis. Bet vėlgi labai ta tokia, sakyčiau, von der Leyen pozicija atitinka Lietuvos matymą ir, manau, kad buvo įsiklausyta labai. Čia labiau asmeninė nuomonė, negaliu atsakyti, kad von der Leyen jaučia. Bet tai, ką matome tose žinutėse.

Ačiū. Grįžtant prie kiek bendresnių klausimų, ar galėtumėte įvardinti sritis, kuriose Lietuvai yra būdinga nuolat turėti savo poziciją, prireikus aktyviais veiksmais siekti ją paveikti, formuoti?

Vėlgi užsienio politika labiau, nes... ten... energetikos tarybose, sveikatos apsaugos taip pat. Yra kitaip galbūt, nežinau, nesu labai geras specialistas. Tai žinome, kad mes matomi kaip vėlgi... nu buvo tokia mums etiketė priklijuota – Lietuvai, - kad esame *one-issue-state*, vieno klausimo valstybė. Tai Rusija, tada iš to išplaukia santykiai su Rytų partnerėmis, buvome vieni ir esame turbūt vieni iš labiausiai stumiančių į rytų partnerystės svarbą, aiškindami, kad, kai tik sukuriame kažkokias tai pilkšias zonas arba tokius buferius, aiškiai ES nepaima tas šalis į savo glėbį, tai ten gauna... ten atišamos rankos Rusijai ir karas Ukrainoje akivaizdus yra. Tada buvo delsiama dėl sprendimų, pirma dėl NATO Bukarešte, taip pat labai buvo skausmingas, sudėtingas procesas dėl asociacijos susitarimų su Ukraina pirmiausiai. Tai mes būtumėm, turbūt, labiausiai matomi Rytų klausimais, Rusija, tada, žinoma, buvome labai matomi po du tūkstančiai dvidešimtų metų suklastotų Baltarusijos prezidento rinkimų, kai buvome vieni iš griežčiausių jos sankcijų įvedimo Lukašenkos režimui už žmogaus teisių pažeidimus, ir dalyvavimą nu arba bendrininkavimą su Rusija dėl karo prieš Ukrainą. Tai toliau mes labai palaikome, kad nu tas suartėjimas būtų ir Pietų Kaukazo šalių. Europinės vertybės, europinė... teisingumo suvokimas, reformos į tas šalis ištraukia iš to tokio korupcinio... imperinio rusiškojo pasaulio. Ir priartina prie ES. Tai nauda yra pirmiausia kiekvienam tos šalies piliečiui.

Supratau. Ar galėtumėte įvardinti atvejį, kai Lietuvai buvo patikėtas ES, būtent ES UP, darbotvarkės formavimas?

Mhm... Nu, matote, UP... Kiek Lietuva formuoja ES UP... Po Lisabonos sutarties buvo įkurta vyriausiojo ES Užsienio įgaliotinio institucija. Labai sunku pasakyti. Kai susiformuoja nauja Komisija, tai Komisijos pirmininkas, šiuo atveju von der Leyen, pristato savo penkerių metų darbo programą ir tenais yra nubrėžtos ES UP gairės, ar ne. Žinoma, kad ta programa kuriama kartu su valstybėmis narėmis, nemažas vaidmuo tenka ir Europos Parlamentui. Dėl to reikia visą laiką, kai kalbame apie ES, nepamiršti, kad yra tarpinstitucinė sąranga. Kad V-N, su savo puse, kurios dirba ES Taryboje. Tada tas įstatymų leidžiamosios valdžios institucija Europos Parlamentas ir vykdomoji valdžia Europos Komisija. Toksai trigalvis toksai slibinas. Tai vat Europos Komisija užsienio politiką

būtent vykdo Europos Išorės veikslių taryba, EIVT. Bet tai nėra autonominė institucija. Jinai turi atsižvelgti į valstybių-narių pozicijas ir kokius tikslus, kokią viziją mato ES V-N. Čia toks labai sudėtingas organizmas ir labai sudėtinga pasakyti, kad dabar bus taip ir taip. Šitų valstybių-narių mes užimame poziciją, šitų ne. Viskas ES yra truputį... kaip čia pasakyti... ne paribiuose, bet *in the frame of...* Kad labai daug dirbama tokio neformalaus darbo, derinant pozicijas, labai daug pietaujama – vakarieniaujama, susitikinėjama – kalbama... Labai tas atsiranda tas netgi terminas „Brussels burble“, tas Briuselio burbulas, kur *kavytės, kruasanai, pasivaikščiojimai, susitikimai...* Nu ta prasme tai yra labai gyva, tai labai tuo pačiu ir neformalu, bet ir formalu. Nu ten žmogui iš šalies sudėtinga taip pajauti. Bet, žinoma, kad yra formuluojant tuos Europos Komisijos planą penkeriems metams, žinoma, pasiimamos tam tikros v-n pozicijos, vis tiek ieškoma to, kaip jie mėgsta sakyti, *common ground* arba to bendrojo vardiklio. Čia irgi labai slengas yra europietiškas – reikia suieškoti bendrojo vardiklio. Ta pozicija tokia būtų vieninga, kai mes pasauly, ES būtume tokie aiškiai viena pozicija.

Ar galėtumėte vis tik įvardinti, kad tam tikras galių santykis ir valstybių svoris yra jaučiamas ir tokiose situacijose?

Neabejotinai, nu o kaip. Didžiosios valstybės, aišku, gal sakyčiau, buvo truputį galių centras kitaip, kai buvo jungtinė Karalystė. Kažkaip *mentališkai*, geopolitiškai Jungtinė Karalystė buvo labiau prie širdies. Mes vis tiek tokia pro-anglosaksiška šalis. Dėl antros užsienio kalbos. Tai dabar, kai persigrupavo, tai ta ašis Prancūzijos- Vokietijos, tai gal ir sudėtingiau savo interesus ginti, tačiau vėlgi tokia nu *dramatiški* geopolitiški pokyčiai Ukrainoje, tada vėl tarsi mus grąžina, *Balticus*, lenkus. Aišku, Lenkija niekada nelaikė mažąja valstybe savęs. Ir jos įtaka ES nuolat auga. Tai, sakyčiau, kad negalėčiau teigti, kad mes esame visiškai šalis, kuri neįtakoja ES UP. Manau, kad nemažai pavyzdžių yra buvęs, kad taip, įtakoja. Ir mažumas tai nėra kažkokia tai neigiamas dalykas. Kartais maža, bet garsi šalis, gali būti išgirsta.

Tai, o galbūt galėtumėte įvardinti, kurie kanalai, kuri prieiga, formalios – neformalios priemonės gali būti išskirtinai palankesnės mažosioms valstybėms?

Mažosioms valstybėms, vis tiek, kad ir kaip bežiūrėtum, labai svarbu tos vadinamosios koalicijos, tos vadinamosios *like-minded* – bendraminčių, čia reiktų sakyti. Bendraminčių suformavimas ir vieningos pozicijos pateikimas. Pavyzdžiui, yra toksai žanras, kaip parašomas nu, sakykime, *non-paper* 'is, tai toksai kaip pozicija, ir siekiama, kad kuo daugiau tų šalių *ko-sponsoriantų* tą *non-paper* 'į. Tai yra neformalus dalykas, bet tam *non-paper* 'y išdėstomi argumentai ir valstybės narės, kartu su bendramintėmis, kurios *ko-sponsoriantu*, pozicija. Pavyzdžiui, kaip Ukrainai kuo greičiau pradėti derybas dėl narystės ES, ar ne? Daba ji yra kandidatė, bet, norint, kad prasidėtų derybos, reikia įgyvendinti visokių ten sąlygų ir tada Lietuva siūlo tokius va žingsnius, kad stiprinti ekspertizę

Ukrainai, daryti neformalius *screening'us*, kai tie ukrainiečiai perima Šengeno,.. ne Šengeno, ES teisyną. Tada mes prašome, kad kuo daugiau valstybių-narių *ko-sponsoriatų* šitą pasiūlymą, kurį mes prieš tai išplatinome Europos Komisijai, Europos Parlamentui ir kitoms v-n. Tai čia viena iš tokių klasikinių veikimo principų suformuluoti tokį *non-paper'į*. Taip ir rašykite savo darbe, kad *non-paper* ir *co-sponsor'iauti*. Neremti, ne pritarti, o *kosponsoriant*. Nes tada valstybė narė tarsi pasirašo. Parašo nededa, bet viršuje parašo „*co-sponsorship with*“ bla bla bla... Tai čia turbūt dažniausiai pasitaikantis veikimo būdas.

Čia labai įdomi detalė, dar šito negirdėjau.

Čia vat užsienio politikoj labiau. Ten pavyzdžiui „kaip pasiekti pažangos Rytų partnerystėje, kad programa būtų efektyvi“. Tai vėl ten prašome *co-sponsoriant*. Kokios turėtų būti ES vienuoliktojo sankcijų paketo Rusijai sankcijos? Vėl išdėstome, tai va taip yra veikama.

Ar čia tokia labiau išskirtinai mažesniųjų valstybių, ar tiesiog bendra praktika?

Ne, gali būti ir didesnės šalys. Čia nėra, kad mažos. Bet kaip institucijos mato didelį būrį valstybių, kurios teikia tokią poziciją ir jos be abejo turi atsižvelgti. Ta prasme tai labai toks įdomus toks santykis yra. Europos Komisijos su valstybėms narėm. Ta prasme... kiek jos... Europos Komisija gali iš savęs suformuluoti pozicijų, žinoma, ne. (*juokiasi*). Lisabonos sutartis draudžia, turi sąveikaujant. Bet tas sąveikavimas neapibrėžtas, čia daug jausmo. Išvis UP labai daug jausmo. Nėra tokių algoritmų, kad gali apskaičiuoti. Ta prasme... formulėmis UP nežinau, ar galima apskaičiuoti. Nes čia yra žmogiškieji santykiai, tai nelabai to dirbtinio intelekto pasitelksi, nei tu formulių išrasi.

Taip, pakalbėjome apie pozicijas ir vientisumą pozicijų ir jų svarbų. Kaip manote, ar tam, kad v-n, ypač mažajai ar konkrečiai Lietuvai, pavyktų sėkmingai perkelti į ES vieningos ES UP lygmenį, yra pirmiausia reikalinga išsamus jos išplėtojimas, bendras sutarimas nacionaliniu lygmeniu?

Tai taip, turbūt na ir pradėjome mūsų pokalbį, kad Lietuvos UP yra vieninga ir nedaloma (*juokiasi*). Tai visiškai pritariu šitai tezei, kad vieninga nacionalinė, aiški pozicija... pozicijos suformavimas yra kaip sakant sėkmės kelias pristatant į ES. Čia nesiginčiju.

O galbūt net kokie sėkmės atvejai ateina į galvą, kai puikiai iki detalių išplėtotą poziciją užtikrina efektyvų įgyvendinimą ir perkėlimą į ES lygmenį?

Tai čia turbūt Kinija, va, tinka, pavyzdys. Kinija tinka, jeigu įvestumėte į *Google* yra toksai *anti-coersion mechanism*. Tas piktnaudžiavimas trečiųjų šalių... aš Jums atsiųsiu paskui. Tai čia turbūt buvo viena iš didžiausių mūsų sėkmių, kad tos šalys investuodamos negali šantažuoti vienos ES narės. Tas *anti-coersion mechanism* toksai yra... persiųsiu nuorodą, kai baigsim pokalbį, kad

pasiskaityti, ką tai reiškia. Čia, manyčiau, vienas iš sėkmės pavyzdžių Lietuvos UP ES. Ne, nu kaip. Vėlgi negali sakyti, kad Lietuvos UP... ES. Mes esame narė, čia yra ES UP Lietuvos UP. Reikia labai aiškiai tą pasakyti. Mes esame dalis.

Kalbant apie tai, kokius argumentus pasirenka tokios valstybės, na, sakykime, *lobindamos* savo nacionalines politikas ES lygmenyje, jūsų nuomone, kuris argumentacijos bruožas būdingas mažosioms valstybėms ir konkrečiai Lietuvai: tai pirmasis būtų apeliavimas į bendrąsias ES vertybes ir siekis užtikrinti jų įgyvendinimą?

Oho (*juokiasi*). Labai toks... platus klausimas. ES vertybės tai jos nu turbūt labai aiškios yra... Kokį čia pavyzdį dabar Jums tokį įdomesnę parinkti... Aš tai vis tiek truputį būčiau atsargesnis su terminu „maža valstybės“. Toj klasikinėj teorijoj tarptautinių santykių, nėra mažų valstybių, nes suverenitetas yra lygus. Turbūt mokėtės jūs jau visokių tokių arba *kadabra*. Bet vėlgi nu... Aišku, didžiosios valstybės turi savo veikimo principus vien dėl savo diplomatinės tarnybos dydžio ir pajėgumų. Mes taip negalime teigti. Lietuva pagal savo svorį turbūt nežinau, kiek kartų peršoka savo diplomatinės tarnybos gebėjimus veikti. Nežinau.

Kuris iš trijų punktų gali padėti užtikrinti na vis dėlto mažajai valstybei sėkmę perkeliant savo nacionalines politikos principus – apeliavimas į bendrąsias ES vertybes ir principus, apeliavimas į potencialią pokyčio naudą visai bendrijai, bandymas atliepti kuo didesnės ES narių [dalies] interesus ar galbūt galimybių lango išnaudojimas, tarkime, vyraujančio diskurso pasitelkimas ir lobinimas tos temos, kuri tuo metu yra, sakykime, *ant bangos*?

Mhm, matote... Klausimui labiau tiktų tokie sektorinei ES politikai. UP, vienas dalykas, valstybės-narės nėra delegavusios užsienio politikos funkcijų ES Išorės veiksmų tarybai. Tai yra valstybės suvereniteto dalis. Dėl to UP tokias vat... naudos siekimas, kažkokio tai konkretaus rezultato labai sunku apibrėžti. Kartais yra svarbiau veiksmas, negu rezultatas, arba rezultatas gali būti labai labai tolimas. Dabar ES UP Ukrainos atžvilgiu – tai kokia nauda yra? Taip, ilgalaikis tikslas Ukrainos pergalė, Ukrainos, nu kaip sakyti, atstatymas, europinės valstybės ateitis Ukrainos. Dėl to labai būtų sunku UP sakyti, kad kažkokie tai labai svarūs argumentai... Yra toks dalykas, kaip sankcijos Baltarusijai dėl trąšų ir ten visą laiką kyla visokių problemų dėl to vadinamo pasaulinio bado ir vis bandoma tas sankcijas švelninti. Tada suveikia statistinė analizė, kad laukite, pažiūrėkime, kad Baltarusija nėra vienintelė kalio trąšų gamintoja pasaulyje, yra tokios šalys, kaip Kanada, tam tikros Afrikos šalys, kurios galėtų kompensuoti. Nes ES vertybė šiuo atveju yra neleisti Lukašenkos režimui gauti naudą iš trąšų verslo ir toliau remti savo jėgos struktūras, kurios malšina bet kokias pilietinės visuomenės judesius. Tai va, matote, čia toks labai komplikotas paveikslas.

O kurių ES deklaruojamų pamatinių principų sergėtoja, etatine lobistine galėtumėte įvardinti Lietuvą?

Tai čia vėl iš tų klasikinių teorijų, kurios pasitvirtina ES. Kad visos mažosios valstybės, čia ką atsimenu irgi iš savo valstybių politikos kurso kažkokio, irgi atsimenu seniai seniai... kad jų kaip išlikimas arba egzistencinis siekis, kad būtų tarptautinė teisė grindžiama ta visa tarptautine sistema. Dėl to mums labai svarbu ginti tarptautinę teisę. Tai aš manyčiau, kad didelė vertė Lietuvos, tai labai aktyvus, akylus tarptautinės teisės prižiūrėjimas. Aišku, labiau susieju su Jungtinėm Tautom, nei ES. Tai vienas iš pavyzdžių – mes dabar labai... ne dabar, bet nuo pat karo pradžios nuolat aiškinome visiems ES, tiek ir JT, kad turi būti steigiamas specialusis tribunolas Rusijos karo nusikaltimams Ukrainoje tirti. Kadangi tarptautinis baudžiamasis teismas neturi jurisdikcijos agresijos nusikaltimui tirti, ar ne. Tai mes kaip mažoji valstybė, jeigu taikome šitą apibrėžimą, mūsų išlikimas – kad jokiais būdais nebūtų pažeidžiama tarptautine teise grindžiami tarptautiniai santykiai. Tai čia pagrindas. Visą laiką mes į tai apeliuojame ir ES, kad teisės viršenybė, tarptautinė teisė yra ‚must‘.

O, sakykime, Lietuva, keldama Kinijos klausimą savo veiksmus grindė būtent šių vertybių – teisių įgyvendinimo – užtikrinimu, ar tai buvo žingsnis į naują areną Lietuvai?

Ne tai čia yra, kaip sakant, nėra nauji išradimai. Tai Lietuvos visa UP... irgi tie pagrindiniai dalykai yra labai aiškūs, kad žmogaus teisės, tarptautinė teisė. Ir Kinija, žinome, kaip daro su uigūrais, grasina Taivanui ir tie principai turi būti taikomi tiek Rusijai, tiek Kinijai, tiek kitai šaliai agresorei, kuriai nepatinka tarptautinė teisė. Tas nuoseklus badymas visam pasauliui, kad, žiūrėkit, tai yra pasaulio pamatas tarptautinė teisė, manau, kad iš to išplaukia mūsų pozicija Kinijos atžvilgiu.

Ar gali būti įvardijamos kokios nors ES institucijos, kurios vienaip ar kitaip gali būti palankesnės būtent išskirtinai mažesnėms valstybėms, suteikiančios lengvesnę galbūt prieigą tomis pačiomis neformaliomis priemonėmis? Galbūt net yra pavyzdžių Lietuvos atveju?

Ne, negalėčiau į šį klausimą taip jau atsakyti, nes negaliu kalbėti apie visas institucijas, nes jų yra daug. Visi, kaip ir minėjau, ieško to bendro vardiklio, taip formalia žiūrint. O kaip ten neformaliai tos įtakos vyksta, negaliu atsakyti, nes nedalyvavau visame procese.

Priedas Nr. 9 Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Europos Sąjungos ir tarptautinių reikalų grupės atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 12 d.

Jei galite, trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias su jūsų institucijos ar padalinio santykiu su Europos sąjungos ir Lietuvos politika, Lietuvos vaidmeniu Europos Sąjungoje.

Mhm tai taip, tai gal tada plačiau praėsiu pirmiausia per pačias skyriaus funkcijas. Tai na, iš tikrųjų mūsų skyrius vat, kaip ir minėjau, yra ministerijoje, na, koordinacinis – koordinuoja su ES sritimis susijusius klausimus. Taip pat yra, na, plačiau, ne tik Europos Sąjungos lygmeniu, bet iš tikrųjų, na, tas profilis mūsų skyriaus tikrai platus. Esame tarp mano kolegų skyriaus pasidaliję tokiais kaip paketais, kuravimo sritimis. Tai, kaip minėjau, aš dirbu daugiau su pramonės politika. Tai užsiimam taip pat ir tokiais logistiniais klausimais ES, darbu su ES tarybų, na, logistika, koordinavimu. Na ir toje Taryboje taip pat eina klausimai tiek vidaus rinkos, tiek pramonės, na, tiek teisėkūriniai gali eiti, tiek, sakykim, tokios galbūt diskusinės politinių debatų temos, tai mes rengiame pozicijas tais klausimais, pozicijas derinamės su kitomis institucijomis. Taip pat, aišku, prieš kiekvieną tarybą mandatuojamės tiek Europos reikalų komitete, tiek LRV. Tai na trumpai vat tiek.

Šiek tiek užsiminėte apie bendradarbiavimą su Europos sąjungos institucijomis. Tai galbūt čia galėtumėte šiek tiek išsiplėsti? Koks yra jūsų institucijos santykis su jomis?

Su kokiomis bendradarbiaujate koku formatu ir panašiai? Taip, tai dabar taip... galvoju, kaip čia konkrečiau ir trumpiau įvardinti. Na, iš tikrųjų gal per tą skyriams visą kompetenciją eisiu, tai bendraujam, na, kontaktuojame ir koordinuojame savo veiklą. Tai visų pirma, gal, kadangi per ES konkurencingumo Tarybos tą prizmę kalbu, savo koordinavimo sritį, tai bendraujame su pirmininkaujančia Tarybai valstybe, tai šiuo metu yra švedai. Tai vat, ką minėjau, dėl, dėl, sakykim, tų tarybų ir... ir galbūt, na, formalių irgi, kadangi vyksta keliais formatais – neformalios ir formalios Tarybos ar aukšto lygio pogrupio susitikimai – tai, na, tenka bendrauti tiek su pirmininkaujančiąja Tarybai valstybe, tiek su pačia Taryba, Komisija. Tokiomis pagrindinėmis, sakykim, institucijomis dėl to tokio logistinio, sakykim, proceso, taip pat yra tokia kaip atskira dalis, mes, kadangi, na, mūsų skyrius koordinuoja ir mūsų atašė nuolatinėje atstovybėje, kolegų darbą, tai vyksta tikrai nemažai Tarybos, Komisijos posėdžių būtent Briuselyje, tai irgi tenka per tą tokią logistinę ir turininę prizmę tiesiog bendrauti, koordinuoti. Na, čia aišku, dažniau dalyvauja mūsų atašė arba ekspertai iš šakinių skyrių, ne mes tokie koordinatoriai. Bet tiesiog vis tiek tenka komunikuoti, bendrauti ir, galima sakyti, su visomis, na, pagrindinėmis ES institucijomis. Dar tokią kaip labiau iš techninės pusės galiu įvardinti savo darbo funkciją, taip pat atlieka ir kitos kelios kolegės skyriuje, tai na gauname iš Europos sąjungos institucijų pranešimus dėl naujai išleistų dokumentų ir na reglamentų, teisės aktų, taip pat teisėkūrinių failų ir visus kitus informacinius pranešimus. Tai mes tiesiog na ministerijoje turime funkcinę ES dokumentų dėžutę, kur tuos visus pranešimus gaunam ir tiesiog išskirstome atsakingiems padaliniams. Na tai esam tokia toks na skyrius, kuris yra kaip tarpinis tarp mūsų ekspertų šakinių padalinių ir vat na institucijų, kurios na teikia tą komunikaciją mums, pranešimus ir panašiai.

Daug kalbate apie koordinavimą, pozicijų veiksmų ir panašiai, kaip vyksta ir ar vyksta koordinavimas, tarkime, pozicijų su kitomis Europos sąjungos valstybėmis?

Taip tai apie tą pozicijų koordinavimą, jeigu pradedant nuo tokio nacionalinio gal lygmens, tai kaip pavyzdį, na, sakykime, rengiame pozicijas, bent jau mūsų skyrius dažniau ne teisėkūriniams failams, dabar vat neseniai yra išleistas toks kritinių žaliavų saugaus tiekimo komunikatas. Na, kurį kaip dokumentą gauname per tą mano minėtą ES dokumentų dėžutę, dalinamės su šakiniais skyriais, bet na tokiems svarbiems ES lygmens dokumentams stengiamės ir turime paruošti poziciją, parengti. Tai tą poziciją mes rengiame pirmiausia, na, ministerijos viduje, dalinamės su skyriais, tai analizuojame. Na, ir tą poziciją rengiame skyriaus viduje, derinant su šakiniais padaliniais. Tiesiog pozicijoje na, nurodome, su kuriomis dokumento kryptimis, dalimis sutinkame, kokius galbūt komentarus, pastabas turime iš Lietuvos perspektyvos pusės. Jeigu, na, kaip minėjau, vat tą pramonės temą, kadangi na su ja daugiausia tenka dirbti, tai derinomės na ir su socialiniais partneriais. Ten jau aišku, tikrai labai plačiai negaliu išsiplėsti, nes derina dažniausiai tą socialinių partnerių poziciją būtent šakinis skyrius, tai mūsų pramonės politikos skyriaus kolegos, bet jie visą tą informaciją perduoda mums kaip vat koordinaciniam skyriui ir mes tiesiog tą poziciją apibendrinę, suderinę su visais, turime tokią LINESIS sistemą, kurią naudoja ir kitos institucijos, ir tada jau mūsų tą preliminarią parengtą ministerijos poziciją keliame derinimui su kitomis institucijomis. Na, tai yra sistema. Ji, aišku, yra na gan patogi ir ta prasme tas derinimas gaunasi oficialus. Visos institucijos gali pateikti pastabas, komentarus per nurodytą terminą. Ir tiesiog pagal atitinkamą kompetenciją mes priskiriam, su kuriomis institucijomis derinsime tą poziciją. Jie taip pat jau derinasi su savo, na, atsakingais padaliniais ir galiausiai mes užbaigiame tą apibendrintą tokią Lietuvos poziciją vienas ar kitu klausimu.

Ar jums yra tekę per pastaruosius metus prisidėti prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu formavimo Europos sąjungos lygmeniu? Galbūt, pavyzdžiui, įvardijote Europos sąjungos konkurencingumo Tarybą, tai galbūt esant aktyviems Kinijos spaudimo veiksams teko šioje platformoje prisidėti ar dar kitaip?

Taip, tai iš tikrųjų dėl Kinijos klausimo čia plačiai, deja, negaliu pakomentuoti aš, kadangi dar pati na ne taip ir ilgai darbus šioje pozicijoje. Anksčiau tas klausimas buvo dar intensyvesnis ir kiek, na, mažiau iš anksčiau rengtos medžiagos, tezių ir panašiai taryboms, tai tikrai tas klausimas buvo liestas.

Ar galėtumėte įvardyti Lietuvai aktualias Europos sąjungos užsienio politikos sritis, kuriomis mūsų šaliai būdinga nuolat turėti poziciją ir prireikus aktyviais veiksmais siekti ją paveikti?

Na Lietuva tikrai yra aktyvi, dalyvauja, na, bent jau iš tos pusės, kurią galiu pakomentuoti, pramoninės srities, tai tikrai tiek Tarybos posėdžiuose aktyviai dalyvauja ir reiškia savo poziciją. Tai,

aišku, dažniausiai ta darbotvarkė yra sudaryta, na, ES jau lygmeniu, bet mes tikrai įsitraukiame į visas diskusijas, deriname pozicijas lygiai taip pat, kaip minėjau, vat tuo pačiu principu su kitomis institucijomis ir tiesiog tada išsakome Taryboje, ar tai būtų, na, ekspertų, atašė lygmeniu vykstantys Tarybos posėdžiai, susitikimai, ar tai būtų, na, sakykim, jau ES ministrų Tarybos, sakykim, konkurencingumo ar kitų temų, kur jau ministrai dalyvauja. Tai tikrai tas pozicijas visada aktyviai išsakome, na, iš mano pusės turbūt, kiek aš galiu pakomentuoti, nevisai galbūt užsienio politikos klausimu iš esmės, bet daugiau eina pramoniniai. Tai mes visada pasisakome už tas aukštasias technologijas, lustų vat... dėmesį lustams ir kitoms, na, tokioms švarioms technologijoms, nes visgi, na, mūsų pramonei tai svarbu. Labai aktualu, Lietuva pozicionuojama kaip aš aukštųjų technologijų viena iš valstybių, kuriai tikrai svarbus tiek šioje srityje finansavimas, tiek apskritai dėmesys šitai sričiai ir na talentams šioje srityje. Tikrai esam aktyvūs ir tas toksai bendradarbiavimas ar pozicijų derinimas su kitomis ES valstybėmis narėmis, na, kur palaikom viena kitą, kur irgi labiau galėtų gal pakomentuoti mūsų atašė kolegos, kurie dirbo nuolatinėje ES atstovybėje.

O galbūt prisimenate atvejį, kai Lietuvai pavyko sėkmingai inicijuoti pačiai kažkurios iš šių Europos sąjungos politikos sričių pokyčius ir tiesiog sėkmingai parodyti iniciatyvą?

Mhm taip iš tikrųjų šituo klausimu turbūt irgi nelabai galėsiu konkrečiai pasakyti, gal čia tas dalykas, kad dar neilgai dirbu.

Tai kitas klausimas ir būtų arba pastaruosius keletą metų pastebėjote profesinėje veikloje kryptingos Lietuvos veiksmus, pozicijos pokyčius, skatinančius Europos sąjunga vis labiau svarstyti santykius su Kinija. Kitaip tariant, ar pastebėjote kryptingos Lietuvos veiksmus skatinant santykių su Kinija pokytį?

Taip, dabar galvoju. Kadangi pati nerengiau medžiagos tezių, žinau, kad tikrai, na, kolegos įsitraukia į klausimą ir prisideda, bet pati turbūt nelabai galėsiu pakomentuoti.

Galbūt galėtumėte įvardyti Lietuvai aktualias Europos sąjungos politikos sritis, kuriose galima pastebėti telkiamą išskirtinį Lietuvos ekspertinių žinių tinklą ir tokio tinklo formavimą. Na, kur Lietuva laikoma autoritetinga valstybė pasisakyti kuriais Europos sąjungos klausimais?

Mhm, taip dabar galvoju. Iš tos mano minėtos pramonės srities, tai turbūt na... Nu nežinau, kiek tokių darbo grupių, kuriose būtų derinamos pozicijos, kiek vyksta, tas, tarkim, Taryboje ir panašiai. Aišku, kaip minėjau, mes visada pasisakome už tas aukštasias technologijas ir tam skiriam dėmesį, bet taip pat labai bandom išlaikyt, na, naujuose pasiūlymuose ir panašiai, tokią konkurencingumo aspekto svarbą. Tai gal per konkurencingumą ir vidaus rinką, sakyčiau, kad irgi Lietuvos pozicija tokia yra visada, na, tvirta, labai stipri, kad, na, bandom išlaikyti visiems... visoms valstybėms narėms vienodas sąlygas tiek kalbant apie finansinę paramą, sakykim, pramonės temoje, ir dėl dėl pramonės

Tai, sakyčiau, va, tas vidaus rankos tokios tvirtos aspektas – tikrai Lietuva visada pasisako ta tematika.

Sakėte, kad Lietuva Europos sąjungos darbotvarkės klausimais visada turi savo poziciją ir stengiasi ją turėti. Galbūt prisimenate atvejį, kai Lietuvai buvo patikėta kažkuriuo klausimu ta darbotvarkę formuoti?

Dabar gal aš, žinokit, ir neprisiminsiu, čia iš tikrųjų geras klausimas, turbūt galėtų daugiau institucinės patirties turintys kolegos, gal vat kaip skyriaus vedėja mūsų ar panašiai, pakomentuoti.

Kaip manote, kokiam ES veiklos formate – instituciniame, neformaliose derybose ir panašiai – valstybės narės turi tam darbotvarkės formavimui geriausias sąlygas ir kas, kas tai sąlygoja?

Taip čia iš tikrųjų yra daug daug tokių aspektų, sakyčiau, toks vienas yra galbūt iš komunikacinės pusės, na, kaip pavyksta susitarti su kitomis valstybėmis narėmis., Na, čia, kaip minėjau, jeigu yra na, sakykim, teisėkūrinis failas, kuris svarstomas darbo grupėse, vėlgi iš pramonės tiktai pusės, sakykim, lustų aktas, tai iš tikrųjų, na, diskusijos labai intensyvios ir žinau, kad mūsų atašė kolegoms iš, sakykim, šakinių skyrių, tikrai, na, tenka bendradarbiauti daugiau ir tartis su kitomis valstybėmis narėmis, na, komunikuoti, bandant prieiti tą tokią konkretesnę poziciją, galbūt pasiskirstyti į grupeles. Ir, na, iš esmės, manau, didelį vaidmenį žaidžia tas, kiek tu palaikymo turi kaip valstybė narė, iš kurių valstybių, na, kiek kiek valstybių narių tave remia ir panašiai. Na tas toksai formatas derinimo turbūt aiškesnis būna, kai, na, pakomentavus būtų atašėms mūsų, nes vis tiek jie dirba Briuselyje, ten bendrauja su kitais atašė tų pačių klausimų ir tiesiog bando irgi apsitarti tas pozicijas aiškiau, tiek per darbo grupes Taryboje, sakykim, pramonės darbo grupėje, tai išsako tas pozicijas ir tada iš tikrųjų taip siekiama susirasti tų bendraminčių. Kuo jų [bendraminčių] daugiau turi, turbūt, kad tuo paprasčiau yra išsakyti ir laikytis tos pozicijos ir tikėtis, kad į ją bus atsižvelgta. Aišku, labai svarbu ir tas na... ta ministro komunikacija ES Ministrų Tarybos lygmeniu, kad būtų akcentuoti tie klausimai, išsakyti, pabendrauta su ES institucijų, valstybių narių atstovais kitais ministras. Na, tai įvairiais tais formatais tiesiog ieškoma bendraminčių partnerių ir pagal tai iš esmės, na, galima tikėtis arba nesitikėti, kad, na, į Lietuvos poziciją bus daugiau-mažiau atsižvelgta. Tai manau, kad, na, vis tiek ES lygmeniu yra labai svarbus tas bendradarbiavimas su kitomis valstybėmis-narėmis, siekiant kažkokių bendrų interesų taškų ir viena kitą kiek įmanoma palaikyti arba išsakyti kažkokius konstruktyvius argumentus.

Ar, jūsų nuomone, ir, kiek teko matyti iš viešos erdvės ir žinant tą vidinę sąrangą, Lietuva reikšmingai prisidėjo prie Kinijos galimai keliamų saugumo grėsmių iškilimo į Europos sąjungos darbotvarkę, kas ir vedė prie pasikeitusių Europos sąjungos ir Kinijos santykių?

Taip, manau, kad Lietuva tikrai kaip nedidelė, galima sakyti, valstybė narė, tikrai, na, čia kalbėjo garsiai šiuo klausimu ir tą poziciją tikrai aiškiai išsakė. Aišku, tikrai reikia ją kartoti ir nuolatos priminti, bet manau, kad indėlis tikrai buvo gana didelis. Taip, iš tikrųjų bandau dabar prisiminti visą tą procesą ir tą medžiagą, kurią esu gavusi iš šakinių padalinių, bet iš tikrųjų, na, toks vaizdas susidaro, kad tikrai Lietuva... Lietuva užėmė tvirtą poziciją ir, manau, kad svariai prisidėjo, bet, na, kaip daugeliu klausimų dėl įvairių grėsmių, tiek užsienio reikalų, tiek kitose srityse, manau, kad labai svarbus tas ne tik Lietuvos tvirtos pozicijos išsakymas, bet ir nuolatinis jos užtvirtinimas, priminimas ir panašiai. Tai tai va čia tik tiek, turbūt galiu.

Kaip manote, kuriais kanalais, per kurias Europos sąjungos institucijas, kokiais formatais tai yra paveikiausia daryti? Būtent nuolat priminti apie savo poziciją, ją formuoti ir ją tiesiog perkelti į Europos sąjungos lygmenį.

Taip, tai manau, kad čia jau visgi reikėtų... na, aišku, labai svarbus ir tas darbo grupių diskusijų lygmuo, bet visgi manau, kad tokios ypatingos svarbos klausimais, kurie tikrai, na, reikšmingi labai ekonomikai, tai ministrų ministrų... va tos Tarybos ES lygmens, turbūt, turbūt yra geriausias formatas, tikrai. Kiek kiek tai tiesiog pavyksta paliesti ir pasakyti. Na, kartais, aišku, gauname darbotvarkės ministrų tarybų ir na, ne visada yra formatai tokie darbotvarkės klausimais, kur tu gali būtent įtraukti, na, savo tą poziciją ar vieną ar kitą klausimą. Tikrai, na, dažnai... dažnai tos diskusijos, nors ir yra pagal klausimus, bet tu gali pasisakyti tą savo poziciją ar neraminantį klausimą, net jeigu jis ir nebuvo nurodytas *agendoje*, tai, kiek, kiek tai leidžia tas formatas, tu gali priminti ir ir pasakyti tai, manau, kad ypač... jeigu klausimai būna darbotvarkės šiek tiek platesni, sakykim, prekybiniai santykiai ES su kitomis valstybėmis, trečiosiomis ar panašiai, tai manau, kad tikrai vat na tokiose temose Lietuva gali ir turėtų na priminti tą situaciją su Kinija ir ir... tiesiog kiek tai leidžia formatas, manau, kad tai turėtų būti daroma per tą ministrų tarybą. Aišku, taip pat vyksta tikrai na, nemažai šalių susitikimų. Tai čia irgi jau aukštesnio lygmens, sakykim, ministras, ar viceministrų lygmeniu, tai tikrai svarbu ir ir išsakyti, ir kitoms valstybėms narėms, partneriams tą mūsų poziciją. Tiesiog na ar kalbėti apie tas grėsmes ir tas problemas, ir ir tiesiog jau situacijas, su kuriomis turime patirties ir žinome, kaip įvyko. Tai tai vat tai manau, kad tas aukštesnis lygmuo tikrai yra dažnu atveju geresnis kelias, bet, žinoma, kad visais formatais tai tai komunikuoti. Svarbu tai, kaip ypač kaip mažai valstybei narei visada atrodo, kad to darbo reikia įdėti daugiau negu kai kurioms didelėms valstybėms narėms, tiesiog siekiant iškomunikuoti tą aktualų klausimą.

Hm, o, kaip manote, ar tam, jog valstybei narei, ypač mažai ar konkrečiai Lietuvai, pavyktų sėkmingai perkelti sau aktualų klausimą į ES lygmens darbotvarkę ir pasiekti pokytį, pirmiausia yra reikalinga išsamus jo išplėtojamas ir bendras sutarimas būtent nacionaliniu lygmeniu? Ar tai turi įtakos sėkmei?

Taip, manau iš tikrųjų, kad labai svarbu tikrai tas pozicijos susidarymas nacionaliniu lygmeniu, tiek, sakykim, na, girdant visus socialinius partnerius, ne tik tarpinstitucinis, bet, bet svarbu taip pat ir na su visomis suinteresuotomis šalimis. Tačiau vėlgi kalbu iš tos pramonės labiau perspektyvos. Mes tikrai tikrai dažnu atveju pramonę liečiančius klausimus deriname su socialiniais partneriais. Labai svarbu žinoti, kas iš tikrųjų verslui yra svarbu ir kokiose srityse galim padėti.

O, kiek teko susidurti, kaip vertintumėte tą nacionalinio lygmens suderinimą Lietuvoje būtent Kinijos klausimu?

Iš tikrųjų dėl Kinijos, kadangi nedirbu ir negaliu pakomentuoti, tai turbūt, kad aš nelabai ir galiu atsakyti į klausimą.

Remiantis jūsų nuomone ir darbo patirtimi, kokios yra bendrosios Europos sąjungos vertybės, pamatiniai principai, į kuriuos dažniausiai apeliuoja Lietuva ir kurių užtikrinimo Lietuva visuomet tikisi iš vykdomos Europos sąjungos užsienio politikos?

Taip, tai čia turbūt šiek tiek paliečiau tą klausimą. Na, kadangi aš iš ekonomikos ministerijos perspektyvos labiau kalbu, tai gal galėčiau paminėti tą vidaus rinkos aspektą. Tai iš tikrųjų, na, Lietuva – kuri visada pasisako už tvirtą, pilnai išnaudotą, nefragmentuota bendrąją rinką. Na, mums tai yra labai svarbu ir, sakykim, kaip mažai valstybei narei, bet apskritai, na, įtvirtinant ir ir išlaikant tą vieną iš ES principų, tai laisvą... laisvą prekių, asmenų judėjimą, paslaugų. Taip pat tai iš tikrųjų, manau, kad tas toksai gerai veikiančios, nefragmentuotos vidaus rinkos užtikrinimas yra toks vienas pagrindinių prioritetų, ką bet kokioje ekonominėje temoje, ar pasisakyme siekiame visada pabrėžti kaip vieną svarbiausių aspektų Lietuvai. Tai čia vat taip trumpai iš tos ekonominės prizmės, bet dar galėsiu gal sukongretinti vėliau.

Ar pritartumėte teiginiui, jog Lietuva Kinijos klausimą Europos sąjungos mastu kėlė, siekdama užtikrinti šių sau aktualių vertybių principų išlaikymą ir įgyvendinimą?

Mhm bendrai tai taip, sutikčiau su teiginiu, bet vėlgi, kadangi nesu įsitrauks į darbą tuo klausimu, tai negaliu plačiau pakomentuoti.

Kiek Lietuvai būdinga savo pozicijas ir ES užsienio politikos iniciatyvas grįsti siekiant didesnės naudos visoms Bendrijos narėms? O galbūt kaip tik atvirkščiai – siekiama labiau naudos, kuri yra aktuali jai pačiai ar atstovaujama, tarkime, mūsų Baltijos šalių regionui?

Mhm taip, tai čia iš tos tokios pusės, ką matau tiesiog darbo grupių diskusijų lygmenyje, na, kalbant apie tarybą ar pasisakymus, kuriuos tenka rengti minėtiems, na, ES konkurencingumo ministrų Tarybai, jos klausimais, tai iš tikrųjų Lietuva visada siekia išsakyti tą savo aiškia poziciją. Suprantama, kad ne visada galbūt į vienus ar kitus aspektus bus atsižvelgta, bet iš tikrųjų siekiama

iškomunikuoti tai, kas mums aktualu, ką esam suderinę su kitomis institucijomis ir socialiniais partneriais. Bet, na, visada, aišku, yra ta rizika, kad galbūt nebus atsižvelgta ar pilnai, ar kažkuriuo vienu aspektu, bet visa tai yra, na, iš esmės suprantama, nes tas ES diskusijų lygmuo tiek ministrų tarybose, tiek kiek žemesniu lygmeniu. Suprantama, kad ieškoma tokio geriausio kompromiso, visiems priimtino varianto. Visada stengiamasi išsakyti savo poziciją ir ieškoti bendraminčių, bet iš kitos pusės, suprantama, kad bus siekiama to geriausio visiems priimtino kompromiso. Bet na klausimais labai svarbiais, čia kaip minite ir Kinijoje, ir kitais, sakykim, Lietuvai aktualiais, tai bet kokių atveju, na, kaip minėjau, tas toksai kartojimo aspektas labai svarbus ir tikrai nepriimam, jeigu... jeigu kažkas tiesiog na nesusieks ar ar neskiria didelio dėmesio.

O, kaip manote, ar Lietuvos iniciatyva Kinijos atžvilgiu buvo grįsta argumentuojant visos Bendrijos naudą ir, na, skelbiant apie galimas grėsmes visai bendrijai, ar vis tik vienašalių regioninių interesų pagrindu?

Na čia, manyčiau, iš tikrųjų čia gal labiau jau mano pačios nuomonė būtų, bet iš tikrųjų manau, kad na tikrai Lietuva, ką ji sako ypač Kinijos klausimo atžvilgiu, tą savo poziciją, tai na visų pirma, tai aktualu mums, bet lygiavertiškai tai gali būti aktualu ir kiekvienai kitai valstybei narėi. Manau, kad tai, kas paliečia vienu ar kitu laikotarpiu vieną valstybę narę, tai tiesiog tikrai yra rizika, kad palies ir kitą valstybę narę. Tai na, čia tokia tikrai, sakyčiau, nesavanaudiška pozicija, nes na turbūt, kad visi supranta, kad tos grėsmės, na, tiek nacionalinio saugumo, tiek ekonominės grėsmės, na, jos iš tikrųjų yra tokios... dabar jau tampa globalios.

O galbūt Lietuvą galėtume laikyti tokia galimybių lango išnaudotoja, sau aktualiems klausimams spręsti pasitelkiančia ES vyraujančią diskursą aktualia tema?

Taip, iš tikrųjų, sakyčiau, ir taip, ir ne iš tikrųjų. Na, Lietuva ir kitos valstybės narės tikrai bando išnaudoti vienus ar kitus darbotvarkės klausimus, išreikšti savo interesus ir tą poziciją. Kaip ir minėjau, kartais būna, kad tikrai tarybose, na, *agenda* numatoma vienokio, bet ir diskusiniai galbūt klausimai, bet valstybės narės tikrai į juos lanksčiai savo poziciją tuo metu – per tas kelias minutes pasisakymui skirtas – tikrai bando ištransliuoti, tuos aktualius sau aspektus. Tai manau, kad na čia taip Lietuva stengiasi, bet kartu na tai yra turbūt ir suprantama. Dažnai ES lygmeniu valstybės narės ir yra skatinamos į įvairius darbotvarkės, sakykim, klausimus diskusinius pasižiūrėti šiek tiek lanksčiau ir iš tikrųjų, na, iškomunikuoti tai, kas joms yra svarbu, nes tikrai tos, sakykim, na, jeigu aukštesniu lygmeniu... kalbant apie Europos Sąjungos konkurencingumo tarybą, tai iš tikrųjų, na, jos vyksta kas kelis mėnesius, darbotvarkės yra įtemptos, bet, na, skiriama pasisakymams tik po kelias minutes. Tai iš tikrųjų, na, kaip tik įmanoma, stengiamės ir, manau, kitos valstybės narės stengiasi tikrai ištransliuoti tai, kas svarbu tai. Tai sakykim, manyčiau, kad taip, kad kiekvienas bando

išnaudoti tą galimybę dėmesį ir tą laiką kaip tik įmanoma geriau aptariant sau aktualius tiek užsienio politikos, tiek ekonominius klausimus. Bet, žinoma, tikrai tuo pačiu tai gali privesti ir prie tokių naujų aspektų, galbūt dar ir kitų valstybių narių netransliuotų.

Kuris iš 3 aspektų labiausiai parankus Lietuvai ir apskritai mažai Bendrijos narei, siekiant paveikti Europos sąjungos politikos formavimą – apeliavimas į bendrąsias ES vertybes, siekimas jas užtikrinti, apeliavimas į potencialią pokyčio naudą visai bendrijai, bandymas atliepti kuo didesnės Europos sąjungos narių dalies interesus, o gal vis tik paskutinis aptartas – tai galimybių lango išnaudojimas, vyraujančio diskurso pasitelkimas?

Labai geras klausimas iš tikrųjų. Na, manau, kad kiekvienas iš tų atsakymų iš dalies teisingas, nes tikrai labai priklauso nuo situacijos... na, sakykim, nuo laikotarpio ir *agendos* einamųjų tų klausimų, ES lygmeniu kas yra aktualu. Bet iš tikrųjų tai, na, tokiam, kaip jau gal ir minėjau, tam dabar sudėtingam geopolitiniam kontekste, manau, kad kiekviena valstybė narė turi atvirai komunikuoti, tiek vat apie jau mūsų aptartas grėsmes ir, sakykim, jeigu tikrai jaučia grėsmę ir kažkokį net tik vienai jai tuo metu aktualų aspektą, kad ji išsakytų, pasinaudotų ta galimybe, kaip čia minėjau iš praktinės pusės [*juokiasi*], pasisakymo tarybose metu, pavyzdžiui, tiesiog sutelkti dėmesį į tai, kas aktualu. Nes na, kaip minėjau, kartais būna taip, kad pirmiausia aktualu tik vienai valstybei narei, o po to tai gali būti, na, viso ES lygmens klausimas.

Viena neabejotinai svarbiausių priemonių, padedančių mažosioms valstybėms užsitikrinti galimybę paveikti ES politiką, yra kitų valstybių palaikymas arba koalicijų būrimas, *like-minded* valstybių paieškos. Kokias partnerių koalicijas, būdingas Lietuvai, galite įvardyti, nuo ko jos priklauso, ar jos yra stabilios, ar kintančios, kaip jums yra tekę susidurti su tuo?

Tai čia vat šituo klausimu negaliu labai konkrečiai pakomentuoti. Taip, šiek tiek tenka matyti iš įvairių darbo grupėse, na, vykstančių diskusijų ataskaitų maždaug, kaip kartais buriuojasi tos valstybės narės į vienas ar kitas grupeles. Bet iš esmės manau, kad labai didelis, svarbus tas aspektas yra tiesiog vat per Tarybos darbo grupes, kuomet nagrinėjami klausimai, kad valstybių narių ekspertai, specialistai ar atašė, na, lygmens atstovai, kad jie įsigytų tą aiškia, labai detalią poziciją Lietuvos ir kad kitos valstybės galėtų susidaryti nuomonę pritarti ar nepritarti, palaikyti ar nepalaikyti, tiesiog išgirsti galbūt visus tuos aspektus. Manau, kad tuo vat lygmeniu labai dažnai dėl, na, ES klausimų, na, čia labiau, aišku, liečia ES teisės aktus galbūt, naujai priimamus, na, tokius ar jų pasiūlymus, bet iš esmės manau, kad tas lygmuo ekspertinis, sostinės atstovų, ar tai atašė atstovų ir komunikacija darbo grupėse yra labai svarbi. Tai, sakyčiau, kad tikrai toks didelis, stambus reikšmingas aspektas, kaip išsiginyna tos valstybės narės į palaikančias ar nepalaikančias vienas ar kitus klausimus grupeles. Aišku, taip pat vyksta ir įvairūs dvišaliai susitikimai, na, sakykim su kitų,

jeigu aukštesnio lygmens – ministro ar viceministrų lygmeniu – įvairiais formatais, tai iš tikrųjų tada turbūt irgi, na, dažnai matom, kad yra paliečiama ta ES darbotvarkė, nors galbūt susitikimas dvišalis gal ir kitu klausimu ten numatytas, bet tikrai būna ES darbotvarkės aspektų. Tai tada irgi, na, tiesiog tezėse ministrams visada stengiamės iškomunikuoti pagrindines tokias žinutes, kad galėtų pasidalinti su kitos valstybės narės, na, atstovu, ministru ar viceministru ir pagal tai irgi, na, galbūt ieškoti tokių bendrų interesų taškų. Tai na vat tais keliais lygmenimis įvairiais tikrai vyksta tos diskusijos ir tada bandoma prieiti iki tokių, na, labiau partnerių santykių, ar pritariančių – nepritariančių valstybių narių paieškos. Tai taip, jeigu iš tokio techninio lygmens kiek galiu pakomentuoti, tai būtų tiek.

O, kaip manote, ar konkrečiai Lietuvai yra svarbus ir padedantis tų partnerių palaikymas būtent Europos sąjungos keliamose pozicijose?

Taip, tai iš tikrųjų, kadangi ir kalbame apie Lietuvą kaip apie nedidelę valstybę narę – aišku, tai nėra blogai, tiesiog, na, konstatuojant tą situaciją mūsų – tai manau, kad tikrai palaikymas yra visada labai svarbus. Jį svarbu susirasti ir dėl jo dirbti, nes visada yra lengviau, kai tu esi na, kažkokioje grupėje valstybių narių, palaikančių vieną ar kitą poziciją ar nepalaikančių, tai tiesiog, na, kartais galbūt reikia ir nusileisti. Na, svarbus tas kompromisas, bet tiesiog siekiama visada maksimaliai naudingo varianto, na, kiekvienai valstybei narei, įskaitant ir, na, mūsų mūsų partnerių paieškas. Tai, manau, kad taip, iš esmės tai labai svarbu. Labai svarbu tie bendraminčiai, na ir jau taip ES lygmenyje ir vyksta, kad tikrai svarbu svarbu jų ieškoti ir, na, tas visas principas ant to ir paremtas iš tikro, kad kompromiso, diskusijų ir tiesiog, na, geriausio sprendimo priėmimu. Tai taip.

Ar galėtumėte įvardyti kokį nors atvejį, kai būtent tas palaikymas kitų bendraminčių valstybių Lietuvai ir atnešė sėkmę?

Tokio konkretaus pavyzdžio nelabai galiu įvardinti.

O ar jums pačiai yra tekę prisidėti ieškant, strateguojant, kurie partneriai gali būti naudingi tam tikrais klausimais, iš kurių galime tikėtis palaikymo?

Kaip matosi pagal mano atsakymus, tai tiesiogiai neteko prisidėti.

O kaip yra su ES institucijomis kaip partnerėmis – ar galėtumėte sakyti, kad per vienas poveikį daryti, jo siekti yra patogiau Lietuvai ar apskritai mažosioms valstybėms, o per kitas, na, net nesitikėti.

Mhm, čia negaliu taip ir atsakyti iš tikrųjų.

Priedas Nr. 10 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 14 d.

Interviu Nr. 4 su Lietuvos Nuolatinės atstovybės ES atstovu. Naudojamos santrumpos: ES – Europos Sąjunga, UP – užsienio politika, V-N – valstybės narės. Interviu 2023-04-14 vykdytas nuotoliniu būdu, naudojantis *Microsoft Teams* platforma.

Trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias su Lietuvos pozicijos kėlimu, atstovavimu Europos Sąjungoje.

Tai nežinau, kiek esate susipažinusi su, ta prasme, teisėkūra, nes mes, kaip pasakyt, paskirti ES institucijoms ir rengiame tam tikras sritis. Tai va konkrečiai aš dengiau [*netranskribuojama*] sritis. ES teisėkūros procesas: Komisija priima, sakysim, pasiūlymą teisės akto, na ir paskui mes Taryboj, atstovaudami Lietuvai, tiesiog deramės dėl to teisės akto. Tai va, nes yra 3 institucijose teisės aktas priimamas, kai sutaria tiek pati Komisija, tiek Taryba tarkim, atstovai visų valstybių narių ir. Parlamentas dar irgi turi savo poziciją.

Ar vis dėlto atliekant savo funkcijas yra tekę susidurti su Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu aspektu?

Tiesiogiai neteko susidurti, nes, kadangi mano kuruojamoje srityje šio klausimu nebuvo, bet vienaip ar kitaip... tiesiogiai neteko, bet, jeigu taip iš konteksto, tai galbūt ir vis tiek ten daug sričių yra susijusių, ta pati pramonė, tarkim, ane. Pavyzdžiui, tie patys lustai, jeigu taip jau paėmus, tai irgi tas tarptautinis bendradarbiavimas ir panašiai. Tai vis tiek vienaip ar kitaip paliečia tą klausimą, bet tiesiogiai nebuvo.

Ar galėtumėte įvardyti Lietuvai aktualias Europos Sąjungos užsienio politikos sritis, temas, kuriomis mūsų šaliai būdinga nuolat turėti poziciją ir prireikus aktyviais veiksmais siekti ją paveikti?

Na tai nežinau, čia ta prasme, jeigu ten žiūrint į dabartinį kontekstą, tikriausiai žinot, ta prasme, Ukrainos klausimas ir panašiai tai neišvengiamas. Bet iš tokių pastovių sričių, tai, sakau, kas liečia mano kuruojamas, na, tai... na tai žiūrim tada kažkas, kas aktualiausia, tai pagal tai, bet sakau, daugiau užsienio politikos taip turit minty ne ES, kaip suprantu, ne sąjungos, bet apskritai užsienio politika?

Kalbama apie Lietuvos veikimą Europos sąjungos užsienio politikos sprendimuose.

Jo, supratau, na tai va, tai, sakau, einamieji klausimai – Ukraina, tarkim, ane, dabar, kas yra labai aktualu, svarbu ir taip toliau.

Ar galima įvardinti Lietuvai aktualias Europos sąjungos politikos, užsienio politikos sritis, kuriose galima pastebėti telkiamą išskirtinį Lietuvos ekspertinių žinių formavimą ir jų tikslingą panaudojimą, kur Lietuva būtų vertinama kaip ekspertinių žinių telkėja, į kurią galima kreiptis?

Čia labai toks geras klausimas, tikrai labai platus – žiūrint, apie kokias sritis mes kalbėsime. Aš irgi ten... ribojusi tik savo kuruojamoms sritims (*juokiasi*).

Tai nebejokit apsiriboti ir savo kuruojamomis sritimis, nes niekas kitas apie jas daugiau mano tyrime tikriausiai ir nepakalbės, o įdomu sužinoti apie viską.

Jo, tai, sakysim, vidaus rinką, nes labai pasisakom už, tarkim, vidaus rinką... vidaus rinkos svarbų veikimą, barjerų šalinimą ir taip toliau, nes teoriškai turime vidaus rinką, o praktiškai turim labai daug barjerų ir dabar labai daug dėmesio yra skiriama tam, kad visus juos šalin. Turime vadinamą tą vienminčių šalių būrelį, tai su kuriais teko dirbti – *like-minded* vadinamos šalys, su kuriom irgi ten koordinuojamės pozicijas ir, tarkim, visą laiką ginam savo interesus, kad pabrėžiam tą vidaus rinkos svarbą ir taip toliau ir aktyviai dalyvaujam taip. Tai va tai na, o iš kitų klausimų tai... sunku pasakyti, sakau, čia priklauso nuo konkrečiai, nuo kažkokio teisės akto.

O jūsų kuruojamoje srityje, ar galėtumėte įvardyti atvejų, kai Lietuva bandė ar sėkmingai inicijavo kažkurios srities Europos sąjungos politikos, užsienio politikos pokyčius?

Pokyčius... na kaip. Čia gal daugiau, sakysim, tie pokyčiai inicijuojami, jeigu, tarkim, 27 metais [*turima omenyje 2027-ieji*], kai pirmą pusmetį Lietuva pirmininkaus, tai galbūt ten tos įtakos būtų ir daugiau, bet iš esmės, sakau, čia priklauso nuo sričių, nes, na, mes deramės, sakau, o dėl teisėkūros, tarkime, ne. Dėl atskirų klausimų galbūt, na, irgi tas... Tarkim, tas pats lustų aktas paėmus, ar ne? Yra didžiosios valstybės – yra Prancūzija, yra Vokietija, yra Nyderlandai, tarkim, kurie ten labai aktyviai, turi turi didelius ten vadinamus pramonės žaidėjus, ar ne? O mes, kaip pasakyti, mums aktualūs, tarkim, kompetencijų centrai, ar ten tas lustų aktas susideda iš tų vadinamųjų 3 ramsčių ir vienas iš tų yra tas vadinamas atsako į krizes mechanizmas. Atsiranda priemonės – baudos, sankcijos – ir mums, kas aktualu, kad na, tarkim, verslui nebūtų sukeliama vadinama ta per didelė administracinė našta, plius, kad užtikrintų vienodas konkurencines sąlygas, vadinamas *level-playing-field*, ar, tai mes visą laiką nuolat pabrėžiame – aišku, ir esame inicijavę, tarkim, savo pasiūlymus, kaip būtų galima, tarkim, įtraukti labiau pramonės atstovus, kad nebūtų, tarkim, per didelė našta mažoms, vidutinėms įmonėms, savo ruožtu taip, ir buvo ten atsižvelgta mūsų poziciją, bet kadangi mes nesame vokiečiai, nesam prancūzai ir mums reikia didelio šalies būrelio, kad mes galėtume vieną ar kitą klausimą ištransliuoti. Galim, bet, kad turėtumėm didesnį svorį, mums tiesiog reikia daugiau pajėgumų, reiškia ten mums nuolat įdirbio reikia žymiai didesnio, negu negu didesnėms valstybėms

narėms. Bet viskas įmanoma. Taip tai sakau, bet konkrečiai čia jau sakau, vat kai kažkas pirmininkauja, tai jau jau rankose galbūt daugiau erdvės manevrams, negu negu visiems kitiems. Kas yra darbotvarkėje, tai tą mes ir nagrinėjam.

Ar per pastaruosius keletą metų pastebite ir galite įvardyti pastebintis kryptingus Lietuvos veiksmus, pozicijos pokyčius, skatinančius Europos sąjungą vis labiau svarstyti santykius su Kinija?

Kas liečia konkrečiai santykius su Kinija, na tai žiūrint, iš kurios mes... iš kurio atskaitos taško žiūrėsime. Ta prasme, tai, na, kaip sakau, nes čia jau reikėtų daugiau gal kolegų klaust, kurie konkrečiai tais klausimais dirba. Kažko tai labiau negalėčiau pakomentuoti iš mano sričių, tarkim. Tik tai, kad, tarkim, dėl to tarptautinio bendradarbiavimo, ar ne, vat puslaidininkiai... puslaidininkių kontekste, kad Lietuva irgi ten... žada ir bendradarbiauja su Taivanu, ar ne, nu kas... kas liečia lustus, ir šitas aspektas yra labai svarbu, bent jau iš mano kuruojamos srities. Kad ne tik, sakysim, Europa, aišku, ten turim imtis iniciatyvos ES mastu, bet aišku, ne aš neužkirsti durų ir partneriams, ane, pavyzdžiui, nes Taivanas vienas iš pažangiausių, tarkim, lustų ten tų vat gamintojų, tarkim, ane, ir vis tiek ten tas bendradarbiavimas yra skatinamas.

Ar galėtume teigti, jog, formuojant Europos Sąjungos darbotvarkę, užsienio politikos darbotvarkę, kai kurios šalys lengviau iškyla kaip iniciatorės ir joms tai būdinga labiau nei kitoms ir ar šis pasiskirstymas priklauso nuo to, ar šalis yra laikoma didžiąja ar mažąja valstybe nare?

Taip, iš esmės labai geras klausimas, kažkiek jau buvau užsiminęs, taip, tai yra įtakos nuo to vadinamo svorio, ar ne [*juokiasi*], ir derybinių ten tų pozicijų ir įtakos galbūt nuo mūsų pačių. Tai va, kaip ir minėjau, ten, sakysim, didžiosioms valstybėms narėms galbūt tiesiog yra tas vat kelias paprastesnis kažką inicijuoti ir taip toliau, o mes, jeigu norime kažką inicijuoti, tai vėl tada atsiranda tas pats dalykas kaip būrimas į tuos bendraminčių būrelius visokius, ar ne, valstybes nares. Nes yra ten procentaliai apskaičiuota įtaka ir ir mes, kaip nuo Lietuvos, tarkim, tos įtakos turim santykinai labai nedaug. Tai vat, jeigu rimtai labai jau norim ten savo poziciją pakreipti į vienas arba į kitą pusę ir turėti didesnes derybines galias, tai jau tada jau reikia grupuotis su kitom valstybėm narėm, tarkime, ar ne, su estais, su danais ta prasme... Pavyzdžiui, su portugalais, kurie irgi yra mūsų vienminčiai, ir taip toliau. Tada jau mes turėsime daugiau galimybių, nes jeigu, didžiosios valstybės narės nori ten ta prasme kažką pasiūlyt, tai tas įtakos turi tai. Tai yra... tos svarstyklės nėra tolygios, jeigu žiūrėtume į atskiras valstybes nares.

Tai kokias partnerių koalicijas, būdingas Lietuvai, galėtumėte įvardinti? Ir iš kurių Europos Sąjungos narių galime tikėtis pritarimo ir palaikymo, ir ar tai yra toksai statiškas dalykas? Ar vis tik labai *ad hoc* ir priklausantis nuo klausimo aplinkybių? Tiesiog jūsų praktika remiantis.

Jo, čia labai geras klausimas irgi. Ir taip – ir taip. Nes mes turim, ta prasme, tą vat vadinamą vienminčių būrelį vidaus rinkos. Mes turim tas vat valstybes nares, su kuriom pastoviai, tarkim, ane, derinam pozicijas. Ir tarkim prieš kiekvieną konkurencingumo tarybą ten būna tokie vadinami vienminčių darbiniai pusryčiai, per kuriuos mes tiesiog derinam savo pozicijas. Tai va tos pagrindinės šalys, tai jau, kaip ir minėjau, tai tarkim, mes, latviai, ar ne, estai, danai, portugalai, Nyderlandai, airiai, tai vat yra tas branduolys, su kuriais mes dažniausiai tas pozicijas ir derinam. Bet tai nereiškia, kad kiekvienu klausimu. Tai, ta prasme, tokiais bendresniais klausimais – taip, bet atskirais klausimais vėl tada žiūrim, aišku, kiekvienos valstybės narės interesų ir, tarkim, jeigu jeigu išsiskiria tos pozicijos, tai nereiškia, kad vat tarp šitų valstybių narių vat tos pozicijos bus vienodos. Čia irgi priklauso iš esmės, kaip ir turim tą būrelį, ar ne, su kuriais derinam, bet labai priklauso nuo konkretaus teisės akto ir nuo tų valstybių narių atskirų pozicijų. Ne visuomet tos pozicijos vienodos kartu valstybių narių, tai čia daugiau *ad hoc* irgi reikalas. Priklausomai, kitaip tariant, nuo klausimo. Turim galimybę, bet iš kitos pusės, jau vėlgi kartais išsiskiria mūsų nuomonę.

O ar dažna praktika yra formuojant Lietuvos poziciją, pirmiausia ją pasitikrinti būtent šių partnerių rate, siekiant išsiaiškinti, ar idėja turės pritarimo ir sėkmingai važiuos toliau?

Na iš esmės stengiamės, jo... stengiamės visų pirma pasižiūrėti, ar pritarimas bus, ar nebus, nes tai irgi yra labai svarbu. Ypatingai ten mūsų vienminčių būryje, nes, jeigu, sakysim, bus didesnis palaikymas, tada didesnė tikimybė eiti kažkur tai toliau. Tai va, tai čia vėlgi priklauso nuo... atskirai nuo klausimo, bet paprastai taip, jeigu ten iškyla kažkoks tai svarbesnis klausimas, ar ne, virš jau... kuris keliamas politiniu lygmeniu į Coreper posėdį, tarkim, ane, ar kažkas tai tokio rimtesnio, tai taip, mes stengiamės tarpusavy susibėgti ir derinti savo pozicijas, ir pasižiūrėt, kuria kryptim maždaug mes linkstam, kad tas va didesnis pritarimas būtų. Ne kiekvienu atveju, bet tai daryti stengiamės, taip.

Ar galėtumėte išskirti kažkokius tai atvejus, kai būtent Lietuvos sėkmei tarptautinėje arenoje ES įtakos turėjo tas partnerių palaikymas?

Na tai yra... tai taip, kaip ir minėjau, ten, sakysim, derantis dėl teisės aktų, ar ne, dėl tam tikrų nuostatų. Tai jo ir buvo tas vat, kaip sakau vat, jeigu jeigu Lietuva nuo savęs norėtų kažką, tai vat, nuostatus, tarkim, keisti, būtų sudėtingiau. Bet, jeigu ten tas bendraminčių būrys susirenka, didesnė valstybių narių grupėje ištransliuoja iš tų mažesnių valstybių narių būrelio, tada taip. Bet tai čia jo. Dėl tam tikrų nuostatų. Esame irgi pakreipę, kitaip tariant sušvelninę, tarkim, tas, kaip ir minėjau,

sankcijas, ar ne, valstybėms narėms potencialias, kad šiek tiek sušvelnint Komisijos galias, nes ten, tarkim, Komisija nori labai plačiai kartais užsimoti [*juokiasi*] ir turėti daug galių, tarkim, prašyti iš įmonių, iš privačių subjektų informacijos tam tikros ir taip toliau ir panašiai. Tai tai galbūt didiesiems žaidėjams tai nėra labai aktualu, bet, kai mažesniems, tai va, tada jau tas nuostatas bandai švelninti ir tas pavyko, ir ne vienas kartą.

Grižtant prie Kinijos klausimo, kiek jums žinoma, ar Lietuvos keliamas Kinijos galimų grėsmių klausimas sulaukė partnerių dėmesio, palaikymo Europos Sąjungoje?

Taip, tikrai sulaukė, nes čia irgi pati pati mūsų ministrė buvo tą klausimą jau pačioje ten, sakysim, pradžioje ištransliavusi per neformalią konkurencingumo tarybą, tačiau 22 metais [*turima omenyje 2022-aisiais*] viskas buvo, kai viskas pradėjo, tarkim... Tarkim viskas pradėjo vystytis ir taip, ir Lietuva nuosekliai pasisakė už tą vadinamą anti-prievartos įrankį, ten tą teisės akto pasiūlymą, kad kad būtų jisai greičiau priimtas ir panašiai. Ir tai buvo padaryta, tai tikrai ženkliai prisidės prie... prie tų grėsmių mažinimo. Jo, ir pati Komisijos pirmininkė von der Leyen irgi ne kartą buvo pabrėžusi, kad čia yra svarbus klausimas – taip sulaukia ne tik, tarkim, na, mūsų, bet ir tarptautinėje arenoje atgarsių ir jo, vienaip ar kitaip vis tiek turėjo galbūt įtakos tokiam greitesniam procesui, kas, kas susiję su teisiniu reglamentavimu.

Pakalbėjom apie valstybes partneres, bet kaip yra su institucijomis – ar kai kurias iš jų būtų galima laikyti palankesnėmis valstybių narių politikos įgyvendinimui, interesams įgyvendinti ar ar perkelti juos Europos sąjungos lygmeniu?

Na tai čia vėlgi priklauso nuo teisėkūros, nes yra... yra tiek Komisija, tiek Taryba, tiek Parlamentas, ar ne. Tai čia vėlgi priklauso, nes mes... pirmas žingsnis, ką mes darome, tai mes deramės, tarkim, dėl teisės aktų, o jau paskui priimam tą vadinamą bendrąjį požiūrį – yra bendra valstybių narių pozicija tam tikru teisės aktu na, kai Parlamentas rengia savo poziciją ir paskui jau per tuos trilogus siekiam bendro vadinamo susitarimo, vėl vėl toliau tęsiasi derybos, bet tai čia viskas didele dalimi priklauso nuo pačios pirmininkaujančiosios valstybės narės. Dabar dabar, pavyzdžiui, pirmininkauja Švedija. Tai tada jau Švedija derasi su Parlamentu jau kaip ir nuo visų valstybių narių vardu. Čia irgi ten labai daug kas nuo jų priklauso, kaip jie susiderės ir panašiai. Tai čia žiūrėti... žiūrėti nuo konkretaus klausimo, kieno pozicija bus stipresnė ir kas sugebės tą poziciją labiau apginti. Vėlgi tos pozicijos išsiskiria, taip, tiek Komisijos, tiek Parlamento, tiek Tarybos. Jau to aukso viduriuko tenka paieškoti [*juokiasi*]. Kartais būna sklandžiau, kartais kartais ne, bet bet vėlgi, irgi priklauso, matyt, nuo derybinių sugebėjimų, tai daug ką lemia pati pirmininkaujanti valstybė narė, kaip jinai suorganizuos kaip jinai atstovaus valstybėms narėms visoms ir panašiai tai... Mes mes jai patikime

savo, ta prasme... pirmininkaujanti valstybė-narė žino mūsų nuomonę, žino mūsų pozicijas ir atstovės jas, ar neatstovės – vėlgi ten daug kas nuo jos irgi priklauso.

Kokias sąlygas galėtumėte įvardinti kaip reikalingas mažosioms valstybėms tapti Europos sąjungos darbotvarkės formuotoja – kad jos įgautų tą svarų žodį vienu ar kitu klausimu formuoti Europos sąjungos institucijų darbotvarkę?

Kokios sąlygos... na tai, manau, kad yra... burtis, vėlgi, ta prasme į tuos... ieškoti partnerių ar ne, skleisti savo, tarkime, tas pozicijas, derėtis. Na ir, kaip minėjau, ta prasme daugiau derybinių galių, tada jau atsiranda... na ne derybinių, bet ta prasme jau ten tą darbotvarkę daugiau susidėlioti. Tai va, o tos sąlygos, kadangi lemia tas valstybių narių, kaip sakant irgi ta prasme tai to įdirbio galbūt mums reikia daugiau. Viskas įmanoma, viskas yra pasiekama. Tiesiog reikia tada galbūt įvairiais formatais ten tas savo pozicijas išsakyti. Jeigu ten tam tikras labai svarbus klausimas, kaip jūsų minėtas Kinijos klausimas, ar ne, tai ir nesvarbu, ar tai būtų, tarkim, kažkokios tai Tarybos išvados, galbūt kuris nors teisėkūrinis aktas, bet, tarkim priimant, kad ir kitoj srity, tai mes nuosekliai tada turėtumėm tą savo poziciją aiškiai, kad mus išgirstų, ir tada jau laukti to palaikymo.

Na, o, kaip manote, ar Lietuva reikšmingai prisidėjo prie Kinijos klausimo atėjimo į Europos Sąjungos darbotvarkę?

Atėjimo... na, taip, manau, prisidėjo dėl to, kad vat, kaip ir minėjau, ten buvo įvairiais formatais transliuojama, komunikuojama. Ir tikrai vienaip ar kitaip, manau, kad tikrai prisidėjo.

Kokios yra bendrosios Europos Sąjungos vertybės, pamatiniai principai, į kuriuos dažniausiai apeliuoja Lietuva ir kurių užtikrinimą Lietuva visuomet tikisi iš vykdomos Europos Sąjungos užsienio politikos?

Na tai jo, kaip ir paminėjau, kadangi vis tiek remiuosi ten tomis savo sritimis, tai tokie vat pamatiniai principai, kurie mums labai svarbūs, yra tas vadinamas laisvas judėjimas, vidaus rinka, kur galbūt, kaip pasakyt, irgi ten dabar į tas jubiliejus minimas ir panašiai, kaip ir ten viešumoj to dėmesio yra, bet bet vis dėlto konkrečių veiksmų pritrūkstama. Mes nuolatiniai palaikytojai esam tos vidaus rinkos, nes čia yra toks kaip ir mūsų privalumas galbūt, jeigu žiūrint tokiam globaliam kontekste, tai vat Europos sąjungos unikalumas ir yra ta vidaus rinka, bet mes dar turim daug visokių barjerų ir mes nuolat tai pabrėžiam – skatinti vidaus rinką, mažinant barjerus, užtikrinti laisvą judėjimą, kas ne visuomet pavyksta, nes fragmentacija yra tarp tų valstybių narių. Tai yra ten, kur, kaip pasakyti, viešumoj, kaip ir viskas gerai, bet iš praktinės pusės patys žinom, kad daug visko dar trūksta.

Ar jau būtų galima įvardyti kokį Lietuvos pasiekimą, pavyzdį būtent skatinant šį atviros vidaus rinkos principą?

Na, pasiekimą, na, tai taip, tai prisidėjo, ta prasme, Lietuva irgi diskusijose dėl tų visų barjerų mažinimų ir panašiai na ir ir... ir buvo dabar, aš sakau, kadangi kolega mano kuruoja, tai aš tiksliai nepasakysiu, bet bet yra ten, ta prasme, ten toks sąrašas vidaus rinkos vadinama metinė ataskaita, kur galima ten pasižiūrėti, kiek ten mes ta prasme tų barjerų pavyko sumažinti. Ir ten vidaus rinkos švieslentėje Lietuva pakankamai gerai atrodo, tarkim, yra ta vidaus rinkos informacinė sistema, kur Lietuva irgi tenais žalia šviesa dega visur, ta prasme, kad mes tikrai susitvarkome.

Kas mums yra labiau būdinga – grįsti savo poziciją, siekiant didesnės naudos visoms Bendrijos narėms, ar vis tik labiau akcentuojant jai pačiai, ar tarkim, mažesniam mūsų Baltijos regionui, rytinėms valstybėms, naujoms valstybėms būdingus poreikius?

Jo, čia labai geras klausimas. Priklauso irgi nuo srities, bet iš esmės galbūt daugiausiai akcentuojant bendrus bruožus, kas būdinga būtent tokioms valstybėms narėms, kaip mes, ar ne, yra vienodų sąlygų vadinamas užtikrinimas. Kadangi ten vis tiek pasiskirstymas nėra vienodas, ar ne, ir ypačingai mano kuruojamoje srityje tas yra labai aktualu. Nes vis tiek ten kokią pramonės šaką paimsi, vis tiek didžiausia koncentracija bus didžiosiose valstybėse narėse, kaip ir Vokietija, Prancūzija. Ir mes nuolat pabrėžiame, kad ne tik mes, bet ir kitos mūsų vienmintės valstybės-narės, kad būtina užtikrinti *level-playing-field* – vadinamas tas vienodas, sąžiningas konkurencines sąlygas, vadinamus *spillover* efektus, kad, na, kad ta nauda jaustųsi ne tik tai ten, kur būtų kažkokia tai viena ar kita investicija, bet ir kitoms valstybėms narėms. Tai tas labai svarbu, tai vat tokie vat esminiai dalykai, kuriuos mes galbūt, kurie dominuoja mūsų pozicijose kiekvieną kartą, kai ateina naujas teisės aktas ir mes norim tą principą išlaikyt. Kadangi, jeigu mes kūrėme Europos Sąjungą, jeigu mes turime vieningą rinką, tai ne vien didieji žaidėjai turi ta prasme gauti naudos iš investicijų, nebūtinai iš investicijų, bet ir iš kitų, tarkim, tokių vat būdų, bet bet vat tos vienodos sąlygos turi būti užtikrinto.

O galbūt būtent toksai apeliavimas į tą bendrą didesnę naudą ir neretai padeda užtikrinti tai, kad mūsų balsas būtų garsesnis, stipresnis, ir mūsų galbūt nacionaliniai interesai lengviau įgyvendinti ir perkelti Europos sąjungos lygį?

Taip, tas padeda ir vat, kaip ir minėjau pačioj pradžioj, derantis dėl vienu ar kitu, tarkim, nuostatų, ar ne, truputį į tai... na, žinoma, ten nu turim, ta prasme ten su... nuolat akcentuodami tą dalyką, aišku, tenais buvo... buvo, sakau, tos nuostatos ten derantis dėl tam tikrų teisės aktų sušvelnintos. Jo, yra viena iš tokių sąlygų, kur kur mes kiekvieną kartą akcentuojame ir galbūt jo, dar, žinoma, ir toliau mes akcentuosime, nes tai yra labai svarbu.

Priedas Nr. 11 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 17 d.

Trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias su jūsų atstovaujamos institucijos atsakomybės sritimis ir Lietuvos pozicijos kėlimu, atstovavimu Europos sąjunga.

Tiek aš, tiek kiti [*netranskribuojama*], esam dalis nuolatinių tokių vadinamų darbo grupių. Tai yra tas lygis, kur susitinka visų šalių Europos sąjungos šalių narių atstovai, tokie kaip kaip aš, su įgaliojimais diskutuoti techniniame lygmenyje dažniausiai tam tam tikrais specifiniais srities klausimais. Susiduriame su tokiu techniniu klausimu ir tikslas yra susiderėti būtent mūsų lygmeny, ir tada jau oficialiai patvirtinimas COREPERO ambasadorių lygmeny. Jeigu ten patvirtinamas, tai eina į ministerijų lygmenį, kur praktiškai nu, pagal gerąją praktiką diskusijų neturėtų būti. Jeigu nepavyksta, aišku, susiderėti mūsų lygmenyje ir ambasadorių lygmenyje, tai tai čia yra buvę energetikos srityje, kur jau ministrai fiziškai susirinkę tariasi dėl visokių ribų, kainų nustatymo ir panašiai, bet, sakau, tikslas yra suderėti mūsų lygmeny visus reikalaus.

Ar tenka tą derinimą vykdyti ir su kitomis Europos sąjungos valstybėmis narėmis? Ir, jeigu taip, galbūt galėtumėte irgi išsiplėsti – ar tiesiogiai su jomis, ar per Europos sąjungos institucijas, tiesiog kaip praktikoje tai vyksta?

Vyksta visaip, kadangi yra 27 šalių narių nuomonės, pvz. Komisijos nuomonė, nes Komisija nors ir neturi balsavimo teisės ar kažko, bet jie visuomet yra, dalyvauja posėdžiuose ir Komisijos yra visuomet klausiami, ką jūs manote. Ir dažnai, aišku, Komisija turi ir inicijavimo teisę. Taip pat yra dokumentai, kuriuos paruošia Komisija ir teikia Europos Tarybai, darbo grupėms ir tada mes tariamės. Tai yra visaip ir gali būti neformalių kelių, ne viskas yra formalu. Tai dažnai tos tikrosios derybos vyksta ne per darbo grupės posėdžius, ir ne per formalius susitikimus. Kai kuriais atvejais tai vis tiek gaunasi gana formaliai jos išsakomos pozicijos, ir nuo tada maždaug jau pirmininkaujanti šalis skaičiuoja, kiek čia, į kurią pusę krypta nuomonės? Susitarimų, kad tokį mes kelsim klausimą ir nu kviečiam jus ten irgi palaikyti; nebūtinai visus informuoja, bet maždaug visi visi turi supratimą, kurios šalys kuriuo klausimu, ką palaikyt. Kaip pavyzdys, tarkim, dėl branduolinės energetikos klausimo mokslinių tyrimų srityje čia net grynai, tai yra bendroji šalių politika tai, pavyzdžiui, visi žino, kad Austrija ir Liuksemburgas bus prieš [*juokiasi*] šitus klausimus. Čia buvo Prancūzijos inicijuota tokia deklaracija dėl įgūdžių, kurių reikia branduolinės energetikos sričiai – susiję su moksliniais tyrimais – tai, aišku, prancūzai net neklausė austrų [*juokiasi*] na ir Liuksemburgo, ar jus palaikytumėte tokią deklaraciją? Klausia kitų šalių. Tai toks pats pasiderinimas kartais vyksta iš anksto. Deklaracija paskui teikiama komisarei – Prancūzijos deklaracija, va tiek šalių. Tai nėra

politiškai, juridiskai įpareigojantis dokumentas, bet tam tikrą kryptį nubrėžia, jo pėdom gali remtis savo.

Užsiminėte apie tai, kad, vykstant pozicijų derinimui, ne ką mažiau svarbus yra neformalus formatas. Man labai įdomu, ar neformalus derybų pozicijų derinimo formatas suteikia galimybę išlyginti tą galių pusiausvyrą ir, tarkime, šiek tiek išnyksta riba tarp mažųjų ir didžiųjų valstybių?

Vėlgi, priklauso nuo klausimų ir, kaip juokaujame – bet iš šito juoko yra daug teisybės – jei Vokietija su Prancūzija ką nors sutaria, tai praktiškai nu tu ten gali šokinėti [*juokiasi*], kaip nori, nelabai tu ten nuspręsi ką. Nu gali ten pašvelninti kai kuriuos kampus. Aišku, vėlgi, priklauso nuo klausimo ir kaip jis yra priimamas – jei tai turi būti vienbalsiai priimta, tai taip, tada gali ten tiesiog blokuoti, nu bet vėlgi, jei tu esi vienas ir neturi koalicijos ir nu ne... nu nėra geras atvejis, nėra geras tonas ir... va čia tokie jo, slidūs dalykai. Tu gali užsispirti ir dėl kažko, va, sakyti ne, mums taip nepatinka, bet tu realiai pakenktum tokiu atveju... nu reikia labai pasverti, ar tikrai apsimoka tai daryti, nes kitu atveju visą šalies reputaciją gadini. Ir kitais klausimais, net ne tiesiogiai susijusiais su tavo konkrečiai tema, nes, kaip sakau, yra tematinės sritys, bet kadangi atstovybės dirba bendrai ir nu kolegos šnekasi tarp kolegų, ir gali gale sueina tie... dalis tematinių klausimų į COREPER 1 arba COREPER 2, tai ambasadoriai žino, kur kažkokie... nes viskas labai taip, ką mes kažkur darome ir kažką neteisingai padarome, tai gali atsiliiepti kitur. Nu, arba jei kažkur kažką teisingai padarei ir su kažkokiu ten pozityviu poelgiu, gali ten teigiamai atsiliiepti it kitoms sritims. Čia toks netiesioginis poveikis, bet jis irgi egzistuoja. Tai su tais, nu, įtakom ir kažkuo, vis tiek reikia burti tas kažkokias bendraminčių koalicijas, ką mums visada sako ambasadoriai ir ką darom. Supranti, kad vienas lauke ne karys – liksi tiesiog nesuprastas keistuolis.

Koks toks skaudžiausias Lietuvai atvejis, kur, kaip sakote, jeigu susitaria 2 didžiosios, tai jau be šansų mažesnėms būti išgirstoms – koks būtų Lietuvai būtent aktualus atvejis?

Aš ganėtinai, jo, konkrečiai šioje pozicijoje esu ganėtinai šviežiai. Iš tokių, na, grynai asmeninių patirčių, kas nebuvo labai maloni patirtis, kur net tiesiog principinis parodymas didžiųjų šalių ar tų vadinamųjų *excellent* šalių – nes pas mus yra atskirtis labai aiški tarp, nu, senųjų šalių, kurios ten sako, taip, Europos horizontas tik su *excellent* kriterijumi, nu, kas yra teisinga, bet pagal tą kriterijų gaunasi, kad, nu neproporcingai mažai naujosios, kabutėse naujosios, nes, jeigu nuo 2004 m. tai nesam mes tokios naujos, tai čia vėl... Turbūt reikėtų keisti savo mąstymą ir negalvoti apie save kaip naujas mažas valstybes, bet... Jo platesnio klausimo dalykas, bet vis tiek yra tas ES 14 dabar, buvusios ES 15, ir buvusios ES 13. Ir ta skirtis jinai vis tiek yra ir, kaip pakeisti čia žaidimo taisykles, klausimas, vertas jau net ne milijono, o milijardo. Ir, aišku, niekas tų taisyklių nepasiruošę keisti. Tai

va būtent čia išneka ne tik apie tas didžiąsias šalis, bet ir tas senąsias, sakykime, šalis, pagal kurias tiek Europos Horizontas, nes visgi čia jau yra devintoji programa, septynmetė programa, tai galit įsivaizduot kad per tiek operacijų, kiek ten yra taisyklių, visa ko. Ir pagal ką jinai buvo sukurta, nu tai ne pagal mūsų darbo struktūrą, nei visa ką. Aš sakau, vis tiek yra mažų mažiausiai dvi Europos. Mūsų sistema kitokia ir mūsų mąstymas kitoks. Ir mūsų, sakykim, mokslininkų, nu... labai nedaug mokslininkų turi tokį pat tą vadinamą *track records*, tai reiškias pagal ką *excellence* yra nustatomas, kiek tu ten buvai užsieny, stažavaisi, kiek turi pritraukęs *grantų*... Ta prasme, mes net neturim tokių galimybių, bet mums yra taikomos tos pačios taisyklės, aks yra *excellence*. Tai čia yra vienas pagrindinių mūsų srity nuolatinių... susikirtimų.

Ar, atliekant savo darbo funkcijas, jums yra tekę prisidėti prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu formavimo?

Ne, dėl Kinijos... Kol kas nebuvo. Netiesiogiai kažkiek ten mus painformuoja apie *global approach*, turim pasitvirtinę ten tokią strategiją.

Ar galėtumėte įvardinti Lietuvai aktualias Europos Sąjungos politikos, užsienio politikos temas, kuriomis mūsų šaliai būdinga nuolat turėti poziciją ir prireikus aktyviais veiksmais ją siekti paveikti?

Šioj vietoj, aišku, santykis su Rusija ir Ukraina. Paskutiniu metu. Čia jau net nereikia kažko sakyti [juokiasi]. Jei kažkas pamini Rusiją, tai visi žiūri, na, o ką mes sakysim. Čia tas jau *spillover effect*. Dėl sankcijų irgi... mūsų srities taryba buvo nieko nepasakiusi karui prasidėjus, bet *okei*, čia net nereikėjo grynai Lietuvos lyderystės, ten jau tiesiog buvo didžiųjų šalių sutarimas, kad turi pasisakyti mūsų taryba, tai ten Prancūzijos pirmininkavimo metu jie ten kažkaip stengėsi išvengti tos temos, maždaug, ai, gal čia nereikia, nors kaip tik svarstėm tarybos išvadose apie tarptautinio bendradarbiavimo principus ir vertybes, ir tose išvadose nieko nebuvo apie karą Ukrainoje. Aišku, visi pasisakėm, nu, kad turi atspindėti tą aktualiją, nors sakė, kad nu gal čia neverta dėti tokio trumpalaikio reiškinių, kai karas. Į tokį *grand* dokumentą, kaip Tarybos išvados. Galų gale pridėjo.

O ar galėtumėte įvardyti atvejį, kai Lietuva bandė ar sėkmingai inicijavo bet kurios srities Europos sąjungos užsienio politikos pokyčius?

Nu čia tokia smulkmė, čia, sakau, kur mano nėra labai dar ilgametė patirtis, kad būtų, ir mūsų srity nevyksta tokie labai esminiai sprendimai. Bet toks gal labiau techninis ar principinis... nu laimėjimas iš tikrųjų, vėlgi, šnekant apie tą patį Europos horizontą, viena dalis yra ta asociacija COST, yra finansuojama šimtu procentų iš Europos Horizonto pinigų, nors tai yra atskiras juridinis asmuo, kurio nariais yra šalys narė ir daugiau nieko. Ir kažkada pristatinėjo gruodžio mėnesį, kvietė va tokius, kaip mes, ką čia nuveikė, ar viską gerai darė. Ir pasakoja apie kaip sankcijas Rusijai taiko ir aš taip klausau

ir nė žodžio apie Baltarusiją. Sakau, o kaip apie Baltarusiją, sako mums Komisija nieko nesakė apie Baltarusiją [*juokiasi*]. Aš taip *vou, tai kaip čia taip?* Peržiūrėjom, kad buvo ir Baltarusija įtraukta į visą sankcijų sritį, tada per kitą darbo grupę oficialiai Komisijos užklausėm. Jo, pasistengėm, kad būtų palaikymas iš tų panašiai mąstančių šalių, kad palaikytų tą klausimą. Po poros mėnesių gavom galų gale iš tos asociacijos atsakymą, kad tai nuo šiol ir Baltarusija jau bus sankcionuojama ir negalės gauti pinigų per tą asociaciją. Tai tokia smulkmena principinė.

Ar galėtumėte teigti, jog, formuojant Europos Sąjungos darbotvarę, kai kurios šalys vis tik lengviau iškyla kaip jos formuotojos, iniciatorės, o šis pasiskirstymas priklauso nuo to, ar šalis laikoma didžiąja ar mažąja valstybe nare?

Žinoma, tas yra, nes, nu kaip... didžioji-mažoji, tai visgi galia yra pinigai, tai, kokį biudžetą įneši į bendrą biudžetą, tokia ir galia. *As simple as that*. Aišku, yra veto teisė ir kažkur, kur, ta prasme, kur jau eina ir balsų skaičiavimas... jeigu tai yra... balsavimo priėmimas, ta prasme, nu tai tiesiog yra skaičiuojama, kiek šalis ten ar sudaro tą blokuojančią minimumą, ar nesudaro tokios koalicijos. Ten, kur priimami sprendimai teisinių aktų, tai ten prasideda tokie atskaičiavimai. Kaip tokie, kiek šalis turi svorio realaus. Tai Lietuvos ten yra nulis kablelis kažkiek tai procentų pagal balsavimą.

Ar pamenate atvejį, kai Lietuvai buvo patikėta tokia galimybė formuoti būtent kažkuriuo klausimu Europos sąjungos darbotvarę užsienio politikos srityje?

Manau, kad klausimas nelabai teisingas, kad kažkas kažkam patiki šitoj vietoj. Čia, jo, čia yra daugiau arba pačios šalies iniciatyva, arba nu vėlgi... Bendraminčių srity besišnekant, ar su ta pačia... Vėlgi, sakau, viena šalis čia, nu, išskyrus gal jo, tas didžiąsias, kur gali kažką bandyti *pajtakoti*, ir nu kiti žiūri, kaip su tuo... kaip sumažinti ar suapvalinti tuos kampus, kurie kažkokie gali atsirasti

Kaip manote, ar tam, jog valstybei narei, ypač mažai ar konkrečiai Lietuvai, pavyktų sėkmingai perkelti sau aktualų klausimą į ES lygmenį ir pasiekti tą pokytį, pirmiausia reikalinga išsamus, pagrįstas pozicijos išplėtojimas nacionaliniu lygmeniu?

Vienareikšmiai.

Taip pereinant prie tokių abstraktesnių šiek tiek klausimų, kokias pastebite bendrąsias ES vertybes, pamatinius principus deklaruojamus, į kuriuos dažniausiai Lietuva savo veikimu ES lygiu apeliuoja, siekdama įtakos ir valstybių-narių palaikymo?

European added values – visos iniciatyvos turėtų nešti naudą visoms šalims narėms ir siekti to bendro konkurencingumo. Tai čia toks pagrindinis punktas. *Spillover effect* ten... O kas mūsų srity, sakyti, čia geografinis balansas yra tabu, taip negalima, pas mus viskas yra *excellence*. Tai, nu, tada

vartojami kiti išsireiškimai, kaip *spillover effect*, *European added value*. Nes paskirstymas geografiniu principu, kad visiems maždaug po lygiai, mūsų srity... nepaeina.

Kiek Lietuvai būdinga savo pozicijas ir ES užsienio politikos iniciatyvas grįsti siekiant didesnės naudos visoms Bendrijos narėms, o kiek jai pačiai ar atstovaujama, pavyzdžiui, regionui – toms pačioms naujosioms valstybėms ar posovietinėms valstybėms, kažkokiai tai mažesnei ES daliai?

Čia gal irgi, nes nu ne, nemanau, kad reiktų labai atskyrinėti tą, nes nu visada sakai, kad *okei*, jei mums bus... *spillover effect*, bus geriau visiems. Ta prasme, kad tai yra ta pati dedamoji, kad nėra prieštaravimo. Bet... jei sudedi bendrą biudžetą ir čia yra ES biudžetas, nu tai... pagal nutylėjimą tai turi nešti naudą visai ES. Nors aišku kai kurios iniciatyvos, kad, tarkim, yra skirtos Vokietijos ar Prancūzijos pramonei ar tyrimams finansuoti. Bandai kažkaip sakyti, kad nu turime mažinti tas tebesančias atskirtis, nes, tiek saugumo prasme, tiek europinės konkurencingumo idėjos...

O vėlgi, remiantis jūsų patirtimi, jūsų pastebėjimu, kaip Lietuvą ES yra įprasta matyti – kaip pavienę šalį, ar vis tik labiau priklausančią tam tikram regionui, šalių grupei?

Jo, manau, kad labiau ne kaip pavienę, bet vis tiek yra tam tikras blokas. Aišku, jis neturi labai tokių griežtų ribų, nes tos pačios, tarkim, Europos horizonto tos *bidening* šalys, kurios pagrinde yra tos ES 13 šalys... Europos Horizonte prie tų *bidening* priskirtos yra ir Graikija su Portugalija. Tai, kai sakom *Bidening*, tai yra *biški* daugiau, nei tik tos naujos šalys. Bet kaip Šiaurės šalių mūsų neidentifikuoja, kad ir kiek šnekėtume apie save, vis tiek esame prie tų Centrinės Europos bloko. Na, Baltijos šalys kažkiek, bet nu nėra Baltijos šalių toks... Gal kitur yra svarbiau.

Kokias partnerių koalicijas, būdingas Lietuvai, galėtumėte įvardyti ir nuo ko jos priklauso – jų pasiskirstymas, tų šalių pasirinkimas prisidėti?

Šiaip tai labai skiriasi, priklausomai nuo klausimo. Nėra tokių, kad jau pagal nutylėjimą... Nu, aišku, jeigu ten Estija, Latvija... bet ir tai net mūsų yra skirtingi sektoriai skirtingose šalyse. Tu matai, kad ne visada atitinka mūsų interesus. Yra ganėtinai pragmatinės koalicijos. Pagal nutylėjimą jo, labiau ta centrinė Rytų Europa lyg tikėtumeisi, kad bus tie nuolatiniai partneriai. Tai gal kokius, sakykim, septyniasdešimt gal procentų taip yra, bet tai tikrai nėra visada tie patys. Yra klausimų, kur išsiskiria nuomonės. Nu čia irgi viena iš silpnybių, kad mes kaip tas blokas nesam vieningi, mes vis tiek visi žaidžia... bando žaisti savo interesais ir va už tai, manau, mes dažnai pralaimime, nes yra labai aišku, kad gali labai išskaidyti lauką, nes susidaro reali stipri atsvara tom didžiosioms, senosioms ekonomikoms.

Ar galima būtų išskirti atvejį, kai Lietuvai padėjo būti išgirstai, pasiekti savo nacionalinio intereso perkėlimo į ES lygmenį, būtent partnerių palaikymas, koalicijos sėkmingas sukūrimas?

Tai čia visais klausimais. Čia sakau, čia be koalicijų nebus... vienas lauke ne karys Europos Sąjungoje. Turi visiškai būti toks... puikus pavyzdys yra Vengrijos su savo politika. Nu tai... nu tai taip, ją išgirsti [*juokiasi*], bet ar tai, kaip norėtusi – čia kitas klausimas. Bet šiaip visais klausimais... Nu bet kuriais, dvidešimt septynios šalys – tu nori ar nenori, turi surasti, kas tave palaikys. Ir, jei matai, kad lieki vienas, turi įsivertinti, ar čia yra tas klausimas dėl kurio reikia muštis. Nematau aš kol kas dar tokių kritinių klausimų. Nu gerai, gal ten kitose srityse gal labiau išryškėja, bet mūsų srityje tai nėra tokių kritinių klausimų, dėl kurių reikėtų eiti priešingai. Nu ir dažniausiai, kad ir nėra, žiūrint iš Lietuvos interesų, dažniausiai ir negali būti labai priešingi bendrai ES politikai, interesai. kažkas tikrai atrodo kitaip – tai gal vis tik reikia nacionalinius peržiūrėti prioritetus ir interesus ir gal kažkas yra, jo, šalies lygmeniu netvarkoj.

Supratau na ir pabaigai apie Europos sąjungos institucinę sąrangą, ar būtų galima kažkurią iš pagrindinių Europos sąjungos institucijų įvardyti kaip tokią palankiausią platformą? Būtent nacionalinių vyriausybių nacionalinių pozicijų perkėlimą į Europos sąjungos lygmenį?

Sunkus klausimas, na, bet, aišku, tai Europos Taryba, kur mes turim savo teisę kaip šalis narė. Tai nu čia yra pagrindinis, manau, įrankis. Europos Komisijoje mes neturime tiek žmonių, užimančių aukštus rangus, kur... kur galėtų kažką *paįtakoti*. Yra visokių, aišku, žmonių, bet jo, didelė dalis dirba... nu yra tiesiog maži biurokratai didžioji dalis. Norėdami negalėtų nieko padaryti.

Priedas Nr. 12 Buvusi Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 19 d.

Ar jums yra tekę prisidėti prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu formavimo Europos sąjungos lygmeniu?

Yra tekę prisidėti, tiesiog nežinau, kiek plačiai tai suvokiama. Pas mus [*Lietuvoje*] nuskambėjo Kinijos ekonominio spaudimo, to vadinamo *coercion* dalykas.

Ar galėtumėte įvardyti Lietuvai aktualias Europos sąjungos užsienio politikos sritis, kuriomis mūsų šaliai būdinga nuolat turėti poziciją ir prireikus aktyviais veiksmais siekti ją paveikti? Tokia tarsi Lietuvos specializacija Europos sąjungoje Lietuvos?

Nu taip, taip, yra tam tikros sritys, kurioms, mes, sakykime, teikiame pirmenybę, prioritetą, nors, aišku, nors dalyvaujame visuose posėdžiuose ir daugumoje jų stengiamės turėti poziciją. Aišku, kai kurios yra mums labiau svarbios, tai, aišku, kad rytų politika, santykiai su kaimyninėmis valstybėmis

ES rytuose ir transatlantiniai santykiai, ES-NATO bendradarbiavimas, na ir šiandien jau tokia garsi ir nelabai maloni strateginės autonomijos tema saugume ir gynyboje. Nes strateginė autonomija išsiskirsto į keletą dalykų. Hibridinių grėsmių, kovos su hibridinėmis grėsmėmis, kova su dezinformacija, su kibernetinėms grėsmėm, sakykim. Taip, nu ir yra saugumo ir gynybos dalykuose tam tikri aspektai, kurie mums yra svarbūs ir naujųjų... nebe tokių ir naujų ES gynybos iniciatyvų šviesoje būtent matymas tinkamo balanso transatlantinio ir ES gynybos planų ir iniciatyvų. Ir aišku tas noras mūsų įtraukti kiek galima daugiau tuos vadinamus bendraminčius, partnerius, NATO partnerius į ES gynybos iniciatyvas. Na ir kaip sakiau, rytų politika, transatlantika. Iš dalies esame įtraukti į dalykus, klimato ir energetiko dalykai. Tai aš jau čia energetikos tema, kaip energetikos diplomatija irgi yra bendrosios užsienio ir saugumo politikos dalis. Sakyčiau šie pagrindiniai dalykai. Aišku, yra daug procesų, kurie vyksta savaime ES, yra inicijuojami ir vyksta ir mes atitinkamai norime aktyviai dalyvauti ir dalyvaujame. Aišku, yra temų, kur mes atsargiai žiūrime, yra temų, kur mes, sakykime, turime kitokią poziciją, nei dauguma, bet tai yra normalus darbas. Kasdienis darbas. Ir taip, aš nepaminėjau, aišku, Kinijos, bendradarbiavimo su Ramiojo vandenyno ir... ir Indijos-Ramiojo vandenyno erdvės valstybėmis, bendramintėmis valstybėmis. Ir, aišku, Kinijos grėsmių keliamus dalykus arba jos grėsmių įtaka mūsų bendram geopolitiniam saugumo supratimui ir grėsmių suvokimui. Ir bendradarbiavimo, aišku, su to regiono bendramintėmis valstybėmis, demokratinėmis, kurios, sakykime, kaip mes sakome, laikosi tų pačių principų, mato taip pat... pasaulį ir demokratinius turi tuo pačius vertybinius dalykus. Tai tas irgi yra mūsų dėmesio centras. Aišku, yra laikas nuo laiko pasirodantys tokie dalykai, kurie galbūt šiek tiek priverčia mus pažiūrėti į regionus, į kuriuos mes iki šiol nežiūrėjom – kaip, pavyzdžiui, vidurinių rytų regionas nebuvo visą laiką mūsų ypatingo dėmesio dalykas, galbūt, išskyrus Izraelio-palestino dalykus, kur vis tiek neišvengiamai turime savo nuomonę ir klausimus atidžiau žiūrime. Bet, sakykime, Baltarusijos hibridinė ataka, migracijos hibridinė ataka aišku, privertė atsukti į Iraką ir kitas valstybes regiono, kur iki šil mes neturėjome labai didelio intereso ir labai didelio įdirbio. Tai tiesiog kartais tas atsirandantis interesas suformuotas savaime įvyksta dėl geopolitinių dalykų ar tam tikrų atsirandančių grėsmių.

O ar per paskutiniuosius keletą metų galite įvardyti Lietuvą darius kryptingus veiksmus, pozicijos pokyčius, skatinančius Europos Sąjungą vis labiau persvarstyti santykius su Kinija ir ar Lietuvą tiesiog būtų galima laikyti viena iš šauklių apie tas galimas keliamas grėsmes?

Nu turbūt aš nieko nenustebinsiu pasakiusi, kad taip. Taip, iš tiesų mes buvome viena pirmųjų valstybių ir dar turbūt iki... iki to vadinamo ekonominio spaudimo laikotarpio. Ir... nes tai iš tiesų reakcija buvo Kinijos turbūt ne tai reakcija, bet neadekvati reakcija į tam tikrus dalykus per tam tikrą laikotarpį. Mes labai nuosekliai... Šita Vyriausybė, jeigu paskaitytumėte jos programą, turi labai

aiškiai suformuluotus tikslus tame regione ir aiškų požiūrį į K keliamas grėsme. Tai žodžiu tai visiškai nieko neturėtų stebinti, kad keletą metų mes iš tiesų labai aktyviai kėlėme šitų grėsmių dalykus. Ir, aišku, iš tiesų solidarizuodamiesi su transatlantiniais partneriais, pirmiausia su JAV, kuri yra irgi aiškiai įvardijusi tas grėsmes, ir regiono valstybes, bet ir plačiau, sakykime, ir globalias grėsmes, kurias Kinija kelia. Tai mes iš tiesų buvome vien iš tų valstybių ir tebesame.

Ar galima teigti, jog tam tikrose iš jūsų jau įvardytų sričių Europos sąjungos politikos Lietuvai būdinga telkti ekspertines žinias, siekiant argumentuotai savo poziciją paremti?

Aš nesakyčiau, kad tikslingai siekiama. Niekas tikslingai nesiekia. Tai yra aktyviai siūloma savo pozicija. Lietuva santykinai yra maža valstybė, nors iš tiesų, pagal tą pasakymą, tik tos, kurios save laiko mažomis... Tai ne teritorija, ne žmonių... ne gyventojų skaičius, ne dar kažkas apibūdina valstybės dydį arba įtakos galimybes. Tai iš tiesų klausia tada, kai žino, kad mes turime jau nuoseklią aišką poziciją tam tikrais klausimais. Reiškia ruošiant kažkokį tai dokumentą, kuris susijęs su vienokia ar kitokia tema, žinant, kad mes ta tema turime poziciją ir galbūt ta pozicija yra kitokia, ar tos pozicijos yra tokios, kurios dalina valstybes nares į keletą grupių – nuomonių grupių – tada taip, mūsų pozicijų klausia. Dažniausiai tai būdavo saugumo ir gynybos dalykai, dabar turbūt strateginė autonomija, taip pat ir transatlantika. Aišku, mes labai griežtai žiūrime į ES-NATO santykių nedubliavimąsi ir NATO pirmumą kolektyvinės gynybos prasme ir... NATO pirmumą užtikrinant Europos saugumą, o ne besivystančias ES iniciatyvas. Ir čia šiuo atveju iš tiesų, būdavo labai skirtingų nuomonių valstybių narių. Ir mes kaip grupė kitų bendraminčių mūsų valstybių-narių, turim poziciją, kur skatiname tą bendradarbiavimą, skatiname nedubliavimą. Akivaizdžiai pabrėždami, kad tik bendradarbiavimas su NATO valstybėmis arba transatlantiniam pakte, nepriklausančioms ES, kadangi vis tiek kalbame atvirai, tai yra 22 valstybės turbūt, kurios turi tą pačią narystę ir ES, ir NATO.

Ar galima teigti, jog formuojant ES darbotvarkę, kai kurios šalys iškyla kaip iniciatorės ir joms tai būdinga labiau, tarkime, ar egzistuoja pasiskirstymas darbotvarkės formavime tarp didesnių ir mažesnių valstybių?

Ne, ne tarp didesnių ir mažesnių, yra tarp valstybių, turinčių tam tikrus nišinius interesus ir prioritetus, kuriuos natūraliai jos stengiasi įvilkti į ES bendros politikos rėmus. Ką visos valstybės daro – ar mažos, ar didelės, lygiai taip pat stengiasi. Mes stengiamės savo prioritetus, kitos savo prioritetų srityse. Ir iš tiesų tai darbotvarkė formuojama ne visai vien tik valstybių narių ir netgi ne pirmininkaujantios valstybės. Kadangi bendroji užsienio ir saugumo politika pirmininkaujanti valstybė turi santykinai ribotą veikimo erdvę, sakykime. Ir tai nėra tas pats, kas kitose ES srityse. Tai šiuo atveju labai daug priklauso nuo Europos išorinių veikslių tarybos, EIVT, kuri iš tiesų daug

dalykų inicijuoja. Dalis iš jų kildinama iš, sakykime, iš... valstybių narių sutarimo, kad reikia imtis tam tikros srities reglamentavimo, ar tai būtų Taryba užsienio reikalų, ar dar kažkur tai, kažkur diskusijų metu, išryškėjusios, sakykime, kryptys, kuriomis V-N dauguma norėtų veikti. Dalis kyla pačios EIVT iniciatyva, ir, aišku, atsižvelgiant į bendrąsias ES prioritetus, kuriuos išreiškia ES vadovai. Ar savo bendrose kalbose, ar pareiškimuose, ar metinėse kalbose, ar programinėse tam tikros srities klausimų. Ir... ir tada va EIVT iš tiesų įgavusi tokį impulsą paruošia tam tikrus projektinius dalykus ir pateikia V-N svarstyti. Iš tiesų tos darbotvarkės formavimas yra susijęs su tuo, kad viena vertus yra tie patys iniciatyvos dalykai, kurie ateina tiek iš V-N, kurios per EIVT, bet kartu ir pačios, bando papildyti darbotvarkę. Pačios tą daro paprastai – daro posėdžių metu, tų pačių PSK metu, išreiškdamos norą kaip viena valstybė arba kaip grupė valstybių, kurios paprašo tam tikrų dalykų įtraukimo į darbotvarkę, arba COREPER – tai yra ES V-N atstovų ES – susitikimuose, arba Tarybos metu ministrai irgi išsako norą, ar vienas, ar keli, išsako norą turėti tam tikrą kryptį, labiau atspindėtą tolimesnėje veikloje. Tai yra toks sumestinis iniciatyvų variantas ir, aišku, didelę dalį darbotvarkės užima ir tie vadinami rutininiai dalykai – daiktai, kurie turi būti padaryti.

O, sakykite, ar Kinijos klausimas galėjo aktualiu laikotarpiu būti toks Lietuvos interesas, atneštas į šią *suneštinę* darbotvarkę ir, jeigu taip, kokiame formate Jis buvo išreikštas?

Aš dabar nepasakysiu, kokiam. Aišku, mes pirmiausia prašėme reaguoti į Kinijos piktybinius veiksmus. Taip buvo bent jau mano buvimo metu. Iš tiesų buvo keletas peržiūrų bendros politikos ES ir Kinijos santykių, kur mes, kaip sakiau, kėlėme visas grėsmes, susijusias su Kinija ir bandėme įtikinti kitas V-N apie tai, kad reikia rimčiau žiūrėti į tas grėsmes keliamas. Daug dėmesio kitos valstybės narės labiau įsiklauso į žmogaus teisių pažeidimus, bet mažiau reaguoja, sakykime, į ekonomines priklausomybes keliamas grėsmes, mažiau reaguoja galbūt į kibernetinio saugumo grėsmes, kurias mes keliamo; mažiau reaguoja į Kinijos ilgalaikes grėsmes keliamas, jos veiklos ir bandymo perimti, sakykime, savo pasaulio matymą įdiegti į tarptautines organizacijas, ką mes keliam. Taip kad yra labai įvairiai pasiskirsčiusi ta reagavimo lygių grandinė tarp valstybių narių ir netgi temos yra skirtingos, kurias vienaip ar kitaip kelia. Tai, kaip ir sakiau, mes nuosekliai tą darėm, kadangi ši Vyriausybė tikrai turėjo labai aiškius prioritetus ir nuosekliai ėjome tuo keliu su visą laiką neišvengiamai per geografines tas peržiūras vadinamas santykių, kas vyksta pas ką, mes visada tą sakydavome. Kol galų gale tas klausimas neišvengiamai iškilo, kaip Kinijos netinkamo elgesio ir ir ir spaudimo, politinio spaudimo per ekonominį spaudimą, sakykime, dalykai išvirto į atskirą klausimą. Ir šitoj vietoj to nebuvo dirbtinai suformuota darbotvarkė – tai buvo irgi nuosekliai kartojamos grėsmės, ir kartu kaip pavyzdys iš karto atsirado Kinijos veiksmai, kurie tikrai patvirtino tai, ką mes visada buvome sakę. Ir ir... tai dar kartą leido mums pasakyti, kad priklausomybė ekonominė nuo Kinijos yra didžiulė ir ilgalaikė grėsmė. Būtent mūsų pačių pavyzdžiu įrodant, kad

iš tiesų tai yra... O, kadangi, kaip sakiau, grynoji prekybos politika yra bendra ES politika, tai tada jau tie konkretūs ekspertiniai dalykai, susiję su prekybos dalykais, svarstomi kažkur tai kitur, Čia yra tiesiog grėsmių įvardijimas ir jų pasekmių, to veikimo piktybinio pasekmių, sakykime, įvardijimas ir prašymas ES reaguoti ES lygiu į tuos visus dalykus. Tai tas ir aiškiai tas neišvengiamai turėjo atsispindėti bendroje ES ir Kinijos santykių darbotvarkėje. Tai žodžiu tai neatėjo kaip dirbtinas mūsų noras tą klausimą įdėti, tai buvo natūralus mūsų ėjimas su perspėjimais apie grėsmes. Ir galų gale iš tiesų mums išėjus iš 17 plus 1 ir įkūrus... leidus įkurti atstovybę Taivano ir... bet net ir prieš tai mes apie tai kalbėjome, netgi ir be šitų visų dalykų, kurie paskui, aišku, parodė tikrai tikrąsias Kinijos, sakykime, užmačias ir tikslus. Ir tai, kaip ji gali veikti, kai nori iš tiesų išnaudoti tas ekonomines priklausomybes, svertus, kuriuos jinai turi ir yra susikūrusi. Tai žodžiu atsakydama į klausimą trumpai galiu pasakyti – tai nebuvo dirbtinas klausimo suformavimas, tai buvo natūralus dalykas mums perspėjant apie grėsmes ir mūsų prašymas natūraliai skubiai reaguoti į tai, ką Kinija darė mūsų atžvilgiu, mūsų manymu, neteisėtai ir neadekvačiai ir visiškai nepateisinamai. Kadangi, kaip visi žino dabar, iš tiesų ir vėliau ES lygiu buvo įvertinta, kad tai yra Kinijos spaudimas.... Kinijos veikimas prieš visą Europos Sąjungą, kadangi, kaip jau sakiau, įvertinant, kad tai yra bendroji prekybos politika, bendra ES politika, tai yra tiesiog kėsಿನimasis į bendrosios rinkos egzistavimą, principus ir visa kita. Bet per užsienio politikos dalykus mes prašėme reakcijos, tiesiog oficialios reakcijos.

Tai užtvirtinant – mes tikrai buvom tie, kurie pasisakė dar iki aktyvių Kinijos veiksmų apie galimas keliamas grėsmes?

Taip, tas grėsmes mes kėlėm nuosekliai, bent jau mano buvimo metu, aš prisimenu, 2-3 metu turbūt tikrai. Tikrai. Ir iš tiesų tai nebuvo vienkartinis ar tuo momentu susijęs dalykas, nes mes tai nuosekliai bet kuriuo momentu, kai tik būdavo svarstomas ES-Kinijos santykių klausimas.

O kaip vertinate Kinijos klausimo ir Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu suderinimą visu pirma nacionaliniu lygiu?

Nu, atvirai sakant, šituo klausimu aš negaliu jums nieko padėti, todėl, kad aš gaunu instrukciją iš Užsienio reikalų ministerijos.

Vėlgi vienas iš bendresnių klausimų, kokios yra Europos Sąjungos bendrosios vertybės, pamatiniai principai, į kuriuos dažniausiai Lietuva apeliuoja ir kurių užtikrinimo visuomet tikimasi iš vykdomos Europos Sąjungos užsienio politikos?

Bendroji užsienio ir saugumo politikoje mes pabrėžiame visas laisves, kurios yra didžiosios ES vertybės, demokratija, teisės viršenybė, pagarba žmogaus teisėms, laisva rinka ir visus tuos pamatinius dalykus, kurių pagrindu suskurtas ES ir kuriuos ES siekia skatinti visame pasaulyje,

propaguodama tą mūsų, kaip sako, *our way of life*. Toks yra bendras dalykas. Iš principo, kai kalbame apie ES piliečiams rūpimus dalykus ir apie išorės veikimą, kuris užtikrintų saugumą, pirmiausia, pačiai ES ir jos piliečiams, jos visuomenėms, bet kita vertus, kaip sakau, tai neišvengiama nuo tų procesų, kuriuos ES daro tam, kad tas saugumas atsirastų išorėje. Būtent šių vertybių įsitvirtinimas yra tai, kas po to tampa pagrindu to saugumo, kurio mes norime savo pačių visuomenėms.

O, kaip manote, į kurias iš šių vertybių Lietuva labiausiai apie apeliavo konkrečiai keldama Kinijos grėsmių klausimą?

Na, tai iš tiesų Kinija turbūt šiuo atveju yra... mes žinome apie vidaus situacija Kinijoje, žinome apie spaudimą, apie žmogaus teisių pažeidimus, apie iš tiesų, sakykime, režimo vykdomus savo pačių piliečių atžvilgiu neteisėtus mūsų požiūriu ir normalaus civilizuoto pasaulio požiūriu veiksmus, žinome ir apie išorę kitų valstybių atžvilgiu vykdomus spaudimus būtent per ekonominę priklausomybę. Žinome apie aiškinimą, kad... apie tai, kad Kinijos pasaulio matymas geresnis už demokratijos [*juokiasi*] ir jos santvarka, jos gyvenimo būdas. Ir iš tiesų čia šiuo atveju susiduriame su keletu aspektų ir keletu vingių, bet tiesiog tai yra... matome, kad tai yra tokia ilgalaikė ir gerai suplanuota grėsmė, kuri vykdoma įvairiuose pasaulio regionuose – čia aš daugiau kalbu apie Kinijos išorės dalykus – ir bet kadangi viskas prasideda nuo vidaus ir tas žmogaus teisių padėtis Kinijos, pirmiausia, rodo, kad nėra visiško sprendimų priėmimo demokratinio principo, nėra visų kitų dalykų, kurie būtini, ta prasme, visuomenėms, laisvoms visuomenėms, kurios gali apsispręsti dėl savo veikimo viduje ir išorėje, dėl savo renkamų valdžios dalykų. Žodžiu daug dalykų, kurie mūsų manymu netinkamai daromi vertinant pagal tarptautiniai priimtas normas ir standartus. Juolab, kad Kinija iš tiesų visiškai veidmainiškai vengia kartais pripažinti, kad tie dalykai... tiesiog ji iš tiesų stengiasi atrodyti pasaulio akyse kaip gerbianti tuo savo įsipareigojimus, bet realiai viduje jų nesilaikanti ir ne tik viduje, bet ir iš tiesų, kaip žinom, ir kėsinimasis į tam tikrų... aišku, žinome, teritorinius dalykus, žinome Honkongo situaciją, kuri buvo užaštrėjusi kažkada ir labai aršius ir ganėtinai brutalius veiksmus ten, Honkongo gyventojų atžvilgiu; žinome dabartinį Taivano dalyką, kuris irgi iš tiesų jau yra karine jėga grasinimas. Tai taip tai žinom, aišku, kibernetines atakas kylančias ir daromas visame pasaulyje. Žinome ekonominio pririšimo ir po to spaudimo ekonominio, siekiant politinių – geopolitinių – tikslų, taktikas, kurias taiko Kinija įvairiuose regionuose, Afrikoje, daugiausiai siekdama taip pririšti prie savęs, o po to, aišku, pasinaudoti savo įtakos stiprinimui, ypatingai pažeidžiamas neturtingas valstybes Afrikoje ir kituose regionuose. Visa tai neatitinka to, kam iš dalies ir pati Kinija tarptautine prasme įsipareigojusi. Ir kelia grėsmę iš tiesų labai daugeliui dalykų, ir mūsų – europiečių – saugumui taip pat. Ir pirmiausia tai parodė mūsų pavyzdys. Mūsų saugumui kelia tai, kad Kinijos investicijos, Kinijos ekonominis pririšimas gali būti pagrindas ir ir instrumentas, kuriuo Kinija gali bandyti daryti politinius sprendimus... paveikti politinius

sprendimus mūsų visuomenėse. Tą mes ir bandėme pasakyti kitoms valstybėms narėms. Tai nėra, kaip sako kai kurios mūsų partneriai ES, *just business*. *Just business* jau nepasiteisino su Rusija, kur irgi buvo panašiai manoma. Dabar tiesiog vengiama pamatyti, kad Kinijos atveju taip gali būti nauja priklausomybė, kuri iš tiesų gali neatrodyti taip grėsmingai ir brutaliai iš pirmo žvilgsnio, bet jiniai lygiai tai pat gali sukelti panašias pasekmes, kaip ir kažkada sukėlė priklausomybė nuo Rusijos, daugiausia, aišku, nuo energetinių dalykų. Su k reikalai kiek kitokie – su Kinija tai yra investicijos į kritinės infrastruktūros objektus, kitus dalykus, kurie mums gyvybiškai svarbūs – mūsų visuomenėms, mūsų ekonomikų funkcionavimui ir tai yra, mūsų manymu, jau ganėtinai seniai kartojama grėsmė. Ir tai yra pagrindinis dalykas, ką mes sakome. Ir aišku didelė grėsmė yra Kinijos veikimas tarptautinėse organizacijose, o paskui, kaip pasekmė to, kad jiniai pririša ekonomiškai tam tikras valstybes, pažeidžiamas valstybės... iš dalies manipuliuoja jų balsavimais, jų palaikymu tarptautinėse organizacijose, kas jau iš esmės kelia grėsmę taisyklėmis grįstai tvarkai ir tos taisyklės gali būti visai nesąžiningai keičiamos tada būtent tokiu būdu, Tai, žodžiu, yra daug procesų, apie kuriuos mes visada kalbėdavome. Ne tik tai apie savo patį konkretų atvejį, bet tai, kad tai yra ilgalaikė grėsmė, kurią turime suvokti dabar, nes iš tiesų, kuo didesnis pririšimas, tuo daugiau pastangų reikalauja kova su tuo, kai jau atsiranda tikra grėsmė ir tikrai krizė.

Ar apeliavimas į šiuos principus ir bendras vertybes turėjo mums įtakos sulaukiant Europos Sąjungos viduje palaikymo Kinijos grėsmių kėlimo klausimu?

Na, aš šitoj vietoj, sakyčiau, kad negalima pasakyti nei taip, nei ne. Mūsų kolegos diplomatai, sėdintys iš tiesų supranta tą dalyką, bet mes visi suvokiame, kad tai yra sudėtingas procesas, kaip jau sakiau. Kolegos atstovauja savo šalis, savo visuomenes, savo verslo interesus ir visus kitus dalykus, kurie nėra tokie jau paprasti ir nėra taip jau paprastai išsprendžiami. Valstybės turi skirtingą – jau dabar – priklausomybės lygį nuo Kinijos, ir todėl akivaizdu, kad pozicijos skiriasi. Todėl, kad, įvertinus pririšimą per prekybos apimtis, per investicijas į tam tikrus sektorius, per paskolas, paimtas iš Kinijos tam tikram objektam statyti ir kitus dalykus, iš tiesų tai sukelia problemas čia ir dabar – pritarti mūsų raginimams tuoj pat nutraukti ekonominius ryšius su Kinija ir iš principo vertinti tą kaip labai rimtą grėsmę. Nežinau, negaliu atsakyti, ar viduje visuomenėse suvokiama ta tikra grėsmė, ar yra kai kuriais atvejais suvokiamas jau egzistuojantis labai didelis pririšimo lygis. Ir kaina, kurią gali tekti mokėti už, sakykime, tam tikrus veiksmus. Mūsų atveju, turbūt, reikia pripažinti, mes nebuvo tiek pririšti, kad nebūtume [*ne*]galėję atsisakyti... Kinijos kaip ekonominės partnerės, kuri paskui tą ekonominį pririšimą išnaudoja politiniam spaudimui. Ir tai iš tiesų buvo ganėtinai pavyzdinis atvejis, rodantis, kad tą reikia daryti greitai – tol, kol iš tiesų tas pririšimas nepasidaro labai brangus ir labai labai sukeliantis didelį nepasitenkinimą visuomenėse ir verslo struktūrose. Tai yra pakankamai sudėtingi procesai ir kiekviena valstybė narė turi labai skirtingą lygį ir iš jo kylantį

suvokimą, supratimą, ar jinai gali dabar tą... tą greitį tuoj pat padaryti išgirdus mūsų, aišku, perspėjimus ir grėsmių įvardijimus. Ir reikia pripažinti, Lietuvai gana sudėtinga tai daryti, bet Lietuva nuosekliai tą daro ir savo pavyzdžiu rodo, kad tai padaryti galima.

Ar apskritai jūsų atstovaujamoje srityje galima įvardyti Lietuvai būdingas partnerių – *like-minded* – valstybių koalicijas ir nuo ko tai priklauso?

Priklausomai, apie kurią sritį kalbama. Iš tiesų yra tam tikros grupės, kurios suprantamos kaip beveik nuolatinės bendraminčių, dažniausiai, aišku, kai kalbame apie santykius su Rusija, apie rytų partnerystę, apie Ukrainą, mes turim tikrai labai aiškia grupę valstybių, kurios suvokia Rusijos grėsmes ir supranta, kodėl šiandien tai yra išgyvenimo reikalas padėti Ukrainai laimėti šitą baisų karą ir tada viso regiono dalykus suvokia geriau be tik todėl, kad yra arčiau geografiškai, bet todėl, kad turbūt istoriškai yra patyrę panašių panašių Rusijos veiksmų ir suvokia, kad ta grėsmė tęsiasi dešimtmečius ir jinai niekur nėra dingusi. Ir mes irgi apie tai tą grupę bandome perspėti. Aišku, kad tos grupės daugiausiai narės, kaip žinome, ir yra arčiausiai mūsų esančios valstybės, tai Baltijos valstybės, aišku, Lenkija, aišku, turbūt Čekija, jei kalbame apie vidurio Europą... Kai kuriais atvejais Slovakija, kai kuriais atvejais Švedija. Bet tai tiesiog irgi tokia yra ta bazinė grupės sudėtis, kur yra 4-5 valstybės, ir paskui dar priklausomai nuo specifikos klausimo. Jei tai žmogaus teisės, ar, sakykime, dar prieš karą su Ukraina - Rusijos karą prieš Ukrainą – buvusias represijas Rusijoje opozicijos atžvilgiu, tai tokiu atveju susitelkdavo labai nemaža grupė V-N, kurios realiai prisidėdavo prie šitos darbotvarkės įtvirtinimo. Jei tai kalba jau apie, apie... kažkokias tai realias, sakykime, hibridines grėsmes ar kibernetinio saugumo dalykus ar dezinformaciją, tai jau gali būti grupės variacija šiek tiek kitokia. Nes vėlgi valstybės turi tokius niuansuotus požiūrius į tokį dalyką. Bet ta bazinė grupė realiai išlieka – trys Baltijos valstybės, turbūt Lenkija – šiaip klausimais – ir tada turbūt Čekija. Jei tai yra saugumo, gynybos dalykai ir dažnai prisijungdavo ir Rumunija, turbūt, būdavo, ir, sakau, kartais, jei ta žmogaus teisės ir visi kiti dalykai, ir susiję su Rusijos grėsmėmis būtent per šitą apsektą, būdavo Švedija galbūt. Daugiau sakyčiau, kaip nuolatinių nepaminėčiau. Bet kartais, sakau, jei atsiranda koks labai labai aiškus argumentuotas dalykas, tai galėdavo būti ir tiesiog prisijungiančių ir kitų valstybių. Tai taip.

Prieš paviešinant, patvirtinant savo poziciją, ar yra būdinga išsiaiškinti, padaryti tokią pirminę žvalgybą, kokias turime galimybes kitas valstybes prijungti ir sulaukti palaikymo?

Tai taip visada ir daroma, toks ir yra darbas. Toks visų diplomatų darbas. Nežinau, kodėl žmonės įsivaizduoja, kad kažkaip jos paaiškėja tik svarstymų būdu – ne. Iš tiesų yra tikrinamasi ir su institucijomis per žmones, kurie dirba mūsų institucijose, mūsų deleguoti arba mūsų iš Lietuvos išėję diplomatai, kurie ten dirba, jei įmanoma pasiklausti. Kartais tiesiogiai susitinkant, net jei ir ne iš

Lietuvos esančiais žmonėmis, EIVT, ir klausiant tam tikrų dalykų. Bet aišku, savo galbūt deleguotais žmonėmis yra paprasčiau šitą dalyką aiškintis, kol ruošiami dokumentai. Ir, aišku, kalbanti sus kolegomis – kaip ir sakiau, yra ta bazinė grupė, kur derina nuolat šituos reikalus ir bandome tada kalbinti kitus pagal... klausiamo, ar nebūtų galimybės prisijungti vienu ar kitu klausimu. Bazinė grupė visada ieško dar papildomai sąjungininkų, jei reikia specifiniam niuansuotam klausimui. Ir dažnai būdavo taip kad taip, surandama dar keletas netikėtai. Valstybės narės gali turėti labai skirtingus argumentus, kodėl jungiasi į tas grupes, išskyrus, aišku, bazinę grupę, kuri turi labai tvirtus nusistatymus tam tikrais klausimais. Nėra įšokamą į posėdį, nežinant, kaip bus. Ir tai ypatingai retas atvejis, kad taip būtų. Iš tiesų visada bandoma išsiaiškinti smulkiai galimybes kiekvienos valstybės, pozicijas, net labai anksti, leidžiant pasiklausti sostinių ir nuspėti šiek tiek instrukcijas, kurios ateis vėliau.

Galbūt galite pakomentuoti, kaip būtent tokių partnerių paieškos atrodė Kinijos klausimu – kiek tai buvo derinama su kitomis valstybėmis?

Aš dabar tiksliai, aišku, nepasakysiu., Tai lygiai taip pat – yra tam tikri neformalūs susitikimai, tam tikri reguliarūs susitikimai. Sakykime, mes turėdavome [*netranskribuojama*] kas mėnesį susitikimą ir ten įvairius klausimus mums rūpimus visiškai neformaliai išskeldavome ir bandydavo aiškintis, ar nebūtų galima jungtis prie vienos – kitos pozicijos, bet tai yra tik vienas iš formatų. Mes turėdavome susitikimą, sakykime, trys Baltijos valstybės su Lenkija, sakykime, labai dažnai, kolegoms, derinom irgi neformaliai. Tai gali būti net neskelbtas susitikimas, tiesiog koridoriuje susideriname visu dalykus. Buvo keletas susitikimų, kuriuos mes ir po to mūsų kolegos, jei neklystu, estai inicijavo, pristatyti mūsų požiūrį, patirtis neformalų ir sukviētė EIVT žmones ir pakviētēm kitas V-N, bet daugiausia tas, kurios dar buvo 17 plius 1 – nu jau nebe septyniolika, šešiolika plius vienas mums išėjus – irgi išsiaiškinti jų ketinimus ir jų požiūrį į tą pasilikimą tame formate. Tokiu atveju, kadangi mes iškart orientavomės į tuos, kurie galbūt būtų buvę pasekė mūsų pavyzdžiu – ir kaip vėliau parodė mūsų pavyzdys – jie ir pasiekė, estai ir latviai ir išėjo, ir čia svarstymai iki šiol vyksta. Tai taip, kad mes orientavomės labai tiksliai į tam tikrą grupę, kuri galbūt galėtų arčiau suvokti mūsų aiškinimus. Bet, kaip sakau, šalia oficialių posėdžių vyksta labai daug neformalių dalykų – pietų, pusryčių, reguliaraus susitikimą, mes, pavyzdžiui, reguliariai trys Baltijos valstybės susitikdavome su kolege prancūze, tai būdavo reguliarius mūsų pietų toks neformalus susitikimas kas pora mėnesių – aptardavome visu rūpimus dalykus. Ir būdavo įvairių tokių dalykų, kur organizuodavo ir kitos valstybės – nebūtinai turinčios panašią poziciją kaip mūsų – tiesiog tam, kad išgirstų daugiau argumentų. Pavyzdžiui, italų kolega organizuodavo pietus ir norėdavo išgirsti iš mūsų daugiau paaiškinimų ar argumentų, ko neįmanoma padaryti posėdžio metu, todėl, kad pasisakymo laikas ribotas ir niekas negali posėdžio metu išdėstyti visko, ką galėtų. Tai tokiu atveju žmonės labai

aktyviai dalyvauja, ir mes labai aktyviai dalyvaujame visuose neformaliuose dalykuose. Tai kaip ir sakiau, buvo kryptingas nusiteikimas kalbėti su institucijomis ir kalbėtis, kadangi mes norėjome ir prašėme iš šalies apeliavimo į tai, kad faktiškai tai... tai veiksmas prieš visą ES bendrąją politiką, šiuo atveju, prekybinę, tai turėtų būti bendras ES atsakas. Iš tiesų mes labai daug bendravome su ES institucijų žmonėmis – ir su Komisija, ir su EIVT šiuo klausimu. Bet, sakau, labai kryptingai su tom valstybėm kuriose, tikėjomės, ir kaip paskui apsirodė, ne veltui tikėjomės, norėjom, kad pasektų mūsų pavyzdžiu ir suformuotų didesnę grupę.

O ar toks įdirbis – formalus-neformalus darbas partnerių paieškose, kaip manote, turėjo įtakos sėkmei, kad būtent Lietuvos balsas Kinijos klausimu ir toliau buvo girdimas ES?

Taip, ta prasme, iš tiesų sunku pamatuoti. Nes mes dirbame tokį darbą, kurį labai sunku išmatuoti kažkokiais tai apčiuopiamais vienetais, bet iš tiesų, tie tarpiniai rezultatai – tai, kad taip, gal galima sakyti, kad dabar šiek tiek atsitraukimas yra, ta banga su Prancūzijos prezidento nuvažiavimu ir tokiu netikėtu dalyku, bet kita vertus reikėtų pastebėti, kad įvyko tam tikrų faktinių dalykų. Faktiškai priimtas tas *anti-coercion* instrumentas ES, kuris būtent daugiausia, nu, kadangi kalbame apie visas trečiašias valstybes, bet ten iš tiesų yra kalbama daugiausia iš tiesų apie, man atrodo, turima galvoje būtent Kinijos grėsmė. Žodžiu, padaryti tam tikri reglamentavimo dalykai, kurie yra labai svarbūs ir jie nustato tą politikos gaires toliau ir ypatingai, ta prasme, investavimo ir to vadinamo investicijų *screeningo* dalykuose ir visuose kituose, kurie labai svarbūs būtent stengiantis išvengti tos priklausomybės nuo Kinijos, pirmiausia. Nors visur dokumentai ruošiami su oficialia kalba apie trečiašias valstybes, kas kartais mums ir nelabai patinka, todėl, kad iš principo mums nepatinka tai, kad tokiu atveju, ką pamatėme dabar viešai, iš tiesų po vizito Prancūzijos prezidento, tiesiog į vieną krūvą sumetami ir bendraminčiai partneriai – tokie, kaip JAV, su kuriomis mes turėtume dirbti tam, kad atsvertume Kinijos grėsmes, ir Kinija pati, kuri kelią grėsmę. Tai, žodžiu, iš tiesų tas kartais teisinis lingvistinis dalykas ir dokumentų ruošimas nėra paprastas dalykas, kadangi jis yra apibendrintas ir tie niuansai gaudomi labai detalaus derinimo būdu. Kiekvienas žodis, kiekvienas kablelis, kiekvienas sakinytis turi savo reikšmę ir netgi tai, kaip išvardintos partnerės, kaip jos pavadintos ar kokia seka jos sudėtos ar kaip sudėtos, tai yra dar ir labai didelis darbas su dokumentais, su tekstais, kadangi tai jau vadinama ta sutarta kalba, kuria remiamasi toliau tolesniems žingsniams. Bet grįždama prie klausimo noriu pasakyti, kad formalus ir neformalus darbas yra visais klausimais – ar tai Rusija, ar tai Kinija, ar transatlantika, ar ES-NATO klausimais – visa tai yra sudėta į keletą lentynėlių ir tik viena iš jų matoma labai gerai, tai matoma tas oficialus dalydavimas posėdžiuose, o paskui ir tarybose, kur mūsų vadovai dalyvauja., Bet kasdien vyksta nelabai matomas, bet iš tiesų ir paruošiamasis, ir kartu labai stipriai galutiniam rezultatui įtaką darantis darbas. Ir tą daro visų lygių diplomatai. Ir iš tiesų Lietuvai sekasi – skirtingai, turbūt, negu yra manoma – pakankamai neblogai

sekasi burti tas vadinamus aljansus ir tiek nuolatinus, tiek tuos *ad hocinius*, kai valstybės kartais prisijungia dėl savo kažkokių tai labai specifinių priežasčių. Tai šiek tiek turbūt norėčiau tą mitą [juokiasi] nusodinti, kuriuo manoma, kad Lietuva lieka viena. Faktiškai mano atveju mes vieni buvome likę tik poroj atvejų ir tai tik labai specifiniais klausimais, kai ten iš tiesų buvo mūsų gyvybiniai interesai. O realiai mes esame labai tokioje solidžioje grupėje dažniausiai. Ir labai, sakyčiau, retai mes esame tik grupė – labai dažnai mes vieni iš tų, kurie tas grupes buria ir visais būdais bandome išlaikyti ir sutelkti tą mums reikalingą darbotvarkę ir jos išlaikymą.

Kokius tokio sėkmingo subūrimo ir per jį – savo interesų įgyvendinimo, perkėlimo – pavyzdžius galėtumėte iš savo praktikos išskirti?

Tai čia tiesiog per mažai laiko mes turime. Ir tokiais atvejais labai bijau, ta prasme, nukrypti į kažkokius tai ekspertinius dalykus. Bet am... na, tiesiog, yra tiesiog kasdieniniai dokumentai, kuriuos mes svarstome ir tai yra sunku pasakyti, kad tai buvo toks, anoks ar dar kažkoks tai. Manau, kad tiesiog reikėtų jau žiūrėti į kažkokius tai labai specifinius dokumentus, tekstus, kurie yra tikrai detalūs ir daug ten techninių dalykų. Ir ne visada labai gerai paaiškinamų. Bet aš sakyčiau mes subūrėme dalykus. Sakykime, jau prasidėjus Rusijos karui prieš Ukrainą, kai tik pradėjome mes kalbėtis dvi trys valstybės apie specialųjį tribunolą, faktiškai institucijos labai skeptiškai žiūrėjo atsargiai. EIVT žmonės ir tie, kurie dirbo su tais klausimais ir valstybių narių tarpe tikrai buvo ganėtinai toks, sakykime, nepasitikėjimas tuo, kadangi yra tarptautinis baudžiamasis teismas, ICC vadinamasis Hagoje, iš tiesų buvo linkstama į visiškai pasitikėjimą juo ir ir ir argumentai, dėl ko mes manome, kad turėtų būt kitokios formos specialusis formos, tokios formos dalykas, skirtas būtent šitiems atvejams ir Rusijos nusikaltimams įvertinti, buvo sutinkami su ganėtinai tokia, sakykime skepsiu. Jau taip atvirai galiu pasakyti. Šiandien mes matome, kad situacija yra radikaliai pasikeitusi, visiškai. Tai yra daugybės žmonių įdirbis ir, aišku, ir su partneriais viduj ES, ir su institucijomis, bet kartu ir kitose tarptautinėse organizacijose, ir kitomis bendramintėmis ne ES narėmis, kurios padėjo išjudinti tą visą reikia. Ir tai, ką aš dabar matau, skiriasi kaip dangus ir žemė nuo to, nuo ko mes pradėjome – o pradėjome dvi trys valstybės, išsakėme, kad reikia. Žodžiu noriu tuo tik pasakyti, kad reikalai, kurie iš anksto gali atrodyt sunkiai įveikiami, jie iš teisų turi prasmę būti daromi todėl, kad būtent matomas ir nematomas darbas taikant absoliučiai visus įmanomus sąjungininkus iš visų pusių galų gale gali atnešti arba tokį rezultatą, kurio norėjome arba, sakykime, kompromisinį variantą, kuris irgi yra daug geriau, nei nebūtume to darę. Ir mano supratimu tai yra labai didelis Lietuvos indėlis.

Priedas Nr. 13 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

Trumpai apibūdinkite pagrindinę savo darbo funkciją, susijusią su jūsų atstovaujamas institucijos atsakomybių sritimi ir Lietuvos pozicijos kėlimu, atstovavimu Europos sąjungoje.

Įprastai bet kokia pozicija, kokia ji būtų, ji yra susijusi su keliais faktais. Aš, aišku, žiūrėsiu iš labiau tokios teisinės pusės. Įprastai pozicija yra rengiama tada, kai yra arba naujas teisės akto pasiūlymas paruošiamas ir tokiu atveju valstybė narė turi parengti poziciją, remdamasi, aišku, Lietuvoje tai būtų Europos sąjungos koordinavimo taisyklėmis, kuriame būtų nurodyta, apie ką yra teisės aktas ir kokia yra Lietuvos pozicija tuo konkrečiu teisės aktu. Gali būti taip, kad, kadangi teisės aktų Europos sąjungoje yra labai skirtingo pobūdžio, tai yra tiek direktyvos, reglamentai, tiek pagal *komitologijos* procedūrą apima teisės aktai, kai savaime suprantama, pavyzdžiui, pagal *komitologijos* teisėkūrą priimamuose teisės aktuose kartais Lietuva neturi jokio didesni intereso, mes galbūt neturime toje srityje esančių ar gamintojų, ar neturime toje srityje esančių veikėjų, kuriems būtų na, reikėtų kažkokiu būdu mums sureaguoti ir mes tada galim pasakyti, kad mes pritariame teisės aktui, nepritariame, arba arba siūlome... siūlome kažkokius savo pasiūlymus. Aišku, visos pozicijos, savaime suprantama, yra rengiamos ne kur kitur, o sostinėje. Tai čia dirbantys diplomatai Briuselyje visų pirma turi išsigilinti į instrukcijas, kurias jiems atsiunčia juos deleguojančios institucijos. Na, kad, aišku, suprastume, kaip atrodo pačios nuolatinės atstovybės darbas, tai nuolatinė atstovybėje dirba kelių tipų diplomatai. Vienas vertus, tai yra tie diplomatai, kurie ateina iš užsienio reikalų ministerijos na, delegavimo rezervo arba ten dirbantys užsienio reikalų ministerijoje. Na, ir šakiniai, tokie kaip aš, kuriuos deleguoja konkrečios šakinės ministerijos. Na ir atitinkamai pozicija yra, pasirodo teisės akto pasiūlymas. Jis yra išplatinamas – mes turime Europos sąjungos delegatų portalą, o Lietuvoje turime nacionalinę sistemą LINESIS, per kurią yra išplatinami visi dokumentai ir būtent per tą sistemą koordinuojanti institucija arba atsakinga institucija rengia pozicijos projektą ir teikia jį derinti suinteresuotoms institucijoms. Visų pirma, tai yra kitoms ministerijoms, kurios gali būti susijusios su tuo konkrečiu teisės aktu ir taip pat gali būti įtraukiamos... pavaldžios įstaigos, jeigu reikia, ir kai kurie kiti suinteresuoti subjektai.

Kokiose pagrindinėse kitų Europos sąjungos institucijų sąrangose veikiate, bendradarbiaujate ir ruošiate pozicijas, ir ar tai padeda įgalina pasiekti bendradarbiavimą ir su kitomis valstybėmis narėmis?

Tai mažųjų... apskritai mažųjų valstybių turbūt pagrindinis iššūkis yra tas, kad mes labai turime mažus... tokius labai ribotus resursus, ribotus resursus tiek atstovavimo prasme čia Briuselyje – mes dažniausiai turime... na, galbūt skaičiumi turime tiek pat, bet tų žmonių, kurie rengia pozicijas, turime gerokai dažniausiai mažiau ir mums labai yra sunku na, negali sakyti, kad konkuruoti, bet būti pasiruošus tiek pat, kiek, pavyzdžiui, Vokietijos, Prancūzijos, Italijos arba Ispanijos delegacijos arba tos mūsų kaimynės Lenkijos, kurie, na, iš esmės turi kažkokiam net konkrečiam klausimui vos ne

visą departamentą, kada mes, tarkim, Lietuvoje, na, turime vieną arba juokais kartais sakoma pusė, arba tik ketvirtis, žmogaus, nes jam šalia vieno dar klausimo reikia kuruoti keletą kitų. Todėl mūsų, dirbančių čia, Briuselyje, aišku, pirminė funkcija vis tiek yra darbas Taryboje, ir mes turim dalyvauti darbo grupių posėdžiuose ir atstovauti Lietuvos poziciją tokią, kokia jinai parengta, bet kartu suprasdami, kad norint, kad būtų priimtas Lietuvai pats palankiausias sprendimas, nesvarbu, kurioje srityje, mums yra reikalinga papildoma na, kažkokia parama. Ir parama gali būti labai įvairaus pobūdžio. Tai gali būti tiek tiesioginė, tiek netiesioginė. Jei kalbame apie netiesioginę paramą, tai bus įvairūs neformalūs susitikimai. Įvairiais lygmenimis: tiek Komisijoje – tai gali būti susitikimai tiek su tais žmonėmis, kurie rengia teisės akto projektą, tiek su aukštesnio lygmens asmenimis, pavyzdžiui, komisaro kabineto vadovu arba su pačiu netgi komisaru. Tai yra visiškai normali, normali valstybių praktika, ką valstybės narės daro, įskaitant ir Lietuvą. Galbūt kartais norėtusi, kad būtų dar didesnė Lietuva, bet, aišku, mes vėlgi sugrįžtame į tą pačią pirminę prielaidą, kad vis tiktai mums kartais trūksta, trūksta tų žmonių, kad padengtume visus klausimus. Dar, aišku, yra tiesioginiai bendradarbiavimo būdai, kada mes bendradarbiaujame su kitomis institucijomis. Visų pirma, tai yra Europos Parlamentu. Kadangi Lietuva... Lietuvoje, na, Europos Parlamente dirbantys parlamentarai yra pakankamai atviri įvairioms idėjoms, mes galime su jais bendradarbiauti ir prašyti jų paramos įvairiais klausimais. Ir tas Europos Parlamento įsitraukimas tampa aktualus tada, kada mes kalbame apie įprastą teisėkūros procedūrą. Beje, šiuo atveju tai aktualu ir šiaip derinant bet kokią Europos sąjungos poziciją, nes Europos sąjunga, norėdama dalyvauti derybose su Kinija arba kita valstybe, rengia savo kaip Europos sąjungos vardu poziciją, kuri yra derinama su valstybėmis narėmis. Yra reikalingas pritarimas Tarybos, bet, kai kalbama apie įprastą teisėkūros procedūrą, yra du dalyvaujantys subjektai: tiek Taryba, kur vyksta darbo grupių posėdžiai, tiek Europos Parlamentas. Ir Europos Parlamentas, analogiškai, paraleliai rengia tų pačių teisės aktų *reportus*, lietuviškai tai vadintusi ataskaitomis, kur irgi teikia pasiūlymus, o kaip gi turėtume judėti vienu ar kitu klausimu arba kokios linijos turėtų Europos sąjungos laikytis. Labai dažnu atveju Europos Parlamentas yra netgi ambicingesnis negu valstybės narės. Čia, matyt, galima grįžti prie pamatinės tezės, kad Europos Komisija atstovauja visų pirma sąjungos interesą, Taryboje yra atstovaujamas visų pirma valstybių narių interesas, na, o Europos Parlamentas atstovauja Europos sąjungos piliečių interesą. Dėl Europos Parlamento pasiūlymai kartais yra gerokai ambicingesni. Bet būtent šioje vietoje mums tampa labai aktualu kalbėtis su Europos Parlamento nariais, aišku, visų pirma mes kalbame su Lietuvos delegacijomis dėl to, kad, jeigu mes jam paaiškinom, kur gi mes matome tą problemą Lietuvai, tada rašom, kad jie teiktų pasiūlymus tai ataskaitai, kurią rengia Europos Parlamentas, o visų pirma ataskaitos projektą rengia komitetas; komitetas balsuoja, po to komiteto patvirtinta ataskaita keliauja svarstymą plenarinėje sesijoje. Tai mes stengiamės, yra labai svarbu bet kuriuo atveju mažosioms valstybėms... ir visos mažosios valstybės tą siekia padaryti, kad jų pozicija būtų

atspindėta pačiame pirminiame etape. Kodėl? – dėl to, kad kitoms valstybėms tampa gerokai sunkiau nugincyti, tiek ar tai būtų Komisijos teikiamas pasiūlymas, tiek ar tai būtų Europos Parlamento teikiami pasiūlymai dėl konkretaus teisės akto. Tai čia yra toks *state of play*, kurio mes visada galime remtis, aišku, gali atsirasti visada papildomų veikėjų, tarkime, regionų komitetų įsitraukimas. Lietuva taip pat turi savo atstovus ir, tarkim, regionų komitetas savaime tarsi jis nėra teisėkūros subjektas, bet labai dažnai regionų komiteto galima prašyti. pateikti savo papildomą nuomonę kažkuriuo klausimu ir tokiu atveju mes dar per savo atstovus galime kelti problemą, kad štai Lietuva susiduria su vienokiu ar kitokiu aspektu ir mes siūlytume, kad teisėkūros procesas eitų viena ar kita kryptimi ir dėl to turėtų atsirasti regionų komiteto nuomonėje tam tikri aspektai, kurie sustiprintų mūsų poziciją. Bet kuriuo atveju, nesvarbu, ar tai būtų didelė šalis, arba maža – aišku, didelei šaliai visada yra lengviau, nes tiek gali vykdyti aktyvesnę lobistinę veiklą – labai svarbu teikti... ateiti su pasiūlymu, ar tai būtų teisėkūros teisės aktas, ar tai būtų Europos sąjungos pozicijos svarstymas su labai pagrįstu „ko gi mes iš tikrųjų norime ir kodėl tai yra labai svarbu Lietuvai?“ Ir kartu ne tik kodėl tai yra svarbu, bet dar turime tą ir pagrįsti. Tas pasiūlymas negali... aišku, žinoma, tu gali pateikti bet kokį pasiūlymą, čia... čia nėra jokio apribojimo, bet jeigu tu nori pasiekti rezultatų, turi sulaukti, na, svaresnės paramos. Ta svaresnė parama ateina su tam tikrais argumentais, kurie gali būti tiek išorėje, tiek formuojant jau taip vadinamąsias *like-minded* grupes, siekiant kitų šalių... šalių paramos. Ir, aišku, tos grupės jau formuojasi, jeigu galbūt kokiais 2004-2005-aisiais metais Lietuva įstojo į Europos sąjungą, aš tuo metu buvo moksleivis, bet, kiek man žinoma, dar tuo metu buvo labai stiprus pasiskirstymas. Na, vakarų Europos šalys, na ir tik naujai įstojusias Europos sąjungos valstybes, tas naujasis dešimtmetis dešimtukas, Vilniaus dešimtukas dar kartais vadinamas. Ir taip formuodavosi tos *like-minded* grupės. Dabar jau atsiranda truputėlį gilesnis įsigilinimas į patį turinį, ir jau galima formuoti tas *like-minded* grupes, atsižvelgiant į tai, kokie gi aspektai tame pasiūlyme. Pavyzdžiui, tiesiog pavyzdys, nėra galbūt susijęs tiesiogiai su užsienio reikalais, bet yra tokia miškininkystės *like-minded* grupė, kurie iš esmės telkia tas šalis, kurios turi nemažai miškų, ir, kadangi vyksta labai daug derybų, susijusių su būtent miškininkystės klausimais, gamtos atkūrimo klausimais, kitos šalys, tokios, kaip Lietuva, Latvija, Suomija, jos natūraliai pradeda labiau telktis į tokius sąjungininkus, kurie ieško bendrų... bendrų pozicijų. Aišku, ne visada *like-minded* formatas gali suveikti, gali būti taip, kad šalys turi labai skirtingas problemas, bet tokiu atveju galima ieškoti tam tikro tokio... tokios labai lanksčios formuluotės, pagelbėjime vienas kitiems tais atvejais, kai tos paramos reikia. Iš vakar dienos susitikimo, kur Rumunija tiesiog pasakė, mes tikrai neturime šitame teisės akte jokios problemos, bet esame pasirengę paremti valstybes nares, kurios tokią problemą turi.

Negaliu nepasinaudoti proga, kadangi atstovaujate būtent tokią mums aktualią sferą, ar suteikia kažkokio pranašumo, kad Komisijoje mes turime už aplinkosaugą atsakingą komisarą? Būtent Lietuvai Lietuvos pozicijoms.

Vėlgi turbūt vienareikšmio atsakymo į šį klausimą nebūtų, jeigu žvelgtume iš Europos sąjungos sutarčių perspektyvos, realiai komisarai neatstovauja valstybės narės. Ir Lietuvoje mes vis dar turim tą toki... *state of mind*, kad jau čia yra Lietuvos komisarai. Ne, jis nėra Lietuvos komisarai, jis turi visų pirma atstovauti Europos Komisijos interesą ir siekti, kad Komisijos tikslai būtų įgyvendinti. Bet savaime suprantama, yra bendri kultūriniai ryšiai ir nėra kalbinio barjero, ir ir ir komisarai yra dirbęs Lietuvoje ministru. Jis automatiškai dalį problemų žino geriau arba supranta labiau. Tai galbūt pats komisarai tam laiko, aišku, neturi, bet, pavyzdžiui, tuo metu... kai buvo jo biuro vadovas lietuvis, tai buvo bent jau tokia formali praktika karts nuo karto susitikti su Lietuva, aptarti, aptarti problemas, indikuoti, kur... kaip Komisijos atstovai mato, kur Lietuvos pozicija galbūt yra, na, pernelyg griežta arba pernelyg kritiška, kitais atvejais, kur jie pasigenda Lietuvos išitraukimo didesnio. Tai toks komunikavimas vyksta, ir jisai vyksta valstybių narių atveju panašus.

Taip pat užsiminėte apie neformalius susitikimus su kitų valstybių narių atstovais. Gal galite šiek tiek pakomentuoti jų svarbą Lietuvai bei bet kuriai mažai valstybei – ar gali toks formatas, galbūt partnerių ieškojimas tokiu būdu suteikti svorio atremiant didžiųjų valstybių [įtaką]? Ir kaip tokia praktika vyksta ir kur ji labiausiai pasitarnauja?

Tokie visi neformalūs susitikimai, jie yra reikalingi tam, kad išsigrynintų tarpusavio pozicijas. Ir jeigu mes matom, kad yra panašumų, mes jau galim kelti problemą. Iš esmės Komisija žvelgia ne tik į tai, kad tai yra didelė ar maža valstybė. Jei būtų žvilgsnis tik į didžiųjų valstybių pozicijas, tai reikštų, kad mes niekada jokio balso neturim. Bet yra vienas vienas labai svarbus aspektas, kad, jeigu vienas valstybė narė kelia problemą ir sulaukia paramos iš kitų valstybių, Komisijai tai jau yra indikacija, kad vis tik tai problema yra gerokai platesnio pobūdžio ir matyti tą problemą reikia ieškoti kažkokios reakcijos. Ir tada Komisija labai dažnai kviečiasi, pavyzdžiui, dvišaliam pokalbiui arba, arba jeigu tai yra kelių šalių grupės, kviečiasi šalis, šalis konkretniems pokalbio pasižiūrėti ir pasimatuoti temperatūrą, ar esamas teisėkūros tekstas... kur link jis turėtų judėti, kad jis vis tik tai atlieptų ir tų šalių, kurioms galbūt yra pernelyg didelė... didelė ambicija. Tokie tie neformalūs susitikimai yra visiškai nuolatinis dalykas. Vieni yra tokie *ad hoc*, suorganizuojami čia ir dabar, nes, pavyzdžiui, reikia paramos. Prieš porą savaitių mes svarstymą dėl atliekų vežimo reglamento ir mums tiesiog reikėjo... norėjom pateikti savo pasiūlymą, kuris mums atrodė labai aktualus. Tai pirmas dalykas, ką mes rašom, tai yra neformalus susitikimas prieš posėdį: pirma, pasitarkite, net nereikia, kad jūs už mus balsuotumėte, bet tiesiog pasakytumėte, matot, kad problema yra, ir norėtumėt, kad apie tą problemą mes ateityje vis tik tai padiskutuotume. Tai vienas dalykas, o kitas

dalykas, mes turime, aišku, ir labai įprastinius formatus. Na, tarkim, *Nordic-Baltic* formatas, kada šiaurės ir Baltijos šalys tiesiog turi periodinius pusryčius artėjant aplinkos Tarybai – aš manau, kad tie formatai kartojasi ir ir kalbant apie ir apie bendrųjų reikalų tarybą, ir apie užsienio reikalų tarybą, kada susėda prie vieno stalo, valgo, pusryčiauja, bet kartu ir pasitaria, na, kokia maždaug bus pozicija vienu ar kitu klausimu, nes na Taryboje klausimai yra svarstomi, iš anksto išplatinamas dokumentas, kuriame išdėstoma, kuriais aspektais kviečiami ministrai pasisakyti. Tai mes pasitariame, kur link judėsime, ko galima tikėtis. Bent jau [*netranskribuojama siekiant užtikrinti anonimiškumą*] srityje bendradarbiavimo su Šiaurės ir Baltijos šalimis yra nemažai.

Ačiū. Užsiminėte apie dvišalius pokalbius Komisijos. Ar toksai pasikvietimas valstybės reiškia, kad valstybė šiuo klausimu laikoma tarsi lydere, na, ir jai gali būti kažkaip neformaliai pavesta, tarkime, vesti šitą diskusiją ar formuoti darbotvarkę keliamu klausimu?

Galbūt pats šalies susitikimas su Komisija dar nereiškia, kad šalis yra lyderė. Iš esmės tai reiškia tik viena, kad tiek Komisija, tiek ta šalis, kuri kelia tą klausimą, mato, kad yra problema. Ir Komisija tokio susitikimo metu pasižiūri, visų pirma, kiek ta problema yra aktuali ne vienai šaliai, o keletui šalių. Bet tokio dvišalio susitikimo rezultatas gali reikšti ir tokį dalyką – valstybės narės siekį gauti kažkokią išlygą. Dažniausiai prašo kažkokios išimties ir tokią išimtį gali gauti. Ir ir tikrai yra buvę aišku čia. Aš neseniai pradėjau dirbti, bet mano kolegė prieš keletą metų, kur buvo, pasakojo, kad kelios šalys turėjo grupę, kėlė kėlė klausimą ir galiausiai latviai turėjo susitikimą su Komisija ir gavo išimtį, atsižvelgdami į tą problemą.

Ačiū, dar šiek tiek apie bendramintes valstybes – toks keleriopas klausimas, ar Lietuva turi kažkokias tai pastovias partneres, ar tai labiau *ad hoc* kūrimasis, priklausomai nuo temos? Ar Lietuva yra labiau prisijungianti ar inicijuojanti tą partnerių tinklą kūrimą ir galbūt yra kažkoks tai sėkmės pavyzdys, kur, tarkime, Lietuvai pavyko savo poziciją apginti, savo interesą perkelti ES lygmenį būtent dėl bendraminčių valstybių pagalbos?

Taip, gaila sakyti, bet vis tik tai Lietuva turbūt būtų labiau ta šalis, kuri yra prisijungianti. Iš esmės, jeigu nori informuoti *like-minded* grupę, vadinasi, mes turime būti pajėgūs suteikti tam tikrą turinį tai grupei ir turėti, na, pavyzdžiui, kažkokį projektą pasiūlymo kaip, pavyzdžiui, keisti ar tą pačią poziciją – tą europinę poziciją – ar tą patį teisės aktą. Ir čia mes susiduriame su labai tokia problema ta, kad mūsų ekspertai, nepaisant to, kad jie tikrai būna labai labai geri ir turi labai daug žinių, bet mes neturim galimybės ištransliuoti ir ir suformuoti tokias... tokias pasiūlymus. Bet tą sėkmės atvejį turim, ir mūsų sėkmės atvejis... aš galėsiu pasidalinti vienomis skaidrėmis tiesiog po pokalbio... tai yra LNG terminalas, kada Lietuva sėkmingai iškėlė tą klausimą į europinį lygmenį per labai trumpą laiką ir sugebėjo suburti ir *like-mindedus*, ir užsitikrinti paramą. Ir ir ten yra istorijos, aš net, kur,

jeigu neklystu, vos ne rugpjūčio mėnesį Lietuva atostogų metu Lietuva gebėdavo susirasti kontaktus Komisijoje, kad būtų gautas atsakymas į Lietuvai aktualų klausimą labai greitai. Taip, bet šitas buvo turbūt vienas iš didžiausių sėkmės pavyzdžių. Kitais atvejais, aišku, yra labai normalu, kad viena šalis na parengė kažkokį pasiūlymą. Tada jau, kai yra kažkoks pasiūlymas, mums truputėlį yra lengviau pateikti kažkokius komentarus, papildymus, sužiūrėti kitus akcentus, kurie būtų, kurie būtų aktualūs man iš savo srities.

Ar jums pačiam yra tekę prisidėti, tarkim, iš savo pozicijos, iš savo temos prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu formavimo?

Aš dabar... man jau gal šiek tiek sunku prisiminti, nes aš ilgą laiką [*netranskribuojama*] ministerijoje nedirbau, bet taip, buvo laiko tarpas, kai dirbau ES ir tarptautinių ryšių skyriuje ir būtent tame skyriuje buvo tie tie žmonės, kurie dirbdavo su LINESIU ir ten ateidavo dalis klausimų, kurie yra susiję būtent su apskritai pozicijos formavimu ir įvairiais aplinkosauginiais klausimais. Tai buvo vienas turbūt iš tų formatų 17 + 1, kur Kinija išskyrė 17 V-N, su kuriomis ji būtų linkusi bendradarbiauti. Visada eidavo oficialus kvietimas, na ir, aišku, čia būdavo toks sprendimas, kur mes net vertinom ne su visom institucijom, bet tik su užsienio reikalų ministerija. Mūsų pozicija yra ta, kad jokio įsitraukimo į formatą nebūdavo. Galiausiai iš to formato mes ir pasitraukėme oficialiai. Būtent tą atvejį aš atsimenu geriausiai, dar, aišku, būdavo... yra visi tie formatai, kada ateina įvairios tarptautinių konvencijų klausimai. Jais ES formuoja savo poziciją. Tai ten būdavo kažkoks Kinijos aspektas, Kinijos klausimas, bet jis nėra... tuo metu jis nebuvo dar tada tiek aštrus. Dabar mes matome tokią labai intensyvią, sakytumė, santykių krizę. Bet, tarkim. Europos sąjunga... vis tiek tie santykiai tarp Europos sąjungos ir Kinijos vyksta

O derinant, kalbant su partneriais, iš to, kiek pamatėte dirbant atstovybėje, ar galima išvelgti Lietuvos konkrečius per pastaruosius keletą metų veiksmus, būtent prasidėjusios nuo, žinoma, nacionalinės pozicijos pasikeitusios Kinijos klausimu, ir bandant paveikti, įtikinti Europos sąjungą, kad na vis tiek tai yra grėsmės?

Aš manau, kad Lietuvos pozicija labai gražiai išsikristalizavo su esama valdančiąja dauguma ir mūsų parama Taivanui, ir iš esmės tas matymas... šioje vietoje labai gaila, kad jūs neturite galimybės susitikti su Arnoldu Pranckevičiumi, jis yra tiesiog pernelyg užsiėmęs, bet jis galėtų papasakoti, kaip vyksta viskas COREPER II posėdžiuose ir kaip tie klausimai yra svarstomi? Jeigu rasiu proga, pasidalinsiu keliomis ištraukomis iš ataskaitų, kokiais aspektais yra svarstomi klausimai. Bet taip, Lietuva užėmė pakankamai aiškia poziciją dėl Taivano ir tą poziciją labai aiškiai iškomunikavo ir tos pozicijos laikymasis labai aiškiai atsiliepė dvišaliams santykiams, kada mes matome, kad ir Kinija mažina atstovavimo lygį Lietuvoje. Kita vertus, kituose formatuose mėginta kelti tą problemą, kad

Štai galbūt Lietuva čia jau šiek tiek sau leidžia, leidžia per daug, bet labai natūraliai pats karas Ukrainoje sutelkė kai kurias šalis. Nu mus dar labiau suartino, Baltijos šalis ypač - Estiją su Lietuva nes mūsų yra panaši pozicija, mus dar labiau suartino su Lenkija, kuri tikrai demonstruoja didžiulę lyderystę Ukrainos klausimu ir kartu iš dalies ir ir ir... Kinijos klausimu. Na ir aišku, kalbant konkrečiai apie Kiniją, mažai valstybei tokias problemas kelti yra šiek tiek lengviau. Kodėl? – dėl to, kad poveikis, tarkim, mūsų ekonomikai, jis, jis yra šiek tiek mažesnis, arba galima jį lengviau išspręsti, bet, pavyzdžiui, mes sunkiai galėtume tikėtis, kad na, tarkime, kokia nors Graikija galbūt stipriai palaikytų kažkokius ribojančius veiksmus Kinijos atžvilgiu dėl to, kad Graikijoje yra, jeigu neklystu, vienos didesnių Kinijos investicijų, tai visai suprantama valstybė-narė turi atsižvelgti į savo investuotojui daromą poveikį arba daromą spaudimą ir ir kartais tai yra sunkiau padaryt. Bet šiaip jo, mažai valstybei yra tikrai lengviau, lengviau kelti problemą ir būtent Taivano klausimas, man atrodo, įdėjo į labai gražią poziciją. Ir kartu kitoms šalims tapo aiškiau, na, kur gi ta Lietuva stovi tuo klausimu. Ir tai vienais atvejais mus priartina prie šalių, kurios yra jau minėtos ta pati Suomija ir palengvina bendradarbiavimą. O kita vertus, mes atsiduriame kitoje barikadų pusėje, kur yra šalių, kurios nori kažkokio didesnio lankstumo santykiuose su Kinija, nori mažiau eskaluoti Taivano klausimą.

Priedas Nr. 14 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovė, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 21 d.

Trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias Lietuvos pozicijos kėlimu ir atstovavimu Europos Sąjungoje.

Mūsų skyrius koordinuoja pozicijas [*netranskribuojama*] komitetui, kuris vėlgi yra formatas, kuriame valstybės nares derina pozicijas, priima sprendimus dėl instrumentų ir ten būna Kinijos klausimas, tarp kitko, dabar vis aktualesnis tampantis. O kitas mūsų darbo funkcija yra pasirengimas Užsienio reikalų tarybos susitikimams. Tai irgi yra ES-Kinijos santykiai, tai tada mes surenkame kolegų indėlius ir formuojame galutinę medžiagą ministrui.

Ar galite šiek tiek papasakoti, išsiplėsti apie pozicijų derinimą, tarimąsi su kitomis Europos sąjungos valstybėmis narėmis – ar praktikoje vyrauja formalūs, neformalūs formatai ir būtent ar šiuose formatuose derinantis pozicijas yra jaučiamas skirtumas tarp mažųjų ir didžiųjų ES valstybių narių?

Tai derinam pozicijas dėl Kinijos lygiai taip pat, kaip ir dėl kitų klausimų mums svarbių. Yra, taip, yra formalūs – tai, kaip sakiau, ateina klausimai jau paruošti atskirose darbo grupėse, Kinijos klausimą, turbūt žinote, kuruoja COASI darbo grupė, ten yra ir Lietuvos atstovai, kur jie su kitų v-n nariai rengia tekstu bendrų pareiškimų tekstus derina, jei vyksta kažkokia... *summitai* ar pozicijos, ar pareiškimai reikalingi, tai jie yra tie, per kuriuos pirmiausia eina. Mano skyrius jau, kaip sakiau, mes darbo grupių neinstruktuojame – mes renkame pozicijas, kur jau yra ambasadoriai susėdę kartu irgi tęsi diskusijas, jei dėl ko nesutaria. Arba dėl ko nesutaria darbo grupėse, jie priima tada jau aukštesniu lygiu sprendimus, arba būna tokie strateginės diskusijos, bendro apsikeitimo. Tai ten irgi pas juos. Neformaliai mes turime tas savo kanalus, turime, pirmiausia, Briusely kolegus šnekasi vieni su kitais. Mes turime sostinių kontaktus. O neformaliai taip pat mes galime mažose grupėse apsikeisti greitai nuomonėmis, pozicijomis su kitais kolegomis. Kitas kanalas, kuris yra palaikomas, yra politikos direktorių irgi tada yra departamentų direktorių tiesiogiai dirbančių – dabar pas mus ne departamentas, dabar vadinasi grupė Indijos ir Ramiojo vandenyno grupė – bet tai yra atitikmuo departamentui kitose ministerijose. Tai įvairūs tie kanalai, viskas priklauso tais tiesioginiais žmogiškaisiais ryšiais. Ambasadoriai Briuselyje turi savo kontaktus, savo kanalus. Turim tas bendraminčius ir Kinijos klausimu, tai... tai, tiesą pasakius, jie sutampa mums kaip ir dėl kitų nacionalinių saugumo interesų. Kažkaip labai panašiai, aš esu savo laiku dirbusi Briuselyje COES, kuri rytų Europos klausimais visi... dokumentai ten yra derinami, žodžiu... Tai man labai primena Kinijos diskusijas dėl ES-Kinijos santykių, primena mūsų diskusijas dėl ES-Rusijos santykių. Tiesą pasakius, net grupės valstybių narių, kurių pozicijos artimesnės yra, labai panašios. Tai mes turime

tuos pačius estus, latvius, čia kurie, žinot, sekė mus ir išstojo irgi iš 17 plus 1 formato. Turime vis daugiau bendrumų su lenkais, su kuriais... kurie gal dėl Kinijos turi tokią pragmatišką, praktišką poziciją, bet vis daugiau girdime ir iš jų, kad tos geopolitinės realijos, aktualijos jos irgi skatina kitaip pasižiūrėti. Čekai, kaip žinia, nauja Vyriausybė yra gan balsingi. Ir darosi mūsų sąjungininkais irgi, nors tam tikrų sprendimų gal jie nėra priėmę. Šiaurės šalys, vėlgi, jie pozicijos skiriasi dėl ekonominio bendradarbiavimo, bet vis matome, irgi, daugiau tų tokių sutampančių taškų ir požiūrių. Na ir aišku didžiosios valstybės. Vėlgi čia ne paslaptis – matome viešas diskusijas, matome, kokios buvo... Prancūzijos prezidento žinios po vizito į Pekiną, matome, kokie Europos institucijų vadovų pareiškimai yra, nes reikia ir jų nepamiršti – jie irgi yra labai, kaip sakyti, svarbūs žaidėjai šitoje visoje diskusijoje. Taip pat galiu pasakyti, kad bendras jausmas mums toks, kad to supratimo grėsmių, tokio, kaip mes matome, ES viduje vis daugiau ir daugiau. O mes neišvengiamai esame vis minimi ekonominių santykių srityje, kuri yra ne mano sritis, tai čia iš karto pasakysiu, kad labai giliai nelįsiu. Bet iš tikrųjų mes esame minimi kaip iš vienos pusės kaip pavyzdys, ką Kinija, kokias Kinija ekonominės prievartos priemones gali pritaikyti ir ko mes turime, kam ruoštis, iš kitos pusės kaip pavyzdys ES vieningo atsako, kuris iš tikrųjų padėjo mums apsiginti ir visada esame kaip toks nu pozityviam kontekste, sakykime.

Ar galima laikyti Lietuvos pastarųjų keleto metų veiksmus – tiek pasisakymus, tiek atstovybės atidarymą, tiek pavyzdį išstojant iš 17 + 1 formato ir panašiai – poveikio Europos Sąjungos besikeičiantiems ES santykiams su Kinija darymu?

Žinokit, šitoj vietoj aš negaliu pasakyti, nes tuo metu dirbau visiškai ne su... buvau šiek tiek kituose failuose ir tokių detalių aš pasakyti negaliu. Aš žinau, kas yra su šia Vyriausybe ir šios Vyriausybės politika ir jos programos įgyvendinimu kas vyko ir kas įvyko. Ir tas poveikį iš tiesų padarė. Taigi sukurtas yra *anti-coercion* mechanizmas iš tikrųjų, tai vienas iš tokių gynybinių ES ekonominių instrumentų, kurio dabar, vis kalbama, kad jo gali iš tiesų prireikti. Jeigu sekate... kitų valstybių aktualijas, tai turbūt matėte Olandai kokių žingsnių ėmėsi – jie yra kartu su japonais ir amerikiečiais koordinuotai sutarę ir riboję, na, kol kas tas sprendimas dar įsigalios, bet sprendimas jau yra priimtas, riboti tam tikrų lustų eksportą į Kiniją. Japonai, amerikiečiai ir olandai yra vieninteliai pasaulyje gaminantys tuos lustus, tie lustai yra labai svarbūs Kinijai, vėlgi, gaminant kažkokius kitus lustus. Tai yra tiesiog toks gamybos grandinės dalis. Ir jie tą priėmę sprendimą dabar iš tikrųjų, na, kaip pasakyti, laukia, kokia bus Kinijos reakcija ir, kai kalbame apie visokius galimus scenarijus, tai tas, manau, *anti-coercion* mechanizmas yra... suteikiantis, suteikiantis, kaip pasakyti, tiems patiems olandams tam tikrus *assurance*, kad jie bus, turės, kuo apsiginti, jeigu reikės.

Ar galėtumėte apskritai vardinti Lietuvai aktualias Europos Sąjungos užsienio politikos sritis, kiek jums tenka susidurti, kuriomis mūsų šaliai būdinga nuolat turėti poziciją ir aktyviais veiksmais siekti ją paveikti?

A... tai be abejo, tai mes tęstinę, nuolatinę artimiausių mūsų gyvybinių nacionalinio saugumo interesų liniją, tai yra tai, ką Rusijos agresija prieš Ukrainą, atsakas ES į tai. Tada rytų partnerystės politika, kur mes turime didelį įdirbį ir interesus ir gerus ryšius su partnerėmis. Ta pati dabar ES-Kinijos santykių tema, taip pat bendradarbiavimas su Indijos-Ramiojo vandenyno šalimis kaip diversifikacijos kryptis, mažinantis tiek mūsų priklausomybes, padedanti mums atsverti, sakykime, nuostolius, patirtus dėl Kinijos ekonominės prievartos, bet kartu ir kaip sritis, kurią mes matome, kad būtų... kurioje visos ES priklausomybės nuo Kinijos būtų mažinamos per stiprinimą, bendradarbiavimo, per diversifikaciją į tą regioną. Čia kas yra mūsų srities klausimai. Aišku, yra plėtros procesas dabar mums tapo... visada mes buvome plėtros proceso rėmėjais, palaikytojais, Vakarų Balkanų šalių įstojimo į ES palaikytojais, bet dabar dar turime ir dvi kandidatės ir vieną potencialią kandidatę iš rytų Europos. Tai mums vėlgi tai yra labai svarbus klausimas. Vėlgi Rusijos agresijos prieš Ukrainą pasekmės, jos turi tą tokį *spillover* efektą – dabar visose srityse, tai mums dabar jau svarbu ir tas globalusis išitraukimas su trečiosiomis šalimis, ir su Afrika, kurioje labai svarbu, kad neįsigalėtų priešiški mums naratyvai, kur būtų daugiau paramos mūsų pozicijoms tarptautinėse organizacijose – mūsų, turiu omenyje jau ES. Paramos Ukrainai, paramos tarptautinėmis taisyklėmis grįstai tvarkai. Afrika, Lotynų Amerika, Azija – visi tie regionai mums staiga pasidarė daug daug svarbesni ir įdomesni, negu... negu iki, sakykime, vasario 240-s dienos galbūt buvo.

Kaip manote, ar – ir kiek – pozicijos suderinimas nacionaliniu lygmeniu turi sėkmės tiek Lietuvos, tiek apskritai mažųjų valstybių pozicijų tvirtumui ir tolesniam įgyvendinimui, perkėlimui į ES lygmenį.

Tai žinoma, bet jokios pozicijos į ES lygmenį ir nekeliauja nesuderintos. Tai jos būna tvirtinamos ir Vyriausybėje, ir mandatuojamos Seime, ir... jeigu tai yra EVT, tai vėlgi tai yra prezidentūros... su prezidentūra yra viskas derinama. Todėl tas suderinimas, jis ir taip yra – be jo jos negali keliauti aukščiau, nesuderintos pozicijos. Bet jeigu kalbate apie politinių jėgų nacionalinių sutarimą, bendrą tokį, principinį, tai žinoma. Tai žinoma, kad jisai yra svarbus ir labai reikalingas ir pirmiausia tai ne tik viešo diskurso tokiu palaikymui, kad jis nesukeltų ten mūsų partneriams ar sąjungininkams kažkokių tai klausimų, bet ir... tęstinumui mūsų politikos kryptių, nuoseklumui ir tęstinumui keičiantis rinkiminiams ciklams.

Užsiminėte šiek tiek apie bendramintes valstybes – ar Lietuva turi tokias pastovias bendramintes valstybes, ar vis tik mums būdingas *ad hoc* partnerio ieškojimas ir, jeigu turime, kokiais klausimais, visada galime tikėtis partnerių palaikymo?

Man atrodo aš jau atsakiau šiek tiek į šitą klausimą anksčiau, taip, turime natūraliai mūsų regiono valstybes. Baltijos partneres daugeliu klausimų, Lenkija labai artima bendramintė yra, Šiaurės šalys, turime klausimų, kur tikrai dirbame kartus su olandais, yra klausimų, kur mūsų sutampa su tokiom, kaip pasakyt, naujom sąjungininkėm – Belgija, Liuksemburgu pavyzdžiui, dėl specialiojo tribunolo už Rusijos agresijos nusikaltimą. Taip pat turime dabar, kadangi mes, kaip sakiau, Rusijos agresija prieš Ukrainą paliečia labai daug sričių ir mes turime naują interesą Irano atžvilgiu, mes esame labai susirūpinę dronų tiekimu Rusijai, kuriais atakuojami Ukrainos miestai. Tai mes labai daug dirbame dėl ES sankcijų Iranui, siekdami užkirsti komponentų tiekimą į Iraną ir pačių dronų perdavimą. Tai vėlgi mes turime tenai naujų sąjungininkių, su kuriomis gal anksčiau nesame dirbę, bet su ta pačia Vokietija ir Prancūzija ir... turime atskirus neformalius, kaip pasakyti, kontaktus, dar siekiant bendrų ES sprendimų. Tai ta prasme labai čia galima... nėra tokio greito atsakymo iš tikrųjų – mes turime ir pastovias grupes, ir partnerius bendraminčius atskirais klausimais, su kuriais kitais klausimais galbūt mūsų pozicijos šiek tiek skiriasi. Tai viskas priklauso nuo temos ir nuo klausimų.

Ar toksai bendraminčių grupių formavimas gali būti sėkmę užtikrinanti priemonė santykiuose su didžiosiomis valstybėmis?

Neabejotinai, tai yra vienintelis atsverti arba ieškoti bendro vardiklio su kitomis valstybėmis, tai, kuo daugiau mūsų poziciją įgarsinančių balsų, tuo garsiau ta pozicija, tvirčiau, skamba, tuo arčiau tas kompromisas, kurio mes visada... ES sprendimai, tai yra kažkokia vidurio paieška, kompromiso suderinimas ir tuo arčiau tas kompromisas būna mūsų linijų, mums svarbių.

Ar galėtumėte įvardyti tokį sėkmės atvejį, kai būtent bendraminčių pagalba mums pavyko, kad mūsų balsas būtų svaresnis, išgirstas labiau?

Visi mūsų iš tikrųjų pasiekiami sprendimai, jie nebūna vienos Lietuvos. Tai visada būna su bendraminčiais. Nebent tai būna jau ne... ne tai, kad sėkmės atvejai. Vieni mes liekame, kai jau mes liekame vieni, tai tada būna sunku, kai turime atstovėti tam tikrus mums gyvybiškai jau nacionalinio saugumo klausimus. Bet visi kiti sprendimai iš esmės, ar tai būtų sankcijos Rusijai, ar tai būtų sankcijos Baltarusijai, ar tai būtų tam pačiam Iranui, ar tai būtų bendri kažkokie pareiškimai – na, Lietuva visada turi kliautis bendraminčių parama.

O ar Lietuva apskritai yra labiau burianti sąjungininkes valstybė, ar prisijungianti?

Labiau buriant ir inicijuojanti, taip.

Kokios yra bendros Europos Sąjungos vertybės ir principai pamatiniai, į kuriuos dažniausiai Lietuva apeliuoja ir kurių užtikrinimo Lietuva tikisi ir siekia iš vykdomos Europos Sąjungos politikos?

Tai konsensusas, vienybė, visų... interesų... atsižvelgimas į visų partnerių interesus ir jų suderinimas, ir atsižvelgimas į nacionalinio saugumo interesus, kai iš tikrųjų, tarkim... kai kai... kai kažkas labai labai jau yra mums svarbu ir tai yra suprantama – dažniausiai tai yra suprantama, kad atskira valstybė gali laikytis daug kietesnės, aštresnės pozicijos, nei dauguma, jeigu yra tiesiogiai liečiami jos nacionalinio saugumo interesai.

Kaip manot, kurių iš šių principų užtikrinimą Lietuva labiausiai siekė teikdama pasisakydama būtent Kinijos klausimu?

Tai vienybės. Vienybės, kuri tikrai mums ir padėjo atsilaikyti šitoj vietoj.

Apskritai Lietuvos veikimą vertinant Europos Sąjungos lygmeniu užsienio politikos klausimais, Lietuvai būdinga veikti siekiant labiau savo nacionalinių interesų įgyvendinimo ar galbūt savo regiono grupę atstovaujant? Ar vis tik apeliuojant į visoms Bendrijos narėms būdingas aktualijas ir interesus?

Sakyčiau, mes keičiamės iš tikrųjų. Mes nuo nacionalinių ir regioninių interesų vis labiau ir labiau pereiname prie bendro matymo ir supratimo, kas ir kitiems aktualu. Tai, sakyčiau, čia yra... esame tokiam ES brandos procese.

Priedas Nr. 15 Buvęs Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 27 d.

Trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias su jūsų atstovaujamos institucijos atstovybių sritimi ir Lietuvos pozicijos kėlimu, atstovavimu Europos Sąjungoje.

Tai šiuo metu esu [*netranskribuojama*], bet prieš tai dirbau Briuselyje, Lietuvos nuolatinėje atstovybėje Europos Sąjungoje, kur buvau irgi atsakingas už [*netranskribuojama*]. Tai darbas Briuselyje iš esmės apėmė atstovavimą posėdžiuose, Taryboje, susitikimuose su Europos Komisija, kitom V-N, taip pat su trečiųjų šalių atstovais, verslo asociacijomis ir pan.

Kaip supratau, Jums yra tekę prisidėti prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu formavimo ES, ar ne?

Tai, aš tai sakyčiau, kad bendras principas vis tiek yra toks, kad pozicijas formuoja Vilnius, sostinė, tai aš aišku ten mūsų, turiu omenyje tų žmonių, kurie dirba, tarkim, Briuselyje, mes prie to

prisidedame, bet mes daugiau atstovaujame tą poziciją, negu patys tiesiai formuojame. Nes galutinis žodis visad tiek ateina iš sostinės – tokia yra bendra logika apskritai.

Bet dalyvavote atstovaujant ir perteikiant?

Taip.

Ar galėtumėte įvardinti iš savo patirties Lietuvai aktualias ES UP sritis, kuriomis mūsų šaliai būdinga nuolat turėti poziciją ir prireikus aktyviais veiksmais ją siekti paveikti?

Tai... labai didelis kiekis tokių sričių yra. Tai praktiškai UP tai visi svarbiausi klausimai. Tai yra iš esmės dvišaliai santykiai su JAV, tai yra ES pozicija dėl Rytų ypač kaimynystės valstybių, dėl ES santykių su Kinija, su Indija. Gal kažkiek mažiau su Afrikos šalimis, gal, sakyčiau, ten jau priklauso nuo konkretaus konteksto. Bet bet kuriuo atveju, kai vyksta diskusijos ministrų lygiu, Užsienio reikalų taryboj visada būname suformulavęs kiekvienu atskiru klausimu. O dar kur, aišku, didelis aktyvumas Lietuvos yra, tai visais klausimais, kurie susiję su ES bendrosios rinkos, vieningos rinkos veikimu, nes čia irgi yra labai aiškūs interesai. Yra ES derybos dėl daugiametės finansinės perspektyvos ir iš tikrųjų daug kitų klausimų. Tai iš esmės visos teisėkūros iniciatyvos, kur ateina per skirtingas tarybos formacijas, tai visad turim pozicijas.

Ar galima sakyti, jog Lietuvai būdinga šiose srityse telkti kaip ir ekspertinių žinių tinklą, didesnę žmogiškųjų išteklių bagažą? Atsižvelgiant į tai, kaip įrodo tiek literatūra, tik kitų kalbintų respondentų patirtis, kai kurios didesnės šalys gali sau leisti specializuotis tam tikrose srityse ir telkti ten didesnius išteklius?

Tai... sakyčiau, kaip. Tie klausimai, kurie yra prioritetiniai vis tiek mes su savo galimybėm stengiamės skirti jiems didesnę dėmesį. Ir akivaizdu, kad, jeigu tai klausimas tiesiogiai siejasi su Lietuvos interesais, tai skiriami didesni pajėgumai. Dabar kiek ten tos ekspertizės, tai šiek tiek priklauso nuo atskirų sričių, bet... Manau, kad yra. Manau, kad yra. Aišku, negalima lyginti su didžiausiomis ES valstybėmis, bet vis tiek tai žmonės ir mūsų ministerijų, kitose ministerijose specializuojasi tam tikrais klausimais, į juos daugiau gilinasi ir natūralu, kad visos ES darbotvarkės mes... ne į visus klausimus mes vienodai įsigilinam, ne visiems vienodą prioritetą teikiame. Tie klausimai, kuriuos prieš tai vardinau, aišku, kad ten yra didesnė, sakykim, ta ekspertizė ir didesnis dėmesys, negu kai kuriems kitiems.

Ne tik iš dabartinės perspektyvos, bet ir iš patirties, kurią prieš tai atsinešėte, ar apskritai stebite išskirtinai per pastaruosius keletą metų besikeičiančią, pasikeitusią ES poziciją Kinijos atžvilgiu, pasikeitusį santykių vertinimą?

Aš sakyčiau, kad diskusija vyksta. Tai oficiali ES pozicija tai vis dar yra, kad tas požiūris, kuris buvo tame komunikate [*omenyje turimas 2019 m. Komunikatas, deklaruojantis trejų metų santykių su Kinija*], jis galiojantis, niekas jo kol kas nepaneigė. Bet iš esmės pripažįstama, kad pati Kinija pasikeitė, pati ne tik Kinija, bet ir situacija pasaulyje pasikeitė, tai ta pozicija, matyt, ES, peržvelgti kažkiek reikės. Turbūt žinot, neseniai buvo – kovo berods trisdešimtą ar kažkada – ne tokia sena Komisijos pirmininkės von der Leyen kalba, kur jina kalbėjo irgi apie šituos aspektus. Tai kol kas, aišku, nėra atsispindėję jokioje konkrečioje politikoje, bet diskusijos bus tęsiamos ir tai turėtų būti viena iš diskusijų temų ir Europos vadovų lygiu. Irgi apie tai buvo oficialiai skelbta EVT pirmininkas Charles Michel savo *Twitteryje*. Tai tos diskusijos vyksta. Tai, sakyčiau, akivaizdu, kad kažkiek pasikeitė visas kontekstas. Bet gal tos pozicijos ES Kinijos atžvilgiu peržiūros, ar, sakykim, formavimą kažkiek pristabdė pandemija, kadangi tuo metu apskritai buvo sumažėję kontaktų su Kinija ir... apskritai buvo toks šiek tiek lėtesnis ritmas. Tai tai... šiek tiek ir tie europiniai dvišaliai kontaktai su Kinija sulėtėjo, bet dabar vėl daug didesnis aktyvumas ir turėtų šiomet turbūt būt vadovų susirikimas – vienas vyko pernai metų balandį, jei gerai atsimenu. Tai natūralu, kad tie intensyvėjantys vėl kontaktai ir Kinijos, aišku, elgesys ir tarptautinėje erdvėje, ir jų pareiškimai įvairūs, ir pozicija, sakykim, Taivano atžvilgiu, ir jau santykiai su Rusija ypač dabartinio karo kontekste, tai via tai įtakoja europinį požiūrį į Kiniją. Tik tiek, kad aš sakyčiau, šiame etape kol kas dar nėra gal kažkokio naujo europinio konsensuso, kaip ES turėtų su Kinija... su Kinija palaikyti santykius, kokie turėtų būti esminiai parametrai, sakykim, viso to bendradarbiavimo. Bet apie tai diskusijos vyksta tikrai ir jos intensyvėja, sakyčiau.

Kaip vertinate Lietuvos veiksmų Kinijos klausimu aktyvumą ir kėlimą ES lygmeniu – ar iki Kinijos aktyvių ekonominio spaudimo veiksmų tai buvo tik nacionalinio saugumo klausimai, ar Lietuva sistemiškai kėlė šį klausimą ir ES lygmeniu?

Am... Tai bet kuriuo atveju... pavyzdžiui prekybiniuose formatuose santykiai su Kinija buvo nuolatinė tema ir apie tai diskusijos vykdavo. Tuo metu vienas esminių – turiu omeny tarkim, nuo 2018 m. – vienas svarbiausių prekybos santykiuose klausimų buvo su Kinija derybos dėl vadinamojo *Comprehensive agreement on investment*, investicijų apsaugos. Ir šiame kontekste buvo kalbama. Aišku, kita labai svarbi Kinijos... kitas svarbus labai klausimas tai yra apskritai Kinijos ekonomikos modelis, sakykim, kad tai yra ne rinkos ekonomika ir kokius iškraipymus ir kokiais problemomis tai sukelia visai pasaulinei prekybos sistemai. Tai šiuo aspektu buvo daugiau dirbama per pasaulio prekybos organizaciją. Bet bet kuriuo atveju ES bendra pozicija PPO vis tiek formuoja Briuselyje. Tai tikrai mes buvome aktyvūs šiuo klausimu ir kalbėjome apie rinkos iškraipymus Kinijos sukeltus, ir problemas. Tai tą klausimą mes keldavome reguliariai. Ir dėl to investicijų apsaugos

susitarimo irgi tai būdavo nuolatinės... nuolat dalyvaudavome diskusijoje. Tai tuo metu kiek dabar atsimenu, buvo du tokie esminiai gal lementai santykiuose su Kinija.

Ar mes buvome vieninteliai, kurie tuo metu ir, sakykime, nuo pat gana ankstyvo laikotarpio, kaip ir sakote, kėlėme šį klausimą?

Ne, nebuvo, tai tos diskusijos vyko, tik gal sakyčiau mūsų požiūris apskritai į tą investicijų apsaugos susitarimą su Kinija buvo gal toks labiau rezervuotas, buvo valstybių, kurios labiau entuziastingai į tai žiūrėjo ir į tokio susitarimo... reikalingumą gal, ir sudarymu greitį. Tai tuo aspektu kažkiek išsiskyrė. O dėl Kinijos keliamų problemų pasaulinei prekybos sistemai tai irgi pasisakydavo daugelis valstybių narių, tai nebuvom, kad mes ten būtumėm ar vieninteliai, bet, aš sakyčiau, gal mūsų tokia pozicija buvo gal kiek griežtesnė. Visada mes dėl to, kad mūsų ekonomika nebuvo stipriai priklausoma nuo prekybinių santykių su Kinija, tai, sakykim, gal mes buvom kažkiek laisvesni kalbėti apie tai – apie Kinijos keliamas grėsmes ir mes vis tiek viską matėme per santykius su Rusija prizmę. Tai kadangi rinkos ekonomikos iškraipymai dideli buvo ir Rusijoje, tai kartu kalbėdami apie Kiniją, kalbėjome ir apie Rusiją, ir, aišku, visada buvo svarbus elementas investicijų saugumas ir investicijų patikra, tai šiais klausimais, sakyčiau, mes buvome tokie daugiau prie tų valstybių, kurios yra gal daugiau pažengę, lyginant su kitomis. Kadangi mūsų investicijų patikros teisės aktai buvo priimti pakankamai anksti, lyginant su kitomis valstybėmis narėmis ar bent su dalimi valstybių narių – kai kurios iki šiol net neturi nacionalinių investicijų patikrų sistemų, nors pas mus jina veikia jei gerai atsimenu, nuo aštuonioliktų metų [*omenyje turima 2018 m.*]. Tai rodo, kad, sakyčiau, mes buvo labiau pažengę kai kuriais aspektais.

Apibendrinant šio klausimo atėjimą ir prisimenant tą laikotarpį, kai Kinijos taikomų diskriminacinių priemonių klausimas buvo aktualiausias ES darbotvarkėje, ar, jūsų nuomone, Lietuva reikšmingai prisidėjo prie šio klausimo iškilimo į ES darbotvarkę?

Iki Lietuvos, sakykim... iki Lietuvos atvejo tokio ekonominio spaudimo, tokio didelio masto prieš ES V-N nebuvo iš Kinijos pusės. Yra buvę atskirų atvejų su Švedija, jeigu dabar gerai atsimenu, bet tai nebuvo tokio mato. Tai ta diskusija, sakykim, apie Kinijos ekonominį spaudimą, jina nebuvo tokia intensyvi. Tai buvo kalbama gal daugiau apie tuo metu Kinija daugiau taikė tas priemones trečiųjų šalių atžvilgiu, tai buvo Australijos atžvilgiu, pavyzdžiui, priimta nemažai tokių žingsnių iš Kinijos pusės, kuriuos vertinti galima kaip ekonominę prievartą. Po to, kai Australijos berods premjeras pradėjo kalbėti apie tai, kad reikia atlikti tyrimą apie *Covid* viruso tikrąją kilmę, tai Kinija labai griežtai sureagavo, buvo uždrausta daliai australiško eksporto patekti į Kiniją ir panašiai. Tada buvo atitinkamos Kinijos priemonės prieš Kanadą – ten buvo susiję su *Huawei* vienos iš vadovių sulaikymu Kanadoje ir tada irgi atitinkamai... nu tai niekur nebuvo kaip... Kinija tiesiogiai to

nemotyvuoja trečiųjų šalių veiksmų – bet viskas yra suprantama. Tai daugiau buvo ta diskusija apie tą ekonominę prievartą, tas Kinijos taikomas priemonės per šitą prizmę, kol neatsirado Lietuviška patirtis.

Apskirtai Lietuvos pozicija – ar jiniai turėjo perspėjimo ir būtent perkėlimo tikslą į ES lygmenį? Ar viskas daugiausia buvo grįsta mūsų nacionalinio saugumo sumetimais – investicijų atsisakymu, sandorių nutraukimu?

Tai mes kažkiek kalbėjome apie tuos dalykus ir kalbėjome apie, sakyčiau, grėsmę, kurios... galimą grėsmę dėl kiniškų investicijų. Bet tuo metu tai, sakau, nebuvo kažkokia labai didelė... nebuvo labai dažna diskusija šiais klausimais, todėl, kad sakau, buvo santykiuose su Kinija kiti aspektai. Galų gale ta pati ES patikros sistema iš esmės tik kuriama dar buvo. Tai vėlgi šiek tiek reikėjo laiko ir valstybėms narėms, nes tikrai ne visos ten taip greitai susikūrė savo nacionalines sistemas. Tai vis tiek jos net ir sukurtos, reikia laiko, kol jos pradeda veikti, kol atsiranda, nusistovi procedūros ir panašiai. Tai šitie dalykai kažkiek užtrunka natūraliai.

Galbūt galite pakomentuoti Kinijos klausimo atėjimą į nacionalinę darbotvarkę – jis išskirtinai atėjo su naująja Vyriausybe ir jos programa, ar tai ilgesnis tęstinis procesas?

Aaa... Tai... dabar dabar akivaizdu, kad su dabartine Vyriausybe ta pozicija pasikeitė. Tai iš tikrųjų buvo tam tikri žingsniai pradėti daryti palaiptai, aš sakyčiau. Tai pirmiausia, aišku, tas pasitraukimas iš 17 plus 1 to vadinamo formato Kinijos bendradarbiavimo su kai kuriomis Europos valstybėmis, tai šitą reikia pripažinti, kad padarė dabartinė Vyriausybė. Aišku, sunku pasakyti, ar, tarkime, kita Vyriausybė nebūtų žengusi panašaus žingsnio, kadangi nusivylimas tuo pačiu formatu, tai jis nėra vien tik lietuviškas kažkoks fenomenas, nes ir po mūsų pasitraukė Latvija, Estija, Čekija dabar apie tai kalba. Tai akivaizdu, kad tas formatas jis neatitinka Europos, bent jau dalies Europos šalių lūkesčių ir galbūt ir kita vyriausybė būtų tokį žingsnį padariusi, bet čia dabar jau yra tik spekuliacijos. Akivaizdu, kad šitą žingsnį žengė šita Vyriausybė, bet sakau, tos priežastys, kad tas formatas neveikia tinkamai, yra matomas ne tik mums, nes yra daugiau valstybių, kurios pasielgė analogiškai.

Užsiminėte šiek tiek apie praktinius pavyzdžius, tai, kaip manote, kuris Lietuvos veiksmas turėjo didžiausią įtaką besikeičiantiems santykiams, parodant Lietuvos poziciją Kinijos klausimu?

Aš manau, kad labiausiai įtaką, aišku, turėjo taivaniečių atstovybės atidarymas. Todėl, kad vienas dalykas, jei mes kalbame apie ES, tai 17 plus 1 net nėra Europos Sąjungos formatas – ten dalyvavo valstybės, kurios nėra ES narės, tai, ką čia Lietuva padarė, tai čia, aš manau, kad, sakykim, kitos ES valstybės tai tiesiog tai priima domėn ir tiesiog tada žiūrėjo, sakyčiau, daugiau, kokia bus Kinijos

reakcija apskritai į šitą... šitą mūsų žingsnį ir tiek. Jis nėra... mes jo, kadangi tas formatas, aš kiek suprantu, net nėra kažkaip labai institucionalizuotas, tai nėra kažkokia sutartis, kad mes va turėtumėm pasitraukti, o išstojimas toks yra... tokio... tai toks ir pasitraukimas iš esmės nėra, kad kažkoks labai, sakyčiau, nėra kažkoks labai didelis žingsnis pats iš savęs. Tai, kadangi, sakau, formatas jis nebuvo paremtas kažkokiais konkrečiais įsipareigojimais. Tai mes pasitraukdami nieko tokio nenutraukėme. O taivaniečių atstovybės atidarymas vėlgi pats iš savęs jis gal nebūtų ten kažkas labai ypatingo, tai yra įprasta praktika ES V-N, daugelyje iš jų yra atstovybė. Čia aišku buvo pavadinimo klausimas. Bet vėl tai, aš sakyčiau, čia reikia atskirti gal porą dalykų: tai vienas dalykas yra, kad taivaniečių atstovybės atidarymas tai nėra kažkokia mūsų pozicija Kinijos atžvilgiu – tai yra noras aktyvinti ryšius su Taivanu, kuris yra sparčiai besivystanti ekonomika, labai svarbi ypač puslaidininkių tiekimo grandinėse, tai yra demokratiškai valdoma... [mqsto] valdoma teritorija, sakykim, nėra pripažinta valstybe, bet vis tiek ir daugelis valstybių su ja palaiko santykius ir siekia plėtoti. Tai yra tikrai svarbus ir ekonominis žaidėjas Azijoje. Tai pats atstovybės atidarymas nėra kažkokia pozicija Kinijos atžvilgiu, jeigu pažiūrėsite į visus pareiškimus, kurie buvo daromi ir chronologiškai, tarkime, prieš atstovybės atidarymą ir atidarius, tai buvo labai aiškiai komunikuojama, kad mes nepažeidžiame vienos Kinijos tos vadinamo principo, tai mūsų traktavimas niekaip nesikeičia Kinijos, mes neužmezgam, ta prasme... taivaniečių atstovybė galų gale net nėra diplomatinė atstovybė kaip tokia, tai tos atstovybės statusas, aišku, jis... tai va, tai visą tai turint omenyje, yra taip, kad tai nėra, sakyčiau, mūsų, kaip sakyti, žingsnis dėl Kinijos – tai yra mūsų žingsnis dėl ryšių su Taivanu. O toliau jau aišku buvo Kinijos reakcija į tai. Tai akivaizdu, kad Kinijos reakcija buvo labai stipri ir tos priemonės, kurios buvo pradėtos taikyti mūsų atžvilgiu, tai jos buvo beprecedentės, iš tiesų iki šiol mes tokių priemonių nebuvo matę nei ES valstybės-narės, nei bet kokios trečiosios valstybės atžvilgiu, kai faktiškai uždraudžiamas visas importas, *de facto*, aišku, niekur tai nebuvo parašyta, bet visos tos problemos su kuriomis susidūrė įmonės, ir galų gale pati prekybos statistika tą iliustruoja. Akivaizdžiai. Ir ir ir... buvo ne tik mūsų importo neįleidimas į Kiniją, bet buvo problemų su eksportu iš Kinijos, buvo bandoma sutrikdyti įmonių tiekimo grandines ir panašiai. Tai visa šita reakcija, aišku, negalėjo neiššaukti ES reakcijos, todėl, kad galų gale Kinija... bandė taikyti tokias priemones, kurios tiesiogiai įtakotų vieningą rinką. Tai buvo ne tik kad lietuviška produkcija neįleidžiama, bet apskritai buvo tokių situacijų, kai... kai na, iš esmės bet koks Lietuvos paminėjimas galėjo sukelti problemas Kinijos muitinėje. Tai apie tai irgi rašyta buvo ir spaudoje. Ir... būtent ta ataka prieš vieningą rinką, sakyčiau, ir buvo pagrindinė... gal ne pagrindinis, bet buvo papildomas paskatinimas ES greitai ir, sakyčiau, ryžtingai reaguoti į Kinijos veiksmus. Dabar, a... visas tas prekybos ribojimas ir visos problemos prasidėjo iš esmės pernai metų gruodžio pradžioje, sakykime, pačioje pabaigoje. Ir po to...

Tikriausiai ne praėjusiais, o 2021-aisiais.

Jo, taip, atsiprašau, dvidešimt primų... Dvidešimt pirmų lapkričio – gruodžio sandūroje iš esmės ES labai greitai sureagavo, jei gerai atsimenu, dieną, gal gruodžio 6-ą buvo bendras Komisijos vicepirmininko Dombrovskio, įgalioto vyriausiojo užsienio politikos klausiais Borrelio apreiškimas, tada jau sausio dvidešimt septintą buvo paprašyta konsultacijų Pasaulio prekybos organizacijoje, dar prieš tai vyko dvišaliai susitikimai su Kinijos puse per Europos Sąjungos delegaciją Pekine. Tai., aš sakyčiau, buvo labai labai greita reakcija, nes paprastai kalbant apie PPO procesus, jie trunka ilgiau, paprastai daugiau bandoma išspręsti per dvišalius kontaktus, o čia, šiuo atveju, kadangi, ypač turint omenyje, kad buvo Kalėdinių švenčių laikotarpis, kai porai savaitių iš esmės institucijos Briuselyje nelabai dirba, tai realiai galime sakyti, kad tų konsultacijų buvo paprašyta vos ne per mėnesį ar per šešias savaites, sakykime. Tai yra labai greitas reagavimas, čia, sakyčiau, rodo, kad... tai rodo, kad ir ES pamatė, kad Kinijos veiksmai yra beprecedenčiai ir visiškai nieko neparemti, pažeidžiantys Kinijos įsipareigojimus PPO ir dėl to reakcija turėjo būti labai greita. Kokia jina ir buvo šiuo atveju.

Suprantama, kad ES turėjo reaguoti, siekiant apsaugoti savo V-N ir, žinoma, vieningos rinkos principą, bet kokia buvo reakcija iš kitų valstybių-narių? Ar laikantis savo pozicijos ir keliant Kinijos klausimą į ES lygmenį, Lietuvai buvo juntamas tarkime didžiųjų ES valstybių narių opozicingumas?

Ne, tai nebuvo, aš manau, kad vėl, čia šiuo atveju, kadangi Kinijos veiksmai apėmė ataką prieš vieningą rinką, tai buvo pernelyg didelis dalykas, kad galėtum tiesiog ignoruoti ar bandyti nurašyti, kad čia yra tik dvišalė problema. Aš manau, kad visos valstybės narės irgi suprato, kad jos ir pačios gali atsidurti panašioje situacijoje. Tam tikra prasme Lietuvos atvejis irgi yra toks... *test-case*, sakykime *testinis* atvejis. Kadangi ir Kinija būtų mačiusi, kaip ES reaguoja ir ateityje atitinkamai būtų galėjusi galbūt taikyti tas priemones ir kitos valstybės-narės atžvilgiu. Tai tikrai, aš kiek atsimenu tą laikotarpį, tai daugiausiai buvo siekis gauti daugiau informacijos apie tai, kas vyksta, todėl, kad su problema susiduria ne tik lietuviškos įmonės, bet ir Lietuvoje veikiančios, sakykime, įmonės, kurių motininės bendrovės yra iš kitų ES V-N. Tai... tai ne, nebuvo kažkokio tokio... buvo tikrai parama ir pareiškimai dėl solidarumo. Ir tuo metu jau artėjo Prancūzijos pirmininkavimas, tai Prancūzija irgi, kadangi apskritai Prancūzijos opozicija prekybiniais klausimais yra tokia... Ji yra labiau protekcionistinė, sakykime, jie labai yra pasisakantys už tai, kad reikia stiprinti ES prekybos įvairias priemones, kurių mes turime. Tai jie labai irgi aktyviai įsijungė į šitą klausimą. Tuo metu kaip tik buvo pateiktas pasiūlymas iš Komisijos, maždaug tuo metu, sakykim, tam pačiam kontekste buvo pateiktas Komisijos pasiūlymas dėl ES priemonės prieš ekonominę prievartą. Jis gal buvo pateiktas anksčiau, reiktų tiksliai pasakyt. Bet kuriuo atveju labai suintensyvėjo diskusijos dėl to vadinamo *anti-coercion* instrumento. Tai ypač Prancūzija tam skyrė didelį prioritetą. Aišku, Lietuvos

atvejis tapo labai gera tokia praktine... praktiniu pavyzdžiu, kaip tą priemonę reikėtų modeliuoti, kadangi iki tol, sakykime, tos diskusijos buvo labiau teoriniame lygmenyje.

Kaip manote, ar Lietuva, būdama mažoji valstybė ir ne tokia susaistyta ekonominiais santykiais su Kinija, čia turėjo privalumą ir būtent dėl tų priežasčių galėjo garsiai, drąsiai, galbūt net peršokant savo dydį ir įtaką, kelti šį klausimą?

Mm... tai aš manau, kad... tas klausimas, čia bet kuri valstybė būtų jį kėlusi, jei būtų atsidūrusi tokioje situacijoje, nepriklausomai nuo dydžio. Sakyčiau, kad mūsų eksportas į Kinija nebuvo tokio didelio masto, tai padėjo šiek tiek... mes buvome geresnėje situacijoje ta prasme, kad Kinijai buvo sunku rasti kažkokių *super* skausmingų priemonių, todėl, kad... mūsų verslas apskritai nebuvo iš esmės priklausomas nuo prekybos su Kinija taip stipriai, todėl, kad kitoms valstybėms narėms tai analogiškos Kinijos priemonės grėstų žymiai didesniais nuostoliais, sakykime, ir blogesne situacija, didesne politine įtampa. Nors, jeigu atsimenant tą laikotarpį, tai tikrai buvo daug dėmesio skiriama ir viešojoje erdvėje, diskusijos buvo įvairios, ir iš verslo pusės buvo labai kritiškų komentarų, sakykime, dėl susidariusios situacijos. Tai... sakyčiau, mums... sakau, mums tai daugiau padėjo minimizuoti tą tokią žalą, bet klausimo kėlimui tai įtakos neturėjo. Tai ir sakau, mūsų dydis šiuo atveju visai nesvarbus. Jei mes būtumėm gal bandę teorinę diskusiją pradėti apie Kinijos keliamas grėsmes, tai tada dydis labiau pasijaustų, nes gal sudėtingiau tą poziciją surinkti bendraminčius ir panašiai. Bet va tokioje situacijoje, kai susiduriama su labai konkrečiais veiksmais ir kai jie yra labai aiškiai matomi, tai... tiesiog ES negali nereaguoti.

Taip, tai kaip tik ir užsiminėte apie tai, apie ką ir noriu paklausti – šiek tiek galbūt atitraukiant nuo reagavimo į taikytas priemones, bet grįžtant apskritai prie Lietuvos pozicijos Kinijos klausimu: kaip vertinate Lietuvos gebėjimą šiuo klausimu burti tas bendramintes valstybes, *like-minded states*?

Tai aš manau, kad sugebame pakankamai gerai. Vėl tai priklauso... nu tai priklauso iš tikrųjų nuo daugelio aplinkybių, čia nėra vien tik gebėjimo-negebėjimo klausimas. Aš sakyčiau, visų pirma svarbus pats kontekstas – kiek tas klausimas yra pribrendęs? Ir kiek tos diskusijos – vis tiek jos jau vyksta – ir kokia yra bendra situacija. Tai, sakykime, mes, aš manau, pavyzdžiui, pakankamai sėkmingai būrėme bendraminčius, kaip jau minėjome, *anti-coercion* instrumento, Tikrai, nes buvo valstybių narių grupė, kuri buvo gana skeptiška to instrumento apskritai reikalingumu, bet mano kolegų aktyvus darbas šiuo klausimu ir kėlimas aukštesniu lygiu, aukštesnių pareigūnų – iki pat politinio lygio. Tai padėjo rasti sutarimą dėl to instrumento pakankamai greitai, aš sakyčiau. Turint omeny, kad, sakau, nuo jo pateikimo laiko dabar mes jau esame pakankamai arti jo priėmimo. Tai kartais tos diskusijos gali tęstis ir daugelį metų, o šiuo atveju buvo pakankamai greitai ir aš sakyčiau

taip pat ir Lietuvos pastangų dėka buvo dalies valstybių pozicija pakeista. Ir tada jau susidarė pakankama valstybių dauguma, tam kad instrumentas galėtų būti priimtas. Tai manau, kad šiuo klausimu, kaip ir kai kuriais kitais klausimais, mes pakankamai gebame suburti tas valstybes nares. Vėl bet sakau, tai irgi didele dalimi priklauso nuo klausimo konteksto, todėl, kad, jei teoriškai imame, turėtume tokią labai... radikalią kažkokią priešingą nuomonę, tai būtų gerokai sudėtingiau rasti pritariančių, bet tuo tokiu klausimu, kur valstybės narės, tarkim, nėra užėmę labai griežtų pozicijų, arba, kai situacija keičiasi kaip ir... nes Kinijos elgesys irgi jis keitėsi laikui einant. Tai tikrai irgi vis pradėjo matyti, aš manau, kad šioj vietoj mes tiesiog pagreitinom tas vidines ES diskusijas, paspartinom naujo konsensuso formavimąsi. Nes gal mes ir taip... ir be mūsų pastangų būtume atsidūrę panašiai, bet tai būtų šiek tiek, gal... būtų trukę ilgiau.

Užsiminėte, tai labai įdomu, ir, jei galite, išplėtokite Lietuvos poveikį, prisidėjimą būtent paspartinant *anti-coercion* priemonės priėmimą.

Tai, sakau, šitas mūsų poveikis daugiausia buvo susijęs su tuo, kad akcentavome klausimo reikalingumą dvišaliuose susitikimuose su ypač su skeptiškai, ar mažiau entuziastingai nusiteikusiomis ES V-N. Tai tikrai buvo keliamo ministro vizitų metu, viceministrų lygiu skirtingų sričių, direktorių, ES direktorių lygiu, prekybos politikos direktorių susitikimų lygiu. Tai tokiu lygiu mes siekėme atkreipti dėmesį, kad tas instrumentas tikrai reikalingas, kad vis tiek, bendrai yra taip, kad, kai Komisija pateikia pasiūlymą, tai nėra jokių garantijų, kad jis apskritai bus priimtas. Tai yra ir tokių teisėkūros pavyzdžių, kuriais diskutuojama labai ilgai ir galų gale apskritai dėl jų nenusprendžiama, arba juos tada Komisija turi teikti pakartotinį pasiūlymą, įvairiai, tai galima pažiūrėti, yra kita prekybos srities priemonė, galiu kaip pavyzdį papasakoti, yra vadinamasis IPI – tarptautinių viešųjų pirkimų priemonė, turbūt, *international procurement instrument*. Tai, pavyzdžiui, dėl jos diskusijos tęsiasi dešimt metų. Buvo parengtas priminis pasiūlymas, tada diskusijos niekur nenuvedė, tada po kurio laiko Komisija pateikė pakartotinį pasiūlymą. Visa tai užtruko labai ilgai. Tai teoriškai galėjo susidaryti tokia situacija ir dėl *anti-coercion* instrumento, mes būtume dešimt metų diskutavę. Tai, aš manau, kad mūsų tie visi dvišaliai klausimų kėlimai tikrai padėjo pasiekti dėl to, kad išjudinti kad instrumentas reikalingas. Tai kai jau yra politiniu lygiu yra sutarimas, kad instrumentas tikrai reikalingas, tada ateina signalai iš politinio lygio į tą tokį ekspertinį lygį, kad reikia sutarti. Tai tada jau ten reikia susitarti dėl įvairių detalių, kaip instrumentas veiks, bet jau yra paprasčiau, nes nebėra principinio tokio prieštaravimo. Jei pereinant prie to techninio lygio, tai mes irgi labai aktyviai dirbome, ieškodami kompromisų, įtikinėdami V-N, sakykime, dėl vienu ar kitu klausimo aspektu ir panašiai. Ir, manau, kad tikrai buvo nuo pradžių grupė tokių šalininkų instrumento, buvo tokios, kur labiau skeptiškos, ir yra ta vidurinė grupė. Tai, manau, mūsų tos pastangos įtakojo vidurio grupės persimetimą labiau prie tų entuziastų. Tai šita... prie šito

prisdėjo, aišku, ir darbas techniniu lygiu – tada techniniu lygiu padėjome rasti atsakymus į kai kuriuos klausimus, kaip ta priemonė veiks, kad jinai neatrodytų labai baisiai daliai valstybių-narių, nes, sakykime, buvo keliama įvairių klausimų – ir dėl efektyvumo, ir dėl to, kaip sprendimai turėtų būti prieminėjami, ir pan. Tai čia darbas buvo svarbus tiek politiniu lygiu, tiek tuo žemesniu., Ir, manau, tikrai mūsų indėlis į šitos priemonės priėmimą tikrai buvo reikšmingas.

Kokios buvo sunkiausiai palenkiamos pozicijos, kurias vis tik pavyko persverti į savo pusę?

A... tai toj diskusijoje, jeigu čia dabar apie tą priemonę prieš ekonominę prievartą, kalbame, tai ten sunkiausi klausimai buvo iš esmės, sakykim, du – tai buvo apie tai, kaip turi būti priimami sprendimai dėl šitos priemonės naudojimo ir koks turi būti ES Tarybos vaidmuo, koks turi būti EK vaidmuo. Ir kitas dalykas buvo apie tai, kokios turi būti atsakomosios priemonės. Ta prasme, koks ten atsakomosios priemonės yra išvardinamos galimo ES atsakomosios priemonės, jei nepavyksta susitarti su trečiąja valstybe, kad jinai nustotų taikyti ekonominę prievartą, tada ES gali priimti sprendimą taikyti atsakomasias priemones įvairiais. Tai buvo diskusijų dėl to, kokio ilgio turėtų būti tas priemonių sąrašas. Tai dalis valstybių narių iš esmės norėjo labai labai riboto sąrašo, tai iš esmės jie siekė tik tiek, kad būtų atsakas per... įvedant atsakomuosius tarifus, padidinat tarifus trečiosios valstybės importui, bet Komisijos pasiūlyme buvo gerokai ilgesnis sąrašas ir LT irgi aktyviai dirbo, kad sąrašas būtų kuo ilgesnis, nes tiesiog, ką mes ir tuo metu sakėme, tai mes niekada negalime žinoti, kas tai trečiai valstybei būtų skausmingiausia ir kokios priemonės... ilgesnis sąrašas nereiškia, kad visos tos priemonės buvo iškart ir naudojamos – kiekvienu atveju vis tiek būtų parenkama tai, kas labiausiai skausminga būtų, nes tikslas to instrumento tai apskritai yra ne tai, kad taikyti kažkokias priemones trečiajai valstybei ar ten apsaugoti savo rinką, čia nėra tokia priemonė. Tikslas yra kad trečioji valstybė nustotų taikyti savo ekonominės prievartos priemones. Nustotų bausti kažkaip tą ES V-N. Tai dėl to mūsų vertinimas buvo toks, kad kuo ilgesnis sąrašą, tuo mes esame pasiruošę geriau skirtingoms situacijoms. Tai galų gale tas sąrašas yra pakankamai ilga, man atrodo, iš to pirminio pasiūlymo buvo išbraukta tik tai po porą gal priemonių, tai manau, kad šitoj vietoj mes pasiekėm gal reikšmingą laimėjimą.

Ar pritariančių – nepritariančių – vidurinių valstybių stovyklose buvo jaučiamas tas santykis tarp mažųjų ir didžiųjų valstybių šiuo klausimu?

Ne, ta prasme, šituo konkrečiai... čia tas mažumas ar didumas valstybių tai daugiausia jis yra aktualus, kai tu skaičiuoji kvalifikuotą daugumą. Tai tiesiog ten.. galima... yra labai patogus kalkuliatorius padarytas, kurį bet kas gali parsisiųsti ir tada dedi valstybes ir matai, ar jau yra kvalifikuota dauguma priimt pasiūlymą, ar ne. Tai tada ten kiekviena – net ir maža – valstybė, kadangi kvalifikuota dauguma turi tuos reikalavimus tiek pagal valstybių narių skaičių, tiek pagal

gyventojų kiekį, reikia žiūrėti į tai. Aišku, akivaizdu, kad, jeigu kokios keturios didžiausios v-n prieštarauja, tai tu nepajėgsi to pasiūlymo priimti iš esmės. Tai... šia prasme didžiosios valstybės yra svarbesnės, bet, kai kalbama apie tai, kokie, sakykime, apie pasiūlymo turinį, tai tada v-n dydis tikrai nėra svarbus ir niekas, sakykime, jei pasiūlymą pateikia, nežinau, sakykime, Liuksemburgas ar Airija, nevertina jo... ne taip... ta prasme, vis tiek žiūrima į... nėra didelio skirtumo, kas pateikia tą pasiūlymą. Tik tiek, aš sakyčiau, bendrai paėmus, ES nu vis tiek tai nėra kažkur įtvirtinta, bet, jeigu didelė valstybė narę turi kažkokią problemą su pasiūlymu, tai matyt ta problemą su teisės akto pasiūlymu gal ne labiau, bet, sakyčiau, dirbama gal daugiau, kad ta problema būtų kažkaip išspręsta prieš pasiūlymą priimant. Tai toks kažkoks vis tiek yra šioks toks tas, bet vėl, kita vertus, jei tai yra labai jautrus klausimas, tai ir maža valstybės narė negali būti visiškai ignoruojama, tai, sakyčiau, čia toks nėra tokio akivaizdaus skirstymo, nes vėlgi priklausomai nuo to, kaip tas sprendimas priimamas – jei tai yra vienbalsiškumas, tai tada dydis visiškai nesvarbus, todėl, kad bet kuri valstybė yra realiai svarbi; jei kvalifikuota dauguma, tada kažkiek svarbiau. Bet net ir srityse, kur daugelis pasiūlymų galėtų būti priimami kvalifikuotos daugumos pagalba, vis tiek yra praktika tokia, kad siekiama vienbalsiškumo, siekiama, kad nebūtų tų nepatenkintų valstybių narių, tai toks yra neformali gal tradicija. Tai to tokio balsavimo keliu neinama, bet, aišku, vėlgi, reikia pripažinti, kad, jei jau susidaro kvalifikuota dauguma, tada vienbalsiškumą pasiekti lengviau, nes tos valstybės, kurios šiaip gal nepritarė, žino, kad vis tiek pralaimėtų balsavimo atžvilgiu ir tada jos jau bent bando pasiekti kažkokius dar papildomus pakeitimus tam, kad nereiktų balsuoti prieš. Tai aš sakyčiau toks yra neformalus vis tiek siekis vienbalsiškumo.

Grįžtant šiek tiek prie šio naujojo instrumento – labai smalsu, kokie argumentai, kokios Lietuvos priemonės galiausiai, kokie formatai – formalūs, neformalūs – buvo veiksmingi Lietuvai palenkiant tas valstybes nares savo pusėn šiose derybose?

Tai buvo įvairios priemonės naudojamos, sakau, šiuo... dėl pasiūlymo mes *non-paperių*, neatsimenu, kad būtume rengę, šiuo konkrečiu atveju, bet tikrai teikėme ir pasiūlymus tekstui, ta prasme rašytinius, ir buvo daug kontaktavom su valstybėms kitom narėm. Buvo suburta tokia neformali taip vadinama instrumento draugų grupė, kas irgi yra pakankamai dažna praktika. Tai tos valstybės, kurios labiau remia, tai mes toje grupėje irgi aktyviai dalyvavome, tada keisdavomės informacija apie kontaktus su tom nepritariančiom valstybėm ar mažau pritariančiom. Ir tada irgi buvo diskutuojama, kaip su jomis kalbėtis dvišaliai, kas galėtų kalbėti iš tos draugų, sakykim, grupės geriausiai. Tai tikrai ir vat kolegos, kurie su tuo dirbo, kaip sakyti, su diskutuodavo ir posėdžių paraštėse su kitų valstybių-narių atstovais ar, sakykim, ten pietų metu tokiose ne tik neformaliuose kontaktuose, siekdami irgi geriau suprasti, iš kur kyla, sakyki, tas nepritarimas, todėl kas, vėl posėdžio metu tai bet kuris atstovas jis negali tiek atvirai pakalbėti, kaip po to galėtų kažkur pasakyti,

sakykime, kolegai iš kitos v-n, kokia ten iš tikrųjų yra ten problema arba daugiau to konteksto nupasakoti. Tai, aš manau, tie labai svarbūs, nes nu posėdžio metu iš tikrųjų, kai yra dvidešimt septynios v-n, ir jei jos visos labai ilgai kalbėtų, tai tie posėdžiai gal niekad nesibaigtų, ten vis tiek visi stengiasi susikoncentruoti į esmę, bet visi va tos detalės, niuansai, pajautimai, detalės labai daug galima... ir reikia dėl to daryti posėdžių parašėse, sakykim taip, vadinamas tas formatas. Tai ties šituo aktyviai dirbom. Ir irgi galima bandyti kolegą tokių pokalbių metu įtikinti, arba kai geriau supranti, kas jam konkrečiai netinka, tada irgi galima siūlyti įvairius kompromisus. Aišku, mes aktyviai dirbdavome su pirmininkaujančiomis valstybėmis narėmis, tiek su Prancūzija, su Čekija, su Švedija šiuo klausimu. Tai tikrai sakyčiau tokie buvo pagrindiniai... pagrindinės naudotos priemonės.

Kas buvo mūsų bendramintės ir ką reikėjo labiausiai pasistengti įtikinti?

Tai bendramintės didžiausios, sakyčiau, tai buvo, na, pirmiausia, Prancūzija, kuri labai aktyviai. Taip pat Italija buvo, Nyderlandai prie tokių aktyvesnių rėmėjų. Lenkija, sakykim,. Tai, sakyčiau, čia buvo didžiausi gal to instrumento šalininkai. O prie tokių didesnių, labiau skeptiškų valstybių, dabar išskirčiau Airija tikrai buvo, buvo Portugalija... dar... galbūt Belgija kažkiek. Kitos valstybės jos daugiau buvo labiau per vidurį. Ir tos trys dabar ateina į galvą kaip skeptiškesnės. Bet tos per vidurį – tikrai, su jomis irgi labai daug reikėjo dirbti, todėl, kad jos nebuvo užėmę labai griežtos pozicijos, bet jos irgi nebuvo dar ir rėmėjos proceso metu, Ypač, sakyčiau, svarbiausias mūsų gal taikinys, pavaidinkim taip, buvo Vokietija, todėl, kad, na akivaizdu, jei Vokietija prisijungia prie šalininkų, tai tada faktiškai visos didžiosios valstybės – dar Ispanija , tai su tom daugiau reikėjo dirbti, tai va – jei mes turime Vokietiją, Ispaniją, tai tada visos didžiosios valstybės narės – jau tikrai tos pačios didžiausios – yra prie rėmėjų ir tai irgi padeda formuoti, padeda greičiau pasiekti sutarimą, todėl, kad, ne, daliai valstybių narių tas instrumentas nėra galbūt tiek svarbus ir jos tada irgi labiau linkę kartais pasižiūrėti į kitų valstybių pozicijas, ypač, jei jos apskritai į prekybos politiką žiūri panašiai. Tai tada, jei jau tinka vokiečiams, tai yra tikimybė, kad ir Liuksemburgiui tiks pasiūlymas ir panašiai. Tai tokių gali būti są... sąryšio taškų.

Ir jau tikrai paskutinis – kokius dar sėkmės pavyzdžius galėtumėte įvardyti, kai vis tiek Lietuvai pavyko pasiekti, prisidėti prie pokyčio ES, tiek per bendramintes valstybes?

Tai, aš manau, kad nemažai yra tokių, tai visada mes, manau, turime neblogus rezultatus, kai vyksta derybos dėl daugiametės finansinės perspektyvos, tarkime; taip pat manau, kad mūsų labai kolegos yra daug padarę dėl santykių su Rytų partnerystės valstybėmis, tai ten su Ukraina, su Moldova, Sakartvelu, sakykime. Dėl bevizio režimo ir dėl prekybos susitarimų. Tai tikrai daug tokių yra. Dabar, kadangi su jais mažiau dirbu, tai tiksliai tų detalių negaliu įvardinti, bet tikrai manau, kad mūsų ES Rytų partnerystės politikoj vaidmuo tikrai labai yra reikšmingas, visą laiką buvo, todėl, kad į mus

žiūrimą laukiant ir tikinti ekspertizės, bet ir mes tikrai ir savo iniciatyvų turime šituo klausimu. Visos vyriausybės ir, sakyčiau, prezidentai labai aktyviai visada dirbdavo ir tai ir toliau išlaikoma. Taip pat manau, kad mes pakankamai sėkmingai esame pasiekę dėl vieningos rinkos įvairių teisėkūros iniciatyvų, kadangi bis tiek, ES vieninga rinka tai yra Lietuvos ekonomikos svarbiausias veiksnys mūsų ekonomikos funkcionavimui. Tai mes tikrai šiais aspektais visada labai aktyviai dirbdavome. Čia tų konkrečių pavyzdžių tai reiktų paprašyti kolegų iš kitų ministerijų. Aš manau, kad tokios pagrindinės sritys.

Priedas Nr. 16 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. balandžio 28 d.

Ar Jums yra tekę prisidėti rengiant, formuojant Lietuvos poziciją Kinijos atžvilgiu ES formatuose?

Bendrai pozicijas tai mes visi formuojame, mūsų gi toks darbas, mes nuolat tą darome. Dėl Kinijos – aš dirbu šiek tiek kitoje srityje, tai tiesiogiai dėl Kinijos, mažiau, sakyčiau. Jo, tai nėra mūsų kompetencija Lietuvos ar Kinijos dvišaliai klausimai, ta prasme. Tai va.

Galbūt teko prisidėti rengiant Lietuvos poziciją, nacionalinių interesų gaires *anti-coercion* instrumento atžvilgiu?

Nu aš jį žinau, aš jį žinau... Ta pozicija jau suformuota prieš keletą metų, tuo metu man neteko prisidėti, bet man iš darbinės tos patirties, šitas *anti-coercion* šiek tiek įdomus yra sankcijų prasme, todėl, kad *anti-coercion* instrumentas tarnauja kaip tam tikra, jei taip liaudiškai kalbėti, sankcijų forma. Tikrai jei sankcijas mes įvedame paprastai reaguodami į kažkokius politinius, karinius veiksmus, bausdami tam tikrus karinius režimus, šalis, tai *anti-coercion* yra labiau atsakomasis instrumentas, kuris yra skirtas atsakyti į tą vadinamą ekonominę prievartą, Aišku, mes Lietuvoj tą... per pavyzdį jaučiame, mūsų dėl taivaniečių atstovybės ir Kinijos reakcijos, bet gali būti ir kitų formų, į kurias reiktų reaguoti. Bet kas yra įdomu, jog šiaip sankcijos yra ES vienbalsiai priimamos, tam reikalingas konsensusas, tuo tarpu *anti-coercion*, kuris savo turiniu irgi iš dalies veiktų, matyt, kaip tam tikra forma ekonominių sankcijų, jisai jau priimtas tos įprastinės teisės, reiškias, rėmuose, bendro sprendimu procedūra. Ir jis veiktų jau kitais pagrindais, negu sankcijos, kurios išimtai tarp valstybių narių sutarimos. Tai čia toks įdomus būdas – lygtais labai to neryškinant mes turim tam tikrą panašų į sankcijas instrumentą, kuris jau kvalifikuota dauguma yra – bent jau mechanizmas – tvirtinimams. Kaip jis ten veiktų realybėje aš nesu specialistas, tikslia nežinau to mechanizmo, kaip viskas funkcionuotų. Bet vis tiek mums institucine prasme yra įdomu, kad... jei yra labai jautru dėl kvalifikuotos daugumos įvedimo, sakykime, užsienio politikos ar sankcijų srityje, tai va šioje vietoje

per ekonominį, prekybinį, reiškias, prizmę, mes po truputėlį plečiame ES įgaliojimus. Va čia yra įdomu ir precedento prasme.

Ar apskritai iš savo patirties stebite išskirtinai per pastaruosius keletą metų besikeičiančią, pasikeitusią ES poziciją Kinijos atžvilgiu?

Pozicija Kinijos atžvilgiu, jo, jinai šiek tiek keičiasi, šiek tiek griežtėja. Jūs kaip specialistė geriau žinote, prieš kokius tris metus, man atrodo, atsirado tie trys apibrėžimai Kinijos, kaip ten... tai va tai buvo ženklas, kad keičiasi. Nes iki tol išvis nebuvo to tokio balanso. Bet nu akivaizdu, kad vis tiek Amerika tą rodo, užduoda toną. Europa jokių būdu nėra taip nusiteikusi skeptiškai. Pastaruoju metu matosi, kad, sakykime, Komisijos pirmininkė griežtesnę užėmė poziciją, o kurios šalys narės tradiciškai nori... iliustratyvus Macrono vizitas, tą stiprinti bendradarbiavimą. Diskusija ES dabar sukosi aplink *decoupling*‘ą ir *de-risking*‘ą, nu tai čia parodo tą... nes jei amerikiečių pozicija būtų *decouple*‘inti, tai, reiškia, atsiriboti visiškai panaikinti tas priklausomybes nuo Kinijos. Tai šitas dalykas jis buvo diskutuotas, Lietuva ir kai kurios kitos šalys jį kėlė, bet, na, akivaizdu, kad kol kas tikrai pritarimo nėra *decoupling*‘ui ir toks dabar buvo kaip visiems kol kas priimtinas terminas *deriskingas*, *de-risking*, priimtas, kuris reiškia, kad ryšį išlaikom, tiesiog apribojami tie ryšiai, kurie kelia riziką. Tai va. Tai judėjimas vyksta. Toksai... iš tokio palaipsnio griežtėjimo pozicijos, bet akivaizdu, kad yra labai stipri jėga ir išlaikyta tokį krautis tam tikrus ekonominius ir politinius taškus iš švelnesnės pozicijos politikos Kinijos atžvilgiu, nei JAV. Tai todėl ta įtampa išlieka ir daug kas priklausys nuo geopolitinės visos situacijos pasaulyje. Matyt, kiek ES pavyks išbalansuoti šitą visą... jo, savo laikyseną.

Užsiminėte apie tai, kad ir Lietuva prisidėjo keliant šį klausimą. Kaip apskritai vertinate Lietuvos veiksmų, keliant šį klausimą – tiek saugumo grėsmių įvardijimu, investicijų atmetimu, taivaniečių atstovybės atidarymo klausimu – aktyvumą ir kėlimą?

Lietuva, akivaizdu, kad tą klausimą labai efektyviai kelia ir tas efektyvumas pasireiškia ne tuo, kad mes ten pokalbiuose keliame, bet Lietuvos veiksmais. Nes Lietuvos politika šitoje srityje tikrai išskirtinai yra grindžiama kažkokiu tam tikru veiksmu ir tai yra nu tikrai labai efektyvu. Nu ta prasme galima tą vertinti įvairiai, pagal skirtingas ten ideologines pozicijas, bet Lietuva tikrai pateko į darbotvarkę ir diskursą šitoj vietoj. Tiek taivaniečių atstovybės atidarymas, tiek išėjimas iš formato *17 plus 1*, tiek ir... ir sakau, ir pasiūlymai, prašymai kreiptis į ES... ES dėl Lietuvos pirmą kartą turėjo ten ir Prekybos organizacijos su Kinija tam tikrą arbitražą, ginčą inicijuoti. Tai ta prasme Lietuvos politika, jinai veda ne vien tik prie žodžių kažkokių, bet prie konkrečių labai veiksmų. Ir akivaizdu, formuoja ta darbotvarkę santykiuose su JAV ir taip toliau. Tai jie akivaizdžiai... Lietuva Kinijos atžvilgiu, jeigu prieš keletą metų ta prasme mes tikrai nebuvom kažkokia tai veikėjos lygmeniu, mes

orientavomės į regioną... į regioną Rytų Europos, tai per pastarųjų metų žingsnius mes tapome tam tikru veikėju Kinijos politikos srity.

Sakote, kad Lietuva šiuo klausimu pateko į ES darbotvarkę, bet ar būtų galima sakyti, kad Lietuva ši klausimą ir atnešė į ES darbotvarkę?

Santykių su Kinija klausimas visada buvo ir bus ES darbotvarkėje, nereikėjo atnešti. Nes tai yra esminis ekonominis partneris tiek kai kurioms didžiosiom valstybėm, tiek visai Europos Sąjungai. Tai tos visos temos, nu ta prasme, jos visada buvo – ir Amerika jau tą kelia dešimtmetį, daugiau, labai aštrina ir visi *Huawei*, ir visokiausi dalykai. Tai ir be Lietuvos yra darbotvarkė. Pavyzdžiui, Kinijos policijos ten įvairios atstovybė, kurios sulaukia daug atgarsio ir panašiai. Tai nėra taip, kad be Lietuvos... Lietuva parodė ES, kad yra Kinija. Visi žinojo, kad yra Kinija, bet Lietuva prisideda prie to Kinijos grėsmių... ir Kinijos keliamų iššūkių išryškavimo. Lietuva tikrai su bendramintėmis valstybėmis labai ryškina tą apsektą, jog matom ir tam tikras paraleles tarp mūsų politikos, buvusios Rusijos atžvilgiu ir politikos Kinijos atžvilgiu. Nes daugelis argumentų, kurie buvo vartojami siekiant pagrįsti bendradarbiavimą su Rusija, dabar jie naudojami, siekiant pagrįsti bendradarbiavimą su Kinija. Tai va Rusijos pavyzdys, matyt, irgi stiprus argumentas, kuris parodo, kad ta bendradarbiavimo politika ilgainiui nenuveda į gerus santykius, jei tie santykiai nėra grindžiami bent jau kažkokiais minimaliais bendrais vertybiniais pagrindais.

Užsiminėte, kad Lietuva efektyviai veiksmais kėlė šį klausimą – galbūt čia galėtumėte kiek pakomentuoti, kokie veiksmai, kokie formatai mums buvo palankiausi?

Tai taivaniečių atstovybė, ta prasme, buvo akivaizdus veiksmas, nes sulaukė pasaulinės Kinijos reakcijos. Tai ir buvo veiksmas, turėjo ir ES diskutuoti, ir reaguoti ir taip prisidėjo iš dalies ir prie *anti-coercion* instrumento svarstymo ir tam tikro jo pagrindimo, nes buvo konkretus labai pavyzdys, kad Kinija pradeda taikyti tokią grynai ekonominių nepaskelbtų sankcijų, ekonominio spaudimo taktiką. Ir išėjimas iš „17 plus 1“ irgi buvo pavyzdys, nes, jei galima sakyti, kad Lietuva pirmaisiais mėnesiais niekas nepasekė, tai dabar tas formatas – jūs mane patikslinkite – jau išėjo, yra kitos šalys, kurios svarsto išeiti. Kaip ten bebūtų, akivaizdu, kad kitiems išeiti darosi vis lengviau dabar, kai kažkas parodė, ir pirmieji tą padarė [*Lietuva*]. Tuo metu dar atrodė gal toksai, kaip pasakyti, gana drąsus žingsnis, bet dabar jau tampa pakankamai suprantamas. Iš viso tas formatas jau yra... yra apmiręs. Tai čia buvo taip, čia buvo pavyzdys – vietoj žodžių nu Lietuva parodė konkrečiais veiksmais, kad nereikalingas tas susaistymas. Ir dėl *anti-coercion*, aš nedalyvauju pats derybose, tai Lietuva ten tikrai yra aktyvi, ta prasme siūlydama ir panašiai. Bet čia tikrai buvo mūsų sritis, kur mes skyrėme labai didelį politinį dėmesį, nes nu čia labai konkretus politinis instrumentas iš mūsų patirties, kuris gali būti reikalingas, siekiant atsakyti į Kinijos spaudimą.

Taip pat užsiminėte ir apie bendramintes valstybes – Lietuva čia sulaukė didesnio pasipriešinimo iš kitų valstybių narių?

Nu matot, jūs vis tiek turite kalbėti su žmonėm, kurie dirbo konkrečiai su Kinija, jie ten tiksliau Jums pavardins tas visas valstybes. Aš jums galiu grubiai pasakyti, kad yra Pietų Europos šalys, ta prasme Prancūzijos vadovaujamos ir panašiai, nu, kurios labiau linkę tą laikyti bendradarbiavimą atvirą su Kinija, Prancūzija dėl strateginės autonomijos interesų, kitos šalys grynai dėl merkantilinių interesų, verslo ryšių ir t. t. Balkanuose Kinija irgi tikrai įkėlusi ranką, koją... Aišku, principas nu tas, tos šalys, kurios ir kitais klausimais yra artimesnės JAV, jos natūraliai yra labiau mato ir Kinijos tas visas keliamas grėsmes. Ir atvirkščiai.

Kaip manote, kaip mažajai valstybei Lietuvai buvo galbūt lengviau kelti šį [Kinijos] klausimą ir eskaluoti apie tas grėsmes, atsižvelgiant į mažesnę priklausomybę tiek investiciniu atžvilgiu, tiek prekybos bendradarbiavimo?

Tai aš manau, kad čia iš tikrųjų ne tiek dydis lėmė, nes dydis kaip tik apsunkina. Maža valstybė, jei ji būtų ekonomiškai smarkiai priklausoma, ji kaip tik būtų žymiai labiau suvaržyta, negu didelė valstybė, nes su didele valstybe Kinija vis tiek labiau skaitytųsi. Bet jūsų antra klausimo dalis, matyt, ir atsako – objektyviai žiūrint nu gana ribota visa ekonominė, aaa.... bendradarbiavimas su Kinija nu leido šiek tiek laisviau tą vykdyti politiką, nes tiesiog Kinija neturėjo objektyvių kažkokių labai stiprių svertų. Mes niekada nebuvo ypatinai nuo Kinijos priklausanti šalis.

Priedas Nr. 17 Lietuvos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje atstovas, interviu su autore, Vilnius, 2023 m. gegužės 3 d.

Trumpai apibūdinkite pagrindines savo darbo funkcijas, susijusias su Lietuvos pozicijos jūsų atstovaujamos srities klausimais formavimu, atstovavimu ES.

Tai iš tikrųjų aš esu [*netranskribuojama*] komitete. Tai iš esmės tenka dalyvauti tiek pristatant Lietuvos poziciją tame komitete įvairiais klausimais, pirmiausia, tai, aišku, mums aktualiausiais klausimais, o kitas dalykas, jei vyksta kažkokios derybos dėl įvairių Tarybos produktų, y. t. išvadų, tai irgi lygiai taip pat dalyvaujame ir lygiai taip pat pristatome, giname ir įtvirtiname Lietuvos poziciją. Tiek ir susiduriu.

Tai iš to išplaukia kitas klausimas, ar galėtumėte įvardyti Lietuvai aktualias Europos sąjungos užsienio politikos sritis, kuriomis mūsų šaliai būdinga nuolat turėti poziciją ir prireikus aktyviais veiksmais ją siekti paveikti?

Tai turbūt čia ne tik aš pasakyčiau, bet čia turbūt ir kitos ES valstybės-narės pasakytų, kad Lietuva turbūt yra didžiausia, reiškia, Rytų Partnerystės šalių, kaip čia... gynėja ir jų interesų irgi šiek tiek

atstovautoja Europos Sąjungoje. Tai mums labai labai rūpi tikrai Rytų Europos klausimai, tai pradėdant, aišku, dabar vienu svarbiausių – tai yra Rusijos karas prieš Ukrainą, taip pat saugumas Moldovai, saugumas Armėnijoje, Azerbaidžane. Sakartvelo klausimas ir, aišku, taip pat iš to seka ir, kaip čia sakyti.. kadangi to karo pasekmės apima visą pasaulį, tai iš to ir seka mūsų susifokusavimas į karo pasekmes kitiems regionams., Tai yra mes bandome irgi pristatyti savo poziciją ir įtakoti ES veiksmus, kaip dirbti su kitais regionais, kurie yra paveikti karo pasekmių. Tai čia yra ir maisto klausimas, ir energetiko klausimas, ir visi klausimai, kurie seka iš to karo pasekmių. Tai va šitie turbūt mūsų... mūsų klausimai yra svarbiausi, ir, aišku, mes visą laiką akcentuojame transatlantinius santykių svarbą – tai yra santykiai su JAV mums yra labai svarbūs ir dabar mes vis daugiau ir daugiau a... bandom, kaip čia pasakyti... įlįsti , jei taip galima pasakyt (*juokiasi*), į Indijos ir ramiojo vandenyno regioną ir bandyti atstovauti irgi, ir pristatyti savo pozicijas, ir stiprinti partnerystę su to regiono šalimis. Tai, žodžiu, plečiasi ta mūsų geografija. Vėl, aišku, tas Rusijos karas Ukrainoje pastūmėjo šiek tiek daugiau.

Ar galima sakyti, jog Lietuvai būdinga būtent šiose srityse telkti ekspertines žinias, jas panaudoti atsižvelgiant į tai, jog kai kurios didesnės šalys gali sau leisti specializuotis tam tikrose srityse ir telkti didesnius žmogiškuosius išteklius?

Manau, kad iš dalies taip, tikrai pas mus turbūt didžiausia problema yra žmogiškieji ištekliai. Kadangi mūsų diplomatinė tarnyba nėra didelė, tai, visų pirma, ir dėl ambasadų tinklo trūkumo, ta prasme mes negalim tiek savo interesų kituose regionuose atstovauti ir savo galbūt interesus jiems pristatyti dėl to, kad mes neturime tokio didelio išvystyto diplomatinio tinklo. ES mums, aišku, padeda, ES delegacijos mums padeda tame, bet tai vis tiek turbūt nepalyginimas su dvišaliais santykiais. Tai, sakykim, mūsų tinklas šiek tiek plečiasi, bet galbūt ne tiek, kiek mes norėtumėm ir ne tiek, kiek galėtumėm. Tai vis dėl to tie žmogiškieji ištekliai mums šiek tiek kiša koją ir ir aišku, kadangi nėra žmogiškųjų išteklių, nėra ir galbūt tokios didelės ekspertizės. Mes tikrai negalime pasigirti, kaip kokie prancūzai, turintys ekspertų Afrikos klausimais ar ekspertų Lotynų Amerikos klausimais. Kaip mes čia visi juokiamės Briuselyje, kad mes esame tokie savamoksliai čionais – reiškia, atvažiuojam į Briuselį, gauname savo darbo grupę ir tada mokomės (*juokiasi*). Ir apie regioną, ir apie valstybes, ir tada kokie yra interesai Lietuvos ir kaip tuos interesus atstovauti ir kaip įtvirtinti mūsų pozicijas. Tai va tokie esame truputį savamoksliai čia visi.

Žinoma, Europos Sąjunga deklaruoja vienybę ir lygybę visų valstybių narių, bet ar teisingai suprantu, kad didesni žmogiškieji ištekliai, platesnis ambasadų tinklas tikrai užtikrina svaresnį ir stipresnį balsą, didžiųjų valstybių girdimumo Europos sąjungoje formuojant darbotvarkes priimant sprendimus paveikiant juos?

Sakyčiau, gal formuojant... nežinau, ar galima taip pasakyti, kad labai įtakoja, bet iš tikrųjų gal įtakoja tas žinių turėjimas. Jis iš tikrųjų... mes matom, pavyzdžiui, kai ruošiamės posėdžiams, ane, tarkim ateina mūsų pasisakymai, mūsų informacija ir mes matome, kaip pasisako kitos didžiosios valstybės, kurios galbūt tiesiogiai gauna informaciją iš savo ambasadų, iš savo žmonių, kurios turi daugiau žmonių taip pat ir EIVT ir Komisijoje ir kitur. Ir mes matome, kiek jie turi informacijos, ir kiek mes. Ir kaip ta ribota informacija įtakoja mūsų galimybes galbūt pasisakyti ir pristatyti tą savo poziciją aiškiau. Mes daugiau kalbom tokiom bendrom kategorijom, bet neturim tų tokių... kaip čia pasakyti... labai tikslų ir labai aiškių tokių žinučių. Mes labai tokiom bendrom kategorijom šnekam. Tai ir mūsų dažnai dėl to, pavyzdžiui, dalyvavimas priimant sprendimus, klausimais, kuriuose mes neturim ekspertizės, irgi labai apsiriboja tokiais bendrais... Mes nedalyvaujam labai, kaip čia pasakyti... labai intensyviai derybose, nes iš esmės turime tokią bendrą poziciją tiktai. Kad mums galbūt yra kažkokios raudonos linijos, jei tos raudonos linijos neperžengtos, mums viskas tinka. Nu toks yra (*juokias*). Dėl žinių, sakau, ir dėl informacijos trūkumo mes galbūt negalim taip aktyviai dalyvauti ir taip, gal ir ne tiek prisidedam formuojant tą poziciją, dėl to, kad iš esmės neturim savo ekspertizės. Tai taip, tas prisideda.

Kalbant apie ES darbotvarkės formavimą, aktualių klausimų atėjimą – tai labiau tokia natūraliai nuleidžiama iš viršaus, iš ES institucijų, sakykime, praktika, ar yra galimybių kai kurioms valstybėms narėms savo klausimus, sau aktualius interesus kažkokiu būdu atnešti, prisidėti formuojant ES darbotvarkę?

Didžioji dauguma turbūt yra nuleista iš viršaus, taip, pavadinkim, EIVT turbūt paplanuoja, yra kažkokie tai procesai ir maždaug taip. Bet galima savo aktualius klausimus ir įtraukti į darbotvarkę. Nu, tarkim, jei mes kalbėtume apie PSK darbotvarkę, tai EIVT suformuoja kiekvieną mėnesį darbotvarkę. Vieni yra kažkokie rutininiai, nes yra, pavyzdžiui, tarkim, ES civilinių misijų ataskaitos, mandatų... jie ateina laiks nuo laiko, mes norim to, ar ne. Jie ateina, mes apie juos turim diskutuoti ir juos svarstyti. Bet iš tikrųjų galima atnešti į darbotvarkę mums rūpimus klausimus ir, jeigu, kaip mes sakome, taip buitiškai – prastumti tuos klausimus. Tai, tarkim, čia galbūt ne visai užsienio, čia daugiau gal gynybos politika, bet iš tikrųjų Lietuva labai labai seniai, dar prieš prasidedant karui prieš Ukrainą, stūmė klausimą dėl Ukrainiečių karių apmokymų, reiškia. Ir mes tą klausimą stūmėm stūmėm stūmėm, aišku, čia buvo nemažai ir pasipriešinimo, ir visa kita, bet prasidėjus karui prieš Ukrainą, tas mūsų stumiamas klausimas labai staigiai atsirado, reiškia, ES darbotvarkėje. Ir tas klausimas galų gale išsivystė į, reiškia, karinio apmokymo misiją. Tai, tarkim, kažkokiu būdu prastūmėm, ane, reiškia, suformavom tą naują darbotvarkę, nors prieš pusę metų iki karo dar nelabai kas norėjo apie tai kalbėti. Reiškia, tas mūsų toks nuoseklumas. Lygiai taip pat dėl Moldovos, Armėnijos, Azerbaidžano misijos atsirado tik dėl to, kad mes, kartu su bendraminčiais, kartu tas

idėjas iš esmės stūmėm stūmėm ir įstūmėm. Tai va čia gal daugiau su gynybos politika susijęs klausimas, bet, jei kalbant, pavyzdžiui, apie Kiniją konkrečiai, tai va mūsų tas sprendimas dėl Taivano, sprendimas dėl išėjimo iš 16 plus 1, irgi šiek tiek pakoregavo ir paformavo ES poziciją, ir iš tikrųjų privertė visas pamatyti, kad su Kinija reikia kalbėti vieningai, kad, reikia, kad turime turėti vieningą poziciją Kinijos atžvilgiu ir kalbėti vienu balsu. Tai va. Irgi toksai, kaip čia pasakyti, šiek tiek pakoregavo, nes anksčiau buvo labai skirtingų matymų, kaip ES turi dirbti su Kinija ir kokios laikysenos laikytis.

Ar apskritai stebite išskirtinai per pastaruosius keletą metų besikeičiančią ar pasikeitusią ES poziciją Kinijos atžvilgiu, pavyzdžiui, pasikeitęs jos kaip partnerės vertinimas, ekonominio bendradarbiavimo taškų mažėjimas ir panašiai?

Aš sakyčiau, kad šiek tiek pasikeitė, bet turbūt, kaip čia... liko vis dar tokia, kad su Kinija vis tiek reikia kalbėtis, ar ne, reiškia ta pozicija išliko. Nu mes tai pozicijai irgi neprieštaraujam, nes tikrai tai nėra tokia valstybė, kaip Rusija, bet aš manau, pasikeitė. Tiesiog anksčiau ES Kiniją įvardindavo kaip strateginę partnerę, dabar ES jos taip neįvardija (*purto galva*). Nes dabar Kinija yra vien iš grėsmių. Tai (*juokiasi*) žodžiu pasikeitė nuo strateginės partnerės iki tam tikros grėsmės. Tai va toks šis tas įvyko šiek tiek. Tai va žodžiu pasikeitė, nes kokiais ten, nežinau, aštuonioliktais [*omeny turimi 2018*] metais ar kada, tai buvo tikrai įvardinama visuose dokumentuose kaip strateginė partnerė, o dabar nebeliko. Bet vis tiek išliko tas, kad tą dialogą reikia palaikyti ir išlaikyti – kalbėtis ir apie žmogaus teises, ir apie politiką, ir gynybą ir visa kita. Ta prasme išlaikyti tą, bet, sakau, toks sumažėjo bendradarbiavimo, kaip čia pasakyti... nu ne mastas, bet gal lygis šiek tiek, nes jis buvo šiek tiek gal ir numažintas.

Kaip vertinate Lietuvos veiksmų Kinijos klausimu aktyvumą ir apskritai kėlimą ES lygmeniu?

Tai vertinu tikrai labai pozityviai, aš manau, tikrai pasielgėm labai drąsiai ir tas drąsus žingsnis pasiteisino. Galbūt mes tikrai susilaukėm vienos vienintelės kritikos iš ES, kaip Lietuva, tai yra, kad mes padarėm tą veiksmą, kurį padarėm, reiškia, nepasitarę ir neinformavę prieš tai Europos Sąjungos. Tai čia mums turbūt yra nuolat primenama įvairiuose susitikimuose, kad taip, mes jus suprantam, kodėl Lietuva padarė tokį žingsnį, ir kad jisai nebuvo neteisingas, bet reikėjo apie tai informuoti savo partnerius. Tai mes tokį truputį, nu... galbūt palaikė mus išsišokėliais, bet tas toks vienintelis, pastebiu, kad gaunam tokių atsiliepimų. Net ir dabar dar, iki šiol, reiškia, nu jie prisimena labai.

Ar Lietuvos balsas ES šiuo klausimu buvo girdimas iki Kinijos ekonominio spaudimo priemonių taikymo ar jau *post factum*?

Manau, kad *post factum*. Gal Kinijos klausimu mes ilgą laiką nebuvom tokie aktyvūs ir gal nedarėm to tokio didelio spaudimo, nes, pavyzdžiui, kas susiję su Rusija, tai mes iš tikrųjų nuosekliai, turbūt ilgą laiką kalbėjom apie tai, kad nu nereikia daryti to, ką daro ES, nereikia santykių, nereikia strategijų apie jokią ateitį su Rusija ir taip toliau ir taip toliau. Ir nu mus turbūt čia visi vadino *rusofobais*, kaip sakyti, susitikimuose savo vidiniuose (*juokiasi*) mums į akis to nepasakydavo, bet iš tikrųjų su Kinija mes nebuvom tokie vokalūs ir tiek daug turbūt iki tų, reiškia, sprendimo dėl Taivano, manau, kad mes nebuvom tokie aktyvūs. Nes, pavyzdžiui, Rusijos atveju mes buvom aktyvūs turbūt visą laiką nuo savo įstojimo į ES.

Kaip apskritai galima Lietuvą kaip Kinijos klausimo ES lyderę vertinti ir dabar, kai jau turime vykstančius kitus procesus, pavyzdžiui, kaip vertinate, kiek žinote apie mūsų šalies atstovų įsitraukimą į dabar vykstančiose ES vidaus diskusijose Kinijos klausimu?

Tiek, kiek aš žinau, tikrai mes aktyviai įsitraukėme visose darbo grupėse tiek, tarkim, politinėje darbo grupėje, kuri yra tokia Azijos ir Indijos-Ramiojo vandenyno darbo grupė, tai čia yra politinis lygmuo. Taip pat įsitraukėm, kas susiję su žmogaus teisėmis. Dabar tas mūsų įsitraukimas su žmogaus teisėmis irgi susijęs su tuo, kad Lietuva šiuo metu yra Žmogaus teisių tarybos narė iki dvidešimt penktų [*omenyje turima 2025 m.*] metų, tai mūsų irgi toks įsitraukimas Briuselyje formuojant bendrą poziciją, prioritetą žmogaus teisių srityje, irgi šiek tiek susiaktyvino, nes esam tos Žmogaus teisių tarybos nariais. Ir, aišku, mūsų prekybininkai, kaip mes čia juos vadinam, kurie užsiima prekybos politika, jie irgi labai aktyviai seka ir dalyvauja. Tai va tik tiek ir žinau (*juokiasi*).

Kaip apskritai būtų galima vertinti tą Lietuvos poziciją Kinijos keliamų grėsmių klausimu – ar tai nuo pradžių buvo mūsų nacionalinio saugumo interesų klausimas, kadangi nuo 2019 jau Lietuvos žvalgyba kėlė šį klausimą ataskaitose ir pagalbos iš ES kreipėmės tik po to tos ekonominės prievartos, ar Lietuva nuolat šį klausimą akcentavo kaip grėsmę visai bendrijai?

Sakyčiau, kad ne. Sakyčiau, kad ne, turbūt viskas persikreipė po, reiškia, po tų... ekonominių prievartos priemonių. Iki tol, manau, kad ne.

Gerai, o kaip mums sekėsi įtikinti ir kitas ES valstybes palaikyti mūsų poziciją, remti mūsų poziciją? Ar turėjome galimybių, formatų kalbėtis su kitomis valstybėmis narėmis, pavyzdžiui, inicijuoti – jau šiek tiek užsiminėte – bendraminčių valstybių palaikymą?

Tai bendraminčių valstybių, tai turbūt mes visą laiką trys Baltijos valstybės esame tos, reiškia, kurios nu gal ne vienodai, bet turbūt labai panašiai, reiškia, vertinam visas situacijas. Tai iš esmės turbūt pirmiausia čia gal labai plačiai, nežinau, negalėsiu turbūt atsakyti, nes nesu susidūrusi su tais procesais taip labai tiesiogiai, bet tas bendraminčių, tai, pirmiausia, yra mūsų Baltijos valstybės. Tada mes aišku formuojam... formavom turbūt, reiškia, pozicijas ir derinom su lenkais ir tada yra Šiaurės šalis.

Tai va čia mūsų tokios yra, kaip čia pasakyti, bendramintės, su kuriomis mes pirmiausia susiformuojame koalicijas ir pirmiausia prašome jų paramos bet kokiais mums aktualiais klausimais ir dažniausiai tą paramą gauname. Tai ir Kinijos atžvilgiu bendraminčiai buvo šitie. O tada jau šitie bendraminčiai mums padeda toliau šiek tiek, kaip čia pasakyti, tą klausimą plėsti ir ieškoti tos paramos kartu. Tarkim, kokie lenkai mums visą laiką padeda pritraukti Vyšegrado šalis. Nu turbūt išskyrus vieną šalį iš Vyšegrado (*juokiasi*), kuri nieko neklauso. Bet, ta prasme, padeda pritraukti šiek tiek kitas šalis. Lygiai taip kaip, galbūt, Šiaurės šalys – jos turi įtakos šiek tiek didžiosioms valstybėms. Tai va taip mes, pirmiausia, formuojame koaliciją tą mūsų įpratinę, kurią mes jau turime visą laiką visais klausimais iš esmės. Didžiąja dalimi klausimų ES mūsų čia ir yra pagrindiniai partneriai visais klausimais. Ir bendraminčiai.

Kaip manote, ar būtų galima teigti, kad Lietuvai būtent kaip mažajai valstybei apskritai kelti Kinijos klausimą buvo lengviau nei didžiosioms? Na tiek dėl mūsų, sakykime, galbūt to paties dydžio, tiek dėl mūsų saitų ekonominių su Kinija pakankamai ne tokių didelių?

Manau, kad taip, būtent gal dėl ekonominių ryšių, kad iš tikrųjų turbūt didžiosioms valstybėms yra labai sudėtinga politiškai kelti tuos klausimus, kurie yra ekonomiškai skausmingi. Nes tada pasijungia privatus verslas, kuris, matyt, irgi daro, tas, lobizmas, ar ne, ir visi kiti dalykai daro įtaką politiniams sprendimams. Tai mes galbūt Lietuvoj irgi neturim taip išvystytos tos lobizmo veiklos, ar ne, kuri ir darytų įtaką mūsų sprendimams Lietuvos ir įtakas... kaip įtakoti sprendimus Europos Sąjungoje. O didžiosioms valstybėms, tai aišku, dėl to ir daug sudėtingiau. Kurios turi itin didelius ekonominius ryšius ir ypač aktyvius ekonominius ryšius. Tai mes tikrai tą matome, kad tikrai labai sunku ir vis tiek kiekviena turbūt valstybė galvoja apie savo nacionalinius interesus, nesvarbu, kokią mes čia bendrą poziciją formuotumėme ir bendrai kalbėtumėm, mes visi turbūt įsivertinam savo poveikį nacionaliniam interesams.

Kaip vertintumėte apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos instrumento – *anti-geoercion* mechanizmo – atsiradimą. Ar tokį jo atsiradimą, kokį dabar jį turime – susitarimą, ar jį galima laikyti Kinijos ir Lietuvos, na, o iš to ir Kinijos-ES santykių pasikeitimo rezultatu?

Manau, kad taip, nes turbūt tas mechanizmas nebūtų atsiradęs, jeigu ne šitas Lietuvos išsišokimas, taip sakykim (*juokiasi*) ir sprendimas. Tai tikrai, manau. Nu arba jis būtų atsiradęs galbūt dabar, galbūt... Irgi pradėta kalbėti Rusijos karo prieš Ukrainą kontekste galbūt, nes irgi taikoma visa energetikos krizė ir visa kita, lygiai tas pats. Nu ne lygiai tas pats, bet irgi panašios priemonės. Tai galbūt būtų galima pradėti kalbėti dabar, bet tikrai nebūtų tada atsiradęs, kada... Manau, kad įtakuoja tikrai labai daug.

Galbūt teko girdėti, koks susitarimo dėl šio mechanizmo procesų metu buvo Lietuvos vaidmuo? Ar mes smarkiai prisidėjome ir advokatavimo šio mechanizmo priėmimui?

Nu apie šitą negaliu paakyti, nes visiškai savo darbe nesusiduriu su šituo.

Kaip manote, kaip toliau kryps ES ir Kinijos santykių vystymasis?

Aš manau, kad bus ne visiškai suartėjimas. Vis dėlto jinau turbūt ir toliau išliks, kaip čia pasakyti, tokia lyg ir grėsme, bet iš kitos pusės, vis dėlto tikrai didžioji dauguma valstybių kalba apie tai, kad mes negalim palikti, kaip čia, uždaryti visų kanalų bendradarbiavimo su Kinija. Kad tai yra neįmanoma. Tai vis dėlto bus toks tarpinis, nežinau, tarp... Bet turbūt dar, nežinau, kiek laiko turės praeiti ir kas turėtų atsitikti, kad vėl grįžtų prie tos sąvokos, kad tai yra mūsų strateginė partnerė ir kurti strategijas. Turbūt to nebus dar ilgai.

Summary

Master's thesis *Small but Mighty: the efforts of small EU member states to influence the foreign policy of the Union. The Case of Lithuania* analyses how Lithuania, considered a small EU member state, managed to transfer its national interests to the EU's foreign policy level, affecting EU-China relations. The aim of this thesis is to find out which of the operationalized small state-specific measures of impact Lithuania applied while seeking to upload its national interest of escalating national and EU-related threats posed by China to the EU foreign policy.

Implementation of this aim is analysed using the theory of Europeanization and its uploading approach. This theory serves in analysing which set of actors, factors, and circumstances ensure the right conditions for a member state to successfully upload national interests to the EU, and to perceive EU foreign policy formation as a tool for member states to achieve their goals in the global arena. In this work, Hill and Wong's theoretical model of Europeanization uploading is used, combined with the impact strategies of the small EU states systematized during the academic literature analysis. They are organized around the structure of Hill and Wong's Europeanization design model, detailing how the performance of national policy indicators should be tested in empirical research. This is an answer to the criticism often applied to the theory's so-called unclear method of implementation of indicators and lack of substantiation of the causal relationship. Based on the described model, three hypotheses are formed to be studied in the work: 1) Achieving a leading position in the topic resulted in Lithuania's ability to influence the change in the EU's foreign policy regarding relations with China; 2) Lithuania's effective and persuasive argumentation resulted in Lithuania's ability to influence the change in the EU's foreign policy regarding relations with China; 3) Ensuring the support of partners resulted in Lithuania's ability to influence the change in the EU's foreign policy regarding relations with China.

In the empirical part, analysis of the content of politicians' speeches, strategic documents, and journalistic publications of the period from 2017 to 2021 is carried out in order to substantiate the Lithuania's actions in raising the issue of Chinese threats and the changed EU-China relationship. Next, based on the theoretical model and using the case study method, the hypotheses are tested during qualitative semi-structured interviews. The results of the study reveal the confirmation of all hypotheses with different levels of impact. In the case of Lithuania, the most effective strategy of small EU member states is securing the support of like-minded states. Lithuania managed to gather a supporting coalition of members when forming and in order to adopt a the 'Anti-coercion mechanism'. Securing of a leading position on the issue comes as the second strategy - Lithuania has been actively raising the issue of China's threats to the EU level for several years, and as a result it managed to influence the EU's foreign policy. The tactic of using persuasive and

suggestive argumentation proved to be the least effective - while maintaining relations with Taiwan, Lithuania actively encouraged the EU to ensure the maintenance of its' main values and showed leadership in this matter by its own example, but such argumentation was not innovative or significantly promoting change in EU-China relations.

This research adds to the rather narrow niche of academic works using the approach of Europeanization and contributes to the academic discussion about the influence of small EU member states on the EU's foreign policy. It is important to take into account the fact that this paper only analysed the case of Lithuania's actions towards China, therefore it is useful to study the issue of China's threats entering the EU agenda and the case of changed EU-China relations in more detail, assessing the influence of other countries and external factors as well.